

בעזרת השם יתברך

ספרי חוסן ראובן

ספר

חתונה ברביעי

עיונים וביאורים

בענין נישואין ביום רביעי בשבת

בזמן המשנה ובזמן הזה

חובר בעזרת החונן לאדם דעת

מאת

ראובן מלך בן בנימין יצחק שווארץ

יוצא לדגל
החתונה של בתי שתחי'
עם החתן יהודה צבי ראטענבערג שליט"א
ו' אלול תשפ"ו לפ"ק

נדפס בארץ ישראל
על נייר שאין בו חשש
חילול שבת ח"ו

•

מודעה

אין כוונתי בספר זה
לפסוק שום הלכה למעשה

לכל ענייני הספר
אפשר להתקשר:
052-767-4041
ניתן גם להשאיר
הודעה במספר:
516-581-3597

•

סדר עיצוב ועימוד:

אותל מופת

עימוד שהופך טקסט ליצירה
י. ברנשטיין | 05276-74041

שנת תשפ"ו

מכתב ברכה ממורן ראש הישיבה
הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

דעם

מאז פאראן געדאמט דאס וואס, דאס וואס, דאס
דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס
וואס. דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס
דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס
דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס, דאס וואס.

דאס וואס, דאס וואס.

מכתב ברכה מהגאון רבי אברהם דוב הלוי כרומברג שליט"א

ישיבה שער התלמוד
YESHIVA SHAAR HATALMUD

הרב אברהם דוב הלוי כרומברג ראש הישיבה
הרב מנחם מייזל, ראש המתיכנא

י"ז אלול תשס"ו

רבינו הגאון הגדול במוג ויוע' גור יאורג דבי בן לוי ושרא
נאצ'ר דניס וזחורא דקדו' גור ואלון גור מלאכל שאלא.
השיעור גלפא בין גר' שערות דמלאכל בשרא, גורא גאורא דבי
אלון דקדו' ד'ם גר' מלאכל במוג ד'ם גר' מלאכל גאורא דקדו' גאורא
גורא אלון שערות מלאכל במוג בשרא גאורא דקדו' וז'ר
דבנא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא
גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא
גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא גאורא

גאורא גאורא גאורא
גאורא גאורא גאורא
גאורא גאורא גאורא

מכתב ברכה

מהגאון רבי דוד כהן שליט"א

ה'תש"ז
 י"ח ניסן תש"ז

לחברת

לחברת מאגל המלחמה הסופה אל קלל השלום
 שבין שארי יישובי הנצלה והושאל העליון המופלא ה'
 באופן לאקליוני לשיטת אל בית המלחמה להיות כח שכל
 תחילתו זה החתן המופלא המעלה וירש דוד יהודה צבי
 חסידים למצוייני בית לבדו שבו דאקווב וגדול
 ינחם למחבר אהבים ואהבה ביום א' אלל תלכו הפעול
 והנני אביה בברכה (אנשים אלהים ולנוס העציר
 שיעל הצוול יטה לבניו צבי אלל יתפארה
 המלחמה המרוממה וננו העליון כי האון לשיטת
 עם דעת המלחמה אוננו עולה ולחמה המעולה העציר
 ונל לאידיהם למקן כריאה נאמך ולחמה הנכח
 אכיה בברכה היותה אללל כי האון לשיטת צו המלחמה
 הספר המלחמה בענין קידושין וקידושין אלהים
 המלחמה אלל המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה
 כיצד ה' המלחמה אלל המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה
 גבי המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה
 המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה
 המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה המלחמה

במספר בארבע

דוד כהן

מכתב ברכה
מהגאון רבי משה חיים כוויאר שליט"א

ממזל טוב

קט"ז

הייתי קצת ארוך את השאון השבוע
ביום ה' באוונן מאן שווארף פאטאג
אנאל נאואי דמל פמ' זק'ג הבחור המלך
יבוצה צדי רשענרס נ' ממלכי יאגת אקווא

היי ירון שידלה חזון יסה ויצבו אהלאות השנים
ויצבו אכרד בוק' ה' ונחמ' אל המלכה
אנאיל דנפשה ארו מלכה שיהא או נחמ' מל יאגה
ויצבה אהלאות מנהלגת הילכה יומם וילות
דקובת מל טוק
מלחמ' קאמפ

מכתב ברכה

מהגאון רבי אריה ברנשטיין שליט"א

בסי

בייבט און אונזער גאנצער ארץ
תלמידיה היק באקן שוין שליט

אין נישטא קיין האשידה ים אונז מקדשי
ישיבת זקנון ונצחית יהיה קדש סוכה ומוצאות
וכיוצא בזה יפה ויטב אצות ישיב מקדש

ואן אונז אונז ירדנו אגב כה דיג
אזיק אדני אק
אזייה ינשטין

תוכן הענינים

פרק א • טעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי

- ענף א — בתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים יט
- ענף ב — בתולה נישאת ליום הרביעי משום דשקדו חכמים
על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים כב
- ענף ג — בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי
הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים כז
- ענף ד — הוספה לענפים הקודמים - בתולה נישאת ליום הרביעי
משום שלשה טעמים שהוזכרו בגמ' להציל משלש עבירות חמורות
ולבטל שלשה יצרים לא
- ענף ה — בתולה נישאת ליום הרביעי להראות בחינת נפילת קמתי לד
- ענף ו — בתולה נישאת ליום הרביעי אחרי שלשה ימים לתקן מיעוט הלכנה
שהיה אחרי שלשה שלבי גידול מא
- ענף ז — בתולה נישאת ליום הרביעי ללמד אופן הצלחת הנישואין מה
- ענף ח — בתולה נישאת ליום הרביעי שהוא יום
שנקבעו בו המאורות ברקיע מז
- ענף ט — בתולה נישאת ליום הרביעי מגינה ומצלה מהמארה ואסכרה נד
- ענף י — בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי כנגד נצח והוד נה
- ענף יא — בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי
כדי שאדם דוגמת ז"א בבחינת נקודה ד' מתקן האשה
דוגמת נוק' בבחינת נקודה ה' נט

תוכן הענינים

י

- ענף יב — בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי
כדי לעשות "ד" ל"ה"..... סב
- ענף יג — בתולה נישאת ליום הרביעי
כדי ששבת תהא באמצע הו' ימי המשתה סד

פרק ב • קצת עיונים בענין בתולה נישאת ליום הרביעי

- ענף יד — למה בתולה נישאת ליום הרביעי הרי אין מתחילין ברביעי..... סט
- ענף טו — מהו התועלת דישיכים לבית דין למעון טענת בתולים עג
- ענף טז — האם בתולה קמנה נישאת ליום הרביעי..... עח
- ענף יז — האם בתולה אלמנה נישאת ליום הרביעי פ
- ענף יח — האם מוכח מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי
שיש חיוב לעשות סעודת נישואין פב
- ענף יט — האם מוכח מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי
שיש חיוב על החתן לעשות סעודת נישואין..... פג
- ענף כ — למה בעינן למעמא דשקדו להסביר למה לא תינשא בראשון
הא בלא"ה איכא טעמא דחילול שבת פז
- ענף כא — איזה מהמעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי
גורם דאם הגיע זמן ביום אחר דאינו חייב במזונות צג
- ענף כב — שיטת הרמב"ם בענין הנ"ל צו

פרק ג • בתולה נישאת ליום הרביעי בזמן הזה

- ענף כג — לכאורה מבואר בגמ' בכתובות
דבוה"ז ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי..... קא
- ענף כד — במקום שאין בתי דינים קבועים בשני וחמישי
האם עדיין צריכה לינשא ביום שלפני ישיבת בית דין קד

- ענף כה — אף אם ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז
עדיון יש עצה טובה לישא ברביעי או בחמישי משום ברכה קז
- ענף כו — אף אם ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז
עדיון יש ענין מיוחד לישא ברביעי או בחמישי
משום הטעמים הפנימיים הנ"ל קיב
- ענף כז — יש מקומות שנהגו לישא ברביעי אף בזה"ז
והדברים מובנים מאד ע"פ הנ"ל קטז
- ענף כח — לפי הנ"ל צ"ב למה לא נהגו להשתדל לישא ברביעי
או הא מיהא בחמישי קיז
- ענף כט — מניהוג זמן נישואי אלמנה חיוני שלא נהגו להשתדל
לישא בתולה ברביעי או הא מיהא בחמישי קכד
- ענף ל — אם יש בתולה שנישאת ברביעי בזה"ז
האם יש להתבונן התבוננות מיוחדת כדי לזכות לברכה דדגים
ולקיים הטעמים הפנימיים הנ"ל קל
- ענף לא — האם יש נפקא מינה למעשה בזמן הזה
מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי קלא

פרק ד • קצת בענין "ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא" והקשר להנ"ל

- ענף לב — ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא סיבה
דבתולה נישאת ליום הרביעי כדי שלא יתאחר הביאה קמה
- ענף לג — ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא קשור בעצם ליום הרביעי ... קמז
- ענף לד — ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא
משום דמידת הדין מקטרגת בשעת עליה לגדולה קמז
- ענף לה — ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא
מעם שהחתן מתענה ביום חופתו קמט
- ענף לו — ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא סוד הנסירה קנ

פרק ה • בזמן הזה סעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי צד הכלה

- ענף לו — משמע בכ"מ דצד החתן מורה בסעודת נישואין קנו
- ענף לח — מבואר באחרונים שבוה"ז דצד הכלה מורה בסעודת נישואין ... קנח
- ענף למ — בוה"ז צד הכלה מורה בסעודת נישואין כדי שלא יהיו "נהנה מסעודת חתן ואינו משמחו" קסא
- ענף מ — בוה"ז צד הכלה מורה בסעודת נישואין משום שמקדשין ונושאים בבת אחת קסב
- ענף מא — בוה"ז צד הכלה מורה בסעודת נישואין כדי שבתולה תינשא ליום השני קסד
- ענף מב — בוה"ז צד הכלה מורה בסעודת נישואין דומיא להא שבתולה נישאת ליום החמישי קסה
- ענף מג — בוה"ז צד הכלה מורה בסעודת נישואין לרמוז על הגאולה העתידה קסו

פרק ו • מיצד מרקדין לפני הכלה ביום הרביעי וביום החמישי

- ענף מד — מרקדין לפני הכלה עם הרגלים שהם כנגד נצח והוד דומיא דיום הרביעי ויום החמישי קעא
- ענף מה — מרקדין לפני הכלה להגביה אורות הנצח והוד למעלה כדי להשפיעם לכלה וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי קעה
- ענף מז — מרקדין לפני הכלה להמתיק הדינים שבנצח והוד וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי קעו
- ענף מו — מרקדין לפני הכלה שהיא נקודה ה' לתקנה דומיא דהחתן וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי קפב

ענף מח – מרקדין לפני הכלה דומיא להריקוד בקידוש לבנה וממילא הוי ענין מיוחד ליום הרביעי	קפו
ענף מט – מרקדין לפני הכלה אתלת והוי חלק עיקרי מחתונה ביום הרביעי שמציל משלש עבירות חמורות ומבטל שלשה יצרים	קפו
ענף נ – מרקדין לפני הכלה אתלת להעלות ב"ן לכל"ה על ידי נה"י וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי	קצב
ענף נא – מרקדין לפני הכלה בגימטריא שם שד"י להכין כלי היסוד ויל"ע האם הדברים שייכים במיוחד ל"נצח והוד"	
ו"רביעי וחמישי"	קצד

קונטרס ברכה לדגים

בענין האם יש נפק"מ למעשה מהא דברכה נאמרה לדגים ביום חמישי... קצט

דרוש לנישואי בתולה

ביום ו' אלול שחל להיות ברביעי בשבת

רבז

ספר

חתונה ברביעי

עיונים וביאורים בענין
נישואין ביום רביעי בשבת
בזמן המשנה ובזמן הזה

פרק א

טעמים דבתולה נישאת
ליום הרביעי

פרק א

טעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי

ענף א

בתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים

משכים לבית דין. (ופרש"י חז"ל
בתולה נישאת ליום הרביעי, תקנת
חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת,
כדמפרש טעמא, שפעמים בשבת,
אבתולה קאי. עכ"ל.) הרי מבואר
להדיא במשנה דבתולה נישאת ליום
הרביעי משום "טענת בתולים".

א

עיינ במשנה בריש מסכת כתובות
דאיתא בתולה נישאת ליום
הרביעי ואלמנה ליום החמישי
שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיירות ביום השני וביום החמישי
שאם היה לו טענת בתולים היה

[אולם לישנא דמתני' צ"ב לכאורה,
דהרי התנא נקט "שפעמים
בשבת בתי דינין יושבין בעיירות
ביום השני וביום החמישי שאם היה
לו טענת בתולים היה משכים לבית
דין", ולכאורה הו"ל לומר
"שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיירות ביום השני וביום החמישי
ואם יהיה לו טענת בתולים ישכים
לבית דין". ע"ע לקמן.]

(עיי"ש בכת"ס דאיתא וז"ל שאם
היה לו טענת בתולים,
ל"ד דהו"ל למימר שאם יהיה לו
ט"ב ישכים לב"ד, י"ל דרמז אגב
אורחא מש"כ הרא"ש שאם מאחר
ביאתו לב"ד יום או יומים שוב
לא מהימן דנימא ליה אילו ה' לו
טענת בתולים באמת כאשר הוא
טוען היה משכים לב"ד מיד ביום
אחר הנישואין ולא היה ממתין כל
כך זמן טובא, וק"ל. עכ"ל. ועע"ש
דאיתא וז"ל שאם היה לו טענת
בתולים, כבר כתבתי לעיל בסמוך
דלפי דקדוק הלשון הו"ל לומר
שאם יהיה לו ט"ב ישכים לב"ד,
וי"ל עוד לפי מה דתנן בתולה
נשאת, דהכל תליא בנשואין אבל
הבעילה יכול להרחיק מן הנשואין
כמה דבעיא וכמ"ש הר"ן

בשמעתין, ובאמת טעמא בעי דהא
עיקר התקנתא משום אקרורי דעתא
וזה שייך בבעילה ואיך תקנו על
הנשואין ולא על הבעילה, וי"ל
משום דמשעת נישואין מתחייב
במזונותיה ולא שדי אינש זוזי בכדי
אולי לא ימצא לה בתולים ויהיה
מקחו טעות, וכיון דבידו לבעול
ולברר ספקו, וברצון מניחה
מלבעול ויהיב לה מזונות אנן סהדי
מסתמא ברי ליה שאין לו עליה
טענת בתולים או שכבר בא עליה
בעודה ארוסה או שידוע שנאנסה
תחתיו או שהיא מוכת עץ וכה"ג,
לכן לא הקפידו אלא על הנישואין,
וזה מרמז לנו בלשונו לכן סגי לנו
בנישואית בלא בעילה משום שאם
היה לו עליה טענת בתולים, בודאי
היה משכים וממהר עצמו לב"ד
במהירות האפשרי שלא להפסיד
מזונות ומדלא בעלה ש"מ אין לו
עליה טענת בתולים. עכ"ל.)

ב

הנה לא הוזכר במשנה מהו
התועלת מהא דישכים
לבית דין לטעון טענת בתולים.
ועיי"ש ברש"י דאיתא וז"ל בשני
ובחמישי, אחת מעשר תקנות
שתקן עזרא בכבא קמא בפרק

מרובה (דף פ"ב) מפרש לכולהו ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד בעוד כעסו עליו ואם יש שהות בינתיים יש לחוש שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כ"ח) מונסתר והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים. עכ"ל. ועיי"ש בתוס' (ד"ה שאם) דאיתא וז"ל שאם היה לו טענת וכו' ואם תאמר הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרינן בגמרא (לקמן דף ט ע"א) אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פלוג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונטרס פ"י שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה ברצון. עכ"ל. [ע"ע לקמן בענף ט"ו מה שיתבאר בזה בעז"ה].

ועיי"ש בריטב"א דאיתא וז"ל שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד, פירש

רש"י ז"ל משכים לב"ד בעוד שכעסו עליו כדי שלא תתקרר דעתו ויקיימנה באיסור ומתוך שישכים לב"ד יצא הקול ויבואו עדים שזינתה תחתיו ע"כ, ולפי פירוש זה יש אומרים דתקנתא דמתניתין לא היתה אלא באותם שהוא צריך לעדים לאוסרה עליו כגון דאיכא תרי ספיקי, אבל באותם שהוא נאמן לאוסרה עליו דלית בהו אלא חדא ספיקא כגון אשת כהן דאפילו באונס אסורה אי נמי באשת ישראל שקידשה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לא תקנו חכמים כלום שהרי הוא אוסרה על עצמו וא"צ ב"ד וכו', ור"ת ז"ל פירש משנתינו באותם שהם בנות חד ספיקא כגון אשת כהן וקטנה בת ישראל כדי שישכים לב"ד ויאמרו לו שהיא אסורה עליו, דאילו לאותם שצריכין עדים מילתא דלא שכיחא הוא שיבואו עדים כדאמרינן בגיטין (דף יז ע"א) זנות מלתא דלא שכיח כלומר זנות בעדים, ולמלתא דלא שכיחא לא עבדו רבנן תקנתא זו שפעמים יבוא ממנה ביטול פריה ורביה וכו', ואין פירוש זה נכון דכיון דקתני סתמא בתולה נשאת הא כל בתולה במשמע, ותו היכי עבדו

רבנן תקנתא משום אשת כהן
וקטנה בת ישראל דהוה מעוטא
דמעוטא, אלא ודאי הנכון דתקנתא
הוא לכולהו ומשום כולהו נצרכה,
דאילו משום אשת כהן וקטנה בת
ישראל לחוד מעוטא דמעוטא נינהו
ואילו משום בתולות לחוד לא
שכיח שיבואו עדים שזינו. עכ"ל.

הנה הא מיהא חזינן בתוך הדברים
שיש הרבה קושיים לומר
דבתולה נישאת ליום הרביעי משום
טענת בתולים. ועפ"ז לכאורה היה
מובן אם יש עוד שיטות בחז"ל
שהסבירו דהדין דבתולה נישאת
ליום הרביעי הוא מטעמא אחרינא.
ע"ע לקמן.

ענף ב

בתולה נישאת ליום הרביעי משום דשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים

א
עיינ בענף הקודם שראינו המבואר
במשנה בכתובות דף ב ע"א
בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה
ליום החמישי שפעמים בשבת בתי
דינין יושבין בעיירות ביום השני
וביום החמישי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לבית דין.

עיינ בכרייתא לקמן בדף ג ע"ב
שעמד בזה דתניא מפני מה
אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי
שאם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת
ואם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד שקדו חכמים על
תקנת בנות ישראל שיהא אדם
טורח בסעודה שלשה ימים אחד
בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת
וברביעי כונסה. וכ"ה בסוגיית הגמ'

והנה לפ"ז פשוט דתמוה מאד,
דלמה לא תנשא ביום הראשון.

בדף ב ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. הרי מבואר דהתירין להקשיא "ותנשא באחד בשבת" הוא משום "שקדו". [עיי' בתוספתא בריש כתובות דאיתא מפני מה אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד א"כ תנשא באחד בשבת אלא מפני שמתקן צרכיו כל ימות השבת התקינו שיהא נושא אותה ברביעי.]

ב

הנה לפ"ז נמצא שיש להתקנה דבתולה נישאת ליום הרביעי שני טעמים מיוחדים, "טענת בתולים" ו"שקדו", וא"כ צ"ב לכאורה למה המשנה רק הזכיר הטעם דטענת בתולים ולא הטעם דשקדו, והרי שניהם הוו טעמים מיוחדים לדינא דבתולה נישאת, והטעם דטענת בתולים לבד לא

מספיק להבין למה בתולה נישאת ליום הרביעי.

ולכאורה ביאור הדברים הוא ע"פ המבואר בדף ג ע"א, אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נישאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נישאת בכל יום הא בעינן שקדו דטריח ליה. הרי מבואר דלטעמא דשקדו מהני "דטריח ליה". וא"כ י"ל דשקדו אינו טעם גמור כמו טעמא דטענת בתולים. וי"ל דלכך לא הוזכר טעמא דשקדו במשנה, דרק עיקר הטעם הוזכר במשנה.

אולם ראיתי שיש מחלוקת בין המפרשים איך להסביר החילוק בזה בין טענת בתולים לשקדו, דעי' ברמב"ן על המשנה שם דאיתא וז"ל בתולה ודאי עיכובא הוא משום איסורא דחיישנן לאיקרורי דעתא ותקנתא הוא דתקון רבנן ואפי' משום שמדא נמי לא מבטלינן ליה, והיינו טעמא

נמי דלא קתני במתני' מפורש שקדו
לבתולה דאי טריח ליה נישאת נמי
באחד בשבת ואם יש לו טענת
בתולים ישכים לב"ד, אלמא לא
קתני אלא טעמא דאיתיה לעולם
ולא מחלפא. עכ"ל. וכ"ה ברשב"א
שם וז"ל טעמא דלא מפרש
במתניתין טעמא דיום ראשון אין
הבתולה נישאת בו, משום דטריח
ליה דליכא משום דשקדו נושא
באחד בשבת וכדאיתא בגמרא.
עכ"ל. ועי' בר"ן על הרי"ף שם
שביאר באופ"א וז"ל דמשום שקדו
וכו' לא הוה מתקני רבנן לעכובי
מצוה דנישואין אלא משום טענת
בתולים דמילתא דאיסורא הוא
הוצרכו ליחד לבתולה ימים וכיון
שהוצרכו ליחד יחדו לבתולה רביעי
דמעלי טפי מאחד בשבת משום
שקדו וכו', ומשום הכי תני תנא
טעם דטענת בתולים לומר דעיקר
התקנה היתה בשבילו ואידך לא
תני להו כלל. עכ"ל.

וי"ש מפרשים שביארו באופ"א
לגמרי למה רק טענת
בתולים הוזכר במתני' ולא שקדו,
לדוגמא, עי' ברשב"ש לקמן בדף
ג ע"א דאיתא וז"ל רש"י בסוף
העמוד ד"ה דטריח כונסה באחד

בשבת לכאורה אף לאחר תקנת
עזרא בדטרח יוכל לכונסה בא'
בשבת ואולי היכא דאיכא חשש
דאיקרורי דעתא והוצרכו לתקן
יום קבוע בשבילה ובחרו ביום
ד' דוקא משום שקדו לא חלקו
בין טרח ללא טרח וכ"מ מדלא
קאמר ל"ש דבא' בשבת לא אלא
בדלא טרח כו' וכ"מ ממתני' דלא
נקטה טעם דשקדו בכדי שלא
נטעה לומר דאם טרח יוכל לכנוס
בא' בשבת. עכ"ל. ועע"ש בר"ן
דאיתא וז"ל תנא מסתים להו
סתומי להני טעמי כי היכי דלא
ליתי לזלזולי בתקנתא דומיא דמאי
דאמרינן בפרק ג' דנדרים (דף כג
ע"ב) תנא מסתים לה סתומי כדי
שלא ינהגו קלות ראש בנדרים
ואת דרשת ליה בפרקא והיינו
טעמא דאי מפרסמת מילתא הוה
טובא דנסכי באחד בשבת משום
דטריח להו אי נמי דלא קפדי
ארוס וארוסה בסעודה וכו', כלל
ומאן דחזי לא ידע דמש"ה הוא
אלא דא' בשבת ורביעי לענין
נשואין כי הדדי נינהו ולא ליפלוג
בין אחד בשבת לרביעי בשבת
כלל ומעיקרא תקנתא דרבנן לגמרי
וכו' ומש"ה תני תנא בהדיא דינא
ומסתים ליה לטעמיהו. עכ"ל.

ג

עיינ בענף הקודם שראינו
[במוסגר] דלישנא דמתני'
צ"ב לכאורה, דהתנא נקט
"שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיירות ביום השני וביום החמישי
שאם היה לו טענת בתולים היה
משכים לבית דין", ולכאורה הו"ל
לומר "שפעמים בשבת בתי דינין
יושבין בעיירות ביום השני וביום
החמישי ואם יהיה לו טענת
בתולים ישכים לבית דין". ועי'
הכא בשט"מ דאיתא וז"ל שאם
היה לו טענת בתולים, כתב
הריטב"א ז"ל דמדקתני שאם היה
לו רמיז לן תנא קצת דמשום
שקדו תקנו לו יום ד' וכו' דמשמע
שאם היה לו טענה אמיתית דקים
ליה ולא לימא בדדמי והיינו ודאי
כשטרח בסעודה ג' ימים. עכ"ל.
וכן עי' הכא בחת"ס דאיתא וז"ל
שפעמים בשבת בתי דינין יושבים
בעיירות, יל"ד דלא הו"ל לומר
אלא שבחמישי ב"ד יושבים
בעיירות ומה לו להזכיר ישיבתם
ביום ב', גם דקדק בשט"מ מה
שאם היה לו ט"ב היה משכים
הכי הו"ל שאם יהיה לו טענת
בתולים יהיה משכים לב"ד, וי"ל
לפמ"ש לעיל דמדלא קתני נושאין

רמז טעמא דשקדו לטובתה, ורמז
עתה בצחות לשונו מה היא
תקנתא דידהו שהרי פעמים בשבת
ב"ד יושבים ואם היה לו טענת
בתולים ר"ל קודם נשואין היה
לו בלבו להעליל עליה שלא מצא
בתולים היה נושאה אפי' בא'
בשבת והיה משכים בשני לב"ד,
אבל עכשיו שצריך לטרוח לא
יטרח בסעודה ע"מ להפסידה.
עכ"ל. ולפ"ז טעמא דשקדו הוא
מרומז בלישנא דמתני'.

ד

עיינ בהמשך הברייתא הנ"ל בדף
ג ע"ב דאיתא ומסכנה ואילך
נהגו העם לכונוס בשלישי ולא
מיחו בידם חכמים ובשני לא יכונוס
ואם מחמת האונס מותר. והדברים
נראים תמוהים לכאורה, בכה"ג
למה נושאין בשני ובשלישי,
ומבטלים עי"ז טעמא דטענת
בתולים שהוא עיקר הטעם, הו"ל
להיות נושאים ביום ראשון, ועפ"ז
יקיים טעמא דטענת בתולים, ואף
דעי"ז יבטל טעמא דשקדו לגמרי,
אבל טעמא דטענת בתולים הוא
יותר עיקרי וכנ"ל. [עיינ לקמן
בפרק ב' מה שיתבאר בזה בעז"ה
בדעת הרמב"ם].

שנ"ר המבואר שם בספר שערי שמועות וז"ל ומסכנה נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים, בחידושי בית יוסף למכלתין הקשה דלמה כונסין בשלישי דאיכא משום איקרורי וגם עקרו לשקדו יום אחד וכפרש"י יכניסו ביום ראשון ובטרח ומתקיימת תקנת חכמים שישכים למחר לב"ד ואיכא שקדו, ותירץ ב' תירוצים, חדא דחיישנן שיאכל לסעודתו לש"ק ותיעקר שקדו, וזה צ"ע וכי משום ספיקא דשקדו נעקור ודאי לאיקרורי דעת' ולשקדו מיהת יום אחד גם תקשה שיכניסו ביום ה' לפרש"י דתקנת איקרורי דעת' לא מתקיימת ורק משום שקדו ויקיים שקדו בטרח, ובעיקר קושייתו י"ל שאין מחייבין בטרח ליום ראשון ואין טרח כ"א היתר לנשואין אבל חיובא ליכא כיון דליכא ג"י רצופים ושבת באמצע, וכמוש"כ בשט"מ דמש"ה אין מעלה מזונות, עוד תירץ דלא רצו להרחיק מעיקר התקנה דיום ד', ולמש"כ בענין שקדו חדא שיטת השט"מ דבמקום תקנת עזרא

לא מהני' טרח דיום רביעי הויא תקנה קבועה כיון דגם תקנת שקדו הויא משום תקנת בתולים וכן שיטת העיטור והטור דביום ד' א"צ לטרח והכל משום דתיקנו יום רביעי הקובע זמן נישואין משום שקדו ולפ"ז לא מהני' יום ראשון אף דישכים לב"ד ובטרח ואף לשיטת רוב הראשונים דגם ביום רביעי בעינן לטרח וגם דבטרח מהני' גם ביום ראשון הרי מ"מ קבעו יום רביעי לנישואין משום שישכים לב"ד ושקדו ואין לעקור ליום רביעי אף שתתקיים הטעם דישכים לב"ד וטרח ויום רביעי במקומו קיימא הן משום איקרורי להראשונים והן משום שקדו לרש"י, ואולי זוהי גם כוונת הבית יוסף שאין להרחיק מיום ד' וביום ג' אכתי חשיב קיום יום ד' במקצת וכדחזי' מפ' רש"י והראשונים שאין לעקור התקנה אלא משום יום אחד ומה נפק"מ לן בין יום אחד או שנים הרי מ"מ אינה נשאת בד' כהתקנה ומבואר דמה שיותר קרוב ליום ד' חשיבא פחות עקירה ליום ד'. עכ"ל.

ענף ג

בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים

חכמים על תקנת בנות ישראל
שיהא שמח עמה שלשה ימים
חמישי בשבת וערב שבת ושבת
מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא
ביניהו אדם בטל אי נמי יום טוב
שחל להיות בערב שבת. הרי
מבואר בזה שיש עוד טעם לינשא
ביום רביעי, משום "ברכה".

וב"ה במדרש רבה בראשית פ"ח
פי"ב ויברך אותם אלהים
תמן תנינא בתולה נישאת ליום
רביעי ואלמנה ליום חמישי למה
שכתוב בהן ברכה והלא אין כתיב
ברכה אלא בחמישי ובששי בר
קפרא אמר רביעי אור לחמישי
וחמישי אור לששי. ועי' בילקוט
שמעוני על בראשית פ"א רמז
ט"ז דאיתא ויברך אותם אלהים
ויאמר להם אלהים פרו ורבו תני
בר קפרא בתולה נשאת בד'
ונבעלת בה' הואיל ונאמרה בו

א

עיי' בענפים הקודמים. הנה עיי"ש
בדף ה ע"א דאיתא איבעיא
להו בתולה נישאת ברביעי ונבעלת
ברביעי ולא חיישינן לאיקרורי
דעתא או דלמא בתולה נישאת
ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן
לאיקרורי דעתא תא שמע דתני
בר קפרא בתולה נישאת ברביעי
ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה
בו ברכה לדגים אלמנה נישאת
בחמישי ונבעלת בששי הואיל
ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא
משום ברכה אבל משום איקרורי
דעתא לא חיישינן אי הכי אלמנה
נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה
בו ברכה לדגים ברכה דאדם עדיפא
ליה ואי נמי משום שקדו דתניא
מפני מה אמרו אלמנה נישאת
בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה
אומר תיבעל בחמישי למחר
משכים לאומנתו והולך לו שקדו

ברכה לדגים אלמנה נשאת
 בחמישי ונבעלת בששי הואיל
 ונאמרה בו ברכה לאדם אלמנה
 נמי תבעל בחמישי הואיל ונאמרה
 בו ברכה לדגים ברכה דאדם
 עדיפא ליה אי נמי משום שקדו
 דתניא מפני מה אמרו אלמנה
 נשאת בחמישי ונבעלת בששי
 שאם אתה אומר תבעל בחמישי
 למחר משכים לאומנותו והולך
 שקדו חכמים על תקנת בנות
 ישראל שיהא שמח עמה שלשה
 ימים חמישי בשבת וערב שבת
 ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו
 איכא בינייהו אדם בטל אי נמי
 יום טוב שחל להיות ערב שבת,
 אית דמפקין בהאי לישנא תמן
 תנינן בתולה נשאת ליום הרביעי
 ואלמנה ליום החמישי למה שכתוב
 בהן ברכה והלא אין כתיב ברכה
 אלא בחמישי לדגים ובששי לאדם
 בר קפרא אומר רביעי אור לחמישי
 חמישי אור לששי.

ב

הנה לפ"ז צ"ב, למה בעינן
 להטעמים הנ"ל דטענת
 בתולים ושקדו, הרי יש לינשא
 ביום רביעי משום ברכה. והטעם
 דברכה עדיף מאידך טעמים,

דהטעם דברכה הוא עצמו טעם
 לינשא דוקא ברביעי ולא באחד
 בשבת, ולא בעינן לשני טעמים.

והנה י"ל ד"ברכה" היא רק טעם
 לבעילה בחמישי אבל אינו
 טעם בעצם לינשא ברביעי, ואנן
 בעינן להסביר למה קבעו זמן
 לנישואין ליום רביעי. אבל פשיטא
 דקשה לומר כן, דהרי גם טענת
 בתולים היא רק טעם לבעילה
 בחמישי (דישכים לב"ד ביום
 חמישי) אבל אינו טעם בעצם
 לינשא ברביעי. וא"כ עדיין קשה,
 למה בעינן להטעמים דטענת
 בתולים ושקדו, הרי יש לינשא
 ביום רביעי משום ברכה.

עייין בתוס' בסוף דף ב ע"א
 שעמדו בזה וז"ל ותנשא
 באחד בשבת לא בעי לשנויי
 דנישאת ברביעי כדי שתבעל
 בחמישי משום ברכה שנאמרה בו
 לדגים כדאמרין לקמן ועוד למה
 לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום
 ברכה ואומר ר"י דטעם דברכה
 אינה אלא עצה טובה ולא מקרי
 עבריינא אבל משום שקדו מקרי
 עבריינא. עכ"ל. ועיי"ש בתוה"ר
 דאיתא וז"ל אין לפרש המשנה
 בלאו טעמא דשקדו כי טעם ברכה

לדגים אינו טעם מספיק אלא לדחות הביאה מיום רביעי עד ליל חמישי כדקתני בברייתא לקמן בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אבל לא לדחות מיום ראשון עד יום רביעי. עכ"ל.

ג

אולם עיין בירושלמי בריש כתובות דאיתא ותינשא בראשון וישכים לבית דין בשני אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי (פי' הגרח"ק וז"ל אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי שרצו לחזק התקנה הילכך קבעו יום אחד לנישואין, עכ"ל), ואית דבעי מימר כהדא דתני בר קפרא דבר קפרא אמר מפני שכתוב בהן ברכה. הרי דהירושלמי באמת צידד דהטעם דאין נושאין בראשון הוא משום ברכה.

וגם לעיל בירושלמי משמע דטעמא דברכה יכול לקבוע זמן הנישואין, (דלא כמשמעות הבבלי הנ"ל), דמיד בתחילת ההלכה איתא בר קפרא אמר מפני שכתוב במ ברכה והלא אין כתיב ברכה אלא בחמישי ובששי בלבד

בחמישי בעופות ובדגים בששי באדם וחוה אמר רבי יוסי טעמא דבר קפרא רביעי אור חמישי חמישי אור ששי.

וחנה לפי הירושלמי צ"ב להיפך, למה בעינן לטעמא דברכה, למה לא סגי בטעמא דשקדו. ואפשר די"ל דהירושלמי סובר דטעמא דשקדו אינו מוסכם, דעי' בהמשך דברי הירושלמי שם דאיתא ולא במוצאי שבת חברייא אמרין מפני הטורח רבי יוסי אומר מפני כבוד שבת מתניתא מסייעא לחברייא מפני מה אמרו בתולה נישאת ביום הרביעי כדי שיהא אדם מתקין צרכיו ג' ימים זה אחר זה.

אולם עדיין צ"ב, דלפי הירושלמי למה בעינן לטעמא דטענת בתולים, כדאיתא להדיא במתני', למה לא סגי בטעמא דברכה. וראיתי במפרשים שפירשו דבעינן טענת בתולים להסביר החילוק בין בתולה לאלמנה, דאף שיש בשניהם טעמא דברכה, אפ"ה יש חילוק ביניהם דבתולה נישאת ברביעי (ונבעלת בחמישי) ואלמנה בחמישי (ונבעלת בששי) והאי חילוק הוא משום טענת בתולים.

[עין בהמשך הירושלמי דאיתא רבי לעזר מייתי לה טעם דמתני' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. ואפשר דמשמע שיש אופן לומר דאית בזה מחלוקת בין טעמא דמתני' לטעמא דבר קפרא.]

ד

הנה בפשוטו נמצא שיש מחלוקת בין הבבלי והירושלמי אם ברכה קובעת יום הנישואין, דלהבבלי ברכה אינה קובעת יום הנישואין, ואינה אלא עצה טובה בעלמא, ולהירושלמי ברכה שפיר קובעת יום הנישואין.

והנה עין בבבלי בדף ג ע"א דאיתא אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נישאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נישאת בכל יום הא בעינן שקדו דטריח ליה. [וכן נפסק ברמב"ם בהל' אישות פ"י

הט"ו ובשו"ע אה"ע סי' ס"ד סעיף ג'.] ולהנ"ל י"ל דהיינו דוקא להבבלי לטעמי' דבתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים ומשום שקדו, דלפ"ז י"ל דשאני בזה"ז, דבה"ז ליכא טעמא דטענת בתולים ומצד שקדו יש העצה ד"טריח ליה". אבל להירושלמי לכאורה גם בזה"ז יש להיות קיים התקנה דבתולה נישאת ליום הרביעי, דגם בזה"ז קיים הטעמא משום ברכה.

ובאמת עיי"ש בדף ג' ביפה עינים דאיתא וז"ל אשה נישאת בכל יום, בירושל' ה"א איתא דגם בזמן שדינין בכל יום או שאין ב"ד כלל נישאת ברביעי דוקא משום ברכה דגם ר"א אית ל' דב"ק משום ברכה. עכ"ל.

ה

עין בספר אוצר חילופי מנהגים בהחילוקים שבין מנהגי בני בבל למנהגי בני ארץ ישראל בסימן ל"ח דאיתא וז"ל אנשי מזרח משיאין את האשה ביום ה' ובני ארץ ישראל ביום ד', בני בבל משיאין את החתונה ואת הכלה ביום ה' בני ארץ ישראל

ביום ד' כהלכה בתולה נשאת ליום הרביעי. עכ"ל.

דכיון דבתי דינים קבועים בכל יום משיאים בכל יום, וממילא לא היו משיאים ביום ד', והא דהיו משיאים ביום ה' הוא משום דברכה דאדם עדיף, ורק כשיש הטעם דטענת בתולים משיאים ביום ד' ונבעלת בליל ה' כדי שיהא עכ"פ ברכה דדגים אבל כשאין טענת בתולים ואין תקנה דיום ד' ממילא עדיף לישא ביום ה' משום ברכה דאדם.

הרי מבואר שבבבל היו משיאין ביום ה' ובארץ ישראל היו משיאים ביום ד'. ולהנ"ל הדברים מובנים מאד בעז"ה. דבארץ ישראל סוברים כהירושלמי דעדיין קיים תקנת בתולה נישאת ליום הרביעי, ולכך היו משיאים ביום ד', אבל בבבל סוברים כהבבלי

ענף ד

הוספה לענפים הקודמים - בתולה נישאת ליום הרביעי משום שלשה טעמים שהוזכרו בגמ' להציל משלש עבירות חמורות ולבטל שלשה יצרים

עיי' בענפים הקודמים. הנה ראינו דמבואר במסכת כתובות שלשה טעמים בדיוק דבתולה נישאת ליום הרביעי, במשנה מבואר טעם דטענת בתולים, בברייתא ובתוספתא ניתוסף טעם דשקדו ובעוד ברייתא מבואר טעם שהוזכר במדרשים דהיינו ברכה.

והנה עי' בביאור הגר"א למשלי פרק כ' פסוק ד' דאיתא וז"ל וכלל כל המדות הרעות

תאוני, וכעסני, וליצני ורצה לומר פריקת עול תורה ויראת שמים. עכ"ל. ועי' בחידושי אגדות להגר"א במס' מגילה דף י"ב דאיתא וז"ל כי ג' דרגין ביצה"ר התאוני, וכעסני, ומיני שכופר בהשם יתברך והם נגד ג' ראשי עבירות ע"ז ג"ע שפ"ד. עכ"ל. ועיין בברכות דף כט ע"ב דאיתא אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטי לא תרוי ולא תחטי וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך, וע"ש באמרי נועם שהביא מהגר"א וז"ל לא תרתח ולא תחטא הוא מדת כעסני ולא תרוי הוא תאוני ונכלל בהם כל המדות הרעות כמ"ש (בפ' ערבי פסחים דף קי"ג ע"ב שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו), המלך בקונך זאת מדה שלישית שכתבתי לעיל ליצנות והוא פריקת עול. עכ"ל.

ועי' בהעמק דבר על דברים פרק כ"ה פסוק י"ז דאיתא וז"ל דכלפי שאמרו חז"ל ג' עבירות חמורות היינו ג"ע ע"ז ש"ד, וחומר

שבג' אלו אינו תלוי בעונש שהרי עונש חילול שבת חמור מעונש עריות אלא באשר שהאדם החוטא בא לחטוא בא' מג' אופנים, או מהעדר האמונה בה' ובתורתו או מצד התגברות התאוה או מצד הגברות הכעס וכדומה במדות שנוגע בין אדם חבירו, והנה הראש שבהעדר אמונה הוא ע"ז והראש בתאוה הוא ג"ע והראש שבמדות רעות הוא ש"ד וכל עונות באים בא' מג' אופנים הללו כגון המחלל שבת מצד פרנסה ה"ז נוגע באמונה והוא שמץ ע"ז, ואם למלוי תאות נפשו ה"ז ענף מעריות. עכ"ל.

[ועיין במס' ב"ב דף קסד ע"ב] דאיתא אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע לשון הרע סלקא דעתך אלא אבק לשון הרע. וי"ל דהני שלש עבירות הן ג"כ כנגד הני ג' יצרים, דהרהור עבירה כנגד תאוני, ועיון תפילה כנגד מיני, ואבק לשה"ר כנגד כעסני, והן האופנים שיש לאדם איזה שייכות לכל היצרים בכל יום.]

ויש' להעיר דלכאורה א"ש למאד לומר דהשלשה טעמים

לבתולה נישאת ליום הרביעי הם
מכוונים כנגד השלש עבירות
חמורות והשלשה יצרים.

דמעמא ד"טענת בתולים" הוא
כנגד גילוי עריות ויצרא
התאווני, דכיון שבתולה נישאת
ליום הרביעי, ממילא אם הוא
אינו מוצא בתולים הוא ישכים
לב"ד, וממילא זה יגרום שהיא
לא תזנה, ויש הצלה מגילוי עריות
וביטול ליצרא דתאווני. וטעמא
ד"ברכה" הוא כנגד שפיכות דמים
ויצרא דכעסני, דברכת פרו ורבו
הוא ממש להיפך משפיכות דמים
וא"כ ע"י בתולה נישאת ליום
הרביעי תקבל האי ברכה דפרו
ורבו ויש הצלה משפיכות דמים
וביטול ליצרא דכעסני. וטעמא

ד"שקדו" הוא כנגד עבודה זרה
ויצרא דמיני, דהסעודת חתונה
ושבעת ימי המשתה הם המקיימים
הנישואין ע"י שמחה, והיסוד
דנישואין הוא "לא טוב היות
האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו",
ופרש"י לא טוב היות וגו' שלא
יאמרו שתי רשויות הן הקב"ה
יחיד בעליונים ואין לו זוג וזה
בתחתונים ואין לו זוג, עכ"ל,
וא"כ כשמקיימים הנישואין על
ידי הסעודה והשבעת ימי המשתה
יש הצלה מעבודה זרה וביטול
ליצרא דמיני. וא"ש.

נמצא דבתולה נישאת ליום
הרביעי כדי לייסד בית
ישראל על יראת שמים היפך
השלש עבירות והשלשה יצרים.

ענף ה

בתולה נישאת ליום הרביעי להראות בחינת נפילת קמתי

א

דסיהרא איהו ברביעי, הא תנינן,
דנישואי בתולה לאו איהו אלא
ברביעי, יומא דגרעונא דבתולת
ישראל, לא אתחזי למהוי בתולה
אחרא בשלימו, דהא לית שלימו
לאתתא אלא בבעלה, ברביעי, יומא
דגרעונא דבתולת ישראל, לא
אתחזי למהוי בתולה אחרא
בשלימו, דהא לית שלימו אבל
ביום שני דאתברי ביה גיהנם, עד
לא קיימא בקיומא, דהא נפק מיום
שני דהוא חשך, וכדין אתברי
מניה, דכתיב (איוב כ"ח) קץ שם
לחשך וגו', וארחיה דההוא קץ,
לכל תכלית הוא חוקר, אימתי,
לבתר דקיימא בקיומה, ולא קיימת
בקיומה, עד דאזעירת סיהרא
ברביעי, דהא סיהרא רגלא רביעאה
איהו בכורסייא עילאה, ובגין דאיהי
יומא ד' גבי ג' קיימין אחרנין,
אתמר ברביעאה עובדא דילה, דהא
אזעירת גרמה, ואחשך נהוראה,

עיינ בענפים הקודמים שראינו
הטעמים דבתולה נישאת
ליום הרביעי המבוארים במסכת
כתובות בבבלי ובתוספתא
ובירושלמי. והנה לכאורה יש בזה
טעמא אחרינא בעוד מקור בחז"ל.

דהנה עיינ בספר מיכה פ"ז פ"ח
דכתיב "אל תשמחי איבתי
לי כי נפילתי קמתי כי אשב בחשך
ד' אור לי", ועיינ בזה"ק בשיר
השירים דאיתא פתח ואמר ויאמר
אלהים יהי מארת ברקיע השמים,
האי קרא אתמר, וחבריא אתערו
ביה, והכי איהו, אלא אמאי כתיב
דא ביומא רביעאה, דהא מיום
שני אתחזי למהוי סיהרא חסרא,
דביום שני אתברי ביה גיהנם,
והואיל ואתברי ביה, סיהרא איהי
חסרה בגיניה, אמאי איהו כתיב
ברביעי, תו אית לשאלא, אי גרעונא

ועל דא בתולה אית לה קיומא ברביעאה, לאחזאה קיומא בסיהרא, וההוא יומא דבתולה נישאת ברביעי, ואית לה קיומא לתתא, כרוזא קיימא לעילא וקרי (מיכה ז':ח') אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי, ועל דא, ביומא דנפילה קימה משמע, דכתיב כי נפלתי קמתי, ויאמר אלהים יהי מארת, חסר, בגין דאתיהיב דוכתא לסטרא אחרא לשלטה, וחפא נהורא דסיהרא, כהאי אגוזא, דקליפה חפא על מוחא בכל סטריין, ואתתקפת קליפא לבר, וכערלה על ברית, ובגין כך אתחשכת נהורא דלעילא.

הרי מפורש לכאורה דבתולה נישאת ליום הרביעי להראות בחינת "נפלתי קמתי".

ועיין בספר תולעת יעקב בסוד הנשואין דאיתא וז"ל שנינו בתולה נישאת ליום רביעי, ואמרינן טעמא שמא יהיה לו טענת בתולים וישכים לבית דין, ובמדרשו של רשב"י ע"ה הקשו יום חסרונה של בתולת ישראל כי ביום רביעי נתמעט הירח, לא היה ראוי שבו יהיה שלמות לבתולה אחרת, והשיבו כי נתקנו נשואי בתולה

ברביעי להראות קיום ומעלה בבתולת ישראל, כי אף אם נתמעטה ביום ההוא הנה יש לה נחת רוח למטה בנשואי בתולה, ובת קול אומרה אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי וגו', ולטעם זה בתולה נישאת ליום הרביעי. עכ"ל. וכ"ה בשל"ה הק' שער האותיות עמק ברכה ס"ז. ועיין בספר פרדס רמונים שער י"ב פ"ד דאיתא וז"ל כמו שחסרון הלבנה הוא ביום ד' כן מלואה ותקונה בו ביום וכן פי' הרשב"י ע"ה בשו"ש (בז"ח דף פ"ב) כי בתולה נישאת ליום ד', להראות שבתולת ישראל קימתה ביום הרביעי, ובת קול מכרזת בפמליא של מעלה (מיכה ז':ח') אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי, קימה ביום נפילה. עכ"ל. וכן עיין בספר קהלת יעקב ערך נת דאיתא וז"ל בפסוק ויעש אלהים את שני המאורות מאור גדול סוד מילוי לבנה מאור הקטן סוד חסרונה, וביום שנפלה תקום, ועל כן בתולה נישאת ליום רביעי שאז היא מארת חסר, ובו ביום תקום, כמו שאמר כי נפלתי קמתי כמו שאמר בזוהר שיר השירים. עכ"ל. [ועיין בספר מדרש יהונתן בפרשת תרומה דאיתא בשם מדרש

פליאה "בשעה ששנינו בתולה נישאת ליום הרביעי יצאה בת קול אל תשמחו אויבי לי נפלתי וגם קמתי לעתיד לבוא".]

(ע"י) בספר משנת חסידים מסכת חתונה ומילה פ"א מ"ה דאיתא וז"ל וכשישא בתולה הנשאת ביום רביעי שנתלו בו המאורות וחפרה הלבנה ונתמעטה לישב דעתה בבתולת ישראל. עכ"ל. ע"י בספר עבודת ישראל דאיתא וז"ל בתולה נשאת ליום הרביעי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות בב' וה' וכו', אמר ר' שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך אבל קודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום, ופריך מאי דהוה הוה, ומשני הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקביעי האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום, נראה לי לבאר כוונת פנימית הענין, דהנה ביום הרביעי נבראו המאורות ברקיע השמים השמש והירח ודוגמתם, וידוע מאמר הזוהר הק' מארת חסר כתיב ע"י"ש, דהיינו שהלבנה תסירה ואין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מהשמש, והם דוגמת איש ואשה כי מה שקנתה אשה

קנה בעלה, ואפשר שכיוונו רז"ל במ"ש בתולה נשאת ליום הרביעי, כדי לעשות היחוד והזיווג ביום הרביעי כדי לבשר ללבנה כי יבא יומה ותהיה אור הלבנה כאור החמה ביחוד עליון, ולכן אמר רב שמואל בר יצחק הנ"ל לא שנו שאנו עושין היחוד ביום רביעי אלא מתקנת עזרא ואילך, רומז שזה ההנהגה הוא בעולמות שבעת ימי המעשה אחר התיקון שהמלכות בסוד זכה נעשה לו עז"ר, וזה רמז בתקנת עזר"א שבתי דינין יושבין בב' וה', כי ההנהגה בשבעת ימי המעשה ב' ה' הם כנגד ספירות גבורה והוד, ולכן בתי דינין יושבין בהם, ואז אשה נשאת ברביעי כנ"ל, אבל קודם תקנת עזרא שהיא בעולמות הגבוהים דשריין כדא בסוד אכלו רעים דלעילא, אשה נשאת בכל יום, בזיווג תדירא, כי היחוד שם תמיד בלי הפסק וביטול, ופריך מאי דהוה הוה, כיון שאין נפקותא לדידן ואנחנו מתנהגים העיקר לעשות לתיקונים בין ו"ה, ומשני ה"ק אי איכא בתי דינין דקביעי כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום, פירוש שרומז לעתיד שיהיה ה' אחד ושמו אחד ויעלו

העולמות ויהיה זיווג תדירא אפילו בין זה כמו בשם יח, ואז יהיה השם ה' יהיה כמ"ש האריז"ל, ואז אשה נשאת בכל יום והבן. עכ"ל. ועיין בספר נועם אלימלך בפרשת משפטים דאיתא וז"ל הפירוש שאמר התנא בתולה נשאת ליום הרביעי רמז על השכינה שנקראת בתולה כמו שאמר הכתוב קום בתולת ישראל, דהיה היחוד הגמור בעת התחלת מלכות בית דוד שהוא רגל רביעי כשהיה מאיר מלכותו כיום אז היה היחוד האמתי הגמור, ואלמנה ליום חמישי רמז על השכינה הקדושה בגלות המר הזה שנקראת אלמנה גלמודה אזי היחוד הוא על ידי הצדיקים שהוא רמז חמישי דהוי ביה ברכה לדגים הוא הצדיק הנקרא כן שהיא מדרגה עליונה ועל ידי אור קדושתו הזכה והצלולה כיום זוכה וגורם יחוד קודשא ברוך הוא ושכינתיה בגלות המר הזה ואמר התנא שפעמיים בשבת בית דין יושבין בעיירות רמז על ב' מקדשים שהיה הדינים שורים בעיירות ארץ ישראל בעוונותינו הרבים ונחרבו, שאם היה לו טענת בתולים רוצה לומר כאשר המצא תמצא צדיקים כאלה שיהיה להם טענות לעשות את

השכינה שתהיה בתולים חוזרים להקרא בתולה במהרה כמאז היה משכים לבית דין רוצה לומר אזי יהיה מוקדם להדינים וידו על העליונה ותקיפה על הדינים, וזהו שהתורה הקדושה מלמדת אותנו אשר נוכל ליחד השכינה ביחוד האמתי הוא על ידי התורה הקדושה הלומדה לשמה. עכ"ל.)

[יש תוספת ביאור להאי בחינה ד"נפלתי קמתי" בזוה"ק ח"ב דף רמא ע"ב, עיי"ש דאיתא ויקם משה את המשכן רבי יהודה פתח אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי וגו', מאן אויבתי לי, דבכו דמלכו חייבא במלכות קדישא, והאי קרא כנסת ישראל אמר ליה, אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי, מה דלית לך הכי למלכו אחרא, דכיון דתפול לא תקום לעלמין, אבל כנסת ישראל, אף על גב דנפלת, תקום וקמת שאר זמנין, דכתיב כי נפלתי קמתי, דהא כמה זמנין נפלת כנסת ישראל בגלותא, ויתבא בין אינון מארי דבכו, ושאר עמין קמו עליהו דישאל לשיצאה לון מעלמא, כמה דאת אמר על עמך יערימו סוד, וכתיב כי נועצו לב יחדיו

וגו', אמרו לכו ונכחידם מגוי, ועם כל דא, אף על גב דשאר עמין קמו עליהו, קודשא בריך הוא לא אנח לון בדייהו, ואי נפלו קמו, דכתיב כי נפלתי קמתי, דהא קודשא בריך הוא אקים לה תדיר, וזמינא כנסת ישראל, לומר בההוא זמנא דקודשא בריך הוא יוקים לה מעפרא דגלותא, ותסתלק מניה, אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי, כי נפלתי בגלותא, ואשתעבדו בני, קמתי בהאי זמנא, ובגין כך, בההוא זמנא דאפיק משה לון לישראל, כד עבד לון קודשא בריך הוא אינון נסין וגבוראן דעבד לון, כדין ויקם משה את המשכן כתיב, דהא על ידא דמשה אתקם בכל זמנא. ועיין במאמר הגאולה להרמח"ל דאיתא וז"ל אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך ד' אור לי, זה הפסוק מודיע סוד בטחון ישראל ותקוותם שיגאלו גאולה שלמה במהרה בימינו אמן, ולגאולה ימצאו הכנות רבות ופעילות גדולות וחזקות מאד, נודעים למשכילים אשר ניסו ללכת בדרכי החכמה ועמדו על אמתה, וכאשר תתפשט החכמה בעולם אז יראו וידעו הכל כמה

הגדיל ה' לעשות עמנו, כי כאשר חשבו ישראל שהסתיר הקב"ה את פניו מהם ועזב אותם, אז הקב"ה מכין להם אוצרות גדולים אשר לרחבם אין קץ ולגדולתם אין תכלית, ובאוצרות האלה היה נותן כל הון יקר ונעים וכל סגולת מלכים בכל עת ובכל שעה עד שנתמלאו אלה האוצרות מה שאין הפה יכולה לדבר ואוזן לשמוע ואפילו לב להרהר, וכשיגיע זמן המנוחה הגדולה העתידה להגלות בעולם יפתחו כל האוצרות האלה ומהם יצאו כל מיני מחמדים וינתנו לישראל חלק עבודתם הקשה שעבדו בגלותם. עכ"ל. (והעירוני ד"נפלתי קמתי" הוא בדיוק הגימ' דכל השלשה גואלים "אליהו הנביא משיח בן יוסף משיח בן דויד").

ב

הנה מבואר בדברי הזהו"ק שיש קשר אמיץ בין כלה דלמטה להלבנה, ושזה מתבטא בהדין דבתולה נישאת ליום הרביעי. והנה עיין בריטב"א על המשנה בכתובות שעמד בהא דתני "בתולה נישאת ליום הרביעי" ולא "בתולה נישאת ביום הרביעי", יעו"ש. ועכ"פ יש

להעיר דכיון דתני בתולה נישאת
ליום הרביעי לכן הראשי תיבות
דהני מילים הם בדיוק "לבנה".

(עיי' בספר בן יהוידע על מס'
סנהדרין דף מד ע"א דאיתא
וז"ל מה שאמר שבעל נערה
המאורסה דכתיב כי עשתה נבלה
בישראל, נ"ל בס"ד דידוע שהלבנה
כשהיא במלואה נקראת בשם לבנה
כי שם זה יצדק עליה יותר כשהיא
במלואה, ולכן נערה המאורסה
כשהיא במלואה שלא נפגמה היא
דוגמת הלבנה שזהו תואר החשוב
שלה, אבל אם נפגמה לא יצדק
עליה תואר לבנה, על כן אותיות
לבנה יתהפכו אצלה לצירוף נבלה,
ולכן בתולה נשאת ליום הרביעי
ראשי תבות לבנה, וגם הוא ראשי
תבות נבלה, לומר, זכתה היא
לבנה, ואם לאו היא נבלה. עכ"ל.)

[ויש' להוסיף בענין הקשר בין
כלה דלמטה להלבנה, דעיי' בשו"ת
הרשב"א ח"א סימן ס'
דאיתא וז"ל בתחלה עלה במחשבה
ליבראות שנים ולבסוף לא נברא
אלא אחד והרי אנו רואין שלבסוף
נבראו שנים אלא אגיד לך בו שני
ענינים ושניהם אמתיים לפי דעתי
דע כי דברי הכתובים ודברי

ההגדות דרך רמיזות וציורים
גשמיים לצייר הענינים בנפשות
וכדי להעיר כי ברא הכל בהשגחה
מאתו יתברך על תכלית השלמות
כנה הדברים לדבר מכיון במחשבה
ובהתבוננות החכמה איך יעמדו
על השלמות וכן תמצא לרבותינו
ז"ל בהרבה מקומות בהגדות
מעשה בראשית ואמר כי בריאת
האדם כאילו היתה אחר מחשבה
והתבוננות ושהיתה המחשבה
ליבראות שנים כלומר זה לעצמו
וזה לעצמו ולהיותם עומדים
לעצמם בלי שיקבל זה מזה ושלא
יולידו זה מזה כי צורת הזכר
והנקבה כענין השמש והירח, ואחר
כך חייבה החכמה שאינו טוב
להיות האדם שהוא העיקר ביצירה
לבדו, אלא להיות הוא פועל
והנקבה ככלי יעזר הוא בו
בפעולותיו, והוא כענין המחשבה
והמעשה בחמה והלבנה, ושאמרו
ז"ל (חולין דף ס ע"ב) שאמרה
לבנה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו
של עולם אי אפשר לשני מלכים
להשתמש בכתר אחד ואמר לה
הקדוש ברוך הוא לכי והמעטי
עצמך שהיא אינה אלא ככלי להיות
השמש פועל בה והיא מקבלת
ממנו והוא שנרמזו ליוסף בחלומו

יעקב ורחל לשמש וירח שהם כמותם בלי ספק ודי לאיש כמוך במעט מן הרמיזות וזהו שביאר רבי אבהו כי הכתוב שאמר זכר ונקבה בראם הוא במחשבה ליבראות שנים זה לעצמו וזה לעצמו ואחר כך לא נבראו במעשה אלא אחד שהוא הזכר ואין הנקבה נחשבת בבריאה שאינה אלא כדבר הטפל אל העיקר ולקוח ממנו ולצורך תשמישו. עכ"ל. ועיין בספר כוונת מאז דאיתא וז"ל הנה הלבנה היא בבחי' נוקבא ולכן אמרו בתולה נישאת ביום הרביעי שהיא יום תליית המאורות שהנישואין הן בבחי' התחדשות הלבנה שהאשה נעשית כברי' חדשה בנישואיה וכמו שראש השנה הוא יום בריאת אדם הראשון כן הנישואין הן הראש השנה הפרטית של הכלה וכיון שהחדש, הלבנה, מתכסה ביום ראש השנה נוהגים שהכלה שכנגד הלבנה מכסה פני' בצעיף ביום נישואיה. עכ"ל. ועצם הדבר שיש קשר בין כלה דלמטה לבחינה בעליונים מבורר גם בזה"ק ח"ב דף קסט ע"א דאיתא פתח איהו על פתורא ואמר ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים כתיב הכא

עומדים וכתיב התם שרפים עומדים, מה להלן שרפים, אוף הכא נמי שרפים, אלין קרשים קיימן בתקוני דכלה, וסחרן סחרנא דחופה, למשרי בההיא חופה רוח עלאה, כגוונא דא כלה לתתא, אצטריך לתקנא חופה לחופאה בתקיננו שפירו, ליקרא דכלה אחרא, דאיתא למשרי תמן בחדוה, לכלה תתאה, ובגין יקרא דההיא כלה עלאה, אצטריך למעבד חופאה דשפירו, בכל תקוני דשפירו, לזמנא לכלה עלאה, לההיא חדוה, כגוונא דא בכל גזירו דברית לתתא, אצטריך לאתקנא כסא אחרא בשפירו, למארי קנאה דברית קיימא דאתי תמן, אוף הכא בכל חופה, אצטריך תקוני שפירו, לחופאה לחופה ליקרא דכלה סתם, דהא דא, כגוונא דדא קיימא, דא סלקא בשבע ברכאן, ודא סלקא בשבע ברכאן, וכד סלקא בשבע ברכאן כדין אקרי כלה, ועל דא אסיר לשמשא בה עד דאתכלילת באינן שבע ברכאן, כגוונא עלאה.]

ג

הנה בין מצד טעמא דטענת בתולים ובין מצד טעמא דברכה לכאורה תמוה מאד למה

בתולה נישאת ליום הרביעי, ולא
בליל חמישי. ועיין בתוס' במס'
כתובות בדף ב ע"א שעמדו בזה
וז"ל ליום הרביעי ולא בליל
חמישי כדאמר בפרק בתרא דנדה
(דף סה ע"ב) דליכא כתובה דלא
רמו בה תיגרא כ"ש אם יעשה
נשואין בליל ה' דאיכא למיחש

שיטרד בנשואין וכתובה ולא
יבעול. עכ"ל.

וחנה לפי המבואר בזה"ק שפיר
מובן למה דוקא נושאים
ביום רביעי, דביום זה נתמעטה
הלבנה, ולגבי יום זה רוצים
להראות כי נפלתי קמתי.

ענף ו

בתולה נישאת ליום הרביעי אחרי שלשה ימים לתקן מיעוט הלבנה שהיה אחרי שלשה שלבי גידול

עייין בענף הקודם שנתבאר ע"פ
דברי חז"ל דבתולה נישאת
דוקא ליום הרביעי משום מיעוט
הלבנה שהיה ביום הרביעי, יעו"ש.
והנה ראינו ש"על פי הנגלה" יש
שני טעמים בהדי הדדי שבתולה
נישאת ליום הרביעי, "טענת
בתולים" ו"שקדו", דהיינו מלבד
טענת בתולים, יש גם טעם שקדו,
שהוא קבוצה מסויימת ד"שלשה"

המצריך לינשא ברביעי. ולפ"ז היה
א"ש אם גם לגבי מיעוט הלבנה
שיש איזה קבוצה מסויימת
ד"שלשה" שעפ"ז מובן למה
לינשא ברביעי.

ובאמת עייין בספר עץ חיים שער
ל"ו פ"א דאיתא בתוה"ד
וז"ל בעת עיבור זו"ן באמא עלאה
אז היה ז"א בבחי' ו"ק לבד ונקבה

בבחי' נקודה א' כלולה מי' שהוא בחי' מלכות שבה בלבד ואז ע"י העיבור ויניקה ומוחין נתגדל בחי' ז"א עד שנשלם ל"ס כנודע, ואמנם גידול המלכות אינה אלא ע"ש אמצעות ז"א עצמו כי אמא עלאה כשאר גדלה אותו נתנה בו כח עוד גידול להמלכות וכו', והנה גידול המלכות אינה בפעם א' רק בזמנים הרבה נתקנת ונתגדלת מעט מעט וכו', ונבאר עתה באורך כללותן אע"פ שיש פרטים הרבה וכו', ותכלית גידול שלה הוא שיהיה בה כל הי"ס שלה ותהיה עם ז"א פב"פ שוה לגמרי וישתמשו ב' מלכים בכתר א' שהוא מה שקטרגה הירח כנודע והענין הוא כי נודע כי מת"ת של אמא נעשה כתר לז"א וכאשר גם היא תעלה עד שם ויהיה כתרם בת"ת של אמא כמוהו יהיה כתריהן שוין ויהיו שניהן א' כי שניהן יהיו בחי' ת"ת דאמא שהוא ספירה א' ואז לא תצטרך היא לקבל הארתה ע"י ז"א אלא יהיו שניהן מקבלין הארתן מאמא כל אחד ע"י עצמו ולא יצטרכו זה לזה ויהיו זו"ן שוין במציאותן כדמיון או"א כנזכר באדרא או"א כחדא נפקין וכחדא שריין וזהו תכלית

הגידול שלה ואז כל העולמות בתכלית התיקון, ואמנם וכו' יש בחי' רבות ובין כולם הם ד' בחי' וזה סדרן ממטה למעלה, א' תכלית המיעוט הנ"ל שתהיה היא נקודה כלולה מי' והיא בחי' המלכות שבה ואז אין לה פרצוף ואז היא עומדת למטה מהיסוד שלו, ב' היותה פרצוף גמור ב"ס אלא ששיעור קומתה הוא באחור ז"א מחזה ולמטה אבל עדיין האורות שלה שיש בה' ראשונות של ז"א כח"ב ח"ג לא האירו בד"ת שבו וכו', ג' בהיותה מקבלת אורות שלה מן ה"ר של ז"א ואז נגדלת כמוהו אלא שעדיין כל זה בחי' אורות אב"א וכו', עוד יש ד' בחינות בבחי' פב"פ והם אלו א' שתהיה היא פרצוף שלם פב"פ אלא ששיעור קומתה הוא מחזה ולמטה דז"א ועדיין אורות שלה דבחי' פנים שיש בה"ר של ז"א לא נמשכו להאיר בה והנה בחי' ראשונה שהוא שתהיה ג"כ בחי' נקודה א' כלולה מי' כנגד היסוד פב"פ אין כאן מקום ביאורו ונתבאר במ"א בפ' תפלת השחר בברכת אבות, הב' הוא הה"ר של ז"א האירו בה מלמעלה אבל עדיין היא מהחזה ולמטה וכו' והוא

כופף קומתו ומזדווג שם עמה, הג' שתהיה גדולה כמוהו שיעור קומתו פב"פ ותקבל האורות של ה"ר שם בהיותה היא למעלה עמהם ואמנם עדיין היא אינה מקבלת אורותיה אלא באמצעות ז"א והכתר שלו יהיה גדול מכתרה כי הוא יותר גדול וגבוה למעלה מכתרה נמצא שהמלכות שבה אין לה בן זוג כנגדה בזכר כי היא למטה מן היסוד שלו לכן היא צריכה לו שהמלכות שבה היא למטה מכל שיעור קומתו ואז צריכה היא לקבל ע"י ואז המלכות שלה אין לה בן זוג ונתעלה עד היסוד שבה עצמה ונכללין יחד שם בסוד הכללות כנודע אצלינו ואז תוכל לקבל מן היסוד של ז"א ונמצא כי בבחי' זו יש בה פרצוף ט"ס שבה עליונות לבד כי העשירית שבה נכללת ביסוד שבה ואז ג"כ הכתר שלו גבוה מכתרה, הד' שתהיה גם היא משמשת בכתר א' כמותו ומקבלת אורותיה מאמא עצמה שלא ע"י ז"א דמיון או"א ותהיה שלימה בכל י"ס וזהו תכלית הגידול שלה, הנה בזמן העיבור היתה היא עדיין בבחי' נקודה א' כלולה מ"י והיתה למטה מאחורי היסוד דז"א וכאשר נברא

העולם של אצילות ונולדו זו"ן התחילה היא להתגדל עד יום ד' לו' ימי בראשית ואז נגדלה כל ג' בחי' הנ"ל שיש בבחי' אחר באחר והוא עד שתהיה בחי' פרצוף גמור ב"ס באחר וכו', וכאשר הירח קטרגה אז נתמעטה מן שיעור הנ"ל וחזרה להיות כבתחלה בבחינת המיעוט יותר גדול שאפשר להיות וכו' וענין מיעוט הירח היה ביום ד'. עכ"ל.

הרי נתבאר שיש ז' בחינות בהיחס בין ז"א לנוק', ג' בהיותן אחר באחר וד' בהיותן פנים בפנים, ומבואר שביום רביעי נשלמו כל השלש בחינות דאב"א, ואז היה קטרוג הבלנה. והנה יל"ע האם נשלמו כל הג' בחינות ביום שלישי או ביום רביעי. וראיתי בספר דברי שלו' באה"ע סי' ס"ג שהביא דברי העץ חיים הנ"ל ואח"כ הביא דברי הבית לחם יהודה שם ובתוה"ד איתא וז"ל בראות הנוקבא ביום ד' כי באותם הג' ימים עלתה כבר ג' מדרגות והיא מזומנת לעלות עוד עד מדרגה הז' כמ"ש הרדב"ש ז"ל כי הרגישה שהתחיל לבוא לה איזה תוספת ביום ד' לכן עשתה עצה כביכול

כתלמיד המחכים את רבו טענה לפניו יתברך שמו דאי אפשר בזמן הזה להיות שני מלכים מולכים בכתר אחד והוא כי אם ביום ד' אעלה למדרגה רביעית וביום ה' אעלה למדרגה ה' וביום ו' אעלה למדרגה ששית א"כ כאשר יהי אדם הראשון נברא ביום ו' אז יהי נברא מזיווג פנים בפנים שהוא בהיות זו"ן למטה במקומם האמיתי כמו זמן בית ראשון ולא מזיווג אחור באחור וכו'. עכ"ל. עע"ש. הרי מבואר שכל הג' בחינות נשלמו ביום שלישי, ומבואר שנתגדלה מדרגה אחת ליום. וא"כ חזינן שיש באמת קבוצה מסויימת דשלשה לפני יום רביעי.

נמצא ע"פ כל הנ"ל, דמבואר בזוה"ק דבתולה נישאת ליום הרביעי הוא בחינת תיקון למיעוט הלבנה. וכמו שמיעוט הבלנה היה אחרי ג' ימים של גידול, הוא הדין דבתולה נישאת ליום הרביעי הוא אחרי ג' ימים של גידול. דהלבנה נתגדלה לג' ימים, וביום רביעי היה צריך

להתגדל במדרגתה עוד להביא לשלימות הזיווג, ולמעשה נתמעטה, והתיקון לזה הוא להתגדל ג' ימים (דתיקון הסעודה לג' ימים הוא לעסוק לג' ימים בהסעודה והשמחה המביא לידי קיום הנישואין והזיווג) ואח"כ לינשא ביום רביעי, דהיינו נישואין המביא לידי זיווג, היפך מיעוט הלבנה. נמצא דהנגלה והסוד צדקו יחדיו.

והנה לפכ"ז נמצא ד"טענת בתולים" הוא המתקן מיעוט הלבנה, והדברים צ"ב. וי"ל שמכיון שבתולה נישאת ליום הרביעי, לכן אם הבעל אינו משכים לב"ד א"כ יש הוכחה דליכא טענת בתולים ויש הוכחה שלא זינתה, ויש הוכחה שיש שלימות הזיווג, משא"כ אם לא היתה נישאת ברביעי אז אפשר שהבעל לא השכים לב"ד משום איקרורי דעתא וליכא הוכחה על שלימות הזיווג. נמצא שכשבתולה נישאת ברביעי בלי שום "קטרוג" יש בזה איזה תיקון לקטרוג הלבנה.

ענף ז

בתולה נישאת ליום הרביעי ללמוד אופן הצלחת הנישואין

ותהיה בעיניה שפלה ממנו אז
יתכן שיהיו לה בנים, ומאחר דאין
אשה אלא לבנים א"כ מקדימין
ליום הכניס"ה לעורר לב האשה
תתבונן אור לארבעה ירח יקר
נתמעט ועי"ז הרבה צבאותיה אף
היא תמעט עצמה לגבי בעלה
להתברך פרי בטנה ומשום הכי
תלי מילתא באשה וקתני בתולה
נישאת ליום הרביעי ולא קתני
האיש נושא בתולה ליום הרביעי
לאשמועין דיום הרביעי אצטריכא
לה לגרמה לקחת מוסר השכל
ואל זה ירמוז מאמרם ז"ל כי הוא
אמר ויהי זו אשה הוא ציוה
ויעמוד אלו הבנים הכונה כי הוא
אמר בת פ' לפ' ויהי זו אשה
הוא ציוה ויעמוד רמז לבעל
שיעמוד ותקומה תהיה לו על
האשה ומכח זה באים הבנים
נבזה אפשר לרמוז משז"ל
במערכא אמרי מצא או מוצא

עיי' בענף הקודם. וע"ע בספר
פתח עינים להחיד"א בריש
כתובות דאיתא וז"ל בתולה נישאת
ליום הרביעי וכו' דרך דרש אפשר
ליתן טעם על נשואי הבתולה ביום
הד' עם מ"ש הרמ"ע ז"ל דשמש
וירח היו שוים ובהיותם שוים אי
אפשר להוליד וז"ש אי אפשר לב'
מלכים שישתמשו בכתר אחד
מלשון תשמיש וכן אברהם ושרה
שהיו כשמש וירח והיו שוים
במעלה לא היה אפשר שיולידו
וה' פקד את שרה מיעטה ועי"ז
ילדה יצחק כמשפט הלבנה
שמיעטה והרבה צבאותיה זהת"ד
ולהזכיר זה תקנו הנישואין יום ד'
שנתלו מאורות ולא יכלו להשתמש
ב' בכתר א' עד שהקב"ה מיעט
הלבנה והרבה צבאותיה כן דרך
אשה אם תהיה בדעתה שהיא
בשוה כמו בעלה לא תצלח ולא
תוליד עד אשר תקטן בעיניה

כלומר אם זיווגו נאה כמש"ה
מצא אשה מצא טוב או ח"ו מוצא
מר ממות ויש לרמוז דמצא הנקודה
פתח תחת המם רמז שהאשה
תהיה למטה ובעל גדול הימנה
אז מצא טוב, אבל אם היא רעה
המ"ם בחולם שהוא למעלה
שחושבת שהיא למעלה, ועל דרך
זה שמעתי אם היא מחזקת עצמה
אשה שהוא גי' ש"ו והן נגרע
ממספר איש גי' ש"א אז מצא
טוב אך אם היא מחזקת עצמה
האשה שהוא גימט' כמו איש אז
כתיב ומוצא וכו' ובמ"א כתבתי
איזה גרגירי ציצים ופרחים בזה]
וז"ש הוא ציוה ויעמוד אלו הבנים
הכונה הוא ציוה ויעמוד הבעל
על עומדו והוא ימשול בד והטעם

אלו הבנים דמזה נמשך להוליד
אם האשה תחשוב עצמה קטנה
מהאיש. עכ"ל.

הרי מבואר בפתח עינים כהמבואר
בזה"ק דהייחוד דיום רביעי
הוא שביום זה היה קטרוג ומיעוט
הלבנה, אבל לכאורה ביאר הטעם
שבתולה נישאת ביום מיעוט
הלבנה באופ"א לגמרי מהזוה"ק,
דלהזוה"ק הוא לעשות איזה תיקון
למיעוט הלבנה, ולהפתח עינים
הוא ללמוד ממיעוט הלבנה,
ולהזוה"ק הוא להראות על כלל
ישראל בכללות, שהם בבחינת
נפילתי קמתי, ולהפתח עינים הוא
ללמד מוסר השכל עתה, ללמד
אופן הצלחת הנישואין.

ענף ח

בתולה נישאת ליום הרביעי שהוא יום שנקבעו בו המאורות ברקיע

א

עיינן בהגהות הגריא"ח בריש כתובות דאיתא וז"ל בתולה נישאת כו' נ"ב בתולה היא אם ובת ואין מלכות נוגעת כו' ולכך נישאת ליום רביעי והבן והוא יום שנקבעו בו המאורות ברקיע. עכ"ל.

הנה עיינן בענפים הקודמים שראינו שיש קשר בין בתולה נישאת ליום הרביעי להלבנה, אולם לפי המבואר שם הקשר הוא להא שמיעות הלבנה היה ביום רביעי, אבל לפי משמעות דברי הגריא"ח הקשר הוא להא שהמאורות נקבעו ביום רביעי. וכן עיינן בתוס' השלם עה"ת דאיתא וז"ל את שני המארת, ר"ת אשה, רמז ביום רביעי נתלו המאורות ושנינו בתולה נישאת ביום רביעי לכך רמז אשה. עכ"ל.

[ועי' בספר אוצר דרשות ומאמרים דאיתא וז"ל מסכת כתובות

פותחת בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי ויש לרמז בזה ע"פ מה דאיתא במקובלים ובראשונים שששת ימי בראשית מכוונים כנגד ששת אלפים שנה, ברביעי נתלו המאורות וכנגדו היה בנין ביהמ"ק באלף הרביעי (עי' ברמב"ן על בראשית פ"ב פ"ג דאיתא וז"ל והיום הרביעי נבראו בו המאורות, הגדול והקטן, והכוכבים, יומו ירמוז באלף הדר', הוא החל כאשר נבנה בית ראשון, ע"ב שנה אחרי בניינו, עד אחרי הבית השני קע"ב שנה והנה ביום הזה לכל בני ישראל היה אור, כי מלא כבוד ה' את בית ה', והיה אור ישראל לאש על גבי המזבח, רבוץ שם כארי אוכל הקרבנות, ואחרי כן הקטין אורם וגלו, כאשר יעדר במולד הלבנה, וזרחה להם כל ימי בית שני, והאש על גבי המזבח רבוץ ככלב,

ושקעו שני המאורים בערב היום וחרב הבית, עכ"ל, וזהו בתולה נשאת ליום הרביעי, ואלמנה ליום החמישי רומז לאלף החמישי זמן החורבן היתה כאלמנה. עכ"ל.]

ולבאורה יש בזה סתירה, מהו הנקודה שמחמתה בתולה נישאת ליום הרביעי, לדוגמא, אם המאורות נבראו ביום רביעי ומיעוט הלבנה לא היה עד יום חמישי אז לפי המבואר בזה"ק בתולה היתה נישאת ביום חמישי ולפי משמעות דברי הגריא"ח ותוס' עה"ת בתולה היתה נישאת ביום רביעי. וצע"ע איך ליישב הדברים בהדי הדדי.

ב

הנה עכ"פ ראיתי תוספת ביאור למשמעות דברי הגריא"ח בספר אפיקי מים (חלק חנוכה ענין ט"ז) וז"ל יש לבאר היכי משמש גזירת תיבעל להגמון תחילה כחלק מעצם הגלות תחת יד יון, דהא ודאי שאין כאן גזירה של טומאת זנות בעלמא אלא דשייך לעצם טומאת יון שענינם עקירת וכפירת קדושת אור התורה מעולם דלמטה הגשמי, והענין

הנה במשנה שם תנן בתולה נשאת ליום הרביעי ובסוגיית הגמ' מבואר טעמא דמילתא שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ובתי דינין היו יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי אכן בפנימיות ענין הנישואין ביום הרביעי איתא מבית מדרשו של הגר"א (הגהות הגאון ר' יצחק אייזיק חבר למס' כתובות נדפס בהשטות סוף מס' גיטין) שהטעם הוא משום שביום הרביעי נבראו המאורות ברקיע, ודבריו צריכים ביאור מה ענין מאורות לנישואין, והענין נראה דהנה בקרא כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים וכתב את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ופרש"י מחז"ל שוים נבראו ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, וכלליות הענין הוא דהנה כוונת הבריאה היא שהקב"ה ישפיע טובו ואורו ית' לתחתונים ע"י ששוכני עולם הזה יקבלוהו דרך עבודתם ובחירתם ותכליתה היא שהמקבלים יתייחסו כ"כ למקור השפע עד שיהיו העוה"ז והעוה"ב נראים כאחד ממש, והנה החמה היא המחיה

את העולם הטבעי וכל קיומה תליא בה והיינו שהשמש הוא בבחינת משפיע ואילו הלבנה מקבלת אור השמש בעוד שכשלעצמה לית בה מדגרמה כלום כי כל אורה הוא רק מה שמקבלת ולעת"ל כשתתגלה תכלית העולם נאמר והיה אור הלבנה כאור החמה והיינו שיאיר אותו האור מצד המקבלים כשיעור אותה הארה שהחמה מאירה שהרי תכלית הבריאה היא שהתחתונים ישתייכו לגמרי לעליונים ע"י שהופכים עצמנו לכלים הראויים להחזיק כל שפע העליון כולה ועד כמה שמזדכך הגוף ע"י העבודה במדה זו מאיר הגוף ממש כמו הנשמה שהוא בסוד חלק אלוק ממעל שהוא בחינת אור החמה ומפני זה נמשלו ישראל ללבנה וכדמברכינן וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה שהרי שורש כח הקבלה הוא בלבנה והרי לעת"ל גם הגופים עצמם ייהפכו להיות מאורות מצד עצמם כשיתחבר לגמרי אל החמה (ואף שמצינו בכ"מ שהחמה נגד בחינת טבע והלבנה מתחדשת וכנגד היחס לאור של מעלה וגם

שאומות העולם נמשלו לחמה וישראל ללבנה וא"כ היכי מתפרש מ"ש שהשמש נגד השפעה העליונה, אכן הביאור הוא דודאי תכלית הבריאה וצורת החמה והלבנה בתיקונם הוא שאין כאן אלא כתר אחד בלבד והיינו שהמשפיע והמקבל מחוברים איחוד שלם עד שאין לה לבנה שום זהות כלל זולת מה שמקבלת ממציות העליונה והרי קיום העתידי הוא שאין לעוה"ז ותולדותיו שום מציאות של שקר וטבעי אלא שמתבטל לגמרי למציאות האמיתית ואז באמת אין כאן כ"א כתר אחד אלא שכל הקטרוג מיוסד על מה שהלבנה תבעה כתר ומלכות לעצמה כאילו שהתחתונים יש להם קיום עצמי ויש להם מציאות בפנ"ע בצורה נבדלת ממקור האמיתי והרי גזרה רצונו שאין תכלית קטרוג זה אלא לייסד ענין הבחירה ולתת האפשרות לחשוב שהעוה"ז קאי בלחודא אבל העבודה היא לעמוד איתן כנגדה ולחיות ולהתקיים בדרך שהמקבלים בוחרים מרצון עצמם שאין להם מציאות כ"א מלכות שמים בלבד ונמצא שהקטרוג הוא זה שגרם שהחמה

והלבנה נפרדו זמ"ז וממילא אחרי הקטרוג הרי החמה אינה אלא נגד סדר הטבע והלבנה היא זאת שעומדת נגד הטבע ואין בה כ"א מהלכים של חידוש בלי שום מערכת טבע מסודרת אבל אה"נ בתיקונם הרי החמה הוא בסוד אור העליון והלבנה מאוחדת לגמרי אליה וכתר אחד יוצא משניהם כי כל האור והטוב מונח בשמש וחלה ממש כיוצ"ב בלבנה אך הקטרוג גרם לכך שלא יתכן שיתגלה אורו העליון ב"ה זולת ע"י שהלבנה תעבוד ותבחור להיות מקבל לאור זה אבל בלי עבודת בנ"א המתקנים את הבריאה הא לא יתכן שום גילוי אור ונשאר עליון כי אחרי הקטרוג לא ניתן להשתייך לאור האמיתי כ"א דרך הבחירה הנכונה דהיינו סוד לבנה ונמצא ממילא שכעת אין אור השמש כ"א אור טבעי ואילו האור האמיתי לא יתגלה אלא כשיוציא חמה מנרתיקה ונמצא שאין אוה"ע נמשלים אלא אל החמה קודם שמתגלה תכליתה כי אז החמה באמת מאירה אור מציאות העליונה והבן) וזהו ענין מה שתחילה נבראו שני המאורות הגדולים כששניהם שוים שהרי תכלית

הרצון היא שהלבנה והחמה אמנם ישמשו בכתר אחד והיינו שגם הלבנה אשר מצד עצמה לא נתפס עליה תורת שם מאור כי אינה אלא כלי קיבול לאור המשפיע תקבל אור השמש עד שדומה לשורשה אך כדי שיצא כל זה אל הפועל מוכרח שיהיה מהלך אשר תחלה יעמוד הירח כדבר הקיים כאילו שיש לה מציאות בפני עצמה ואז תבטל עצמה ותתמעט לגמרי עד שאיננה ובצורה של חסרון והעדר ואז ע"י העבודה תחזור לדרגתה העקרית ותיהפך למאור הגדול מכח שלימות הקבלה וזהו תכלית הגילוי של והיה אור הלבנה כאור החמה ונמצינו למדים שביום רביעי שנבראו בו המאורות בשרשם בהיותם באמת שני המאורות הגדולים הרי שרתה ביניהם זיווג מלא וכתר אחד נתגלה בין שניהם כי אז נבראו בעיקר צורתם קודם כל קטרוג ואשר על כן שניהם נקראו בשם מאורות הגדולים ומעתה נשכיל להבין שביום רביעי מתגלה בחינה מסויימת של הזיווג הגדול של המאורות דלעת"ל שזהו זמן שורש מציאותם ואז עמדו שפיר במצבם העיקרי, ומעתה יתבאר מה שכתב

הגרי"א חבר ז"ל שבתולה נשאת
ביום רביעי מכיון שהמאורות
נבראו ביום הרביעי דהנה פנימיות
ענין הזיווג של איש ואשה הוא
בסוד החיבור בין הצורה של
משפיע וצורת המקבל דהיינו
איחוד עליונים ותחתונים והרי
ידוע מאמרם ז"ל סוטה דף יז
ע"א איש ואשה שכינה שרויה
ביניהם והיינו שהיו"ד שבתבת
איש עם האות ה"א שבתבת אשה
נגד השם י"ה שמקיים החיבור
של בחינת עוה"ב עם עוה"ז
והתשוב"ן בספרו כתב סי' תס"ו
תס"ז שרוב מנהגי חתונה מקורם
טהור במעמד הר סיני שהוא היום
חתונתו האמיתית כי בעת המעמד
המקודש נשקי ארעא ורקיעא
אהרדי (ב"ב עד ע"א) והוא תכלית
חיבור משפיע ומקבל ומפני זה
נתגלה השכינה כחתן היוצא
לקראת כלה (רש"י שמות י"ט:י"ז)
וזהו תוכן ענין מ"ש (יבמות דף
סב ע"ב) כל אדם שאין לו אשה
שרוי כו' בלא תורה והיינו שעד
כמה שהאדם נהפך להיות משל
אמיתי אל הזיווג הנצחי של תורה
כן במדה זו מקבל אותה והרי
השלמת ענין זה תליא בזיווג איש
ואשה וכנודע מאד ומובן היטב

לפי זה שתיקנו שבתולה נשאת
ביום הרביעי כיון שמאיר אז בחינת
שלימות הזיווג הגדול של חמה
ולבנה שהוא סוד זיווג איש ואשה
וממילא צריך סדר הזיווג להיות
ביום ד' בדוקא אלא שזה פשוט
שלא נאמר אלא לענין בתולה
בלבד מכיון שהזיווג הגמור שייך
רק בבתולה וכמ"ש (סנהדרין דף
כב ע"ב) אין אשה כורתת ברית
אלא למי שעשאה כלי, ויתבאר
היטב בזה שורש ענין גזירת כתבו
על קרן השור שאין לכם חלק
באלקי ישראל, דהנה כבר נתבאר
כ"פ שכפרו בכל מה שלא השיגו
בשכלם ודעתם האנושית ולא
האמינו שמקור השפע שבעליונים
סוד אור החמה וכנ"ל מחובר
לגמרי לעולם הגופים והטבע על
אף שכבודו ית' מסתתר ונעלם מן
העין והוא הכפירה ביסוד הבסיסי
שבעומק ענינו הרי אור הלבנה
ממש כאור החמה הוא וטמון בו
הכח להיות מקבל כ"כ עד שאור
המשפיע מתגלה בו לגמרי ומאיר
ממש כמו המשפיע ועי"ז
מתאחדים להיות כתר אחד ממש
וכו' והשתא יתבאר לן ענין מה
שגזרו תבעל להגמון תחלה דלפי
דרכינו למדנו שרצו לבטל ענין

בתולה נשאת ביום רביעי ע"י
 שההגמון יבעול תחילה ויטמאו
 סוד החיבור של והיה אור הלבנה
 כאור החמה ואמנם ידוע בעולם
 שטומאתם העיקרית היתה במשכב
 זכור שאין בה צד זיווג והיינו
 שעמדו כנגד כלליות ענין החיבור
 והזיווג כי לדעתם הטמאה אין
 כאן שום מציאות אחרת להתייחס
 אליה זולת העוה"ז וכו' נמצינו
 למדים שאין גזירת תבעל להגמון
 מפאת יצרא דעריות כשלעצמה
 אלא מחמת כפירתם האומרת
 שעליונים ותחתונים בלחודייהו
 קאי, והשתא נשכיל להבין עוד
 שהתיקון נגד גזירת תבעל להגמון
 תחלה אינו אלא ע"י נר חנוכה,
 דהנה נתבאר שתוכן ענין נס
 המנורה הוא שנתקבל אור העליון
 למטה עד שהופקע חשך הטבע
 לגמרי והכירו לנכון שאין העוה"ז
 כ"א בסוד מקבל ואין לך חיבור
 עליונים ותחתונים כהארץ אין עוד
 מלבדו שע"י התגלות אור הגנוז
 בתחתונים והוא הארה העתידית
 של והיה אור הלבנה כאור החמה,
 ואיתא במדרש מובא בר' בחיי פ'
 תצוה חביבין עלי נרות וכו'
 ממאורות שקבעתי בשמים, ולאור
 האמור זכינו שהחביבות המיוחדת

אל הנרות יתר על המאורות היא
 שהמאורות בשמים משמשים כל
 אחד בזמנו, השמש ביום והירח
 בלילה שהרי אין שני מלכים
 משתמשים בכתר אחד, וחסרון
 שלימות האור ביום ובלילה אינו
 אלא ההעדר והחסרון שמחמת
 קטרוג הלבנה וכו"ל, אכן ע"י
 המנורה מתגלה האור בדרך
 שמפקיע את הטבע והופך את
 הלילה ליום שהרי כשמאיר עוה"ב
 מתוך הנהגת אל מסתתר הרי
 החשך בטל ואיננה ונמצא שבעוד
 שכשהלבנה מאירה הרי הוא עדיין
 לילה, הנה עד כמה שאור הגנוז
 מתגלה בתוך מצב של העדר
 שכינה הרי הוא מפקיע את הלילה
 מכל וכל, ואמנם חביבות הזאת
 היא בסוד חביבין דברי סופרים
 יותר מיינה של תורה (מד"ר ריש
 שה"ש) והרי כבר נתבאר לעיל
 שהגילוי של אור העליון מתוך
 הבמחשכים הושיבני הוא הסוד
 של תורה שבע"פ והוא מה
 שמתגלה מכח ההתגברות על
 הטבע גופא וזהו שאור המנורה
 חביב ביותר מכיון שאורה מפקיע
 את ההעדר והחשך לגמרי, ודאיתנן
 לכל זה מובן היטב עומק ענין
 קיום השם הודאה שע"י הדלקת

נר חנוכה דהנה עצם ענין הודאה הוא שישנם ב' צדדים וצד אחד מודה לחבירו עד שלא נשאר כ"א צד אחד בלבד, ולדרכינו נשכיל להבין שההודאה שנתגלה ע"י הנס היינו שנתבטל עולם הטבע והמקרה ונהפך להיות דוגמת אחרית הימים, וענין זה היינו שעולם המקבלים מודה לעליונים וממילא מאיר כאור שבעת הימים ונהפך הלבנה להיות מקור של אור בפנ"ע ובסוד כתר אחד, ואמנם איתא בכתבי האר"י שפורים וחנוכה כנגד מדות נצח והוד הם, והנה לענינינו הנפק"מ בין שניהם הוא שמי שמנצח במלחמה הרי ב' הצדדים חיים וקיימים ורק שצד אחד מתגבר על חבירו אך אכתי איתא לשניהם אבל כשצד אחד מודה פירשו הוא שמתבטל לגמרי כל צד אחר זולתו, וזהו שחנוכה נגד מדת ההוד שהרי עוצם הגילוי הוא שהצד של המקבלים מצטרף לגמרי למהלכים עליונים, והרי "הודאה" היא מלשון "הוד", והרי הוד הוא מלשון אור וגם מלשון הודאה ולפי דרכינו שניהם ענין אחד הם, דהא הארת אור הגנוז מפקיע כל לבושי הטבע שמסתירים אור מציאות העליונה

בעולם עד שאין כאן זולת אור מציאות האמיתית וכו' חזרה וכו' היינו שכשהאור משפיע כ"כ על הלבנה עד שאור זה עצמו חוזר ומאיר הרי בזה נעשה מקור של אור בפנ"ע וכו' מגלה שהאור נתקבל כ"כ לנכון עד שהמקבל עצמו הופך להיות מאור בפנ"ע וכו' ומתבאר היטב בזה עומק גילוי מדת הוד דנרות חנוכה דלאור האמור הרי הנרות מגלים שהמקבל בסוד חומר וטבע מתיצב בצורת אור חוזר והרי כשהאור חוזר ומתייחס אל השורש לגמרי אזי חלה בו שם הדר עד שנעשו אחד לגמרי וזהו ענין ההודאה שיש בהדלקת הנרות שהרי הנרות מאירים את האור של המשפיע גופא בתחתונים ע"י ההוד שחלה בהם עד הסוף ונהפך להיות מקור של אור בפנ"ע. עכ"ל.

ג

הנה "בתולה דגים" הוא בגימטריא "שני מלכים". ולהנ"ל יש להסביר הדברים, דעל ידי בתולה נשאת וברכה דדגים מתקנים בחינת שני מלכים (והיינו בגימ' שני זיווגי "נר"). וא"ש.

ענף ט

בתולה נישאת ליום הרביעי מגינה ומצלה מהמארה ואסכרה

ביום ד' ואעפ"י שהוא יום המיעוט והמארה ואסכרה הרי תקנת חכמים מגינה ומצלה שקבעו יום זה לנשואי בתולה זו' ברכות דידה ועוד דיינו שלא יחול בו רק קטנות שני שדיניו מועטים ומזה הטעם לא יחול פסח בו' כדי שלא יארע בד' קטנות ראשון הואיל ודיניו תקיפין וכשיחול פסח בשבת אזי יארע קטנות ראשון בה' ותקנו ברכות של דגים שניתנה לישראל בשכר הצניעות והפרישות של בעילות מצוה שהוקב' בו לכתחלה כדאמרינן מכאן ואילך כתיב וידגו לרוב בקרב הארץ. עכ"ל.

עיי' בספר מחברת הקודש שער ספירת העומר דאיתא וז"ל יש לנו להתבונן כי במה שתקנו ולא בד' פסח הועילו שלא יארע לעולם שום א' מימי קטנות בשבת משום לא תחסום שור בדישו ואע"פ שגם אם יחיל פסח בו' יספיק להשמר מזה יש לנו עוד להזהר כל האפשרי שלא יארעו ימי קטנות בימים שהם עצמן דין פן יחזקו בהם הגבו' יותר מדאי וכשיבא פסח באיזה יום שיהיה אזג"ה לא יבא שום קטנות בימים הצריכים שימור זולת אם יארע ט"ו בא' בשבת שיבא קטנות שני

ענף י

בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי כנגד נצח והוד

א

עיינ בענף ח' שראינו הא דאיתא
בהגהות הגריא"ח בריש
כתובות וז"ל בתולה נישאת כו'
נ"ב בתולה היא אם ובת ואין
מלכות נוגעת כו' ולכך נישאת
ליום רביעי והבן והוא יום שנקבעו
בו המאורות ברקיע. עכ"ל.

המאורות הגדולים זיוגא דלהון,
והוא מ"ש (כתובות ה ע"א)
שנבעלת בחמישי משום דיש בו
ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא
נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש
(רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו
ת"ח לדגי הים וכו'. עכ"ל. הרי
גם בזה מבואר שיש קשר בין
בתולה נישאת ליום הרביעי להא
שנקבעו המאורות ברקיע ביום
רביעי, אלא שיש בזה יותר אריכות.

והנה עיי"ש בספר אפיקי ים
להגריא"ח דאיתא וז"ל
בתולה נשאת ליום רביעי וכו'
הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו
בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי
וחמישי של ו' ימי בראשית, ולכן
בתולה נשאת ליום ד' שהחופה
הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא
דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה
בליל חמישי בדרגא דילה נוקבא
שהיא בא אליו, וז"ס בריאת
המאורות ביום ד' שהם שני

ב

עיינ בענפים הקודמים שראינו
שיש קשר בין בתולה
נישאת ליום הרביעי להלבנה,
אולם לפי המבואר שם אין טעם
להיות נבעלת ביום חמישי, ובדברי
האפיקי ים ניתוסף גם טעם
להיות נבעלת ביום חמישי, היום
כנגד הוד.

ג

הנה עיין במס' כתובות דף ה ע"א דאיתא איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישין לאיקרוי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישין לאיקרוי דעתא תא שמע דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרוי דעתא לא חיישין.

והנה ראינו ש"על פי הנגלה" שיש טעם לינשא ברביעי ויש עוד טעם להיות נבעלת דוקא בליל חמישי, דטענת בתולים הוא טעם לינשא ברביעי (דעיין בתוס' במס' כתובות בדף ב ע"א דאיתא כנ"ל וז"ל ליום הרביעי ולא בליל חמישי כדאמר בפרק בתרא דנדה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם יעשה נשואין בליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכתובה ולא יבעול, עכ"ל), וברכה היא טעמא להיות נבעלת בחמישי. (אבל טענת בתולים אינה טעם

להיות נבעלת דוקא בחמישי, דעיי"ש בדף ה ע"א דאיתא איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישין לאיקרוי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישין לאיקרוי דעתא תא שמע דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרוי דעתא לא חיישין.) וע"פ הנ"ל נמצא דגם "על פי הסוד" שיש טעם לינשא ברביעי ויש עוד טעם להיות נבעלת דוקא בליל חמישי, דטעמו של הזוה"ק ודעימי' הנ"ל המקשר הענין ללבנה וקביעת המאורות הוא טעם לינשא ברביעי וטעמו של האפיקי ים הוא טעם להיות נבעלת בחמישי. וא"כ גם בזה הנגלה והסוד צדקו יחדיו.

ד

הנה לגבי עצם הדבר המבואר באפיקי ים שבתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי מישך שייך לנצח ברביעי והוד בחמישי, אפשר שזה מתאים עם

דברי המשנה הנ"ל בריש כתובות, דעי' במעשה רוקח שם דאיתא וז"ל אך מאן יימר שסוד ששת ימי השבוע המה כנגד ששה ספירות הקדושים חג"ת נה"י, לזה קאמר התנא "שפעמים בשבת בתי דינין יושבין, ביום השני וביום החמישי", ולמה באמת תיקון עזרא ימים אלו, אלא משום שהן כנגד גבורה והוד, קו הדין, מזה מוכח שפיר דששת ימי השבוע המה כנגד ששה ספירות חג"ת נה"י. עכ"ל.

ה

וע"ע בספר בני יששכר מאמרי חדשי כסלו טבת מאמר ד' דאיתא וז"ל הוא על פי מה שדרשנו על הא דאמרו רז"ל שגזרו היונים בתולה הנישאת ליום הרביעי תבעל לטפסר תחילה, והנה בודאי הס"א עשתה זאת בכוונה מיוחדת מהמרכבה טמאה, וביותר ראוי לידע למה היתה הגזירה דוקא בתולה הנישאת ליום הרביעי, והנה אקדים לך דברי הזהר בפרשת בשלח דף ס' ע"ב ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וכו' ויאמר דא מלכא קדישא, ומאי קאמר אם שמוע תשמע לקול ה'

אלקיך כמד"א כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא דא כנסת ישראל, והישר בעיניו תעשה דא צדיק, והאזנת למצותיו דא נצח, ושמרת כל חוקיו דא הוד, כיון דעאלו באלין הא מטו למלכא קדישא, לבתר מה כתיב כל המחלה וכו' לא אשים עליך כי אני ד' רופאך וכו', אמר רבי יצחק ודאי מאן דזכי בצדיק זכי בנצח והוד, ואילין אינון תלתא דאתברכא בהו כנסת ישראל, ומאן דזכי בהו זכי במלכא קדישא ועאל בכולהו ארבעה, ולקבל ארבעה אלין נטירו להאי רשימא קדישא מארבע מילין, נטירו דכנסת ישראל אסתמרותא דנדה, נטירו דצדיק אסתמרותא דשפחה, נטירו דנצח אסתמרותא דגויה, נטירו דהוד אסתמרותא דזונה, ועל דא לקול ד' אלקיך דא כנסת ישראל, במה זכאן ישראל לקבלא אנפי שכינתא באסתמרותא דנדה וכו' והא אוקימנא מילי והישר בעיניו תעשה דא צדיק וכו' לאסתמרא משפחה וכו' והאזנת למצותיו דא נצח לאסתמרא דלא ייעול רשימא דא בבת אל נכר וכו' ושמרת כל חוקיו דא הוד לאסתמרא מן זונה ואזלא הא כמה דתנינן אמר רבי

יהודא מאי דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך וכו', על ירך על ההוא רשימא קדישא לנטרא ליה, ואי נטר ליה כדין איקרי גבור וקב"ה אלביש ליה בלבושוי ומאן לבושו דקב"ה הוד ונצח דכתיב הוד והדר לבשת אוף הכא הודך והדרך, וכדין אתדבק בר נש במלכא קדישא כדקא יאות, מכאן ולהלאה כל המחלה וכו' לא אשים עליך כי אני ד' רופאך ע"כ, (הגה"ה ומעתה עמוד והתבונן בברכת יוצר אור תקנו הנוסח כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות וכו', והנה תראה עשרה שבחים עיין בכוונות שהוא מכון לי' ספירות, והנה בורא רפואות הוד, הוא הנאמר בזהר מכאן ולהלאה כל המחלה וכו' לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, וכאשר תתבונן בדברי הזהר הלז, הנה תבין מה שאמרו רז"ל ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע אלא שגרם החטא (ברכות ד ע"א), שלקחו נשים נכריות ופגמו בנצח שהוא אסתמרותא מן בת אל נכר, והנה עזרא ונחמיה ושאר אנשי כנסת הגדולה תקנו כל מה שהיה אפשר להם לתקן,

עכ"ז לא היה גאולה נצחיית (כמו שיהיה לעתיד הגאולה ממדת הנצח כמו"ש לעיל, רק על ידי ההוד), והנה היונים הרשעים ברצותם לקעקע ביצתן של שונאי ישראל ורצו שיהיה הפגם גדול במדת הוד, ובפרט שהיה פגום מן ותקע כף ירך יעקב, הנה גזרו כל בתולה הנישאת ליום הרביעי תבעל לטפסר תחילה, דהנה חז"ל תקנו בתולה (ישראלית) נישאת ליום רביעי (נצח שהוא אסתמרותא מן בת אל נכר) ונבעלת בחמישי (הוד והוא אסתמרותא דזונה), והיונים הרשעים רצו לפגום ההוד, על כן גזרו כל בתולה הנישאת ליום הרביעי (מטעם הנ"ל) תבעל לטפסר תחילה לעשותה זונה, ואחר כך ישאנה ישראל ויפגום מדת ההוד אשר זה תיקונו אסתמרותא מן זונה, ולפי"ז תבין מה שתקנו בנוסח ההודאה, כשעמדה מלכות יון וכו' ולהעבירם חוקי רצונך, דקשה למה דוקא החוקים רצו להעביר, ולפי הנ"ל יתכן, דהרי אמרו בזהר הנ"ל ושמרת כל חוקיו דא הוד לאסתמרא מן זונה, והן הם שגזרו תבעל לטפסר תחילה בכדי שיהיו בנות ישראל זונות, זהו שתקנו שרצו להעבירם חוקי

רצונך (עיינ מ"ש לעיל עוד בזה),
ע"פ דברינו הנ"ל תבין מה שכתב
הקדוש בספר הקנה וז"ל בשעה
ששנינו בתולה נישאת ליום הרביעי
יצאה בת קול ואמרה אל תשמחי
אויבתי לי כי נפלתי קמתי ע"כ,
וכן הוא כעין זה בזהר חדש
שה"ש פ"ה ע"א, והוא לפלא,
ולפי הנ"ל יתכן היטב, בשעה
ששנינו בתולה נישאת ליום הרביעי,
והכל יודעין כלה למה נכנסה

לחופה בכדי שתבעל בחמישי,
והוא לתקן מדת הוד שנפגם מן
הס"מ, ומזה הכח נתגברו היונים
וגזרו כנ"ל, ותקנת חז"ל בתולה
נשאת ליום הרביעי היתה למרפא
ארוכה כנ"ל, וזהו שיצאה בת קול
אל תשמחי אויבתי לי אם נפלתי
(מן ותקע כף ירך יעקב וכו')
ונפסקה הנבואה) קמתי בימי
החשמונאים שתקנו להודות ולהלל
לתקן ההוד, ואתה הבן. עכ"ל.

ענף יא

בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי
כדי שאדם דוגמת ז"א בבחינת נקודה ד'
מתקן האשה דוגמת נוק' בבחינת נקודה ה'

עיינ בשער המצות בפרשת
קדושים דאיתא וז"ל הנה
ברישא דא"א וברישא דז"א
וברישא דנוקבא יש שערות כנודע,
אמנם שערות שבראש א"א הם
רחמים גמורים ונודע כי כל
שערות הם צינורות כעין ווין

ממשיכן הארה מתוך המוח ולחורין
ולכן הנזיר כתיב ביה גדל פרע
שער ראשו כמ"ש שם, אבל
שערות רישא דז"א הם בחינת
הדין כמ"ש באדרת נשא, ולכן
צריך לספר שעריו בסוד ואיש כי
ימרט ראשו טהור הוא כנזכר

בספר הזוהר, וצריך שיכוין האדם שהוא דוגמת ז"א ושהוא מספר שער ראשו להיותם דינים תקיפין ובפרט מי שהוא משורש קין דינא תקיפא ואמנם נודע כי בשערות הראש יש בחינת י"ס והמלכות שבהם היא הנקראת פאת הראש כי לעולם כל פאה היא במלכות ולכן פאה גימטריא אלהים, והענין כי הדינין הם צורך גבוה והם מכלל קיום העולם והעולם צריך להם ולכן אין ראוי להעביר כולם ולכן משיירין הפאה שהיא המלכות האחרונה שבי"ס הראש אבל הספירות הראשונות אין ראוי שיהיה בהם דינין, ואמנם נוקבא דז"א הנקראת בחינת עשיה שבאצילות וכל אחיזת הדינים ושורשם הם בה ואם נעביר הדינים גם מראש הנקבה יתבטלו לגמרי ולכן האשה אינה מגלחת ראשה ואדרבה מגדלת שער ראשה כנודע להשאיר שורש אל הדינין. עכ"ל. הרי מבואר שהאדם הוא דוגמת ז"א והאשה היא דוגמת נוק' דז"א.

וחנה עיין בספר נקודות הכסף (חלק קידושין עמ' כ"ז) דאיתא וז"ל והנה איתא במבוא

שערים ש"ב ח"ג פ"ו שענין שבירת הכלים היה בו' מלכים דא"א ודאבא ודאימא ודז"א ודנוק', אמנם אין עסקנו כי אם בתיקון הז' מלכים דז"א ודנוק' ולא במלכים שלמעלה מהם כי גבהו המה מעמנו כי התורה הק' היא בז"א, והנה כל א' מה' נקודות הנזכרות הכוללות שהם א"א אבא אמא ז"א נוק' יש לכל א' מהם א"ק ואבי"ע בפרטותו ואנן אין עסקנו בג' הנקודות הראשונות אלא בב' נקודות, הד' הנק' ז"א והה' הנק' נוק', שלכל א' מהם יש א"ק ואבי"ע פרטי כאמור, וסדר עבודת האנשים בתורה ובתפילה מצות ומעש"ט וכן באכילה ושתיה וכו' הוא בבירור ותיקון והמשכת מוחין מרום המעלות והזיווגים בפרטות א"ק ואבי"ע דנקודה הד' הנק' ז"א הכוללת את כללות העולמות והפרצופים, ועד"ז ממש סדר עבודת הנשים בתפילה מצוות ומעש"ט וכן באכילה ושתיה וכו' בבירור ותיקון והמשכת מוחין מרום המעלות והזיווגים בפרטות א"ק ואבי"ע דנקודה ה' הנק' נוק' שבה כללות כל העולמות והפרצופים כאמור. עכ"ל. הרי

מבואר שזה שהאדם הוא דוגמת ז"א והאשה היא דוגמת נוק' דז"א, היינו שהאדם הוא דוגמת נקודה ד' והאשה היא דוגמת נקודה ה' (שהרי יש ה' נקודות בכללות, א"א אבא אמא ז"א ונוק').

והנה עיין בשער המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקידושין כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה. עכ"ל. ועע"ש בנקודות הכסף דאיתא וז"ל במצות הקידושין אנו מתקנים את זו"ן דנקודה ד' וה' מאחר ומצוה זו היא המכשיר לקיים מצות פריה ורביה שעל ידה מזדווגים זו"ן דנקודה ד' וה', והנה אע"פ

שהאנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ד' והנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ה' מ"מ מצינו שני זמנים בשנה בהם האנשים מתקנים גם את הנקודה הה' והוא בחלק מתפילות יוהכ"פ ובמצות עונה כאשר כתב מרן בספרו הטהור נהר שלום דף ל"ח ע"ב וזלה"ק ודע כי הנוק' העולה בתפילות של יוה"כ קודם הז"א עד כתר דאמא אינה הנוק' הפרטית רחל מלך הז' דז"א אלא היא הנקודה החמישית דאצי' הנק' בכללות נוקבא דז"א אבל היא כלולה מכל הפרצופים ומכל העולמות והיא הנתקנת ע"י הנשים ע"י מצות שאין הזמן גרמא והיא בת זוג דז"א ומזדווג עמה ע"י קיום מצות עונה כנודע, ועוד כתב שם בדף יז ע"ב דהיחודים והזיווגים שבתפילות הם דחב"ד דכל פרט ע"י הדעת וכן דכל המצות אבל זיווג דו"ק ע"י יסוד התחתון אפשר שאינו נעשה רק ע"י מצות פריה ורביה ומאחר ומצות הקידושין הינה המכשיר שעל ידו נושא האדם את אשתו כדת וכדין ויוכל עי"כ לקיים מצות פריה ורביה נבין שהאדם הרומז לנקודה ד' הנושא את אשתו

הרומזת לנקודה ה' מתקן לא רק את זו"ן דנקודה ד' הנוגעת אליו כי אם גם את זו"ן דנקודה ה' הנוגעת לאשתו כדכתב הרב המגיה בהגהתו הגה"ה א' בסדר כוונת מצות הקידושין בסידור אור הלבנה בקונטרס אור החיים דף צ"ט. עכ"ל. הרי מבואר שבבעילת מצוה האדם מתקן נקודה ה'.

ולפכ"ז מוכן מאד למה בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי, שכשמתחילים הנישואין דוקא ברביעי מורים שיש כאן בחינת רביעי, והיינו בחינת האדם שהוא המורה על ז"א בחינת נקודת ד', אבל הבעילה היא בחמישי, דעי"ז מורים דז"א מתקן נקודה ה'.

ענף יב

בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי כדי לעשות "ד" ל"ה"

עייין בספר טעמי המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות קידושין בארנו בס' הגלגולים ומשם הרב ז"ל הנה כבר ידעת כי לאה נעשית ממלכות דבינה ורחל ממלכות דתבונה וכיון שכולם הארתם ממקום א' מתחברים יחד בשעת הזווג ולזה לאה נגד ד"ס שהיתה רחל דבוקה, והנה לאה בסוד ד' קשר של

תפילין ורחל ג"כ ד' ומתחברים יחד ונעשית ס של לסרבה המשרה שהם של ב' צירים וב' דלתות, ב' צירים הם ב' יודי"ן עוקצין שבאחורי הד' שבהן מופרשין הדלתין מן הרישין והם ב' י"דות כ"ח עתים של קהלת והדלת תסוב על צירה שאינה מתפשטת לכאן ולכאן אלא בכח ה' כי ה' נשמה והדלת גוף, ועל אלו הב' יודין

נאמר מחלליה מות יומת חלל
 דייליה, וחלל גי' חיים שלה, וז"ס
 שבתותי תשמרו שהתפשטות
 זרועות להוסיף מחול על הקודש
 והי' רמז לשבת עצמה וית' בעז"ה
 בענין הב' שבתות במקומו, והנה
 התפשטות הד' סוד בחי' מ'
 דמלכות שמתפשטת והי' רמז
 לנקודת ציון דמלכות סוד קודש
 הקדשים, וממה שאמרנו שנעשית
 בסוד יוד תבין סוד הקידושין
 שצריך ממון הבעל והוא שהמוחין
 שנותן לה הם בסוד יוד שיש בה
 ג' קוצין והוא י' כלול חו"ג
 וכשמקבלת הארה ממנו היא בסוד
 הו"ו בתוך ו"ק והיא באחור ולזה
 ד' מכוונות לזווג והד' גדולה רמז
 לעומת לאה ברחל ומוסר לה ד'
 שלה לזווג בסוד ד"פ אמת דאמת
 ויציב כמ"ש במ"א, וגם סוד הי'
 הוא כי י' דאהי"ה שמקבלת בו
 הולד ולהם רומזים ג"כ שבהם
 נסתמים י' היות בסוד מ"נ, ואמנם
 מד' זה כשהוא באחור, וכשבאה
 בפנים ומקבלת ממנו טפת הזווג
 נעשה מ"ה הנק' מ' סתומה כמו
 בינה הסתומת הי' החכמה בגוה,
 והנה כשהיא באחורי' אין בה רק
 ציר ודלת א' כנזכר אצלנו בשער
 הנקוקבא בסוד ה"ג ואך כשבאה

בפנים מקבלת ציר אחד דה"ח
 ואז יוצא דלת מתוכה וסותמות
 האור ונעשה ציר לכל דלת וכנגד
 כ"ז צריך הבעל לעשות לאצבע
 שלה שהיסוד אינה כי אם לצרכה
 והא ראי' שיש קידושין בביאה
 והטבעת סוד היסוד דידה הסותמים
 האור בגוה וכשניתוסף בה ע"י
 יסוד הי' של הציר והיסוד שלה
 נקרא ם סתומה הרי כאן ים ואז
 נקרא ים. עכ"ל.

הרי מבואר דבהני עניינים הכלה
 היא ד", ומובאר ד"י היא
 נשמה ו"ד הוא גוף, ומבואר
 טיפת הזיווג הוא "י". ועפ"ז
 י"ל דבתולה נישאת ביום רביעי
 משום שהיא כנגד ד". ונבעלת
 בחמישי, דהרי ביאה היא שנותנים
 טיפת זיווג בתוך הד', שזהו "ה",
 ולכך נבעלת בחמישי, דהביאה
 עושה ד' לה, ועי"ז גוף שהוא
 "דלה" דהיינו עני' דלית מגרמא
 כלום, נעשה לגוף עם נשמה
 בפנים שפועל ע"פ נשמה שהוא
 הדרך הנכון.

(אולם לפ"ז יל"ע למה רק נישאת
 לרביעי ונבעלת בחמישי,
 למה אין צריכה גם להתקדש
 בחמישי. וצ"ל דרך תיקנו ענין זה

לגבי האור פנימי ולא לגבי האור
מקיף. וצע"ע בזה.)

[וע"ע בספר בני יששכר מאמרי
חדשי כסלו טבת מאמר
ו' דאיתא וז"ל ונ"ל עוד, דהנה
אמרו רז"ל שגזרו על בתולה
הנישאת ליום רביעי תבעל וכו',
ולמה דוקא על הנישאת ליום
הרביעי, ונ"ל דהנה ענין תקנת
חז"ל (בתולה נישאת ליום הרביעי
ונבעלת בחמישי) נ"ל דהוא על
פי מה שכתב בזה"ק ח"ב קכג
ע"ב ה' ד' הוית, ומדקבילת
דכורא נמשך היו"ד לתוך הד'
ונעשית ה', הנה המשכת היו"ד

דקדושה (הרומזת לחכמה
כבזה"ק קכא ע"א) לתוך הד',
על ידי זה האשה כורתת ברית
למי שעשאה כלי ושומעת לחכמתו
ורצונו ועצתו של הבעל וכו',
והנה הם רצו ח"ו להכניע חכמת
התורה ולהגביר חכמתן
החיצוניות, על כן גזרו בתולה
הנישאת ליום הד' דייקא תבעל
וכו' בכדי להמשיך ח"ו לבתולות
ישראל ממוח חכמתם הזוהמא
ויתמשכו אחרי חכמתן, על כן
נעשה הנס בשמן רמז לחכמה
על ידי כהן גדול הרמז בחכמה,
והוא מצווה אשה בבתוליה יקח
וכנ"ל. עכ"ל.]

ענף יג

בתולה נישאת ליום הרביעי כדי שישבת תהא באמצע הז' ימי המשתה

עיינ בבן יהודע למס' כתובות
דף ה ע"א שלכאורה יש
בתוך דבריו עוד טעם דבתולה

נישאת ליום הרביעי וז"ל הנה
הראשונים שתקנו בתולה נשאת
ליום הרביעי, היו עושין החופה

החמישי במספר הקדמי כזה
אבגד"ה, הוא עולה ט"ו כמנין
שם י"ה, וידוע איש ואשה שזכו
שם י"ה ביניהם, אך האלמנה
נבעלת בשישי אשר במספר הקדמי
הוא עולה א"ך, לשון צער, שזוכרת
בעלה הראשון ומצטערת, וגם הוא
מספר אהי"ה שצריך לה שמירה
משם אהי"ה, שלא יזיק לה ההוא
רוחא דשביק בה בעלה הראשון,
וכבר נעשה מעשה נורא בדבר זה,
והובאה בחיים שאל חלק ב',
ומחמת אותה מעשה תיקן רבינו
הרב שלום שרעבי ז"ל תפלה וכונה
בעבור לדחות ההוא רוחא, וכנזכר
באמת ליעקב ניניו ז"ל. עכ"ל.

והסעודה ביום הרביעי קודם
ערבית, והיה נחשב יום הרביעי
מן שבעת ימי המשתה וא"כ שבעת
ימי המשתה, נגמרים ביום שלישי
יום שהוכפל בו כי טוב, והוא
לסימן טוב שגם החתן והכלה
תוכפל שמחתם, שיזכו לבן זכר
בקרוב, ויקיימו ששון זו מילה
(מגילה דף טז ע"ב), הרי טובה
כפולה. והנה נודע שהשבת הוא
התחברות חתן וכלה, והוא מתחיל
הכנסתו מיום רביעי ונשלם ביום
שלישי, ולכן עשו גם כן בנשואי
חתן וכלה כזאת, שמתחילים ביום
רביעי ונשלמים ביום שלישי, גם
תקנו הבעילה בליל חמישי, כי

נספח לפרק א

בתולה נישאת ליום הרביעי תיבעל להגמון תחילה

לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם
היה לו טענת בתולים היה משכים
לב"ד שקדו חכמים על תקנת
בנות ישראל שיהא אדם טורח

עייין במסכת כתובות דף ג ע"ב
דתניא מפני מה אמרו
בתולה נישאת ליום הרביעי שאם
היה לו טענת בתולים היה משכים

בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה מאי סכנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא ואתיין לידי סכנה ולידרוש להו דאונס שרי איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות וליעקריה גזירה עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל מספיקא לא עקר נפשיה.

הנה מבואר בגמ' דהגזירה היתה "בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחילה". ולכאורה תמוה, למה דוקא גזרו זה על בתולה הנשאת ביום הרביעי. עיין לעיל מה שנתבאר בזה מהאפיקי מים ומהבני יששכר.

אבל יש להעיר דחזינן דבהמשך הגמ' איתא "אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל", ומבואר להדיא דאין הגזירה דוקא על בתולה הנשאת ברביעי. ועיי"ש בתוס' ד"ה בתולה דאיתא וז"ל בתולה הנשאת ברביעי תיבעל לאו דוקא ברביעי מדפריך לקמן בשלישי נמי אתי ובעיל שאינו מתכוין אלא להנאתו אלא אגב דנקט לעיל שנשאת ברביעי תיהרג דהתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבירם על דתם נקט ליה נמי הכא ברביעי. עכ"ל.

פרק ב

קצת עיונים
בענין בתולה נישאת
ליום הרביעי

פרק ב

קצת עיונים בענין בתולה נישאת ליום הרביעי

ענף יד

למה בתולה נישאת ליום הרביעי הרי אין מתחילין ברביעי

אותם שאין מתחילין בב' ד' מפני
שאינן מזל לבנה קל ואין מלאכה
נגמרת בו כהוגן ובגמרא (שבת
קנו ע"א) נמי סבר הכי מאן דבלבנה
יהא סתרא ובני ומזל מאדים נמי
קשה הוא כמאן דאמר מזל יום

הנה כל תקנה זו דבתולה נישאת
ליום הרביעי צ"ב, הרי עיין
בשו"ע יו"ד סימן קע"ט ס"ב
דאיתא וז"ל נהגו שאין מתחילין
בב' ובד'. עכ"ל. [עיי"ש בבית
יוסף שהביא תשובת הרמב"ן וז"ל

גורם שהוא צומח, מכל מקום אין דברים אלו מדוקדקים וכו'. עכ"ל. ועיי"ש בלבוש דאיתא וז"ל ובב' וד' נמי אין מתחילין משום הכוכבים הצומחים בהם שהם קשים. עכ"ל. ועיי"ש בט"ז בס"ק א' דאיתא וז"ל בב' ובד' כו' הטעם שהכוכבים הצומחים בהם הם קשים. עכ"ל. ועיי"ש בביאור הגר"א שציין לדברי הזוה"ק בפרשת פנחס (דף רלד ע"א) דאיתא טחול לזינא דכבד אזלא דא אברי בשני ודא ברביעי בעובדא דבראשית ובגין דא לית סימנא טבא בשני וברביעי. וכן ראיתי מצינים לזוהר חדש בשיר השירים דאיתא בגין דבכל יומא תנינא ובכל יומא רביעא רוחא בישא דאשת זנונים אזלא סחרניה דגנתא. וא"כ צ"ב איך נושאת ברביעי, הא לכאורה זהו "התחלה".

ובאמת, עיי"ש ביו"ד בשורית ברכה דאיתא וז"ל נהגו שאין מתחילין בב' ובד' וכו' ברעיא מהימנא פרשת עקב דף רע"ג אמרו והא תנינן שאין מתחילין בב' ואין מסיימין בד' ע"ש ובתחילת דרך חיים כתב דהגם דאפשר להקל ביום ב' ביום

ד' נכון לזוהר ובמנחת יהודה בספר דעת זקנים דף ב' ע"ב נתן טעם למה שאין מסיימין בד' ע"ש. עכ"ל. הרי מבואר שהקפידה היא שלא לסיים בד', ולא שלא להתחיל בד', ולפ"ז לא קשה הא דבתולה נישאת ליום הרביעי כמובן. אבל למעשה מבואר בשו"ע דאין מתחילין בד', וא"כ קשה כנ"ל.

ועיין בספר פתח עינים להחיד"א בריש כתובות דאיתא וז"ל ונהירנא שראיתי בס' זרע בירך ח"ג על ברכות דף כ"ג ע"ג שכתב דמקשים היכי תקון לישא ברביעי שעפ"י המזל אין להתחיל מלאכה ברביעי ולק"מ דאמרו במדרש דהקב"ה הוסיף ה' לאברהם לרמוז דבניו יקבלו ה' חומשי תורה ואין מזל לישראל וגם הוא יצא מאצטגנינות שלו וכו' ולכך נשאת בד' דאין מזל לישראל והיינו דאמר רב יוסף דלא אפשר דהאי דבעי מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הד' כונתו דיום ד' קשה כפי המזל דהרי אין מזל לישראל ולכך נקרא אברהם וזה רמז באומרו מאריה דאברהם דה' אדון אברהם קראו אברהם להורות דאין מזל לישראל והוסיף לו ה' כנגד ה' חומשי תורה

וא"כ ל"ק איך נשאת בד' שהמזל קשה זהו תורף דבריו. עכ"ל. והדברים נראים קשים לכאורה, דלמעשה נהגו שאין מתחילין בב' ובד', ולא אמרינן דאין מזל לישראל. וא"כ אפשר דהדרא קושיא לדוכתא, איך בתולה נישאת ליום הרביעי, הרי אין מתחילין ברביעי.

ועי' בספר קיימו וקבלו דאיתא וז"ל כשדביר פעם הג"ר יוסף גרינוואלד ז"ל אב"ד פאפא מעניני התחלת הזמן בישיבה הזכיר משהו שמובא בשו"ע יו"ד סימן קע"ט שלא יתחילו בשום דבר בימים ב' או ד' ויען רבינו הגר"י גרינוואלד מפאפא קבלה בידינו מהחתם סופר שבדברים שבקדושה יכולים להתחיל אפילו בב' או ד' וסימנך כתונת ב"ד קודש ילבש. עכ"ל. ולפ"ז אין חסרון לישא ברביעי, דהוי "דבר שבקדושה". ועי' בספר רוח חיים מהגר"ח פלאג"י ביו"ד שם אות א', הו"ד בדרכי תשובה סק"א, שמביא בשם ספר חסידים דהקפידא של ב"ד הוא דוקא בדבר רשות אבל לדבר מצוה אין קפידא (עי' בספר חסידים סימן נ"ט), ומוסיף הרוח חיים דלאו דוקא במצוה גמורה אלא ה"ה אם אירע

ליקח בית בשכירות בזמן דבר ומגיפה שמצוה לברוח מן העיר דיש בו משום מצות ונשמרתם מאד לנפשותיכם ג"כ אין קפידא ומהיות טוב במקום שהולך יתקן בית ומקום מיוחד להתפלל וללמוד שם וכ"ש אם ירחיב ה' את גבולו ליחד לו בית להתפלל שם בעשרה כל יום ואצ"ל אם מניח ספר תורה במקום זה דאז הוי מצוה גמורה, ואין שום פגע רע, וכ"ש לעשות נשואין אין קפידא דמשנה שלימה שנינו בתולה נשאת ביום הרביעי וכן עמא דבר. עכ"ל.

אולם עע"ש ביו"ד דאיתא וז"ל נהגו שאין מתחילין בב' ובד' ואין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה, הג"ה ולכן נהגו ג"כ להתחיל ללמוד בר"ח, כי אע"פ שאין נישואין יש סימן (סמ"ק סימן קל"ו). עכ"ל. וכן עיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ולכן נהגו כו' כי כו' כמ"ש מושחין מלכים על המעיין (הוריות י"ב א' כריתות ה' ב') ומושחין בצנורות לפני חתן וכלה כו' (ברכות נ' ב') יהא רגיל אינש למיכל בריש שתא כו' גרוסו על מיא כו' (הוריות שם כריתות ו' א') ובסוף פי"ח

ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן. ואפשר דיל"ע דלמה בעינן לומר דנבעלת בחמישי משום ברכה, הא גם בלא"ה נבעלת בחמישי משום דאין מתחילין ברביעי. וצע"ע בזה.

הנה אפשר שיש ליישב באופ"א דהנישואין לא חשיב "התחלה" אלא השידוכין או הקידושין חשיב ההתחלה. אולם א"כ נמצא דאין לעשות שידוכין או קידושין ביום שני או ביום רביעי. ולפ"ז אפשר שיש טעם חדש דאין לעשות נישואין ליום רביעי בזה"ז, דכיון שאנו עושים קידושין ונישואין בהדי הדדי, ואין לעשות קידושין ברביעי, ממילא אין אופן לעשות נישואין ברביעי. אולם קידושין הוא מהדברים שמותר לעשות בכל עת שמא יקדמנו אחר, ואפשר דהאי סברא דשמא יקדמנו אחר דוחה כל שאר הסברות. וצע"ע בכ"ז.

דשבת פורסא חד בשבא כו' בתלתא מ"ט כו' ארבע דהוא ארבע כו' בתולה נישאת ביום הרביעי שנאמר ברכה לדגים ואלמנה כו' שנאמר ברכה לאדם (כתובות ה' א') והרבה כיוצא וז"ש בש"ע הנ"ל נהגו כו'. עכ"ל. ולכאורה מבואר דגם נישואין והתחלת לימוד מישך שייך להאי ענין, ולא אמרינן דכיון דהוי דבר מצוה ודבר שבקדושה שאינו שייך להאי ענין. וצע"ע בזה. וא"כ אפשר דהדרא קושיא לדוכתא, איך בתולה נישאת ליום הרביעי, הרי אין מתחילין ברביעי.

ואפשר די"ל דהנישואין לא חשיב "התחלה", דהנישואין הוי הכשר, ורק הבעילה חשיב התחלה, וא"כ כיון דהבעילה היא בחמישי לית בזה חסרון. ועיין במסכת כתובות דף ה' ע"א דאיתא איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישינן לאיקרורי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן לאיקרורי דעתא תא שמע דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי

ענף זו

מהו התועלת דישיכים לבית דין לטעון טענת בתולים

א

הנה ראינו המבואר במשנה בריש מסכת כתובות בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. והנה לא הוזכר במשנה מהו התועלת מהא דישיכים לבית דין לטעון טענת בתולים. ונחלקו בזה רש"י ותוס'.

דעיי"ש ברש"י דאיתא וז"ל בשני ובחמישי, אחת מעשר תקנות שתקן עזרא בבבא קמא בפרק מרובה (דף פ"ב) מפרש לכולהו ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד בעוד כעסו עליו ואם יש שהות בינתים יש לחוש שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן (סוטה דף כ"ח)

מונסתרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים. עכ"ל. ועיי"ש בתוס' ד"ה שאם דאיתא וז"ל שאם היה לו טענת וכו' ואם תאמר הא תינח אשת כהן או פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא כדאמרין בגמרא (לקמן דף ט ע"א) אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פלוג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונטרס פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבואו עדים שזינתה ברצון. עכ"ל.

(עיי' בהפלאה בריש כתובות, דאיתא וז"ל תוס' בתולה, הא דלא קתני הבתולה כדתני האשה נקנית היבמה ניקנית בקדושין דף ב ע"א משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה

האשה הכתובה, ובריש קידושין כתבו ז"ל דלא אשכחנא בשום דוכתא בתולה בקרא מפורש גבי נשואין, ע"כ, אע"ג דמצינו בקרא בתולה מעמיו יקח אשה, ומצינו נמי גבי נשואי רבקה והנערה בתולה וגו', וצ"ל דכוונתם דמ"מ גבי עיקר דין נשואין לא מצינו, ולולי דבריהם היה נראה דיש לומר דאדרבא בהכי מיושב דלא נקט הבתולה כמו גבי איש ואשה משום דאתא למטעי דאקרא קאי לפמ"ש תוס' לקמן ד"ה שאם היה וכו' דעיקר התקנה משום אשת כהן או קידשה פחות מג' שנים, והוא אמינה דומיא דהנך קראי דמיירי בכהן, ורבקה היתה פחותה משלשה שנים כשקידשה אליעזר כפירש"י דנשאת ליצחק כשהיתה בת שלש שנים, להכי נקט בתולה דלאו אקרא קאי. עכ"ל.)

[עיי' הכא בשיעורי ר' דוד ס"ק ל"ב דאיתא זו"ל תוד"ה שאם היתה לו טענת בתולים וכו' אבל בשאר נשים דאיכא ספק ספיקא אמאי תנשא ליום ד' וכו' והקשה הגרעק"א נימא דתקנו יום ד' אף באשת ישראל כדי לידע אם מותרת לכהן לאחר מיתתו,

דכיון דלגבי כהן הוי רק ספק אחד תחתיו או לא שפיר תיקנו אף באשת ישראל כדי שישכים לב"ד דאע"ג דלבעלה תהא מותרת מ"מ לכהן תהא אסורה וכתב דבנוגע לאחרים אינו נאמן כלל לומר שמצא פתח פתוח ורק לעצמו נאמן משום שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא ע"ש, אלא דלכאורה צ"ע דהא כתב הרמב"ם בהל' סנהדרין פט"ז ה"ו דע"א נאמן לומר אשה זו זונה היא לאוסרה לכהן וביאר בש"ש ש"ו פט"ו דהרמב"ם סבר דכיון דהוי רק איסורים ע"א נאמן ע"ז וכ"כ בבית יעקב להלן דף ט ע"א, וא"כ ה"ה הכא יהא נאמן לאוסרה לכהן אך י"ל דכיון דהכא היא מכחישתו שלא זינתה כלל לכן אינו נאמן, אולם צ"ע דהרי כתב בקובץ שיעורים דאינה נאמנת כלל לומר דאינה זונה כיון דהויא בע"ד על זה, ואף דפסולים ג"כ נאמנין מדין ע"א מ"מ בע"ד אינו עד כלל אפי' במקום דסגי בע"א וא"כ אינה יכולה להכחישו כלל ולמה לא יהא נאמן, ובעיקר קושיית הגרעק"א י"ל דכל התקנה דתיקנו רבנן לינשא ביום מסוים הוי רק בשבילם שיהיה נשואיהם בהיתר אבל רק כדי לברר אם

היא אסורה או מותרת לכהן דלא
הוי זה תקנה לדידהו כלל לא היו
רבנן מתקנים תקנת יום נישואין
לעכב הנישואין בשביל זה, ולכן
כתבו דמשום אשת ישראל גרידא
דהוי ס"ס לא היו מתקנים יום
ד'. עכ"ל.]

והנה עיי"ש בחת"ס שביאר סברת
המחלוקת בין רש"י ור"ת
וז"ל נראה דפלוגתא רש"י ותוס'
אי ספק ספיקא שאפשר לברר
שריא או לא, לרש"י צריך לטרוח
לברר ולר"ת אינו צריך, והיא
פלוגתא קדמונים. עכ"ל. אבל עי'
במפרשים שהעירו דאי"ז מיקרי
"אפשר לברורי" מכמה טעמי,
חדא, דלא מצינו דאיכא דין
להוציא קול כדי שיבואו עדים,
ועוד דעד מתי מחייבין לי' להמתין
מלבוא עליה כדי שיתברר, ועוד
דהרי איתא בשעה"מ דהיכא דאין
הדבר ודאי אפשר לברורי אין דין
דצריך לברר, ועוד דאם הוא משום
הדין דצריך לברורי הדין הי' צריך
להיות דאסורה עד שיתברר והרי
בריטב"א מבואר שעד שיתברר
מותרת. ועפכ"ז יש שמפרשים
שיטת רש"י באופ"א. עיין הכא
בספר עטרת שמואל דאיתא וז"ל

נראה בדעת רש"י דלא תליא הכא
כלל בההיא פלוגתא דס"ס שאפשר
לברר, תקנה חדשה כדי שלא תשב
תחת בעלה באיסור כל ימיה דנהי
דיש להתיירה משום ס"ס מ"מ
אכתי כלפי שמיא אסורה עליו
וחשו חכמים לתקן לדורות שלא
יבוא לקיימה באיסור כלפי שמיא
אם זינתה באמת. עכ"ל.

[עיין במאירי הכא דאיתא וז"ל
ולקצת רבני צרפת ראיתי
שדוחקים לומר שנוהגים היו בבית
דין לאסור אף באשת ישראל
ובמקום תרתי ספיקי ובלא עדים
מחשש פרוצות שאם יראו שלא
יאסרום יקלו בעצמם. עכ"ל. הרי
אף דזהו שיטה אחרת מרש"י
אבל חזינן עצם המושג דדינא
דמתני' הוא משום איסור שאינו
מעיקר הדין.]

ב

הנה לכאורה יש גמ' מפורשת
כתוס', דעי' לקמן בדף ט'
דאיתא האומר פתח פתוח מצאתי
נאמן לאוסרה עליו ואמאי ספק
ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין
תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו
ספק באונס ספק ברצון לא צריכא

באשת כהן ואיבעית אימא באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וכו' אמר אביי אף אנן נמי תנינא בתולה נשאת ליום הרביעי ליום רביעי אין ליום חמישי לא מאי טעמא משום איקרורי דעתא ולמאי אי למיתב לה כתובה ניתב לה אלא לאוסרה עליו ודקא טעין טענה מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח לא דקטעין טענת דמים. הרי איתא להדיא בגמ' דמבואר במתני' שהוא נאמן לאוסרה עליו, ובשלמא לר"ת הרי זהו המבואר במתני', שבתולה נישאת ברביעי משום שאם יהא לו טענת בתולים היא אסורה עליו, אבל לפי רש"י איפה חזינן במתני' שהוא נאמן לאוסרה עליו, הא נישאת ברביעי כדי שיתברר הדבר ע"פ עדים.

ועי' בתוס' שם שכן הקשו על רש"י, ותירצו שני תירוצים לדעת רש"י וז"ל וי"ל דלא מייתי אביי ראייה לרבי אלעזר אלא שהוא בקי ומכיר אם הוא פתח פתוח דאם אינו בקי לא יצא הקול ולא יבא לידי בירור כי יאמרו שהוא טעה וסבור שמצא פתח פתוח ואינו כן ולא יחושו לדבריו, ועוד

י"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שתהא ניסת ליום ד' משום שמא יתברר על ידי עדים אבל כיון דבאשת כהן ובפחותה מבת שלש דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתהא ניסת ברביעי גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתניתין דבאשת כהן ובפחותה מבת שלש נאמן לאוסרה עליו. עכ"ל. אולם לכאורה הדברים נראים מאד סתומים בדברי רש"י. ואפשר דא"ש יותר ליישב פרש"י באופן א.

ובאמת, העירוני דלכאורה רש"י בעצמו יישב הקושיא באופן א, דעי' בלשון רש"י שם בדף ט' דאיתא וז"ל ולמאי קפדי רבנן אי מקררא דעתיה, ניתב לה מה לנו להפסידה והרי הוא נותן מדעת, אלא לאו לאוסרה הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו אלמא כי אתי וטעין אסרינן לה עליה. עכ"ל. הרי דרש"י פירש דחיישינן שיקיים את האסורה לו, דהיינו הא דאיתא בגמ' "לאוסרה עליו" אין הפירוש דזהו מה שהבעל עושה כשיבוא לבית דין, אלא מכיון שהוא נאמן

לאוסרה עליו לכך יש בזה חשש. ואפשר דרש"י סובר דאין צריך "בית דין" כדי שהאומר פתח פתוח מצאתי יהא נאמן לאוסרה עליו, אלא כל שיש לו טענת בתולים הוא יכול לאוסרה עליו, ואפילו בלי בית דין, (עיין הכא בריטב"א דאיתא וז"ל לפי פרש"י יש אומרים דתקנתא דמתניתין לא היתה אלא באותם שהוא צריך לעדים לאוסרה עליו כגון דאיכא תרי ספיקי, אבל באותם שהוא נאמן לאוסרה עליו דלית בהו אלא חדא ספיקא כגון אשת כהן דאפילו באונס אסורה אי נמי באשת ישראל שקידשה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לא תקנו חכמים כלום שהרי הוא אוסרה על עצמו וא"צ ב"ד, עכ"ל), אבל כל זמן שלא יבוא לבית דין יש חשש שיקיימנה באיסור, ולכך אנו רוצים שיבוא לבית דין לברר, וממילא לא יקיימנה באיסור. וא"כ לעולם יש ראי' ממתני' שהוא נאמן לאוסרה עליו, דאם אינו נאמן מה אכפת לן אם יבוא לבית

דין, ואפ"ה בעינן איזה הסבר למה אנו רוצים שיבוא לבית דין, דמצד לאוסרה עליו, גם בלי בית דין הוא יכול לאוסרה עליו. וצ"ע בבירור נוסח הדברים. ועי' בקונטרס הביאורים למס' כתובות סי' ג' דקאי אשיטת רש"י וז"ל ואשר נראה לומר בדעת רש"י בפשיטות ע"פ המבואר בדבריו בדף ט' ב' בד"ה אלא לאו לאוסרה ז"ל הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו אלמא וכו' והרי דמפרש להגמ' דאלא לאו לאוסרה דאינו ר"ל שישכים לב"ד לאוסרה אם ע"פ עצמו ואם ע"פ עדים כ"א אלא לאו לאוסרה אאיקרורי דעתו קאי ואמצא פ"פ קאי דלכן תיקנו שיבא לב"ד שאם מצא פ"פ ולא יבא לב"ד הרי איכא למיחש שמא אסורה לו ומש"ה תיקנו שיבא לב"ד וע"י שיבא לב"ד ליכא חשש שיקיים את האסורה לו ואלא לאוסרה ר"ל שיקיים את האסורה לו. עכ"ל. עע"ש. וצ"ע בכ"ז.

ענף מז

האם בתולה קטנה נישאת ליום הרביעי

א

הנה מסתימת המשנה בריש כתובות משמע דכל בתולה נישאת ליום הרביעי, אף קטנה, ועי' בפנ"י בריש מכילתין דאיתא וז"ל במשנה בתולה נשאת ליום הרביעי כו' קפסיק ותני בתולה נשאת משמע דכל בתולה במשמע לא שנא נערה לא שנא בוגרת לא שנא קטנה, דבוגרת נהי דלית לה טענת בתולים בטענת פתח פתוח, מ"מ אית לה טענת דמים כדאיתא פרק אלו נערו (דף לו ע"ב) לשיטת רש"י ותוס', ולרבינו חננאל איפכא, ובקטנה נמי אע"ג דפתוי קטנה אונס הוא לרוב הפוסקים החולקים על הרמב"ם ז"ל ולא מיתסרא על בעלה, מ"מ אשכחן טענת בתולים בקטנה באשת כהן ומשו"ה לא פלוג רבנן. עכ"ל.

אבל עי' באור שמח בהל' אישות פ"י ה"טו דאיתא וז"ל יש

לחקור, אם קטנה ניסת גם כן ביום ד', דכיון דפתויה אונס הוי, ולא שייך רק באשת כהן, משום אשת כהן לחודא לא גזרו רבנן, או לא פלוג, ולכאורה משמע מהא דתנן תינוקת שלא הגיע זמנה לראות כו' ב"ש אומרים נותנין לה ד' לילות כו' הגיע זמנה לראות וניסת ב"ש אומרים כו' ובה"א עד מוצאי שבת ד' לילות, ויפלא מדוע לא נקט ברישא גבי לא הגיע זמנה לראות בש"א נותנין לה עד מוצאי שבת ד' לילות, ועל כרחין משום דלא הגיע זמנה לראות הוא עד ימי הנעורים, וקטנה אינה ניסת ברביעי משום דפתוי קטנה אונס הוא, וזה דקדוק חזק, אולם לשיטת רבינו לקמן פ"ב מהלכות סוטה דפתוי קטנה אוסרתה לבעלה ודאי דהוא הדין קטנה ניסת ברביעי ואין חילוק כלל, וצריך לומר לשיטתו, משום דקטנה בת מיאון אינה נאסרת

כמו שכתב רבינו שם, ואף לבית שמאי דנשואה אינה ממאנת גם כן לא מתסרא כמו שכתב המשל"מ גבי חרשת להלן (פרק י"א), ולכן ודאי לא ניסת ברביעי, ומשום הכי לא תני בדברי בית שמאי בלא הגיע זמנה עד מוצאי שבת וכמו שכתבתי ודוק. עכ"ל. הרי שצייד דאין בתולה קטנה נישאת ליום הרביעי.

ב

הנה לכאורה היה אפשר לומר דהדין תלוי בהמחלוקת בין רש"י ור"ת בשורש דינא דמתני' (כנ"ל בענף הקודם), דלפי רש"י לא מצינו שעשו בזה לא פלוג, דרך היכא דשייך טענת בתולים לאוסרה תיקנו בתולה נישאת ליום הרביעי, וא"כ בקטנה דליתא טענת בתולים לאוסרה י"ל דליתא לדין נישאת ליום הרביעי. אבל לפי ר"ת שעשו בזה לא פלוג לכלול כל הנשים אף אם יש בהו ספק ספיקא ולית בהו טענת בתולים

לאוסרם, א"כ לכאורה גם עשו לא פלוג לגבי קטנה. וא"כ אפשר דזהו נפק"מ לדינא בין רש"י ור"ת.

ג

הנה זהו פשוט דרך לגבי טענת בתולים יש מקום לחלק בין קטנה ונערה, אבל לגבי שקדו ולגבי ברכה אין מקום לחלק ביניהם. וא"כ אף אם ליכא תקנת בתולה נישאת ליום הרביעי בקטנה עדיין יצטרך לטרוח ג' ימים לסעודה ועדיין יש עצה טובה לינשא ברביעי וליבעל בחמישי. אולם לפי הצד בדף ה ע"א דברכה דאדם עדיף, עדיף לינשא בחמישי וליבעל בששי. וא"כ קצת קשה, למה רק הוזכר בכל מקום דאלמנה נישאת בחמישי, הא מאותו טעם ממש גם בתולה קטנה נישאת בחמישי, והו"ל לומר אלמנה וקטנה נישאות בחמישי. (לפי אידך צד בדף ה ע"א דאלמנה נישאת בחמישי משום שקדו, לא קשה, דהיינו דוקא באלמנה ולא בקטנה.)

ענף יז

האם בתולה אלמנה נישאת ליום הרביעי

דזה אינו, דאפשר דרק עשו לא פלוג בקטנה וכיו"ב שיש לה דין בתולה לכל דבר, אבל אלמנה מן הנישואין דכתובתה מנה, ולית לה דיני בתולה לכל דבר, י"ל דבזה ליכא לא פלוג.

והנה למעשה עי' בירושלמי הכא דאיתא אלמנה גרושה חלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים הדא דאת אמר בכתובת מנה מאתים אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה וכו' מן ההיא דא"ר הילא בשם ר' אלעזר מצא הפתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה על דעתיה דרבי לעזר בוגרת אימתי היא נישאת בתולה מן הנישואין אימתי היא נישאת מוכת עץ כרבי מאיר אימתי היא נישאת נישמעינה מן הדא אם יש עדים שיצאת בהינומא ולא אידכר רביעי הדא אמרה דלית רביעי כלום. הרי דהירושלמי חקר החקירה

הנה מסתימת המשנה בריש כתובות משמע דכל בתולה נישאת ליום הרביעי, אף בתולה שהיא אלמנה מן הנישואין, אבל מאידך גיסא מסתימת המשנה משמע דכל אלמנה נישאת ליום החמישי, אף אלמנה מן הנישואין שהיא בתולה, וא"כ אין ללמוד כלום מסתימת המשנה, אלא בעינן להוכיח ממקו"א האם בתולה אלמנה מן הנישואין נישאת ברביעי או בחמישי.

והנה עיין במתני' לקמן בדף י"א דאיתא בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. הרי מבואר דלית לאלמנה מן הנישואין טענת בתולים. וא"כ לכאור' פשוט דלית בה דין לישאת ברביעי. אולם לפי הנתבאר בענף הקודם אפשר שזה יהא תלוי בהמחלוקת הנ"ל בין רש"י ור"ת אם יש בזה לא פלוג. אבל אפשר

הנ"ל דבתולה מן הנישואין אימתי
היא נישאת, והירושלמי הביא ראיה
ממתני' רפ"ב, ולכאורה הראי'
משם היא דגם בתולה מן הנישואין
נישאת ברביעי, דלכך אין להוכיח
שכתובתה מאתים מהא דנישאת
ברביעי, דיש מי שנישאת ברביעי
ואפ"ה כתובתה מנה. שו"ר הא
דאיתא הכא בהפלאה וז"ל מתניתין
בתולה נשאת וכו' ואלמנה וכו'
הנה הרמב"ם וטוש"ע באה"ע
בסימן ס"ד סעיף ג' שינו לשון
המתניתין וכתבו והבעולה ליום
ה' נראה דכוונתם דאלמנה שנכנסה
לחופה ולא נבעלה היא בכלל
בתולה דאע"ג דאמרינן לקמן
במתניתין דף י"א דכתובתה מנה
ואין לה טענת בתולים ולכל מילי
דינה כבעולה מ"מ כיון דאמרינן
לקמן דף י"ב וניחוש שמא תחתיו
זינתה וכו' הרי דיש לה טענת
בתולים לענין איסור לבעלה א"כ
שייך בה טעמא דמתניתין שאם
היה לו טענת בתולים וכו' דהוא
מחשש איסור לבעלה וכו' שוב
ראיתי בירושלמי ריש כתובות וז"ל

בתולה מן הנישואין אימתי נשאת
וכו' נשמיעניה מן הדא אם יש
עדים שיצאה בהינומא וכו' ולא
אדכר רביעי הדא אמרה דלית
רביעי כלום נראה פירושו דמדלא
אמר אם יש עדים שנשאת ברביעי
כתובתה מאתים משום דאין ראייה
ממה שנשאת ברביעי דשמא היתה
אלמנה מן הנישואין שלא נבעלה
ונראה דמזה נפקא ליה להרמב"ם
והטור וש"ע. עכ"ל. ולכאורה כ"ה
גם כוונת רעק"א הכא וז"ל ואלמנה
כו' דוקא בעולה אבל נכנסה
לחופה ולא נבעלה אף דאין לה
טענת בתולים כדאיתא לקמן
במתני' דף י"א היינו להפסיד
כתובתה אבל מ"מ שייך לטעון
לאסרה עליו משום הכי נשאת
ברביעי, ירושלמי. עכ"ל.

נמצא חידוש, דאף מי שנאמר
עליה במשנה ד"אין לה
טענת בתולים" נישאת ברביעי,
אף דמבואר במשנה דידן דידן
בתולה נישאת ליום הרביעי הוא
מיוסד על "טענת בתולים".

ענף יח

האם מוכח מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי שיש חיוב לעשות סעודת נישואין

הנה ראינו שאחד מהטעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי הוא משום "שקדו". והנה לכאורה מבואר מזה שיש חיוב גמור לעשות סעודת נישואין, דאל"כ מהיכ"ת לדחות מצות נישואין מחמת המשתה של הז' ימים. ויהא שמח עמה ז' הימים, כנ"ל. עכ"ל. ולפ"ז לכאורה מבואר מתקנת שקדו שיש חיוב גמור לעשות איזה סעודות כל ז' ימים, דאל"כ מהיכ"ת לדחות מצות נישואין מחמת המשתה של הז' ימים. וצע"ע בזה.

וע"ע ברמב"ן בדף ב' דאיתא וז"ל ומיהו תמיה לי מילתא אמאי קתני בברייתא על תקנת בנות ישראל, תקנת בני ישראל נמי היא, ואיכא למימר כדי שלא יטריח בז' ימי המשתה בצרכי המשתה ולא ישמח עמה לפיכך שקדו על תקנתה שיהא הכל מזומן

[עייין בריטב"א שהסביר הלשון "תקנת בנות ישראל" באופ"א מהרמב"ן וז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה, פירוש ויש בזה תקנת בנות ישראל שלא יעליל עליה בטענת בתולים, שאין אדם טורח בסעודה כל כך בכדי. עכ"ל.]

ענף יט

האם מוכח מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי שיש חיוב על החתן לעשות סעודת נישואין

א

עיינ בענף הקודם. הנה מלבד דמוכח שיש חיוב לעשות סעודת נישואין וכנ"ל, לכאורה גם מוכח שהאי חיוב הוא על החתן. אלא דאין זה מוכח מעצם הדין דבתולה נישאת ליום הרביעי, דהרי גם אם החיוב סעודה היה על הכלה או על שניהם או שהיה בו גדר אחר עדיין היו צריכים ג' ימים לטרוח לסעודה, אבל הוא מוכח מהא דהטעם להדין הוא "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל", דמהא דהוא "תקנה לבנות ישראל" מוכח שהחיוב סעודה הוא על החתן.

[עוד י"ל דמהא דהטירחא לסעודה הוא "תקנת בנות ישראל"

מוכח דגדר החיוב סעודה הוא לשמח את הכלה. אבל מבואר בראשונים הנ"ל דזה אינו, דעיי"ש ברמב"ן דאיתא וז"ל ומיהו תמיה

לי מילתא אמאי קתני בברייתא על תקנת בנות ישראל, תקנת בני ישראל נמי היא, ואיכא למימר כדי שלא יטריח בז' ימי המשתה בצרכי המשתה ולא ישמח עמה לפיכך שקדו על תקנתה שיהא הכל מזומן ויהא שמח עמה ז' הימים, כנ"ל. עכ"ל. ועיי"ש בריטב"א דאיתא וז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה, פירוש ויש בזה תקנת בנות ישראל שלא יעליל עליה בטענת בתולים, שאין אדם טורח בסעודה כל כך בכדי. עכ"ל. ולפי דבריהם עדיין מוכח שהחיוב סעודה הוא על החתן, אבל אין מוכח דגדר החיוב הוא לשמח את הכלה.]

ב

הנה כמו שיש ללמוד "חומרא" כנ"ל מהא דהטעם הוא

"שקדו על תקנת בנות ישראל", דהיינו שמוכח מזה שהחתן צריך לטרוח, הוא הדין דאפשר שיש ללמוד מזה "קולא", דעי' בחלקת מחוקק בסימן ס"ד ס"ק ה' דאיתא וז"ל והוא שיטרח בסעודת נשואין, בגמ' אמרו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים וכו' משמע אם הכלה וקרוביה מוחלין על טורח זה אין להקפיד וכן המנהג עתה שלא להקפיד בטורח ג' ימים דוקא. עכ"ל.

אבל יש בזה חידוש לכאורה, דהרי כיון דשקדו הוא טעם שקבעו דבתולה נישאת ליום הרביעי ולא ליום ראשון, לכאורה י"ל דלא מהני מחילה, דכבר נקבע הזמן. ובאמת, עי' בריטב"א בדף ג ע"א, דבגמ' שם איתא שכשבית דין יושבים בכל יום אז אשה נישאת בכל יום, והגמ' הקשה הא בעינן שקדו והגמ' תירץ דטריח ליה, ועיי"ש בריטב"א דאיתא וז"ל והא בעינן שקדו ומאי דלא פרכינן דהא בעינן יום ברכה דדגים או דאדם, משום דההוא טעם אינו עיקר, דאי אמרי לא איכפת לן בברכה לית לן בה, מה שאין כן

בזו שהיא תקנת בנות ישראל ואע"פ שהיא מוחלת אנו לא מחלינן, והיינו דפרקינן דטריח ליה ולא פרקינן כגון דאמרה לא איכפת לי. עכ"ל. הרי דס"ל דלא מהני על זה מחילה.

אבל יש ראשונים שסוברים כהחלקת מחוקק, דמהני מחילה, דעי' ברא"ה לקמן בדף ה ע"א דאיתא וז"ל לא בעינן שקדו היכי דתרווייהו אמרי לא איכפת לן, ודוקא תרווייהו דתקנת' דשקדו לתרווייהו אית' בין לבתולה בין לאלמנה. עכ"ל. ועי' במאירי לעיל בדף ב ע"א דאיתא וז"ל וכתבו גאוני הראשונים שמאחר שתקנת שקדו נתקנה אם לא רצה לטרוח בסעודה אלא שרוצה לכנוס בלא סעודה יכולה היא לכופו בכך ולעשות הוצאת חפה לפי כבוד שניהם וגדולי הדור כתבו שאם אמרה היא אי אפשר בתקנת חכמים להוציא ממוני לאחרים ואני רוצה שתכנוס אף על פי שהוא אחד בשבת הואיל והגיע זמן ואף טעם איקרורי במקומו ואי משום תקנת שקדו לא ניחא לי בהאי תקנתא ומעתה אם אי אתה רוצה לכנוס העלה לי למזונות

אף הוא יכול לכופה שהרי מכל מקום חולק הוא עמה בכבוד הוצאת החפה. עכ"ל.

רוצים שיעשה סעודה, כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודה. עכ"ל.

חנה בעצם היה אפשר לחלק בזה בין זמן שב"ד יושבים בשני וחמישי לזמן שנישאת בכל יום, שכשב"ד יושבים בשני וחמישי קבעו זמן לנישואין ע"פ טעמא דשקדו, ולא מהני מחילה, אבל כשנשאת בכל יום אז מהני מחילה. אבל מבואר בריטב"א דמחילה לא מהני אף כשנישאת בכל יום, ומבואר ברא"ה דמחילה מהני אף כשב"ד יושבים בשני וחמישי.

ג

חנה כמו שמשמע בגמ' כנ"ל דהחיוב סעודה הוא על החתן כך משמע בשו"ע, דעי' באה"ע סימן ס"ד סעיף ג' וסעיף ד' דאיתא וז"ל י"א שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה, ויש מתירין, וכן פשוט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין וכו', אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה, וקרובי הכלה

אבל עיין בבאר היטב על אה"ע סימן נ"ו ס"ק ג' דאיתא וז"ל מה שנותנין לאיש זמן יב"ח כדי להסחיר יב"ח כדי לפרנס א"ע בצרכי סעודה לחופה רש"י פרישה וכתב בה"י לפי שנוהגין עכשיו במדינת אלו דרובא שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה אין נותנין לו זמן כ"כ כיון שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה א"כ א"צ לטרוח בצרכי סעודה רק בבגדיו ודברים אחרים ואין כאן טרחה גדולה כ"כ ודי לו בזמן שלשים יום או קצת יותר לפי ראות עיני הב"ד ע"ש. עכ"ל. ועיין בערוה"ש בסימן ס"ד סי"ב דאיתא וז"ל אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודה, כן פסקו כל הפוסקים, ולפי כבודו הכוונה שאם משפחתו עשירים ממשפחתה ועושים סעודות יותר בהרחבה מבני משפחתה מחוייב לעשות כמשפחתו, ולפי כבודה הכוונה

להיפך, דכללא הוא עולה עמו ואינה יודרת עמו, ומבואר מזה דלא לבד הכלה בעצמה ביכולתה לכופו לזה, אלא אפילו קרוביה וכגון שהיא שותקת, ואם היא אומרת שאינה מקפדת לא מסתברא שיהיה ביכולת הקרובים לכופו, ואפשר דגם בכה"ג יכולים לכופו דיכולים לומר נהי שהיא אינה מקפדת מ"מ יש זילותא לבני המשפחה, ומיהו האידנא דהכלה עושה הסעודה לית לן בה, ונראה דלמנהגינו יכול החתן ובני משפחתו לכופ' להכלה שתעשה הסעודה לפי כבודו ולפי כבודה, דאם מקפידים ע"ז למה אין ביכולתם לכופה כמו שביכולת משפחתה לכופ' אותו, וכן נראה עיקר לדינא. עכ"ל. הרי מבואר שבזמנינו הצד הכלה טורחת לסעודה, דלא כמשמעות הש"ס והשו"ע.

(הנה) הדברים נראים תמוהים מאד לכאורה, למה נשתנה דבר זה מבזמן הש"ס. עיין מה שיתבאר בזה לקמן בעז"ה בפרק ה'.

ויל"ע ע"פ כל הנ"ל האם "שינוי" זה גורם איזה חידושי דינים בסוגיין.

והנה הא מיהא עיין בערוך השלחן שם בס"ק י"א דאיתא וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל אין נושאים נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ע"כ, והטור והרא"ש מתירים, דלמסקנא דסוגיא לא חיישינן לחילול שבת דמסתמא מכינין מקודם כל מה שנצרך להסעודה, וכתב הטור דאהא סמכינן לעשות סעודות בין בשבת בין במוצאי שבת, עיי"ש, וכתבו רבותינו בעלי השו"ע דכן פשט המנהג לישא נשים בע"ש, והוא שיטרח בסעודת הנישואין ג' ימים קודם הנישואין, ע"כ, ועכשיו אין נוהגין לדקדק גם בזה, ונ"ל הטעם דהן אמת דכך אמרו חז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים זהו הכל בזמנם שהחתן היה עושה הסעודה, אבל עכשיו מנהגינו שהכלה היא עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת, דדוקא להחתן חיישינן שירצה לצאת ידי הכלה להרבות במניה כי נשים מקפידות בזה, אבל כיון שהכלה עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת כי החתן אינו מקפיד בזה,

וכן מתבאר מלשון הרמב"ם לתקנתה חיישינן לחילול שבת, שמסיים שהחתן טרוד בסעודה, ולפ"ז מנהגינו נכון גם לדעת כלומר כיון שהחתן טרוד בסעודה הרמב"ם. עכ"ל.

ענף ב

למה בעינן לטעמא דשקדו להסביר
למה לא תינשא בראשון
הא בלא"ה איכא טעמא דחילול שבת

ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא וכו' אמר רבי זירא גזירה שמא ישחוט בן עוף אמר ליה אביי אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף התם דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים טריד אי נמי התם אית ליה רווחא הכא לית ליה רווחא השתא דאתית להכי ערב שבת נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף. והנה לפי התירוק הראשון ד"התם דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים טריד", יל"ע האם זהו רק טעם שאסור לינשא בשבת

א

הנה ראינו המבואר במשנה בריש כתובות בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין.

והנה לפ"ז פשוט דתמוה מאד, דלמה לא תנשא ביום הראשון.

והנה עיין לקמן בדף ד ע"ב דאיתא אמר מר בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת

שבת הוא שבות בעלמא ככל השבותים, ואינו טעם מיוחד הנוגע לתקנת בתולה נישאת (והרי לפי ההו"א של הגמ' האי טעם ד"ש מא ישחט בן עוף" גם נוגע לקביעות זמן דיוהכ"פ), והמשנה רק הזכיר הטעם המיוחד לתקנת בתולה נישאת, והיינו טענת בתולים.

ב

אבל עיין בתוספתא בריש כתובות דאיתא מפני מה אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד א"כ תנשא באחד בשבת אלא מפני שמתקן צרכיו כל ימות השבת התקינו שיהא נושא אותה ברביעי. הרי דהתוספתא הקשה האי קושיא "תנשא באחד בשבת", ולא תירץ משום חילול שבת, אלא תירץ "מפני שמתקן צרכיו". וכ"ה בברייתא לקמן בדף ג ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת

ובמוצ"ש או האם זהו גם טעם שאסור לינשא ביום ראשון. ויש בזה מחלוקת המפרשים, אבל הא מיהא עי' ברמב"ם בפהמ"ש שם דאיתא וז"ל בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי וכו' יכול לישא כל זמן שירצה חוץ מיום ראשון ויום ששי והטעם שמא יחלל שבת מפני צורך הסעודה, עכ"ל, וכן עי' ברמב"ם בהל' אישות פ"י הי"ד דאיתא וז"ל מותר לארס בכל יום חול אפילו בתשעה באב בין ביום בין בלילה אבל אין נושאת נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודתו. עכ"ל. הרי משמע דהאי טעם דחילול שבת משום שהחתן טרוד בסעודתו הוא טעם שאין נושאת נשים ביום ראשון.

וא"כ לכאורה מיושב הקושיא הנ"ל, דלמה לא תנשא ביום ראשון, דאין נושאת ביום ראשון משום חשש חילול שבת.

וחנה י"ל דמובן היטב למה המשנה רק הזכיר הטעם דטענת בתולים ולא הזכיר הטעם דחילול שבת, די"ל דהטעם דחילול

ושלישי בשבת וברביעי כונסה. וכ"ה בסוגיית הגמ' הכא בדף ב ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נישאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. הרי מבואר דהתירוף להקושיא "ותנשא באחד בשבת" הוא משום שקדו ולא משום חילול שבת.

והנה לכאורה היינו אומרים די ש בדברי הרמב"ם הנ"ל שיטה אחרת בזה, דלא כהמבואר בתוספתא ובברייתא ובגמ', ובע"כ שיש לו איזה מקור אחר דקאי אליבי'. אבל זה אינו, דגם ברמב"ם מבואר למעשה דהתירוף להקושיא "ותנשא באחד בשבת" הוא משום שקדו ולא משום חילול שבת, דע' בפהמ"ש דאיתא וז"ל בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי כו' מה שחייב שתינשא בתולה ביום רביעי ולא תינשא באחד בשבת, כדי שיטרח בצרכי

החופה ויכין שלשה ימים קודם ההכנסה ואי אפשר פחות מזה לבנות ישראל. עכ"ל.

והנה כיון דלית בזה מחלוקת, א"כ לכאורה צ"ב, למה בעינן להטעם המיוחד דשקדו, למה לא סגי בהטעם הכללי דחילול שבת. ועי' בספר המקנה בקו"א לסי' ס"ד סעיף ג' דאיתא וז"ל ולא באחד בשבת וכו' נראה דאחד בשבת לאו דוקא אלא שלא תינשא במוצ"ש דהא מקשה בדף ה' אלא מעתה יוה"כ שחל בשני לידחי ומשני הכא לית לי' רווחא ופרש"י דמיד בלילה עושין סעודה ודוחק לומר דחשש לשינויי קמא התם דלנפשי' לא טריד וכו' דמשמע דלא פליגי ותו מדמקשה בריש מכילתין ותינשא באחד בשבת שאם הי' לו טענת בתולים וכו' ולא משני משום שמא ישחוט בן עוף משמע דאין איסור אלא במוצאי שבת דלית לי' רווחא וכן משמע מההוא מעשה דברי' דרבינא בנדה דף ס"ו איעכב שבעה יומי דהיינו יום א' בשבת וכמ"ש לעיל סי' ס"א בהג"ה משמע דרבינא ורב חביבא עשו מעשה לעשות נישואין ביום א'. עכ"ל.

הרי דהוא הקשה האי קושיא ותירץ כאידך צד הנ"ל דהאיסור שמא ישחוט בן עוף רק אוסר לינשא במוצ"ש ולא ביום ראשון. אבל לפי פשטות דברי הרמב"ם דהאיסור הוא גם ביום ראשון עדיין קשה.

שנ"ך בספר נחל שלמה למס' כתובות שהקשה קושיא זו וז"ל הרמב"ם בפירוש המשנה כתב על מתני' דלא תנשא בא' בשבת משום שקדו ואח"כ כתב דבזמן הזה תנשא בכל יום מלבד בערב שבת ובאחד בשבת משום חילול שבת, וצ"ב דא"כ בזמן המשנה למה לי לטעמא דשקדו ומה ההכרח דמשום שקדו קבעו יום לנישואין. עכ"ל. הרי שהקשה הקושיא ולא תירץ.

ואפשר שיש ליישב הקושיא כך, דמיני' ובי', מכיון דהטעם דחילול שבת הוא טעם כללי מהלכות שבת ולא טעם מיוחד לדינא דבתולה נישאת א"כ בע"כ דאין הטעם דהלכות שבת טעם שקבעו יום רביעי להיות זמן הנישואין, ובע"כ שיש בזה איזה טעם מיוחד אחר, ומהו הטעם המיוחד האחר, לזה

ביאר הבריייתות והגמ' דהוא משום שקדו.

והדברים נראים קשים לכאורה, דלמעשה אסור לישא באחד בשבת, וא"כ יש טעם פשוט לקבוע דוקא ביום רביעי ולא ביום ראשון, אבל למעשה לכאורה מצאתי בקונטרס הביאורים לכתובות סימן א' שתירץ כהאי תירוצ' וז"ל והפשוט בזה דבמתני' איירי שקבעו יום לנישואין ביום ד' ולא ביום א' ולא שיאטי' קביעות יום לנישואין כ"א משום שקדו ומשום תקנת נישואין אבל משום גזירה דחילול שבת איסורא בעלמא הוא מהל' שבת שאין נושאין אבל ל"ש דמש"ה יקבעו זמן ליום ד' ולא ביום א' וכבר הבאנו בסימן י"א אות א' להוכיח מהראשונים שהוא כן דמטעם שקדו קבעו זמן נישואין ליום ד' ולא ביום א', וזה מש"כ דטעמא דשקדו הוא משום קביעת זמן כ"ה להדיא במ"מ ספ"י שכתב אהך דואם הגיע זמן באחד בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מזונות באותו היום וכתב שם מפורש בגמ' פ"ק כתובות ב' באחד בשבת "שאינו זמן כניסה"

וערב שבת ג"כ מבואר הוא "שאינו יכול לכונסה" כמו שנתבאר למעלה, והרי כתב לחלק בביאור בין אחד בשבת שהוא משום שקדו וכמו שכתב שהוא מהגמ' בדף ב' ואינו זמן כניסה לבין ערב שבת שהוא משום גזירה דחילול שבת ומשום שאינו יכול לכונס. עכ"ל.

[אפשר די"ל דהרמב"ם יסבור דמצד טעמא דחילול שבת היכא דמאיזה סיבה ליתא לטעם זה מותר לישא ביום ראשון, אבל מצד טעמא שקדו אף היכא דמאיזה סיבה ליתא לטעם זה, כל דעדיין יש טעמא דטענת בתולים עדיין נקבע לישא ביום רביעי ולא ביום ראשון. לדוגמא, ע"י בערוך השלחן באה"ע סימן ס"ד ס"ק י"א דאיתא וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל אין נושאין נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ע"כ, והטור והרא"ש מתירים, דלמסקנא דסוגיא לא חיישינן לחילול שבת דמסתמא מכינין מקודם כל מה שנצרך להסעודה, וכתב הטור דאהא סמכינן לעשות סעודות בין בשבת בין במוצאי שבת, עיי"ש, וכתבו

רבתינו בעלי השו"ע דכן פשט המנהג לישא נשים בע"ש, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין, ע"כ, ועכשיו אין נוהגין לדקדק גם בזה, ונ"ל הטעם דהן אמת דכך אמרו חז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים זהו הכל בזמנם שהחתן היה עושה הסעודה, אבל עכשיו מנהגינו שהכלה היא עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת, דדוקא להחתן חיישינן שירצה לצאת ידי הכלה להרבות במניה כי נשים מקפידות בזה, אבל כיון שהכלה עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת כי החתן אינו מקפיד בזה, וכן מתבאר מלשון הרמב"ם שמסיים שהחתן טרוד בסעודה, כלומר כיון שהחתן טרוד בסעודה לתקנתה חיישינן לחילול שבת, ולפ"ז מנהגינו נכון גם לדעת הרמב"ם. עכ"ל.]

ג

עייין בהמשך הבריייתא הנ"ל בדף ג ע"ב דאיתא ומסכנה ואילך נהגו העם לכונס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכונס ואם מחמת האונס מותר. והדברים

טעמא דחילול שבת טעמא לקביעות זמן נישואין.

עכ"פ נמצא דמשמע בברייתא שיש טעם מסויים דאין כונסין באחד בשבת, ואפ"ה אין זה טעם לקבוע זמן נישואין ברביעי ולא באחד בשבת, ויש מזה מקור לדברי הרמב"ם.

שנ"ר בספר בני אהובה בהל' אישות דאיתא וז"ל אסרוהו שמא ישחוט בן עוף ומזה הטעם יש לתרץ הא דאמרינן דף ג' ע"ב ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ובשני לא יכנוס כדי שלא לעקור תקנת חכמים דשקדו לגמרי ומפני מה לא אמרו דיכנוס באחד בשבת דיותר יש לחוש לתקנת שאם מצא פתח פתוח שישכים לביי"ד שהוא חשש איסור מהך טעמא דשקדו שהוא רק תקנתא דידה והרשות בידה למחול ועיין ברא"ה לכתובות אבל לדברי רבינו ניחא דבאחד בשבת יש חשש חלול שבת. עכ"ל.

נראים תמוהים לכאורה, בכה"ג למה נושאים בשני ובשלישי, ומבטלים עי"ז טעמא דטענת בתולים שהוא עיקר טעם התקנה, דהו"ל להיות נושאים ביום ראשון, דעפ"ז יקיים טעמא דטענת בתולים, ואף דעי"ז יבטל טעמא דשקדו לגמרי, אבל טעמא דטענת בתולים הוא יותר עיקרי וכנ"ל.

ולפי הנתבאר בדעת הרמב"ם י"ל דביום ראשון בודאי אין לכנוס משום חששא דחילול שבת, אבל אם הברייטא סובר טעמא דחילול שבת למה איתא שם כנ"ל ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה, ולמה הוצרך הברייטא לטעמא דשקדו, ולא נקט טעמא דחילול שבת, ולהנתבאר בדעת הרמב"ם גם זה א"ש, דאין

ענף כא

איזה מהטעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי גורם דאם הגיע זמן ביום אחר דאינו חייב במזונות

טענת בתולים היה משכים לב"ד
ותינשא באחד בשבת שאם היה
לו טענת בתולים היה משכים
לבית דין שקדו חכמים על תקנת
בנות ישראל שיהא טורח בסעודה
שלשה ימים אחד בשבת ושני
בשבת ושלישי בשבת וברביעי
כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה
ששנינו הגיע זמן ולא נישאו
אוכלות משלו ואוכלות בתרומה
הגיע זמן באחד בשבת מתוך
שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה
מזונות. הרי דמלבד עצם הנפק"מ
מהא שתיקנו שבתולה נישאת ליום
הרביעי דמעתה בתולה צריכה
לינשא ביום רביעי, יש בזה עוד
נפק"מ מהתקנה שהוזכר בסוגיא,
שאם הגיע זמן לפני יום רביעי
אינו חייב במזונות.

אלא דמדוייק בסוגיא דאין זה
נפק"מ מעצם התקנה, ורק

עיינ במסכת כתובות דף ב ע"א
דאיתא משנה בתולה נשאת
ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי
שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיירות ביום השני וביום החמישי
שאם היה לו טענת בתולים היה
משכים לבית דין, גמרא אמר רב
יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל
מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום
הרביעי לפי ששנינו הגיע זמן ולא
נישאו אוכלות משלו ואוכלות
בתרומה יכול הגיע זמן באחד
בשבת יהא מעלה לה מזונות לכך
שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי
אמר רב יוסף מריה דאברהם תלי
תניא בדלא תניא הי תניא והי לא
תניא הא תניא והא תניא אלא
תלי תניא דמפרש טעמא דתניא
דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר
הכי איתמר אמר רב יהודה אמר
שמואל מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו

הוי נפק"מ מהטעם דשקדו, דהרי איתא "עכשיו ששנינו שקדו", ומשמע דאם היה איזה סיבה אחרת דבתולה נישאת ליום הרביעי אז אם הגיע זמן לפני יום רביעי שפיר היה חייב במזונות, והדברים נראים תמוהים לכאורה, מאי נפק"מ מאיזה טעם תיקנו, הא למעשה תיקנו שבתולה נישאת ליום הרביעי, ולמה יהא חייב במזונות.

ועיי"ש ברמב"ן דאיתא וז"ל הא דאמרין ועכשיו ששנינו שקדו וכו', ה"ק דאי לאו הך ברייתא הוה אמינא טעמא דשאינה נשאת בא' בשבת משום ברכה הוא וא"כ מעלה לה מזונות דאיהי לא מפקדא אפריה ורביה ולא איכפת לה בברכה אבל השתא דמשום שקדו הוא איכא נמי הנאה לדידה בסעודת ז' ימים. עכ"ל. וכ"ה בריטב"א וז"ל וא"ת ולמה ליה למימר ועכשיו ששנינו שקדו דלא נתפרש במתניתין, לימא ועכשיו ששנינו יום ד' מהי טעמא דליהוי, י"ל דאי לא הוי טעמא דמתני' דקתני יום ד' אלא משום ברכה דבר קפרא דלקמן, משום הא לא מיפטר ממזונות, דהתם

משום תקנה ידידה הוא דמיחייב אפריה ורביה, אבל השתא דטעמא משום שקדו תקנתא ידידה הוא וכיון דכן דינא הוא דליפטר ממזונות. עכ"ל.

ולבאורה יש בזה פירוש אחר בתוך דברי המהרש"א על תד"ה ותנשא וז"ל משום ברכה לא הוה אלא עצה טובה ולא מקרי עבריינא ואם היה מגיע זמנה ביום א' היה מעלה לה מזונות אי לאו משום שקדו דמקרי עבריינא, עכ"ל, דלפ"ז הפירוש הוא דעכשיו ששנינו שקדו דמחמת כן מיקרי עבריינא אם הגיע זמן אינו חייב במזונות, לאפוקי אם בתולה היתה נישאת ליום רביעי משום ברכה דהוי עצה טובה שפיר היה חייב במזונות.

אולם יש להדגיש דהא דהמהרש"א פירש בזה באופ"א מדברי הרמב"ן והריטב"א הנ"ל אינו משום שחולק על יסוד דבריהם דכל דהוי משום תקנה ידי' דשפיר חייב במזונות, דהא עי' לקמן שם במהרש"א דאיתא וז"ל לא הוי איצטריך למימר דשקדו שיהא טורח בסעודה אלא יום אחד ולכך א"א שתנשא ביום

א' אבל ביום ב' וביום ג' הוי סגי נמי בטעמא דטענת בתולים ואפשר לומר דקושטא קאמר דבעי ג' ימים טורח סעודה ונ"מ אם הגיע זמנה ביום ב' וביום ג' אינו מעלה לה מזונות כיון דעיכובא הוי נמי משום שמחת סעודה של חתונה דידה אבל משום טענת בתולים ה"ל כאילו הוא המעכב דלאו תיקון דידה הוא אבל א"כ הוא אם הגיע זמנה ביום ה' וביום ו' יעלה לה מזונות כיון דלית ביה טעמא דשקדו אלא טענת בתולים דאינו תיקון שלה ודו"ק, עכ"ל, הרי מפורש במהרש"א דשפיר ס"ל האי יסוד דכל דהוי משום תקנה ידי' דחייב במזונות, אלא צ"ל דהטעם דהמהרש"א פירש באופ"א הוא משום דס"ל ד"ברכה" לא חשיב דוקא תקנה ידי', דגם היא מתברכת מהברכה.

וחנה אף דהמהרש"א אינו חולק על יסוד דבריהם דכל דהוי

משום תקנה ידי' דשפיר חייב במזונות, אבל עי' בפנ"י ד"ה שקדו דאיתא וז"ל וכתב המהרש"א דנקט שלשה ימים משום דנפקא מיניה לענין מזונות דמטעמא דטענת בתולים היה צריך להעלות מזונות כיון שאין העיכוב לתועלתה משא"כ טעמא דשקדו הוא לתועלתה וכו' ע"ש, ואיכא למידק לפי"ז א"כ האיך יליף מהכא לחלה הוא הא אין העיכוב לתועלתה ולא מחמתה אלא דאיכא למימר דחלה הוא נמי העיכוב לתועלתה כדי שישמח עמה משא"כ טענת בתולים כיון שהיא יודעת שתמצא בתולה אין לה שום תועלת בזה אלא דמסתימת לשון כל הפוסקים משמע דמחמת טענת בתולים נמי אין מעלה לה מזונות אם הגיע הזמן בחמישי בשבת כגון במקום שאין ב"ד יושבין אלא בשני וחמישי ודלא כמהרש"א. עכ"ל.

ענף כב

שיטת הרמב"ם בענין הנ"ל

א

עיינ בענף הקודם שראינו המבואר בגמ' בדף ב ע"א ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות. הנה מבואר להדיא בגמ' דטעמא דשקדו פוטר ממזונות, וכן מבואר להדיא בגמ' דהא דפטור ממזונות באחד בשבת הוא רק משום טעמא דשקדו ולא משום טעמא אחריתא.

וחנה עיין ברמב"ם בפ"י מהל' אישות הי"ד והט"ו והי"ט דאיתא וז"ל אין נושאת נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודתו וכו' ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין שלשה

ימים קודם יום הנישואין, מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נישאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין וכו', הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אע"פ שלא כנס ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מזונות לאותו היום מפני שאינו יכול לכנוס. עכ"ל. הרי בפשוטו משמע מהרמב"ם ממש להיפך מהגמ', דמשמע מהרמב"ם דרק טעמא דחילול שבת פוטר ממזונות ולא טעמא דשקדו, וטעמא דחילול שבת הוא הטעם דפטור ממזונות באחד בשבת. והדברים צ"ב.

ב

וי"ל דהרמב"ם סובר דרק טעם המונעו לגמרי מלכנוס פוטר ממזונות, וא"כ רק טעמא דחילול

ג

ע"י בדף ג ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר וכו' מאי סכנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא ואתיין לידי סכנה ולידרוש להו דאונס שרי איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות וליעקריה גזירה עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא קרי ליה

שבת המונעו לגמרי מלכנוס בערב שבת ובאחד בשבת פוטר ממזונות, אבל הטעמים דטענת בתולים ושקדו אינם מונעים אותו לגמרי מלכנוס באיזה יום, דאי משום שקדו הא דכל דטרח שלשה ימים יכול לכנוס בכל יום, ואי משום טענת בתולים הא רק במקומות מסויימות (שאינן בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד) צריך לישא ברביעי אבל בשאר מקומות יכול לישא בשאר יומי וא"כ אין טעמים אלו פוטרם ממזונות, דכיון שיש לו עצה לכנוס אינו פטור ממזונות, דאי משום שקדו יכול לטרוח ולכך אם לא טורח חייב במזונות, ואי משום טענת בתולים יכול לכנוס במקום אחר ולכך אם לא כנס במקום אחר חייב במזונות, ורק בזמן שהיה צריך לכנוס ברביעי בכל מקום משום שבכל מקום בית דין ישובו רק בשני וחמישי אז טענת בתולים היה פוטר ממזונות (ואז גם שקדו היה פוטר ממזונות, דאז על ידי שקדו היה קביעות זמן ברביעי משום טענת בתולים) דאז טענת בתולים מנעו לגמרי מלכנוס בשאר יומי.

שם בשני או בשלישי דיכול לכונוס
במקום אחר.

ד

עיינ ברמב"ם בפ"י מהל' אישות
ה"ב דס"ל דחופת נדה לא
מהניא, והראשונים כתבו דמקורו
הוא מהא דאמרין בסוגיין דפירסה
נדה הוי עיכוב להנישואין, ויעוין
בר"ן הכא וברא"ש לקמן בפרק
אע"פ סימן ו' שכתבו דליכא ראייה
דאף דיכול לכונוס ובידו להכניסה
לחופה וגם מותר לו לשאת מ"מ
כיון שאין חופה זו מסורה לביאה
לא חייבוהו חכמים לכנסה, וצ"ב
אמאי ל"ל להרמב"ם הך סברא.
ולפי הנ"ל נמצא דהרמב"ם אזיל
לטעמ' דהרמב"ם סובר דרק טעם
המונעו לגמרי מלכונוס פוטר
ממזונות, אבל זה שאין חיוב לא
סגי לפטור ממזונות.

אונס ותו התם נהגו הכא מותר
אמר רבא דאמרי שר צבא בא
לעיר ה"ד אי דאתי וחליף ליעכב
לא צריכא דאתי וקבע בג' מיהא
לכונוס אספרווא ידידיה בג' קאתו
ואיבעית אימא מאי מחמת האונס
כדתנ' הרי שהיה פתו אפוי וטבחו
טבוח ויינו מזוג ומת אביו של
חתן או אמה של כלה וכו'. ויש
לתמוה לכאורה, דהרמב"ם השמיט
כל הני דינים לגבי שני ושלישי,
וטעמא בעי.

וי"ל על דרך הנ"ל, דהרמב"ם
סובר דרק בזמן שהיו
צריכים לכונוס ברביעי בכל מקום
אז בהני אופנים היה מותר לכונוס
בשני ובשלישי וככל המבואר
בברייתא. אבל בזמן שרק
במקומות מסוימות צריך לכונוס
ברביעי, אז אין שום היתר לכונוס

פרק ג

בתולה נישאת
ליום הרביעי
בזמן הזה

פרק ג

בתולה נישאת ליום הרביעי בזמן הזה

ענף כג

לכאורה מבואר בגמ' בכתובות
דבזה"ז ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי

אשה נשאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום. וכ"פ הרמב"ם בפ"י מהל' אישות הי"ד וז"ל שאר	עיי' במסכת כתובות בדף ג ע"א דאיתא אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום
---	---

הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין שלשה ימים קודם יום הנישואין, מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נישאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין. עכ"ל. וכ"פ השו"ע בפשיטות באה"ע סי' ס"ד סעיף ג'.

הנה בהרבה מקומות לגבי תקנות חז"ל אומרים דאף שבטל הטעם לא בטל התקנה, אבל מבואר בגמ' הנ"ל דהכא שאני, וכשבטל הטעם דטענת בתולים בטל התקנה.

ויש בזה חידוש גדול לכאורה, דהרי נתבאר שיש טעם אחר להתקנה דהיינו שקדו, וטעם זה עדיין קיים, ועוד הרי אחת מהסיבות הכלליות שאומרים "אף שבטל הטעם לא בטל התקנה" היא משום שיש עוד הרבה טעמים פנימיים להתקנה, והכא הרי ראינו שיש באמת עוד הרבה טעמים פנימיים להא דבתולה נישאת ליום הרביעי, ומחמת כל זה, לכאורה הכא בודאי הוה לן לומר "אף שבטל הטעם לא בטל התקנה".

אבל למעשה חזינן בגמ' דזה אינו, ואם בטל הטעם דטענת בתולים בטל התקנה.

[עיינן הכא בשט"מ דאיתא וז"ל הכי קאמר אי איכא ב"ד דקביעי וכו', קשיא לי למה ליה למתלייה דיניה דרב שמואל בתקנת עזרא כלל לימא בקוצר לא שאנו אלא שאין בתי דינין קבועין בכל יום אבל בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום וכו' ויש לומר דרב שמואל הוה קשי ליה היכי מצינן למימר דתקנות חכמים תעקר כלל והא תקנת חכמים הם תקנות קבועות שאפילו שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם כדאיתא בכמה דוכתי ותקנה זו תקנה קבועה היא דהא אפילו מקמי שמדא לא עקרי' לה כדאיתא לקמן ותריץ לה רב שמואל דמתניתין הוא דשמעינן הכי דאי בעו רבנן לתקוני בהחלט דאפילו שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם לא הו"ל לפרושי במתניתין טעמא שפעמים בשבת וכו' אלא הו"ל למתני בהחלט בתולה נשאת ליום הד' בלא טעם אבל השתא דקתני טעמא במתניתין שפעמים בשבת וכו' לומר דמתקנת עזרא ואילך

הוא איתא האי תקנה וכיון שכן
למה ליה למתניתין לאשמועינן
האי אי לאו לאשמועינן דאי איכא
בתי דינין האידנא כקודם תקנת
עזרא אשה נשאת בכל יום ומאי
דקאמר רב שמואל לא שנו וכו'
פירושא דמתניתין קאמר וקל להבין
כנ"ל. עכ"ל. ועיין הכא בחת"ס
דאיתא וז"ל אי איכא בתי דינין
דקבועין האידנא כקודם תקנת
עזרא, יל"ד בלשון זה דמשמע
דתלי במקום אי ימצא מקום
דקביעא השתא ב"ד, ולמה לא
תלי בזמן אם ישתנה הזמן ויהיה
ב"ד בכל יום שוים, וכמ"ש תוס'
באמת בזה"ז, וי"ל דקיי"ל אין
ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו
אפי' בטיל הטעם לא בטיל התקנה
וא"כ אהתוס' והפוסקים גופי'
תקשי איך נוכל לשנות תקנת עזרא
דתיקן לישא ברביעי דוקא דאע"ג
דבטיל הטעם לא בטיל התקנה.
אך הואיל ובימי עזרא ואחריו נמי
היו מקומות שהיו ב"ד קבועים
בכל יום והי' נושאים בכל יום.
א"כ השתא נמי נושאים בכל יום
כמ"ש מג"א רס"י תס"ח, וכן הוא

להדיא בתוס' ע"ז ל"ה ע"א ד"ה
חדא וכו' עיי"ש. עכ"ל. והנה
ראינו דלישנא דמתני' צ"ב לכאורה,
דהתנא נקט "שפעמים בשבת בתי
דינין יושבין בעיירות ביום השני
וביום החמישי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לבית דין",
ולכאורה הו"ל לומר "שפעמים
בשבת בתי דינין יושבין בעיירות
ביום השני וביום החמישי ואם
יהיה לו טענת בתולים ישכים
לבית דין", ועיי"ש בשט"מ דאיתא
וז"ל היה משכים לב"ד לכך נקט
תנא כי האי לישנא ולא קתני
ישכים לבית דין לרמוז לנו מאי
דאמרינן דאי איכא בתי דיני דקביעי
השתא כקודם תקנת עזרא אשה
נשאת בכל יום לכך קתני היה
משכים כלומר בזמן תקנת עזרא
היה משכים ואילו האידנא דקבוע
ב"ד בכל יום אשה נשאת בכל
יום כנ"ל. עכ"ל.]

וא"כ בזה"ז שאין בתי דינים
קבועים רק בשני וחמישי
ליתא להדין דבתולה נישאת ליום
הרביעי.

ענף בד

במקום שאין בתי דינים קבועים בשני וחמישי האם עדיין צריכה לינשא ביום שלפני ישיבת בית דין

דלית בזה נפק"מ, דעכ"פ מותר לינשא בחמישי, וז"ל אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין יושבים בכל יום וכו', י"ל ואפי' בחמישי בשבת, ואע"פ שאמרו בירושלמי אסור לדון דיני ממונות בע"ש ורבינו הגדול כתבו בהלכותיו, י"ל שאעפ"כ בתי דינין יושבין בו ומקבלין בו טענות בעלי דינין אבל אינן רשאים לדון ממאי דאמרי' בפ' הגוזל (דף קיג ע"א) לא קבעינן זימנא לא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא ואפי' ממעלי שבתא לבתר שבתא אלמא מיקבע הוא דלא קבעינן זימנא הא אתו מנפשייהו מקבלין מינייהו וקבעי' דוכתא ומכנפין ויתבין, וטעמא דמילתא משום דלמידן צריך מתון ועיון ואתו דייני לאימנועי מצרכי שבת ובעלי דינין נמי אתו לאיעכוכי התם ולאימנועי אבל

עיי' בענף הקודם. הנה אף שבמקומות דידן אין בתי דינים קבועים דוקא בשני וחמישי, עדיין אפשר שיש נפק"מ מהדין דבתולה נישאת ליום הרביעי, דיל"ע מהו הדין אם בתי דינים קבועים באיזה ימים אחרים, ולא בשני וחמישי, האם בתולה צריכה לינשא ביום שלפני ישיבת בית דין או האם הדין נאמר דוקא לגבי שני וחמישי.

והיה אפשר לומר דנפק"מ לגבי לינשא בחמישי, דעי' בירושלמי כתובות פ"א ה"א דמבואר שיש אופנים שאין דנים בערב שבת, וא"כ יל"ע ע"פ הנ"ל האם מותר לינשא בחמישי, דאפשר דאינה יכולה לינשא בחמישי מחמת טעמא דטענת בתולים. אולם עי' ברמב"ן הכא דמבואר

בקבלת טענותם לא, וכיון דמיכנפי ויתבין אם היה לו טענת בתולים משכים לב"ד ומטעים טענותיו לדיינים ואחר השבת דנין לו. עכ"ל. וכ"ה הכא בריטב"א וז"ל וא"ת היאך נשאת ביום חמישי דהא קיי"ל דאין דנין בע"ש, וי"ל נהי דאין חותכין דין לפי שצריך מתון ויישוב, מיהו שומעין טענת בעל דין וכיצא בזה. עכ"ל.

אלא לכאורה יש בזה נפק"מ הא מיהא לגבי לישא בששי, דאף אם בתי דינים קבועים בכל יום, אבל אינם קבועים בשבת, ויל"ע ע"פ הנ"ל האם מותר לישא בששי, דאפשר דאינה יכולה לינשא בששי מחמת טעמא דטענת בתולים. [והנה לפי הרמב"ם לית מזה נפק"מ כל כך, דעכ"פ אסור לינשא בערב שבת משום חששא דחילול שבת, אבל להחולקים על הרמב"ם וסוברים דהאיסור שהוזכר בדף ד ע"ב וכיו"ב היינו רק בליל שבת, ולא ביום ששי, א"כ יש בזה נפק"מ]. אולם עי' בראשונים שביארו בכמה אופנים למה לית בזה נפק"מ, דעכ"פ מותר לינשא בששי, עי' בתוס' הכא דאיתא

וז"ל אי איכא בתי דינים כו' נראה לר"י דמכל מקום אין נשאת בששי דהא אין דנין בשבת ועתה נוהגין לישא אף בששי משום דאין ב"ד קבועין ואם יש לו טענת בתולין יכול לקבול בשבת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע ועוד לפירוש הקונטרס דוקא בימיהם קבעו יום הנישואין משום שעל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים מתוך שמתאספים העם לב"ד ואין שייך לומר עכשיו כך. עכ"ל. ועי' בריטב"א דאיתא וז"ל ועכשיו שאנו נוהגין לישא אשה בע"ש ולבעול ליל שבת וכו', דהא אמרינן לקמן דאם מחמת האונס מותר ואפי' אונס ממון, והשתא נמי איכא אונס ממון שאין לו הכנה וסיפוק לישא בשאר ימים. עכ"ל. [לפ"ז מבואר שיש נפק"מ לדינא אפילו בזמן הזה מההלכה ד"ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר". והוא נפלא.] ועי' ברא"ה לקמן בדף ג ע"ב דאיתא וז"ל ומן הסכנה ואילך נהגו העם לכנוס העם בשלישי כלומר אף בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ואפי' שלא בשעת הגזירה לאחר שנתבטל דאפי' אח"כ נהגו לכנוס בין

יום אלמא כל היכא דליכא למיחש
לטענת בתולים לא איכפת לן
אף עכשיו בדורות הללו כיון
שלא נהגו לקדש אלא עד זמן
נשואים ליכא למיחש דלדידהו
שהיו מקדשים קודם זמן נשואין
איכא למיחש שמא תחתיו זינתה
אבל במקומות הללו שרובן
מקדשין וכונסין לאלתר ליכא
למיחש להכי דאם זינתה ודאי
קודם לכן זינתה. עכ"ל.

הנה עכ"פ מבואר מדברי כל
הראשונים הנ"ל כהצד דאם
בתי דינים קבועים באיזה ימים
אחרים דעדיין קיים דינא דבתולה
נישאת ליום שלפני ישיבת בית
דין, ולא אמרינן דהוא דין מיוחד
דוקא להיכא שבתי דינים קבועים
בשני וחמישי.

בשלישי בין ברביעי, עכ"ל, ועפ"ז
ראיתי כותבים בשמו שלכך נהגו
לישא בששי שהרי דין הנישואין
ביום שלישי כדין הנישואין ביום
ששי שכן המרחק בין יום שלישי
עד יום חמישי (זמן מושב בית
דין) שוה למרחק שבין יום ששי
ליום ראשון (זמן מושב בית דין
בזה"ז). [לפ"ז מבואר שיש נפק"מ
לדינא אפילו בזמן הזה מההלכה
ד"ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס
בשלישי ולא מיחו בידם חכמים".
והוא נפלא וכן"ל.] ועי' בר"ן על
הרי"ף דאיתא וז"ל לפיכך יש
לתמוה על מה סמכו עכשיו לישא
בששי אע"פ שקביעות ב"ד שוה
בכל הימים אלא שיש לומר דכיון
דחזו דתקנת רביעי אינה קבועה
דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין
קבועין בכל יום אשה נשאת בכל

ענף כה

אף אם ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז עדיין יש עצה טובה לישא ברביעי או בחמישי משום ברכה

ב

ויש להוסיף, דעיינ בספר מועד
לכל חי סימן כ"ח סעיף ט'
דאיתא וז"ל כתב הרב הלבוש
באורח חיים סימן תרפה וזה לשונו
יש מקומות שנוהגים בשנת העיבור
לקבוע תענית בכל יום חמישי
בפרשיות שובבי"ם ת"ת והם
פרשת שמות וארא בא בשלח
יתרו משפטים תרומה תצוה וקורין
בשחרית בפרשת השבוע ואומרים
שומר ישראל, ובמנחה קורין ויחל
ומפטירים דרשו, ונוהגים כן מפני
שהשנה ארוכה שיש יותר מחצי
שנה בין שני וחמישי ושני
דמרחשון, לשני חמישי ושני
דאייר, שהם ימי תענית וכפרה
לישראל, לכך מתענה שמונה ימים
כנגד חדש העיבור שהוא ארבעה

א

הנה אף אם ליתא לדינא דבתולה
נישאת ליום הרביעי בזה"ז
וכנ"ל עדיין יש בזה עצה טובה
לינשא ברביעי וליבעל בחמישי
שנאמר בו ברכה לדגים.

אולם יל"ע בזה, דאפשר שרק
במקום שיש תקנה לינשא
ברביעי אז אמרו עצה טובה
ליבעל בחמישי ולא ברביעי
משום ברכה דדגים, אבל כשאינ
תקנה לינשא ברביעי משום
דבטל טעמא דטענת בתולים
אפשר דעדיף לישא בחמישי
ולבעול בששי משום דברכה
דאדם עדיף. אולם הא מיהא
הוי עצה טובה לינשא ברביעי
או בחמישי משום ברכה.

שבועות בכל שבוע שני ימים
דהיינו שני וחמישי, וכדי שלא
להכביד על הציבור חלקו ואין
מתענים אלא פעם אחת בשבוע,
עוד שמעתי טעם אחר והוא כי
ראו קדמונינו שהנשים המעוברות
היו עלולים להפיל עובריהם בשנים
המעוברות, ותיקנו להתענות אלו
השמונה תעניות כנגד כל שני
וחמישי של חדש העיבור, משום
הנשים המעוברות שלא יפילו,
ונראה שלפי זה הטעם אתי שפיר
שמתחילין להתענות בפרשת
שמות, משום שאותה פרשה
מדברת בפריה ורביה של ישראל,
ושנעשו לעם גדול ורב, כדכתיב
ובני ישראל פרו וישרצו וכו', לכך
מתפללים גם כן שגם עכשיו ויפרו
וירבו ולא יפילו, ואפשר שמטעם
זה גם כן לא נהגו לקרוא בבקר
פרשת התענית שהיא ויחל, אלא
פרשת השבוע, כדי לקרוא אותה
פרשה שבתחילת שמות ביום
התענית הראשון, וכיון דהתחילו
כן נהגו כך כל התעניות, עד כאן
לשוננו, ויש לחקור למה קבעו
ביום חמישי ולא ביום שני, ומה
גם דאיכא משום דאין גוזרין תענית
על הציבור בתחילה ביום חמישי
שלא להפקיע את השערים,

כדאיתא בשלחן ערוך אורח חיים
ריש סימן תקעב, הן אמת דכבר
נרגש בזה בספר אליה זוטא בסימן
תרפ"ה ס"ק ז', וכתב ליישב דכיון
דתעניות אלו הם מעיבור לעיבור
לא הוי בכלל אין גוזרין וכו', יעוין
שם, ואין זה מוכרח דמה לי
תעניות מעיבור לעיבור לשאר
תעניות, ועוד דצריך טעם למה
לא יהיה ביום השני וכבר ראיתי
שם בספר אליה זוטא ס"ק ז'
שכתב דהיינו טעמא דאנשי מעמד
התענו והתפללו ביום חמישי לבל
תפיל אשה את פרי בטנה, יעוין
שם, והכי איתא בגמרא בתענית
דף כז ע"ב, דבחמישי היו מתענים
על עוברות ומניקות עוברות שלא
יפילו, ומניקות שיניקו את בניהם,
ופירש רש"י ועל עוברות וכו',
שרצו המים נפש חיה, עד כאן
לשוננו, ולי נראה הטעם שקבעו
בחמישי, כמו שאמרו בכתובות
פרק קמא דף ה ע"א, תנו רבנן
בתולה נשאת ברביעי ונבעלת
בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה
לדגים, ופרש"י וברכה לדגים פרו
ורבו ומלאו את המים, יעוין שם,
אם כן אחר שמצינו שתיקנו חז"ל
להיות נבעלת בחמישי משום שיפרו
וירבו כברכת הדגים, לכן תיקנו

להיות התענויות בחמישי כדי שיפרו וירבו כדגים ולא יפילו עובריהן, כי כן הנכון לעשות בשנת העיבור בשמונה שבועות שובבי"ם ת"ת, לקבוע תענית במנין עשרה בכל יום חמישי, ולקבוע לימוד תהילים להתפלל על המעוברות, וכן עשינו כמה שנים בעיר עוז לנו אזמיר יגן עליה אלקים, להפריש עשרה תלמידי חכמים מתענים, וקובעים לימוד בבית הכנסת, תהילים עם שבעה כורתי ברית, ומתפללים מנחה בסליחות, ומוציאים גבאים שיגבו מעות מהנשים המעוברות, והמעות שמקבצים מחלקים אותן לנצרכים, שלא תאונה עלינו שום רעה אמן. עכ"ל.

הרי מבואר דנוהגים למעשה ע"פ האי טעם דברכה דדגים, דלכך מתענים תענויות שובבי"ם ביום חמישי, וא"כ בודאי יש לנהוג למעשה לעשות מה דאיתא בגמ' למעבד ע"פ האי טעמא דברכה דדגים, דהיינו לינשא ברביעי ולהיות נבעלת בחמישי.

ג

ופשוט שיש להעיר בכל זה, דעי' בשו"ע אה"ע סימן ס"ד

סעיף ג' דאיתא וז"ל י"א שאין נושאים נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה, ויש מתירין, וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין, ומקום שאין ב"ד יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד, ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת, ויוצא למלאכתו יום ראשון, (ונהגו שלא לישא נשים אלא בתחלת החדש, בעוד שהלבנה במלואה). עכ"ל. הרי לא הוזכר בזה איזה עצה לישא ברביעי או בחמישי, ורק הוזכר עצה לישא בתחילת החדש, וטעמא בעי.

וראיתי שהפני יהושע עמד בזה בקו"א למס' כתובות וז"ל יש לדקדק על הטור והשו"ע ועל כל הפוסקים שכתבו בפשיטות (בסי' ס"ד סעיף ג') דהאידנא אשה נישאת בכל יום בין בתולה ובין אלמנה היכא דליכא משום שקדו והלא היה להם לפרש דלכתחלה

מיהא יש לחוש לטעמא דברכה כדמשמע מלשון התוספות והפוסקים שהבאתי, ולכאורה היה נראה לי דסמכו בזה על לשון הרא"ש ז"ל שכתב לקמן אברייא דבר קפרא דהאידינא שב"ד קבועין בכל יום אשה ניסת בכל יום דמשום ברכה לא קבעו יום מיוחד מדפריך ותנשא באחד בשבת וכו' ומסיק נמי דבאלמנה אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום משמע מלשוננו דלא נחית לחלק בסברת התוספות שחלקו בטעמא דעצה טובה מדלא זכר כלל בכל דבריו לישנא דעצה טובה ועל כרחך דלסברתו אפילו עצה טובה נמי ליכא לענין עיקר הנשואין אלא כדמסיק הרא"ש ז"ל להדיא דטעמא דברכה אינו אלא סעד שלא תבעל ביום רביעי עד ליל חמישי משום ברכה, וממילא דתו לא צריכינן כלל לטעמא דעצה טובה, והיינו דמסיק נמי דבאלמנה לא צריכינן כלל לטעמא דברכה וכוונתו דהא בלא"ה אם בעל מלאכה הוא צריך לישא בחמישי ולבעול בששי משום שקדו, כדמשמע בברייתא להדיא דקתני שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים וכו', וכמבואר מלשון הר"ן עיי"ש, ואם אדם בטל

הוא יכול לישא בכל יום דטעמא דברכה אין לו שייכות כלל לקביעות זמן הנשואין אלא לענין זמן הבעילה לחוד, והא דאיצטריך בר קפרא לטעמא דברכה גבי אלמנה היינו כמ"ש התוספות בד"ה אי נמי משום שקדו דאי לא הוי שייך בששי נמי ברכה דאדם לא היה להניח משום טעמא דשקדו ע"כ, ולסברא זו דהרא"ש יש להוסיף בה ביאור דנהי דלא חיישינן לטעמא דברכה אפילו משום עצה טובה מ"מ אין לנו לתקן להיפך שתנשא דוקא בששי ולעקור ברכה דחמישי בידיה מש"ה מסיק בר קפרא דבששי נמי איכא ברכה דאדם, כל זה נראה לי ברור בכוונת לשון הרא"ש ז"ל ולפ"ז אפשר שעל זה סמכו הטור והש"ע שלא זכרו כלל טעמא דברכה אפילו לעצה טובה, אלא שלענ"ד כל זה אינו מספיק מאחר שרש"י והתוספות והר"ן והמרדכי ז"ל כתבו בפשיטות דלכתחלה שייך טעמא דברכה משום עצה טובה ולא איצטריך אינך טעמא אלא למאן דלא קפיד ודלא ליהוי עברייא אכתי לא הו"ל להטור והש"ע למשבק הך פשיטותא דפשיטא להנך פוסקים בשביל משמעות

דלשון הרא"ש ז"ל דלדידיה נמי לא ברירא כל כך ואפשר לפרש דבריו כפירוש התוספות ואפושי פלוגתא לא מפשינן, ועוד שהרי הרי"ף ז"ל בהלכותיו הביא ברייתא דבר קפרא סתמא אלמא דהלכתא היא ולענין עצה טובה כדפרישית ולענין אדם בטל, וביותר יש לתמוה על הגהת רמ"א ז"ל שהביא בסימן הנ"ל שנהגו שלא לישא אשה אלא בתחלת החודש בעוד שהלבנה במלואה ומי עדיף האי סימנא מילתא דלא נזכר בגמרא כלל מטעמא דברכה שהיא ברייתא דבר קפרא ואין לבטלה בידיים, ובאמת יש לי ליישב דברי הפוסקים ולקיים מנהגן של ישראל בכמה אופנים, אלא דמ"מ נראה לי שכל הרוצה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש לכתחלה לטעמא דברכה וינוחו לו ברכות על ראשו וכמדומה לי שכן נהגו בכמה קהלות קודש והוא מנהג ותיקין. עכ"ל. והדברים הובאו בסתמא בפתחי תשובה באה"ע סימן ס"ד ס"ק ו'.

וע"ע בערוך השולחן באה"ע שם דאיתא וז"ל נהגו שלא לישא נשים אלא בחצי חודש הראשון שהלבנה מתוספת והולכת,

ולא בחסרונה, ואין זה נחוץ אלא סימנא טבא בעלמא כדרך שמושחין המלכים על המעיין כדי שתמשוך מלכותן וכשם שממשיכין יין בצנורות לפני חתנים וזהו נמי לסימן טוב שהזיווג יתוסף, ואין בזה משום דרכי האמורי כמ"ש ביו"ד סי' קע"ט, ויש חדשים שנהגו שלא להקפיד בזה באלול ותשרי ואדר, ויותר טוב שלא להקפיד כלל בזה שנאמר "תמים תהיה עם ד' אלקיך", והרי בסימן ברכה לדגים ולאדם אין מקפידין אף שזה נזכר בגמ', כ"ש מזה שלא נזכר בגמ' כלל, ואפשר מפני שישראל מונין ללבנה ונמשלו ללבנה לכן נהגו להקפיד, ועוד דאין הקפידא שלא להעמיד בחסרונה אלא לסימן טוב להעמיד במילואה, ומ"מ יותר טוב להקפיד על מה שנאמר בגמ'. עכ"ל.

שו"ר בשו"ת ישא יוסף אה"ע סי' ק"ל דאיתא וז"ל כפי הרשום אצלי שאלו למרן רבינו זצוק"ל אם בזה"ז אין נ"מ ואפשר לינשא בכל יום והשיב רבינו דאכן לכתחילה יש ענין לינשא ברביעי בשבת כדינא דגמרא. עכ"ל.

ע"ע לקמן.

ענף כו

אף אם ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז עדיין יש ענין מיוחד לישא ברביעי או בחמישי משום הטעמים הפנימיים הנ"ל

נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי וחמישי של ו' ימי בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמישי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה ע"א) שנבעלת בחמישי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה

עדיין בענף הקודם. עוד יש להעיר בזה, דאף אם ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז וכנ"ל עדיין יש בזה הרבה טעמים לינשא ברביעי, דלכאורה הטעמים הפנימיים הנ"ל לינשא ברביעי (ע"פ המבואר בזה"ק ובדברי הגריא"ח) עדיין קיימים.

ויש להעיר דכמו שהסתפקנו בענף הקודם אליבא דהטעמא דברכה אם עדיף לינשא בזה"ז ברביעי או בחמישי, הוא הדין שיש להסתפק בזה אליבא דהטעמים הפנימיים, (ושוב חזינן דהנגלה והסוד צדקו יחדיו), דהנה לכאורה היינו אומרים דאליבא דהני טעמים דפשוט שגם בזה"ז שיש לינשא ברביעי, אבל עיי"ש באפיקי ים דאיתא וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי

ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה
רקיע בטהרתה ונשאתר בסט'
דהוד לבד ולכן נישאת ליום
חמישי. עכ"ל.

נמצא שיש להסתפק אליבא דכל
הני סוג טעמים אם עדיף
לינשא ברביעי או בחמישי, אבל
הא בודאי יש סיבה לינשא באחד
מהני ימים, ולא לינשא באיזה יום
אחר, ואף אם לא תיקנו חיוב
גמור לינשא ביום מיוחד ע"פ הני
טעמים, אבל הא מיהא לכתחילה
בודאי יש מזה סיבה להקפיד על
הני ימים, ושוב יש להעיר על
הרמ"א וכל הפוסקים שרק הזכירו
להקפיד על תחילת החודש ולא
הזכירו להפקיד על רביעי או
חמישי כלל.

אולם, כמובן, כיון דהני טעמים
הם ע"פ הסוד, אפשר
דלא קשה כלל אם הפוסקים לא
התייחסו להם, (דיש הרבה דברים
ע"פ הסוד שהפוסקים התייחסו
להם ויש הרבה דברים ע"פ הסוד
שהפוסקים לא התייחסו להם),
אבל א"כ נמצא ששפיר יש
חומרא ע"פ הסוד לישא דוקא
ברביעי (או בחמישי) אף שלא
הוזכר בפוסקים.

ועי' באמת בשו"ת שבט הלוי
ח"ט סי' רע"ב דאיתא וז"ל
מש"כ כבודו דכהיום נקרא בתי
דינים קבועים לא נלענ"ד מכמה
טעמים והשתא מעיקר הדין נישאת
בכל יום ממש וכו', ואם אפשר
בלי דיחוי מה טוב יום רביעי
דבודאי הי' להם לחז"ל עוד
טעמים פנימיים על לכתחלה של
יום זה אלא דאין קובעים לעכובא
ואם אי אפשר גם שאר ימים
לכתחלה. עכ"ל.

[אולם עיין בספר עבודת ישראל
דאיתא וז"ל בתולה נשאת
ליום הרביעי שפעמים בשבת בתי
דינין יושבין בעיירות בב' וה'
וכו', אמר ר' שמואל בר יצחק
לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך
אבל קודם תקנת עזרא אשה
נשאת בכל יום, ופריך מאי דהוה
הוה, ומשני הכי קאמר אי איכא
בתי דינין דקביעי האידנא כקודם
תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום,
נראה לי לבאר כוונת פנימית
הענין, דהנה ביום הרביעי נבראו
המאורות ברקיע השמים השמש
והירח ודוגמתם, וידוע מאמר
הזהר הק' מארת חסר כתיב
עיי"ש, דהיינו שהלבנה תסירה

ואין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מהשמש, והם דוגמת איש ואשה כי מה שקנתה אשה קנה בעלה, ואפשר שכיוונו רז"ל במ"ש בתולה נשאת ליום הרביעי, כדי לעשות היחוד והזיווג ביום הרביעי כדי לבשר ללבנה כי יבא יומה ותהיה אור הלבנה כאור החמה ביחוד עליון, ולכן אמר רב שמואל בר יצחק הנ"ל לא שנו שאנו עושין היחוד ביום רביעי אלא מתקנת עזרא ואילך, רומז שזה ההנהגה הוא בעולמות שבעת ימי המעשה אחר התיקון שהמלכות בסוד זכה נעשה לו עז"ר, וזה רמז בתקנת עזר"א שבתי דינין יושבין בב' וה', כי ההנהגה בשבעת ימי המעשה ב' ה' הם כנגד ספירות גבורה והוד, ולכן בתי דינין יושבין בהם, ואז אשה נשאת ברביעי

כנ"ל, אבל קודם תקנת עזרא שהיא בעולמות הגבוהים דשריין כחדא בסוד אכלו רעים דלעילא, אשה נשאת בכל יום, בזיווג תדירא, כי היחוד שם תמיד בלי הפסק וביטול, ופריך מאי דהוה הוה, כיון שאין נפקותא לדידן ואנחנו מתנהגים העיקר לעשות לתיקונים בין ו"ה, ומשני ה"ק אי איכא בתי דינין דקביעי כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום, פירוש שרומז לעתיד שיהיה ה' אחד ושמו אחד ויעלו העולמות ויהיה זיווג תדירא אפילו בין זה כמו בשם יה, ואז יהיה השם ה' יהיה כמ"ש האריז"ל, ואז אשה נשאת בכל יום והבן. עכ"ל. ולפ"ז מבואר דגם ע"פ הסוד אפשר דבזה"ז אין נוהג הענין דבתולה נישאת ליום הרביעי.]

ענף כז

יש מקומות שנהגו לישא ברביעי אף בזה"ז והדברים מובנים מאד ע"פ הנ"ל

והשמרו לכם במאוד ואז ה' שומריכם. עכ"ל.

ועי' בשו"ת שואל ונשאל ח"א אה"ע סימן כ"ד דאיתא

וז"ל שאלה אם יש קפידא להיות החופה ושבע ברכות ביום ד' בעוד היום או אין קפידא בזה ועושים החופה ושבע ברכות גם בליל ה', תשובה, לפי מנהגינו שקוראים הכתובה אז בשעת החופה להשמיע ברכים כל זה הנה הכתובה כתוב בה ברביעי בשבת וכמו שכן הוא נוסח כל הכתובות הוא נוסח כל הכתובות ואם כן ודאי דיותר נכון שיהי' זה ביום רביעי, והגם דשפיר יש לומר דהקורא קורא מה שכתוב בכתובה שהקנין של הכתובה היה ביום רביעי וקוראים אותה עתה בלילה ליל ה' הא מיהא טפי עדיף להיות הדבר בעתו ובמועדו,

עיי' בענפים הקודמים. הנה נמצא להנ"ל דבין ע"פ נגלה ובין ע"פ הסוד שיש ענין מיוחד לישא ברביעי (או בחמישי) אפילו בזה"ז.

ועיי' בשל"ה הק' שם באות מ' דאיתא וז"ל עוד באתי להזהיר בכיוצא בזה מנהג שהוא גהינם, שעושין חופה בערב שבת, והכלה אף אם היא כשרה שוכב החתן אצלה איזה לילות קודם שבועל בעילת מצוה, ואז בא לידי חטא וכו', על כן יהיה שם שמים מקודש על ידכם, שתעשו חתונה לבניכם כציווי רז"ל בתולה נישאת ליום רביעי, ויבעלנה בעילת מצוה בלילה ההוא, וכן אם יהיו הנשואין בשבת, אזי לא ישכב החתן כלל אצל הכלה עד הלילה שרוצה לבעול אותה, כל זה אני מצוה בתוקף ציווי, ועליכם לקיים גזירותי כבנים לאב וכתלמידים לרבם,

ועוד דמתני' היא בכתובות בתולה נישאת ליום הרביעי, והגם דהטעם הוא שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שהבית דין היו יושבים בשני ובחמישי כדאיתא שם במשנה ובגמרא ופה בעירנו אין הבית דין קבועים בשני ובחמישי ואדרבה בשני וחמישי שהם ימי השוק אין דנין, ומבואר מדברי מרן ז"ל באה"ע דבמקום שאין ב"ד קבועים בשני וחמישי לא אכפת, עיי"ש, מכל מקום כיון דעינינו הרואות דאין נושאים בתולה בשאר ימים רק ביום רביעי שמע מינה דקיבלו אנשי העיר לקיים התקנה הראשונה, שתיקנו חכמי המשנה ואין לשנות, וכן מוכח מלשון הכתובה וכאמור, ועיין להתוס' בכתובות שכתבו דבתולה נישאת ליום רביעי ולא כליל חמישי וכו', וכן המרדכי בריש כתובות הביא דבריו מור"ם בדרכי משה כתב אבל לא תיקנו שתינשא כלילה שאין רגילות לעשות נישואין כלילה עיי"ש, וא"כ כיון שהתקנה הראשונה היתה שתינשא ביום רביעי ונגררו פה אחרי התקנה הראשונה יש לעשות החופה והקידושין ושבע ברכות ביום רביעי בעוד יום,

ועוד דכבר הסכימו הבית דין שקדמונו פה לעשות החופה וקידושין ושבע ברכות ביום רביעי בעוד יום למיגדר מילתא מכמה קלקולים הנמשכים ממה שיהי' זה כליל חמישי וכבר הוכרז כן מהבית דין בבתי כנסיות והונהג כן מכמה שנים וא"כ הוי ליה הסכמה ותקנה למיגדר מילתא ואין לזוז ממנה אם לא שיש איזה אונס המצריך להיות טבילת הכלה כליל חמישי דבכי האי גוונא לא תקון ומרשים להם הבית דין על זה כידוע וכו'. עכ"ל.

ועיין בספר דברי שלום באה"ע סימן ס"ג שהביא מספר נחל שבעה (סימן י"ב אות א') שהעיד שבאשכנז המנהג לישא הבתולות ביום רביעי וז"ל ובאשכנז המנהג עוד היום לעשות נישואי הבתולות ביום רביעי ואע"פ דלא שייך טעם שישכים לבית דין מכל מקום המנהג במקומו עומד וכה"ג אשכחן לענין הפטרה אע"ג דהגזירה בטלה המנהג לא בטל וכן לענין ברכה אחת מעין שבע, ולענין תקיעת שופר וכה"ג טובא אשכחן וה"נ אע"ג דקביעות הב"ד בטלה א"נ

האירוסין זמן רב קודם הנישואין
בטלה אבל מנהג כניסה לחופה ביום
רביעי לא בטלה, ואפשר מצורף לזה
טעם אחר מאחר שבארץ אשכנז
אנחנו מועטים ונשארו מעט
מהרבה והעם נפוצים אחד לאחד
בית ישראל אחד בעיר ושנים
בממלכה ושריה שירי שיריים
בעוונותינו הרבים וצריך בעל
הסעודה לקרוא לעזר כנגדו להרבות

קרואים ממקומות וישובים אחרים
וע"כ מפני תקנת הרחוקים שנעשו
קרובים כדי שכל אחד יכול לבוא
אל מקומו קודם שבת הנהיגו לעשות
הנישואין באמצע שבוע. עכ"ל.

הרי מבואר באר היטב שיש
מקומות שנהגו לישא
ברביעי אף בזה"ז, והדברים מובנים
מאד ע"פ הנ"ל.

ענף בח

לפי הנ"ל צ"ב למה לא נהגו להשתדל לישא ברביעי או הא מיהא בחמישי

א

עייין בענפים הקודמים. והנה ע"פ
כל הנ"ל צע"ג לכאורה, למה
לא נהגו בזמנינו להשתדל לישא
ברביעי או הא מיהא בחמישי.

ב

הנה אפשר די"ל בזה, דעייין
ברמ"א בסי' ס"ד סעיף ג'

דאיתא וז"ל וכן פשט המנהג לישא
נשים בערב שבת. עכ"ל. ויל"ע
למה דוקא נושאים בערב שבת.
ועי' במרדכי על כתובות אות
קכ"ט דאיתא וז"ל עתה כונסים
ביום ו' כדאמר' לקמן במקום
שבתי דינין קבועים בכל יום אשה
נשאת בכל יום ואע"ג דאין דנין
וכו' מ"מ נהגו לישא אשה בערב

שבת שאין לנו בתי דינין קבועין
ע"כ יש להושיב ג' ודנים לפניהם
ועוד משום תקנת עניים נהגו כן.
עכ"ל. ועי' בריטב"א בכתובות דף
ג' דאיתא וז"ל ועכשיו שאנו נוהגין
לישא אשה בע"ש ולבעול ליל
שבת וכו', דהא אמרינן לקמן דאם
מחמת האונס מותר ואפי' אונס
ממון, והשתא נמי איכא אונס
ממון שאין לו הכנה וסיפוק לישא
בשאר ימים. עכ"ל. ועי' ברע"ב
בריש כתובות דאיתא וז"ל ובזמן
שאין בתי דינין יושבים בשני
ובחמישי, אשה נישאת בכל יום,
והוא שטרח בסעודה שלשה ימים
ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת
מקומות לישא בערב שבת. עכ"ל.
הרי מבואר דנוהגים לישא בערב
שבת משום תקנת עניים.

והנה כיון שעשו כן משום תקנת
עניים פשוט דזה דוחה ענין
להשתדל לכתחילה לישא באיזה
זמן אחר כגון ברביעי או בחמישי.
וי"ל דנהגו להרבה דורות לישא
בערב שבת משום תקנת
עניים, וממילא אז לא נהגו
להשתדל לישא ברביעי או
בחמישי, וכיון שכבר נהגו שלא
להקפיד להשתדל לישא ברביעי

או בחמישי, שוב לא נהגו בזה
אף בזמנינו ששוב לא נהגו לישא
בערב שבת.

אבל לכאורה קשה לומר כן,
כמובן, דבשלמא אם עדיין
היינו נוהגים לישא בששי, אף
דשוב לא צריכים לעשות כן
משום תקנת עניים, אז היה שייך
לומר "כיון שנהגו נהגו", אבל
היות והפסיקו לנהוג לישא בששי,
יש לחזור ולנהוג לישא ברביעי
או בחמישי.

וא"כ לכאורה הדרא קושיא
לדוכתא, למה לא נהגו
להשתדל לישא ברביעי או הא
מיהא בחמישי.

ג

הנה אפשר שיש לומר בזה נוסח
אחר, דעי' בהגהות מיימוניות
על הלכות אישות פ"י אות מ'
דאיתא וז"ל ראבי"ה כתב מה
שכונסין בזמן הזה בששי מפני
תקנת עניים וסמכו אהא דרב
שמואל בר יצחק לא שנו אלא
מתקנת עזרא ואילך שאין בתי
דינין קבועין אלא בב' ובה' אבל
קודם תקנת עזרא שבתי דינין
קבועין בכל יום אשה נשאת בכל

יום וכו' והוא דטריח ליה ובפרק נערה גרסי' אי נמי דמסר לה בע"ש וי"ט ואע"ג דאין דנין בשבת וי"ט כדמשמע בפרק משילין אפ"ה יתפרסם הדבר בשבת עד זמן יום הדין ובמ"ק תנן אין נושאים נשים במועד ובגמרא אמרי דמותר לישא בערב הרגל אע"פ שלמחר אין דנין וטעמא כדפרישית ונראה דמיירי בתר תקנת עזרא שב"ד קבועין בכל יום ואף על גב דאמרינן גבי אלמנה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים יום ה' וע"ש ושבת ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא טפי ניחא להו. עכ"ל. [והדברים הובאו בב"ח ובדרכי משה ובביאור הגר"א באה"ע סימן ס"ד]. הרי מבואר דהא דנהגו לישא בששי מפני תקנת עניים לא היה איזה הוראת שעה בעלמא, אלא גם זה היה בגדר "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל", שחכמי הדורות ראו דהתקנה היותר טובה לבנות ישראל היא לישא בששי. (וי"ל דזהו נפק"מ עצומה מהא דחז"ל הגדירו התקנות לישא בתולה ברביעי ואלמנה בחמישי בגדר "שקדו

חכמים על תקנת בנות ישראל" דמזה למדנו דאין זה כשאר תקנות חכמים דאי אפשר לעקרו, אלא כל מה שהוא "תקנת בנות ישראל" הוא קיום התקנה.)

והנה כיון שהנהיגו כן משום שקדו פשוט דזה דוחה ענין להשתדל לכתחילה לישא באיזה זמן אחר כגון ברביעי או בחמישי.

וי"ל דכיון דכבר הנהיגו לישא בערב שבת משום שקדו, ממילא זה נעשה עצם זמן נישואין, ואפשר דנעקר בזה הזמנים דרביעי וחמישי, וממילא שוב לא נהגו בזה להקפיד על זמנים דרביעי וחמישי אף בזמנינו ששוב לא נהגו לישא בערב שבת.

אבל לכאורה עדיין קשה לומר כן, כמובן, דבשלמא אם עדיין היינו נוהגים לישא בששי, אף דשוב לא צריכים לעשות כן משום תקנת עניים, אז היה שייך לומר כיון שנהגו נהגו, אבל היות והפסיקו לנהוג לישא בששי, יש לחזור ולנהוג לישא ברביעי או בחמישי מחמת כל הטעמים הנ"ל.

ד

הנה אפשר די"ל בזה, דעי' בר"ן על הרי"ף בריש כתובות דאיתא וז"ל לפיכך יש לתמוה על מה סמכו עכשיו לישא בששי אע"פ שקביעות ב"ד שוה בכל הימים אלא שיש לומר דכיון דחזו דתקנת רביעי אינה קבועה דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום אלמא כל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים לא איכפת לן אף עכשיו בדורות הללו כיון שלא נהגו לקדש אלא עד זמן נשואים ליכא למיחש דלדידהו שהיו מקדשים קודם זמן נשואין איכא למיחש שמא תחתיו זינתה אבל במקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה. עכ"ל. ועי' בערוה"ש אה"ע סימן ס"ד סעיף ו' דאיתא וז"ל שנו חכמים במשנה ריש כתובות בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי, והטעם בבתולה, מפני שב"ד יושבים בשני וחמישי לכן נשאת ברביעי ונבעלת בלילה ואם לא ימצא לה בתולים ישכים לב"ד ואולי יתברר שזינתה תחתיו אחר אירוסין ואסורה לו, אבל אם ימשך

מהבעילה יום או יומים תתקור דעתו ולא יבא לב"ד ויצא מזה מכשול ולכן אמרו בגמ' דמקום שב"ד יושבים בכל יום אשה נשאת בכל יום, וכן אצלנו דלא שייך כלל טענת בתולים לעניין איסור כיון שהקדושין והנשואין כאחד ג"כ נשאת בכל יום. עכ"ל.

הרי מבואר שזה שאנו עושים קידושין ונישואין בהדי הדדי יכול לעשות נפק"מ בדיני מתי עושים נישואין. וא"כ אפשר דזהו הטעם שלא משתדלים לישא ברביעי או בחמישי, דהנה משמע בכל הפוסקים דגם בזה"ז מותר ליארס בכל זמן משום שמא יקדמנו אחר, (לדוגמא בעלמא, עי' במג"א בסימן רמ"ט ס"ק ג' דאיתא וז"ל כיון דאירס בע"ש הו"ל זמן הסעודה בע"ש וא"ל דלא הו"ל ליארס היום דיש לחוש שמא יקדמנו אחר וברוקח סי' ל' הביא הירושלמי הזה ונ"ל דה"פ אסור ליארס בע"ש הדא דאתמר סעודת אירוסין פירוש אם אירס קודם לכן אסור לעשות בע"ש סעודת אירוסין אבל לארס מותר פי' מותר לארס בע"ש שמא יקדמנו אחר ואז מותר ג"כ לעשות

סעודה, עכ"ל, ועי' בשו"ע או"ח סימן תקמ"ו ס"א דאיתא וז"ל אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מיבמין ומותר לארס, עכ"ל, ועי' בט"ז שם בס"ק ב' דאיתא וז"ל ומותר ליארס שמא יקדמנו אחר ברחמים ולפי טעם זה כ"ש שמותר לכתוב תנאים לשידוך בח"ה כנהוג בינינו, עכ"ל, ועי' בשו"ע שם בריש סימן תצ"ג דאיתא וז"ל נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא אבל לארס ולקדש שפיר דמי, עכ"ל, ועיי"ש במ"ב בס"ק ג' דאיתא וז"ל שפיר דמי שמא יקדמנו אחר. (עכ"ל.) וא"כ י"ל דמקדשין בכל יום, ולא דוחים הקידושין עד יום רביעי או יום חמישי, וכיון דמקדשין בכל יום ממילא נושאים בכל יום, דאנו עושים הנישואין מיד אחרי הקידושין. [וע"ע בשו"ע באה"ע סימן ס"א סעיף ב' דאיתא וז"ל כשר הדבר שלא תנשא עד שתטהר (ועכשיו המנהג שלא לדקדק, ואין ממתניין, ומכל מקום טוב להודיע לחתן תחלה שהיא נדה), עכ"ל, ועי' בחלקת מחוקק ס"ק ז' דאיתא וז"ל ועכשיו המנהג

שלא לדקדק, בהגהות מיימון כתב שעכשיו שאנו מתירין להכניס נדות רק שיודיעו להחתן שהיא נדה מטעם שאנו מעט במקום א' ויש לחוש שמא יקדמנו אחר ברחמים. עכ"ל. הרי אפילו עושים חופת נדה ולא מאחרים משום שמא יקדמנו קידושין דאחר, וא"כ שפיר י"ל כנ"ל דמקדשין מיד ולא מאחרים עד יום רביעי או יום חמישי משום שמא יקדמנו קידושין דאחר, וממילא נושאים מיד, ולא משתדין לישא ברביעי או חמישי. וא"ש.]

אבל פשיטא דקשה, דעי' בשו"ע יו"ד סי' קע"ט ס"ב דאיתא וז"ל נהגו שאין מתחילין בב' ובד' ואין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה, עכ"ל, ועי' ברמ"א באה"ע סי' ס"ד ס"ג דאיתא וז"ל ונהגו שלא לישא נשים אלא בתחלת החדש, בעוד שהלבנה במלואה, הר"ן סוף פרק ארבע מיתות, ועיין ביו"ד סי' קע"ט. עכ"ל. הרי מבואר דמאחרים לישא נשים עד תחילת החודש, ובזה"ז שמקדשין ונושאים בהדי הדדי נמצא דמאחרים הקידושין עד תחילת החודש, ולא חיישינן בזה לשמא יקדמנו אחר,

וא"כ למה לגבי רביעי וחמישי
חיישינן בזה לשמא יקדמנו אחר.

[עיי' בכתר ראש סימן קי"ח
דאיתא וז"ל רבינו ז"ל
עשה חתונת בנו בסוף החודש
ואמר שאין להקפיד על הזמנים,
ובזה פירש הפסוק (תהלים
ל"א:ט"ז) "בידך כל עתותי".
עכ"ל. (עיי' בהגהות אהלי חיים
(אות נ"ג) דאיתא וז"ל עיי' בספר
אמונה והשגחה, לקוטי הגר"א,
וכן דוד בגימטריא י"ד שהוא
מרומז נגד הלבנה במלואה והיה
לו עתים שונות כדחז"ל מאן
דאתיליד בלבנה כו' ובכל זאת
אמר דוד בידך כל עתותי. עכ"ל.)
ואפשר דהמנהג לא להשתדל
לינשא ברביעי או בחמישי הוא
ג"כ מיוסד על דברי הכתר ראש.
אבל לכאורה קשה מאד לומר
כן, דהרי רק לגבי "סוף חודש"
דלית לזה מקור מפורש בחז"ל
אפשר לומר "בידך כל עתותי",
דהיינו עיי' בביאור הגר"א ביו"ד
שם שציי' כמקור לדברי השו"ע
להתיקוני זוהר, ועיי"ש בתיקו"ז
דאיתא ובגין דא אית עת רצון
ואתמר בה בזאת יבא אהרן אל
הקדש, ואית עת דדינא דאתמר

בה ואל יבא בכל עת אל הקדש,
ובגין דא אינון כ"ח יומי דסיהרא,
י"ד יומין איהי שלימתא, וי"ד
חסרה, ומאן דאתייליד ביומי
שלימותא איהו שלים בבנין בחיי
ובעותרא במזוני בחדוה בשלוה
בבנינא, בכל י"ד עתות טוב, ומאן
דאתייליד בזמנא דאיהי חסרה,
בכל י"ד יומין אלין איהו חסר
בכלהו, איהו עניא מסכנא בלא
מזוני ובלא חיי, מאן דאתייליד
באמצעיתא יהא בינוני. הרי מבואר
דעתי תחילת הקודש הם "עתות
טוב". וא"כ לא מבואר שחז"ל
אמרו לישא בתחילת החודש, אלא
כיון דתחילת החודש הן עתות
טוב לכך נושאים נשים אז לסימן
טוב. ועי' בשדי חמד ח"ז מערכת
חתן וכלה שהביא בשם הגר"א
פירוש על הפסוק בקהלת "עת
לחבוק ועת לרחוק מחבק", "עת
לחבוק" הוא הט"ו שבעיתים
לרמוז כי עד מילוי הלבנה יעשה
נישואין ו"לרחוק מחבק" שהוא
עת ט"ז שלאחר מילוי הלבנה
ירחק מחבק. הרי מבואר כנ"ל
דתחילת החודש הוא עת טוב
לנישואין. ולגבי זה גופא איתא
בכתר ראש דאמרינן "בידך כל
עתותי". אבל לגבי רביעי או

חמישי מה שייך לומר בידך כל
עתותי, הרי חז"ל אמרו מפורש
בתולה נישאת לרביעי או לחמישי.]

(עי' בשו"ת יהודה יעלה ח"ב
סימן כ"ד דאיתא וז"ל נראה
לי פשיטא דמלתא דגם השלחן
ערוך לא אמר דיש לנהוג כן אלא
לאשמעינן דנהגו כן בזמנם ואין
למחות בידם משום ניחוש או
מעונן כמבואר בתשובת הרמב"ן
המיוחסת לרשב"א סימן רפ"ג
ונמוקי יוסף סוף פרק ד' מיתות
בהדיא, ונראה לי ברור דמהאי
טעמא כתבו המחבר רק ביורה
דעה גבי אינך דיני מנחש ומעונן
ולא כתבו באבן העזר משום דהוי
משמע דיש לנהוג כן ואף דהרמ"א
העתיקו גם שמה באבן העזר ר"ל
נמי רק כמזכיר שאין למחות ביד

הנוהג כן משום ניחוש ולהכי סיים
בהג"ה ועייין ביורה דעה סימן
קע"ט אבל ודאי אין צריך לחוש
למנהג ההוא אף לכתחלה ומלבד
שלא מצינו רמז לזה בגמרא אדרבה
קצת משמע בהיפוך מדשקלו וטרי
אמתניתין אין נושאים נשים במועד
טעמא מאי מפני ששמחה הוא לו
ותיפוק ליה דחול המועד אחר
מילוי הלבנה הוא וכן אמאי קתני
אבל מחזיר הוא את גרושתו הרי
דגם לכתחלה מותר וכו'. עכ"ל.
עצ"ש. ולפ"ז לא קשה מ"סוף
חודש" כלל. אבל יש הרבה חולקים
על דבריו.)

וא"כ אפשר דהדרא קושיא
לדוכתא, למה לא נהגו
להשתדל לישא ברביעי או הא
מיהא בחמישי.

ענף במ

מניהוג זמן נישואי אלמנה חזינן שלא נהגו להשתדל לישא בתולה ברביעי או הא מיהא בחמישי

ברכה דאדם עדיפא ליה ואי נמי משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך לו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא בינייהו אדם בטל אי נמי יום טוב שחל להיות בערב שבת. הרי שהוזכר שני טעמים דאלמנה נישאת ליום החמישי, משום שקדו ומשום ברכה.

וחנה אף שמבואר בדף ג' דלגבי "בתולה נישאת ליום הרביעי" יש טעם שבטל בזה"ז (משום שבטל טעמא דטענת בתולים) אבל לגבי "אלמנה נישאת ליום החמישי" לכאורה

עיינ במשנה בריש כתובות דאיתא בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין, ועיי"ש בדף ה ע"א דאיתא איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישינן לאיקרורי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן לאיקרורי דעתא תא שמע דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים

אין שום טעם שבטל בזה"ז, דעדיין קיים טעמא דשקדו ועדיין קיים ברכה לאדם.

והנה כמדומני שלא נהגו לישא אלמנה בחמישי כלל, והדבר צ"ב.

ועיין בשו"ע אה"ע סימן ס"ד סעיף ג' דאיתא וז"ל י"א שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה, ויש מתירין, וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין, ומקום שאין ב"ד יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד, ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת, ויוצא למלאכתו יום ראשון. עכ"ל. הרי מבואר להדיא כנ"ל, דלגבי בתולה רק הוזכר יום הרביעי במקום שאין ב"ד יושבים אלא בשני וחמישי, אבל לגבי אלמנה הוזכר בסתם שנושאים בחמישי.

וא"כ לגבי אלמנה אין שום חילוק בין זמן המשנה לזמנינו, ובודאי יש לישא אלמנה בחמישי.

[עיין] בספר בני יששכר מאמרי חדש אדר מאמר ב' דרוש ז' דאיתא וז"ל אמרתי טעם לשבח על הא דחז"ל תקנו בתולה נישאת ליום הרביעי וטעמא רבא אית ביה משום טענת בתולים, ותקנו גם כן אלמנה ליום החמישי בכדי שלא יאמרו נישואי אלמנה קיל להו לרבנן כמו"ש המפרשים, ומהיכא תיתי דנימא הכי, הנה ע"כ הוא מטעם המבואר בסבא משפטים (זוה"ק ח"ב קא ע"ב) שיש חשש הקטרוג שיקטרג ביה ההוא רוחא דמקשקש במעשה דשבק בה בעלה קדמאה, והנה לפי האמת מה הועילו חכמים בזה בתקנתן, ולפי הנ"ל יונח, כיון דחכמים (אשר מקבלין הארה מן החכמה אשר על ידה נעשה הבירור כנ"ל) המה תקנו תקנות נישואין לאלמנה, אם כן הנושא אלמנה ומקיים תקנת חכמים שלוחי החכמה כביכול, נעשה כביכול על ידי החכמה פעולת הבירור והעליה לניצוץ ההוא, היינו לההוא רוחא דשבק בה

בעלה ומקשקש במעהא, ואם כן לא מיבעיא דלא יקטרג הנפטר על הנושא אלמנותו, אלא יעמוד עליו למליץ יושר שהיה לחלקי נשמתו עליה על ידו, ואם כן תקנת חכמים בנשואי אלמנה הוא לטובה רבה להנפטר ולנושא אלמנותו לחיים, כי החכמה תחיה וכו' (קהלת י"ז:ב) הבן וכו' ועתה תתבונן, הגם שעתה בזמן הזה שאין בי"ד ביום קבוע הנה תקנו אשה נישאת בכל יום (עי' בגמ' שם ג ע"א), וזה גם כן אין קפידא כיון דהכל בא מתקנת חכמים הם תקנו כעת אשה נישאת בכל יום ואין קפידא, ודכירנא מלתא שאמר לי כבוד מחותני הרב הקדוש הנ"ל, ששמע בשם הרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל, שנפש הנפטר אין לה עליה כל כך למחוז חפצה עד שתנשא אלמנותו אם היא ראויה לכך עדיין, והיה הדבר לפלא בעיני שהוא היפך דברי הזהר, ומעתה יתברר דברי קדשו, שדברי הזהר אמורים קודם התקנה, אבל אחר תקנת חכמים יש עליה להנפטר על ידי הנושא, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, הבן הדבר. עכ"ל. הרי מבואר בדבריו

שכשבתולה נישאת בכל יום גם אלמנה נישאת בכל יום. ולפ"ז לא קשה למה אלמנה לא נישאת בחמישי בזה"ז. אבל הדברים צ"ב לכאורה, איפה אמרו חכמים דאלמנה נישאת בכל יום.]

ועיין בערוך השלחן אה"ע סימן ס"ד סעיף ז' דאיתא וז"ל דקדקו רבותינו הראשונים, מדלא פירשה המשנה רק טעמא דבתולה, ובבתולה גופה לא פירשה רק הטעם הנוגע לאיסור, ש"מ דבשביל הטעמים האחרים לא היו קובעים יום מיוחד לנשואין, דטעם דברכה אינה אלא עצה טובה וטעם דהכנת הסעודה אם כי הוא לעיכובא אמנם אם כבר הכין רשאי לישא מתי שירצה, ולכן אמרו חז"ל שבמקום שב"ד יושבים בכל יום אשה נישאת בכל יום אם הכין צרכי הסעודה ואינו מקפיד על יום הברכה, אמנם עכ"ז באלמנה נראה מסוגיית הש"ס דמי שהוא בעל מלאכה או בעל מסחור אין לו לישא רק ביום החמישי מפני הטעם כדי שישמח עמה חמישי בשבת וע"ש ושבת (וכ"מ מתוס' דף ג' ע"א ד"ה אשה עיי"ש), אמנם הפוסקים לא הזכירו

שיש איסור לאלמנה להנשא שלא ביום החמישי, וגם מעשים בכל יום שנשאת בכל יום, אמנם מדברי הרמב"ם מתבאר דגם טעם זה אינו עיקר, שכתב שם בהל' ט"ו מקום שאין ב"ד יושבין בו אלא בב' וה' בלבד בתולה נשאת ביום ד' שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד, ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה שמה עמה חמישי וע"ש ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון ע"כ, תלה דבר זה במנהג חכמים ולא מעיקר דינא ולכן לא פירשה המשנה טעם דאלמנה, וגם הגמ' שהתירה במקום שב"ד יושבים בכל יום לישא בכל יום לא על הבתולה לבד כיוונו שהרי אמרו אשה נשאת בכל יום ולא אמרו בתולה נשאת בכל יום ש"מ דאכל הנשים קאי (וכ"כ הר"ן והריטב"א דמשום שקדו וברכה לא היו קובעים יום, וכ"כ בשטמ"ק), ויש להסביר טעם בזה, דבאמת למה חששו חכמים שישכים לאומנתו, הלא הוא אסור במלאכה, ואי משום שמא לא יציית מה נעשה לנושא בתולה שאסור שבעה ימים במלאכה אמנם עיקר העניין כן הוא, דוודאי חלילה

לחשוד שום בר ישראל שיעבור על דברי חז"ל, אך באמת עיקר נשואי אלמון ואלמנה אינו אלא יום אחד, וכמו שהברכה שלהם הוא רק יום אחד כמו כן שמחתם הוא רק יום אחד ומותר מדינא להשכים למלאכתו למחר, וחששו חכמים לצער שלה ותקנו שישמח עמה ג' ימים, ומפני שהיתה תקנה חדשה לכן הנהיגו שישאנה בחמישי וממילא ישמח עמה ג' ימים כמ"ש, וממילא אחרי שהנהיגו כן ונקבע האיסור מלאכה ג' ימים לכן אח"כ אף באיזה יום שישא הורגלו בזה שלא לעשות מלאכה ג' ימים (ואולי זהו כוונת רש"י ז"ל דף ה' ע"א ד"ה למחר, ע"ש ובשטמ"ק, ודו"ק), כ"ז כתבנו לדעת הרמב"ם והשו"ע, אבל הטור כתב תקנו חכמים שתנשא אלמנה ביום ה' ותבעל בליל ו' כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, ה' בשבת וששי בשבת ושבת, בד"א בבעל מלאכה, אבל אדם בטל שאין לחוש שילך למלאכתו יכול לישא בכל יום, ולבתולה לא תקנו יום ידוע לנשואין בשביל זה שאין לחוש שמא יניחנה וילך למלאכתו ע"כ, והטעם מפני ששמחתו מרובה ולא ילך למלאכה כל שבעה,

ולדעה זו אסור לאלמנה הנשאת לאלמון כשהוא בעל מלאכה או בעל עסק לישא רק ביום ה', וזהו גם דעת התוס' והרא"ש, ויש תימא על רבותינו בעלי השו"ע והאחרונים שלא הביאו רק דעת הרמב"ם, וגם על מנהגינו קשה שנושאים בכל יום איך לא חששו לדעה זו, ואולי כפי מה שנתבאר דמהני מחילתה א"כ אין חשש בזה דאף אם ישכים למלאכה מסתמא תמחול לו, דזהו דחוק שיעשה נגד רצונה דמסתמא אם לא תתן לו רשות לא יעשה, ואע"ג שחז"ל חששו לזה שיעשה נגד רצונה מ"מ כיון שלדעת הרמב"ם הוי היתר גמור וגם לדעת הטור הוא רחוק המציאות לפיכך לא חששו בזה, ומ"מ צ"ע למעשה, אך אם קודם הנשואין דיברו ביניהם שאחר הנשואין מיד יסע הוא מכאן פשיטא דשרי, דהרי היא כמוחלת ומוותרת על שמחתה שנתבאר דשרי. עכ"ל. הרי דבעצם הניח הדברים בצ"ע למעשה.

והנה אף אם יש איזה ביאור למה ליכא דינא דאלמנה נישאת ליום החמישי, אבל עדיין צ"ב למה שלא נהגו להשתדל

לישא אלמנה בחמישי ולהיות נבעלת בששי משום ברכה דאדם.

ועי' בפני יהושע בדף ב ע"א דאיתא וז"ל בפרש"י בד"ה בתולה נשאת ליום הרביעי תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא, ובד"ה שפעמים בשבת אבתולה קאי, ע"כ, ולא ידענא מה בא ללמדינו, ולענ"ד דהא גופא קשיא לרש"י בלשון המשנה דקפתח בתרתי בתולה ואלמנה וסיים בחדא, דשפעמים בשבת על כרחך לא קאי אלא אבתולה, ולאלמנה ביום החמישי לא יהיב טעמא, לכך כתב רש"י דתקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא, פירוש דלענין בתולה נתחדשה תקנת חכמים שתנשא ברביעי, דקודם התקנה מסתמא היו בתולה ואלמנה שוין להנשא בחמישי משום ברכה דאדם דעדיפא כדמסקינן בגמרא ומסתמא כך היו נוהגין מימות עולם, ומתקנת חכמים ואילך נשתנה דין הבתולה מחמישי לרביעי ונשואי אלמנה נשאר במקומה בחמישי ומשום הכי לא הוצרך לשום טעם, דטעמא דברכה לא הוצרך לאשמעינן כיון דפשיטא

לן דמעולם היו נוהגין כן, ואע"ג דלקמן מסקינן דאי איכא בתי דינין דקביעי כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום אלמא דלא קבעו כלל שום יום מיוחד משום ברכה וכמ"ש שם התוס' להדיא בד"ה אשה נשאת בכל יום אם כן משמע דהוא הדין לאלמנה מ"מ נראה לי דהיינו דוקא לענין דלא מקרי עבריינא כמ"ש התוס' בשמעתין בד"ה ותנשא באחד בשבת וכן פירש המהרש"א להדיא דברי התוספות לקמן ע"ש וממילא דנפ"מ נמי לענין דאם הגיע זמן באחד משאר הימים מעלה לה מזונות אבל לענין מנהגא לכתחלה ודאי מסתבר דלעולם אף קודם תקנת עזרא נהגו לישא בחמישי משום ברכה, וכ"ש דאתי שפיר טפי למה שאפרש לקמן (דף ה' ע"א) דלהאי שינוייא דברכה דאדם עדיפא יש לקבוע ג"כ יום מיוחד משום ברכה דאדם אף אם לא קבעו משום ברכה דדגים כמו שדקדקתי בעז"ה שם מלשון הגמרא. עכ"ל. הרי מעולם היו נוהגין לישא אלמנה בחמישי, וא"כ למה אין אנו משתדלין לעשות כן.

הנה הא מיהא, למעשה יש איזה סיבה שנוהגים שאין אלמנה נישאת בחמישי, ולכאורה יש ללמוד מזה שיש איזה סיבה שנוהגים שאין בתולה נישאת ברביעי או בחמישי.

ועיין בענף הקודם שראינו המבואר בהגהות מיימוניות על הלכות אישות פ"י אות מ' וז"ל ראבי"ה כתב מה שכוונסין בזמן הזה בששי מפני תקנת עניים וכו' ואף על גב דאמרינן גבי אלמנה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים יום ה' וע"ש ושבת ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא טפי ניחא להו. עכ"ל. ועיין בב"ח באה"ע סימן ס"ד דאיתא וז"ל כתב בהגהת מיימונית פ"י דאישות דאף באלמנה נהגו לכנוס ביום ו' ואע"ג דליכא ג' ימים לשמוח עמה מ"מ ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא ניחא לה טפי. עכ"ל. וכ"ה בדרכי משה ובביאור הגר"א. הרי דהם הבינו דאף באלמנה נוהגים לישא בששי משום תקנת עניים. וא"כ מבואר להדיא שמאותה סיבה אין

אלמנה נישאת בחמישי ואין
בתולה נישאת ברביעי. אלא דקשה
לכאורה כנ"ל בענף הקודם דאם
אין אנו נושאים בששי למה אין
לחזור לכתחילה לישא בתולה
ברביעי ואלמנה בחמישי.

ענף ל

אם יש בתולה שנישאת ברביעי בזה"ז
האם יש להתבונן התבוננות מיוחדת
כדי לזכות לברכה דדגים
ולקיים הטעמים הפנימיים הנ"ל

עיינן בענפים הקודמים. הנה
למעשה כנראה, בזמנינו,
אין משתדלים שבתולה תישא
ברביעי. אבל אפשר שיש נפק"מ
מכל הנתבאר אפילו בזמנינו,
דיש לחקור לגבי מי שמן השמים
סידר שנושא בתולה ברביעי,
האם יש להתבונן התבוננות
מיוחדת כדי לזכות לברכה דדגים
ולקיים הטעמים הפנימיים הנ"ל
או האם זוכה לכל זה גם בלי
התבוננות מיוחדת. הנה לכאורה
פשוט דיש בזה עכ"פ מעלה
אם מתבונן בזה וא"כ התבוננות
זו היא נפק"מ מכל הנתבאר.
ויל"ע האם האי התבוננות רק
שייכת להחתן והכלה
עצמם, או גם לשאר המשתתפים
בחופה. והנה עיין לקמן בפרק ו'
שנתבאר שגם המשתתפים
(הרוקדים) עוסקים ב"תיקון הכלה"
והוא ענין השייך במיוחד לבתולה
נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי,
וא"כ הא מיהא שפיר שייך האי
התבוננות מיוחדת גם לשאר
המשתתפים (הרוקדים). והוא
נפלא. וצע"ע בכ"ז.

ענף לא

האם יש נפקא מינה למעשה בזמן הזה מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי

עזרא ואילך שאין בתי דינים קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינים קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה הכי קאמר אי איכא בתי דינים דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום. הרי מבואר להדיא בגמ' דלגבי האי תקנה אמרינן שכשבטל הטעם בטל התקנה. וא"כ בזמנינו שאין בית דין קבועים בשני וחמישי, שוב ליתא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי.

אולם אי משום הא לחוד שאין בית דין קבועים דוקא בשני וחמישי אפשר דעדיין היה קיום להתקנה בזה"ז, דהרי יש ימים שאין בית דין יושבים, הא מיהא כגון בשבת, וא"כ עדיין יש לאסור לישא בשישי מכח תקנת

א

עיין במתני' בריש כתובות דאיתא בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינים יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. ופרש"י וז"ל בתולה נשאת ליום הרביעי תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא, שפעמים בשבת אבתולה קאי. עכ"ל.

והנה הרבה פעמים חז"ל לא גילו לן הטעם לתקנתם, ובפרט במשניות, הבאות מאד לקצר, אבל הכא חזינן שגילו הטעם "שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין".

והנה עיין לקמן בדף ג ע"א דאיתא אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת

המשנה דצריך לישא באופן "שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין", וא"כ עדיין יש נפק"מ מתקנת המשנה בזה"ז.

אבל עיי"ש בתוס' דאיתא וז"ל אי איכא בתי דינין כו' נראה לר"י דמכל מקום אין נשאת בששי דהא אין דנין בשבת ועתה נוהגין לישא אף בששי משום דאין ב"ד קבועין ואם יש לו טענת בתולין יכול לקבול בשבת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע ועוד וכו' דוקא בימיהם קבעו יום הנישואין משום שעל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים מתוך שמתאספים העם לב"ד ואין שייך לומר עכשיו כך. עכ"ל.

ובן יש טעמא אחרינא דלא שייך טעם התקנה בזה"ז כלל, דהנה בזמן הש"ס היה זמן ארוך בין הקידושין ונישואין, אבל בזה"ז מקדשין ונושאים בהדי הדדי. ועיין הכא בירושלמי דאיתא "קידשה בחופה לית ליה באילין קנסייא אמרין רבי מתניה עבד לברתיה כן", וא"כ ליתא לטענת בתולים בזה"ז, וממילא ליתא לטעם התקנה.

ועי' הכא בר"ן על הרי"ף דאיתא וז"ל לפיכך יש לתמוה על מה סמכו עכשיו לישא בששי וכו' אלא שיש לומר דכיון דחזו דתקנת רביעי אינה קבועה דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום אלמא כל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים לא איכפת לן אף עכשיו בדורות הללו כיון שלא נהגו לקדש אלא עד זמן נשואים ליכא למיחש דלדידהו שהיו מקדשים קודם זמן נישואין איכא למיחש שמא תחתיו זינתה אבל במקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה. עכ"ל. ועיין בארחות חיים הלכות קדושין סימן כ"א דאיתא וז"ל כתב הר"ף ז"ל עכשיו נהגו העולם לישא אשה בכל שעה לפי שאין לנו בתי דינין קבועין ומנהגנו עכשיו לעשות נשואי הבתולות בששי בשבת לפי שאין לנו עכשיו טענת בתולים להשכים לב"ד לפי שאין בין האירוסין והנישואין כלום והמנהג על דרך הירושלמי דאמר קדשה בחופה לית לן בה ואם ירבו הימים בין הקדושין לשעת הנישואין נהגו לקדש שנייה כדי

שיראו החופה עם הקדושין וי"א שמברכין שם פעם אחרת ברכת אירוסין וי"א שאין לברך פעם אחרת כי היא באמת ברכה לבטלה. עכ"ל. ועיין בכלבו סימן ע"ה דאיתא וז"ל ומנהגנו לעשות נשואי הבתולות בששי בשבת לפי שאין לנו עכשיו טענת בתולים להשכי' לבית דין לפי שאין בין הארוסין והנשואין כלל ליאס' עליו כי לא תוכל לזנות בין הארוסין והנשואין, והמנהג על דרך הירושלמי דקאמר קדשה בחופה לית לן בה. עכ"ל.

[עיי' בשו"ת מהרש"ם ח"א סימן ל"ז דאיתא וז"ל הנה רו"מ האריך למעניו ופלפל בחכמה ור"ד דלפמ"ש החמ"ח סי' ס"ח סק"ח וב"ש סקי"ג דבזה"ז שמקדשין תחת החופה ובתוך ז' בועל ב"מ ואינה מתייחדת בינתים עם שום אדם אם לא נמצא בתולים ודאי זינתה קודם נישואין ותולין במצוי ולא נאסרה גם לבעלה כהן וכ"ה בב"י סי' ו' וכ"ה בירושלמי ור"ן פ"א דכתובות קידשה בחופה לית לן באילן כנסיא, הנה באב"מ רס"י קכ"ז הוכיח מהא דתקנו שתהא בתולה נשאת ליום הרביעי ולפמ"ש התוס'

בגיטין (י"ז) לחד טעמא משום דחיישי' שמא תזנה מוכח דגם כשמקדשין תחת החופה חיישינן שמא תזנה אחר החופה קודם שיבעול והביא ראייה מתוס' סו"פ המדיר והוא משום דבזמן הש"ס לא היה שמירה מעולה ע"ש אבל לפ"ז צ"ע מאן מפס לנו להקל בזה"ז כיון דהכל תלוי לפי הזמן והשמירה המעולה ואולם יש לי לדון לפמ"ש הר"מ בפיה"מ פ"ב דגיטין בטעמא דר"ש דמכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה משום דזנות ביומו לא שכיח כלל כמ"ש בשעה"מ פ"א מגירושין הכ"ד וא"כ כיון דבשעה"ד לשי' כמ"פ שברסי' קכ"ז סמכי' אדר"ש צ"ל ג"כ דלא שכיח כלל א"כ כשבעל ביומו אין לחוש כלל דגם לר"י דאמר דחיישי' שמא יחפה וצ"ל דזנות שכיח מ"מ בכה"ג לכ"ע לא שכיח ויעוין בתשו' הריב"ש סי' שפ"ה בשם ה"ר חסדאי שהחליט דבזמן מועט לא שכיח זנות והריב"ש תמה עליו מהא דנכתב ביום וכבר ביאר האב"מ רס"י קס"ט דלק"מ ופלא שלא הזכירו מדברי רמב"ם כלל ועכ"פ מבואר שם דגם במשך כמה ימים הוי בכלל זמן מועט ע"ש ועכ"פ

חזי לאצטרופי לסברת הב"י וח"מ
הנ"ל. עכ"ל.]

ב

הנה פשוט מאד דקשה על טעם
התקנה הנ"ל, דלמה אינה
יכולה לינשא באחד בשבת. עיין
בברייטא בדף ג ע"ב שעמד בזה
דתניא מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו
טענת בתולים היה משכים לב"ד
ותנשא באחד בשבת ואם היה
לו טענת בתולים היה משכים
לב"ד שקדו חכמים על תקנת
בנות ישראל שיהא אדם טורח
בסעודה שלשה ימים אחד בשבת
ושני בשבת ושלישי בשבת
וברביעי כונסה.

והנה מהא דהמשנה התייחס לברר
טעם התקנה ואפ"ה לא
הוזכר הטעם דשקדו, אפשר
דמבואר דהמשנה חולקת בזה על
הברייטא. וא"ת דלא שיין לומר
כן, דא"כ קשה מאד על המשנה
הקושיא דתנשא באחד בשבת.
וי"ל דלא היה קשה כלל. דעיי'
בסוגיא בדף ה ע"א דאיתא אמר
מר בין כך ובין כך לא יבעול לא
בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא

בערב שבת משום חבורה אלא
במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי
זירא משום חשבונות אמר ליה
אביי וחשבונות של מצוה מי
אסירי וכו' אלא אמר רבי זירא
גזירה שמא ישחוט בן עוף אמר
ליה אביי אלא מעתה יום הכפורים
שחל להיות בשני בשבת ידחה
גזירה שמא ישחוט בן עוף התם
דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים
טריד אי נמי התם אית ליה רווחא
הכא לית ליה רווחא השתא דאתית
להכי ערב שבת נמי גזירה שמא
ישחוט בן עוף. ועי' ברמב"ם בהל'
אישות פ"י הי"ד שנקט דאסור
לישא באחד בשבת גזירה שמא
ישחט בן עוף, אבל עי' בהמקנה
בקו"א לאה"ע סי' ס"ד שנקט
שרק אסור לישא במוצ"ש גזירה
שמא ישחט בן עוף. (ואפשר דהוא
תלוי בשני התירוצים בגמ', דלפי
התירוצ ד"התם דלנפשיה לא טריד
הכא דלאחרים טריד" אסור לישא
באחד בשבת, אבל לפי התירוצ
ד"התם אית ליה רווחא הכא לית
ליה רווחא" רק אסור במוצ"ש.)
וא"כ י"ל דהמשנה סוברת דאין
לישא באחד בשבת משום גזירה
שמא ישחט בן עוף. ולפ"ז מובן
מאד למה טעם זה לא הוזכר

במשנה, דאין זה טעם מיוחד לאיסור נישואין, דזהו טעם כללי דחשש חילול שבת. ורק הברייטא הקשה דתנשא באחד בשבת, דהברייטא סוברת דמצד חשש חילול שבת רק אסור במוצ"ש כפשטות לשון הברייטא.

אבל למעשה עי' בגמ' בדף ב ע"א דאיתא אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. הרי מבואר דגם הגמ' דקאי על המשנה נקט האי טעמא דשקדו.

וא"ת לפי הרמב"ם למה באמת בעינן לטעמא דשקדו, למה לא סגי בטעמא דחילול שבת.

שו"ר בספר נחל שלמה למס' כתובות שהקשה קושיא זו וז"ל הרמב"ם בפירוש המשנה כתב וכו' דבזמן הזה תנשא בכל יום מלבד בערב שבת ובאחד

בשבת משום חילול שבת, וצ"ב דא"כ בזמן המשנה למה לי לטעמא דשקדו ומה ההכרח דמשום שקדו קבעו יום לנישואין. עכ"ל. הרי שהקשה הקושיא ולא תירץ.

ואפשר שיש ליישב הקושיא כך, דמיני' ובי', מכיון דהטעם דחילול שבת הוא טעם כללי מהלכות שבת ולא טעם מיוחד לדינא דבתולה נישאת א"כ בע"כ דאין הטעם דהלכות שבת טעם שקבעו יום רביעי להיות זמן הנישואין, ובע"כ שיש בזה איזה טעם מיוחד אחר, ומהו הטעם המיוחד האחר, לזה ביאר הברייטא והגמ' דהוא משום שקדו.

והדברים נראים קשים לכאורה, דלמעשה אסור לישא באחד בשבת, וא"כ יש טעם פשוט לקבוע דוקא ביום רביעי ולא ביום ראשון, אבל למעשה לכאורה מצאתי בקונטרס הביאורים לכתובות סימן א' שתירץ כהאי תירוצ' וז"ל והפשוט בזה דבמתני' איירי שקבעו יום לנישואין ביום ד' ולא ביום א' ולא שיאטי' קביעות יום לנישואין כ"א משום שקדו ומשום תקנת נישואין אבל משום גזירה דחילול שבת איסורא

בעלמא הוא מהל' שבת שאין נושאין אבל ל"ש דמש"ה יקבעו זמן ליום ד' ולא ביום א' וכבר הבאנו בסימן י"א אות א' להוכיח מהראשונים שהוא כן דמטעם שקדו קבעו זמן נישואין ליום ד' ולא ביום א', וזה מש"כ דטעמא דשקדו הוא משום קביעת זמן כ"ה להדיא במ"מ ספ"י שכתב אהך דואם הגיע זמן באחד בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מזונות באותו היום וכתב שם מפורש בגמ' פ"ק כתובות ב' באחד בשבת "שאינו זמן כניסה" וערב שבת ג"כ מבואר הוא "שאינו יכול לכנסה" כמו שנתבאר למעלה, והרי כתב לחלק בביאור בין אחד בשבת שהוא משום שקדו וכמו שכתב שהוא מהגמ' בדף ב' ואינו זמן כניסה לבין ערב שבת שהוא משום גזירה דחילול שבת ומשום שאינו יכול לכנס. עכ"ל.

[אפשר די"ל דהרמב"ם יסבור דמצד טעמא דחילול שבת היכא דמאיזה סיבה ליתא לטעם זה מותר לישא ביום ראשון, אבל מצד טעמא שקדו אף היכא דמאיזה סיבה ליתא לטעם זה, כל דעדיין יש טעמא דטענת בתולים

עדיין נקבע לישא ביום רביעי ולא ביום ראשון. לדוגמא, עי' בערוך השלחן באה"ע סימן ס"ד ס"ק י"א דאיתא וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל אין נושאין נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ע"כ, והטור והרא"ש מתירים, דלמסקנא דסוגיא לא חיישינן לחילול שבת דמסתמא מכינין מקודם כל מה שנצרך להסעודה, וכתב הטור דאהא סמכינן לעשות סעודות בין בשבת בין במוצאי שבת, עיי"ש, וכתבו רבותינו בעלי השו"ע דכן פשט המנהג לישא נשים בע"ש, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין, ע"כ, ועכשיו אין נוהגין לדקדק גם בזה, ונ"ל הטעם דהן אמת דכך אמרו חז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים זהו הכל בזמנם שהחתן היה עושה הסעודה, אבל עכשיו מנהגינו שהכלה היא עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת, דדוקא להחתן חיישינן שירצה לצאת ידי הכלה להרבות במניה כי נשים מקפידות בזה, אבל כיון שהכלה עושה הסעודה לא חיישינן לחילול

שבת כי החתן אינו מקפיד בזה, וכן מתבאר מלשון הרמב"ם שמיסים שהחתן טרוד בסעודה, כלומר כיון שהחתן טרוד בסעודה לתקנתה חיישין לחילול שבת, ולפ"ז מנהגינו נכון גם לדעת הרמב"ם. עכ"ל. אבל יל"ע אם יש בזה חילוק בין חילול שבת לשקדו, דאפשר דגם לגבי שקדו, דאם מאיזה סיבה ליתא לטעם זה דיכול לישא ביום ראשון, כגון אם האשה מוחלת על הסעודה. ויש בזה הרבה צדדים בראשונים, וצ"ע מהו שיטת הרמב"ם בזה.]

וצע"ע בכל זה, ועכ"פ חזינן ד"גזירה שמא ישחט בן עוף" אינו טעם לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי, וא"כ פשוט דלא שייך נפק"מ בזה"ז בדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי מצד טעמא דגזירה שמא ישחט בן עוף.

ג

הנה לפי הנתבאר שיש עוד טעם לתקנה מלבד הטעם המבואר להדיא במשנה, דהיינו הטעם דשקדו למה מבואר בגמ' כנ"ל

שכשאין טעמא דטענת בתולים אשה נישאת בכל יום, הרי גם יש הטעם דשקדו. ועיין בגמ' שם בדף ג' שעמד בזה ותירץ "דטריח ליה", ופרש"י וז"ל דטריח ליה אם טרח לפני השבת ותיקן צורכי סעודה כונסה באחד בשבת או בשני בשבת. עכ"ל.

הנה לפי כל הנ"ל דברי המשנה באמת צ"ב, דבשלמא אם המשנה לא היתה מזכירה שום טעם להתקנה לא היה קשה וכן"ל, אבל אחרי שכבר הזכיר הטעם דטענת בתולים למה לא הזכיר גם הטעם דשקדו. וע"פ הנתבאר בדף ג' דמהני "טריח ליה" אפשר דלא קשה, דחזינן דהטעם דשקדו אינו טעם קבוע כל כך, דאם טריח ליה יכול לישא גם ביום ראשון. וכ"כ הרמב"ן על המשנה וז"ל בתולה ודאי עיכובא הוא משום איסורא דחיישין לאיקרורי דעתא ותקנתא הוא דתקון רבנן ואפי' משום שמדא נמי לא מבטלינן ליה, והיינו טעמא נמי דלא קתני במתני' מפורש שקדו לבתולה דאי טריח ליה נישאת נמי באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים לב"ד, אלמא לא קתני אלא טעמא

דאיתיה לעולם ולא מחלפא. עכ"ל.
וכ"ה שם ברשב"א.

אבל עיין ברש"ש בדף ג' שכתב
בדעת רש"י להיפך וז"ל
רש"י בסה"ע ד"ה דטריח כונסה
באחד בשבת לכאורה אף לאחר
תקנת עזרא בדטריח יוכל לכונסה
בא' בשבת ואולי היכא דאיכא
חשש דאיקרורי דעתא והוצרכו
לתקן יום קבוע בשבילה ובחרו
ביום ד' דוקא משום שקדו לא
חלקו בין טרח ללא טרח וכ"מ
מדלא קאמר ל"ש דבא' בשבת
לא אלא בדלא טרח כו' וכ"מ
ממתני' דלא נקטה טעם דשקדו
בכדי שלא נטעה לומר דאם טרח
יוכל לכנוס בא' בשבת. עכ"ל.

והנה נמצא דלפי הרמב"ן
והרשב"א "טריח ליה"
תמיד מהני לטעמא דשקדו, אבל
לפי הרש"ש בדעת רש"י "טריח
ליה" רק מהני כשליכא טעמא
דטענת בתולים אבל כשאיכא
טעמא דטענת בתולים אז צריך
לישא ביום רביעי ולא ביום ראשון
ולא מהני טריח ליה.

והנה לפי הרמב"ן והרשב"א
בודאי יש נפק"מ מתקנת

בתולה נישאת ליום הרביעי אף
בזה"ז, דכמו בזמן המשנה תקנה
זו כלל דינא דשקדו, וגדר טעמא
דשקדו היה חיוב לטרוח ג' ימים
(ולאו דוקא חיוב לישא ברביעי,
דכל דטרח יכול לישא ביום
ראשון), גם בזה"ז קיים טעמא
דשקדו וצריך לטרוח ג' ימים קודם
שישא. אבל לפי הרש"ש בדעת
רש"י גם בזה"ז יש חיוב לטרוח
ג' ימים, אבל אין זה ממש מדינא
דבתולה נישאת ליום הרביעי, דהרי
כשנוהג בתולה נישאת ליום
הרביעי לא מהני דטריח ליה,
ואפ"ה בזה"ז מהני דטריח ליה.
וא"כ אפשר דזה שצריך לטרוח
ג' ימים לא חשיב נפק"מ מדינא
דבתולה נישאת ליום הרביעי הנוהג
בזה"ז. וצע"ע בגדר הדברים אליבא
דהרש"ש בדעת רש"י.

הנה הא מיהא אפשר דכל הנפק"מ
הזה לא נוהג כל כך למעשה,
דעי' בשו"ע אה"ע סימן ס"ד סעיף
ג' דאיתא וז"ל י"א שאין נושאין
נשים לא בערב שבת ולא באחד
בשבת, גזירה שמא יבא לידי חלול
שבת בתיקון הסעודה, ויש מתירין,
וכן פשט המנהג לישא נשים בערב
שבת, והוא שיטרח בסעודת

הנשואין ג' ימים קודם הנשואין. עכ"ל. ועיי"ש בחלקת מחוקק ס"ק ה' דאיתא וז"ל והוא שיטרח בסעודת נשואין, בגמ' אמרו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים וכו' משמע אם הכלה וקרוביה מוחליין על טורח זה אין להקפיד וכן המנהג עתה שלא להקפיד בטורח ג' ימים דוקא. עכ"ל.

ד

הנה עע"ש בדף ב ע"א דאיתא אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יכול הגיע זמן באחד בשבת יהא מעלה לה מזונות לכך שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי אמר רב יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד

בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות.

הרי דמלבד עצם הנפק"מ מהא שתיקנו שבתולה נישאת ליום הרביעי דמעשה בתולה צריכה לינשא ביום רביעי, יש עוד נפק"מ מהתקנה שהוזכר בסוגיא, דהגיע זמן לפני יום רביעי דאינו חייב במזונות.

אלא דגם נפק"מ זו מהתקנה אינה נוגעת בזה"ז, דעי' בערוה"ש באה"ע סוף סימן נ"ו דאיתא וז"ל ואם הגיע זמן שנתנו לו ולא נשאה נתחייב במזונותיה אע"פ שלא כנס וכו', בזמנינו שמקדשים בעת הנשואין לא שייך כל דינים אלו, דאם גבלו זמן הנשואין בעת התנאים ואחד מהצדדים אינו רוצה להנשא ליום שקבעו הרי ביד השני לנתק

השידוכין, ואם לא קבעו זמן ואחד תובע להשני נותנין זמן כפי הצורך וכפי ראות עיני ב"ד, ואין למידין מזמן שנתבאר בסי' זה דאפשר דרק אחר אירוסין די בזמן כזה ולא קודם האירוסין. עכ"ל.

ה

הנה מהא דאיתא בסוגיא הנ"ל "ועכשיו ששנינו שקדו" מבואר דהא דפטור ממזונות באחד בשבת הוא רק משום טעמא דשקדו ולא משום טעמא אחרייתא.

והנה עיין ברמב"ם בפ"י מהל' אישות הי"ד והט"ו והי"ט דאיתא וז"ל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודתו וכו', ושאר הימים מותר לישא אשה בכל יום שירצה והוא שיטרח בסעודת נישואין שלשה ימים קודם יום הנישואין, מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נישאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לבית דין וכו', הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אע"פ

שלא כנס ואם הגיע הזמן באחד בשבת או בערב שבת אינו מעלה לה מזונות לאותו היום מפני שאינו יכול לכנוס. עכ"ל. הרי בפשוטו משמע מהרמב"ם ממש להיפך מהגמ', דמשמע מהרמב"ם דרק טעמא דחילול שבת פוטר ממזונות ולא טעמא דשקדו, וטעמא דחילול שבת הוא הטעם דפטור ממזונות באחד בשבת. והדברים צ"ב.

וי"ל דהרמב"ם סובר דרק טעם המונעו לגמרי מלכנוס פוטר ממזונות, וא"כ רק טעמא דחילול שבת המונעו לגמרי מלכנוס בערב שבת ובאחד בשבת פוטר ממזונות, אבל הטעמים דטענת בתולים ושקדו אינם מונעים אותו לגמרי מלכנוס באיזה יום, דאי משום שקדו הא דכל דטרח שלשה ימים יכול לכנוס בכל יום, ואי משום טענת בתולים הא רק במקומות מסויימות (שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי בלבד) צריך לישא ברביעי אבל בשאר מקומות יכול לישא בשאר יומי וא"כ אין טעמים אלו פוטרם ממזונות, דכיון שיש לו עצה לכנוס אינו פטור ממזונות, דאי משום שקדו

יכול לטרוח ואם לא טרח חייב במזונות, ואי משום טענת בתולים יכול לכנוס במקום אחר ואם לא כנס במקום אחר חייב במזונות, ורק בזמן שהיה צריך לכנוס ברביעי בכל מקום משום שבכל מקום בית דין ישבו רק בשני וחמישי אז טענת בתולים היה פוטר ממזונות (ואז גם שקדו היה פוטר ממזונות, דאז על ידי שקדו היה קביעות זמן ברביעי משום טענת בתולים) דאז טענת בתולים מנעו לגמרי מלכנוס בשאר יומי.

והנה אף דדיני "הגעת זמן" אינם נוגעים בזה"ז וכנ"ל אפ"ה י"ל שיש נפק"מ למעשה מהנתבאר בזה בשיטת הרמב"ם.

דהנה הראשונים כתבו דהרמב"ם למד את שיטתו (בפ"י מהל' אישות ה"ב) דחופת נדה לא מהניא, מהא דאמרינן בסוגיין דפירסה נדה הוי עיכוב להנישואין, ויעוין בר"ן הכא וברא"ש לקמן פרק אע"פ סימן ו' שכתבו דליכא ראייה דאף דיכול לכנוס ובידו להכניסה לחופה וגם מותר לו לשאת מ"מ כיון שאין חופה זו מסורה לביאה לא חייבהו חכמים

לכנסה, וצ"ב אמאי ל"ל להרמב"ם הן סברא. ולפי הנ"ל הרמב"ם אזיל לטעמי', דהרמב"ם סובר דרק טעם המונעו לגמרי מלכנוס פוטר ממזונות, אבל זה שאין חיוב לא סגי לפטור ממזונות. ובאופן שיש נפק"מ למעשה אליבא דהרמב"ם משיטתו בדיני הגעת זמן, דחופת נדה לא מהניא. ואם קיי"ל דחופת נדה מהניא בע"כ דלא קיי"ל כשיטת הרמב"ם בדיני הגעת זמן.

ו

עייין בשו"ע יו"ד ס' קצ"ב דאיתא וז"ל תבעה לינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים, בין גדולה בין קטנה, ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה טהורה, שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו, ומונה ז' ממחרת יום התביעה וכו' שבעת ימים הללו מונים אותה משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה, אף על פי שלא נתקדשה עדיין, הג"ה ויש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה בכל מה דאפשר, (כך משמע במדרכי בשם רשב"ם ור"מ ורוקח בשם אביו ורבותיו ובהגהת מיימוני פי"א דהלכות א"ב), והמנהג

לטבול הכלה ליל ד' אף על פי שלא תבעל קודם מוצאי שבת (מרדכי שם), אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה. עכ"ל. ועי' במפרשים שביארו דהמנהג לטבול הכלה בליל ד' הוא מיוסד על דינא דבתולה נישאת ליום הרביעי, דכיון דבזמן הש"ס בתולה היתה נישאת ליום הרביעי	ואפ"ה מבואר בברייתא בדף ד ע"ב שלפעמים לא תיבעל קודם מוצאי שבת, א"כ חזינן דבכה"ג ליכא חסרון דדם חימוד, ולא רצו להתיר יותר מהראי' דאיכא מהש"ס. וא"כ זהו כעין נפק"מ הנוגע בזה"ז מתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי.
--	---

פרק ד

קצת בענין

"ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא"

והקשר להנ"ל

פרק ד

קצת בענין
"ליכא כתובה דלא רמוז בה תיגרא"
והקשר להנ"ל

ענף לב

ליכא כתובה דלא רמוז בה תיגרא
סיבה דבתולה נישאת ליום הרביעי
כדי שלא יתאחר הביאה

עיינ במשנה בריש כתובות דאיתא	בתולים היה משכים לבית דין.
בתולה נישאת ליום הרביעי	ופשוט דתמוה מאד, הרי כיון
וכו' שפעמים בשבת בתי דינין	דטעם התקנה הוא משום טענת
יושבין בעיירות ביום השני וביום	בתולים ביום חמישי א"כ בתולה
החמישי שאם היה לו טענת	יכולה לינשא בליל חמישי, ולמה

בעינן שתינשא דוקא ביום הרביעי. ועי' לעיל בפרק א' שנתבאר שיש הרבה טעמים אחרים שבתולה נישאת ליום הרביעי, אבל לפי המבואר במשנה עדיין קשה, למה אינה יכולה לינשא בליל חמישי.

ועיין בתוס' שם שעמדו בזה וז"ל ליום הרביעי ולא בליל חמישי כדאמר בפרק בתרא דנדה (דף סה ע"ב) דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם יעשה נשואין בליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכתובה ולא יבעול. עכ"ל. וכבר העיר הגליון דליכא גמרא כזה בפרק בתרא דנדה. ועיין תוספות שאנץ שהשלון הוא יותר מתוקן וז"ל ליום הרביעי, אבל בליל הה' לא, משום דליכא כתובה דלא רמי עלה תיגרא, כדאמ' במס' שבת, ואתי למטרד ולא בעיל, דאפי' עכשיו שהנשואין בד' רגילין לשהות בה עד חצי הלילה, כדא' בנדה בריש תנוקת שאני כתו' דמגהי טפי עד דכתבי. עכ"ל. וכ"ה בתוה"ר וז"ל יום הרביעי אבל ליל חמישי לא משום דליכא כתובה דלא רמו עליה תיגרא כדאמרינן במסכת שבת ואתי למיטרד ולא בעיל, דאפי' עכשיו שנשאת ברביעי רגילין לשהות עד חצי הלילה

כדאמרינן בנדה בריש תנוקת שאני כתובה דמגהי (פי' מתאחרים) טפי עד דכתבי לה. עכ"ל.

הרי נמצא דכוונת הבעלי תוס' היא להא דאיתא במס' שבת דף קל ע"א תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות דכתיב וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא.

עכ"פ נמצא דהאי יסוד ד"ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא" הוא סיבה דבתולה נישאת ליום הרביעי.

עיין במדכי על כתובות אות קכ"ט שתירץ קושיית התוס' באופ"א וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וא"ת ותנשא ליל חמישי ויש לומר דאין רגילות לעשות נישואין בלילה. עכ"ל. ויל"ע בדיוק בכוונתו. ולפי דבריו יל"ע לגבי מי שרוצה לינשא בליל חמישי האם מותר לו לעשות כן.

ענף לג

ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא קשור בעצם ליום הרביעי

עיינ בענף הקודם. והנה עיין לעיל
בפרק א' שראינו דנישואי
בתולה דידן הוא דומה להשמש
והירח, יעו"ש. והנה ביום רביעי
היה קטטה בין השמש והירח,
אבל בליל חמישי לא היה ביניהם
שום קטטה, דכבר היו במצב דזו"נ.
וא"כ א"ש דהנישואין שיש בו
בחינת ליכא כתובה דלא רמו בה
תיגרא הוא ביום הרביעי, יום שיש
בו קטטה, ולא בליל חמישי, דאז
כבר הוי זמן חיבור זו"נ.

ענף לד

ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא משום דמידת הדין מקטרגת בשעת עליה לגדולה

עיינ בספר השל"ה הק' ספר
במדבר דברים פרשת
שופטים תורה אור עמוד השלום
דאיתא וז"ל ענין חזרת בונה בית
ונוטע כרם ולוקח אשה, כתב
הרקנאטי וזה לשונו, דע כי אלו
השלושה מזומנים לפגעי עולם
יותר מאנשים אחרים, ומדת הדין
מקטרגת עליהם, והעגל במתן
תורה יוכיח, דוק ותשכח בכל
המקומות שחטאו ישראל במדבר,
רובם היו בעת מעלתם הגדולה,

הלוחות הראשונים נשתברו בסיבת העגל, ואמרו רבותינו ז"ל (תנחומא תשא ל"א) ששלטה בהם עין הרע, ויהי העם כמתאוננים, אחר סדרי הדגלים ושרות השכינה בתוכם, שנאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, ויהי העם וגו', עון מרגלים בעת כניסתן לארץ, עון פעור, אחר שהסכים להם הקב"ה הברכות על יד בלעם, שנאמר (מיכה ו':ה') עמי זכור נא מה יעץ וגו', זהו מאמר רבותינו ז"ל ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא, עד כאן לשונו, כלל דבריו, במי שעולה למעלה ולגדולה אז מתגרה בו השטן ועולה ומקטרג, על כן הכהן איש החסד צוה שיחזור, וכתב עוד שם, ועל כן תקנו לשבור הכוס בשעת החופה, פירוש כדי לתת למדת הדין חלקו, ועל ידי כן ועולתה קפצה פיה, וכן

היה הענין במתן תורה, שהיו ישראל להקב"ה ככלה לחתן, קטרג השטן בנתינת הלוחות, כי היה ירא כי כשיהיה הלוחות בישראל אז יתבטל מציאת השטן שהוא המות, ושלטה עין הרע שלו בהסתת העגל, ואז נשתברו הלוחות. עכ"ל.

ועיין במצודת דוד להרדב"ז מצוה תר"א דאיתא וז"ל וזהו מאמר רז"ל ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא וארז"ל אין שלוח שאין אחריו פרעניות ועל כן תקנו לשבור את הכוס בשעת החופה וזהו שאמר בתוכחות "אשה תארס" וכו' והבן זה. עכ"ל.

[**חרי** מבואר בדבריהם עוד נפק"מ למעשה מהאי יסוד דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא, דהיינו שבירת הכוס בשעת החופה.]

ענף לה

ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא טעם שהחתן מתענה ביום חופתו

[הרי מבואר בדבריהם עוד נפק"מ
למעשה מהאי יסוד דליכא
כתובה דלא רמו בה תיגרא, דהיינו
שהחתן מתענה ביום חופתו.]

והנה לכאורה צריכים לומר שזה
שצריכים להתענות ולא
לאכול בשמחה הוא ג"כ אופן
לקיים המבואר בגמ' כנ"ל "כל
מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון
עריות דכתיב וישמע משה את
העם בוכה למשפחותיו על עסקי
משפחותיו עדיין עושין אותה
בקטטה דליכא כתובה דלא רמו
בה תיגרא".

עוד י"ל דלפי הנ"ל בפרק א'
נמצא שכשהחתן מתענה כדי
לבטל התיגרא הוא יכול לתקן
מצב המאורות לחזור לשני מאורות
הגדולים שמתמשים בכתר אחד.

עייין בשו"ת מהר"י ברונא סימן
צ"ג דאיתא וז"ל ועוד
אמרתי בימי חורפי הטעם דאמרו
בפ"ב דנדה ובפ' ר' עקיבא ליכא
כתובה דלא רמו בה תיגרא דכל
מצוה דלא קבלו ישראל בשמחה
כו' א"כ כך נגזרה ביה גזרה
דנפילה ביה פורענות לפיכך
מתענה לבטל הפורענות לכן נ"ל
היכא דאירע יום החופה בי"ד
דאדר הראשון וכ"ש בחנוכה
ופורים ור"ח שיעשו החופה
בשחרית ולא יאכל עד אחר חופתו
כנ"ל ישראל מברונא. עכ"ל. ועייין
בגליוני הש"ס על שבת דף קל
ע"א דאיתא וז"ל דליכא כתובה
דלא רמי בי' תיגרא, נ"ב עתה
שמתענה החתן ביום חופתו זה
מבטל התיגרא, ע' שו"ת מהר"י
ברונא סי' צ"ג. עכ"ל.

ענף לו

ליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא סוד הנסירה

בהאי עלמא, ורק אחרי שמתקן בחי' "מקבל" נתחדש שוב פעם ההיכי תמצא של חיבור עליונים ותחתונים וכו', ביאור כלליות הענין לפי ערכינו וכו', הנה ידוע שתכלית הבריאה היא הזיווג הגדול של רצונו ית' עם הבריאה וזהו עצם גילוי מדת המלכות שהוא המדה היחידית שמחברת המלך והעם דכיון שמציאותה היא הכבוד שמתגלה ע"י העם ממילא האיחוד השלם שע"י גילוי כבודו ית' הוא עצם המלכות אלא שענין זה מחייב תחילה שעולם התחתון יקבל שם ותורת מציאות נפרדת שקיימת בפנ"ע כדי להתחבר שוב למקורו וזהו פנימיות ענין הנסירה שהיא ההפרדה שיוצרת ב' פרצופים ואמנם גם האדם דלמטה נברא בצלם אלקים וננסרה ממנו האשה כדכתיב כי מאיש לוקחה זאת ונעשית צורת אדם בפני עצמה אך

עיינ' בספר אמרי פנחס שער ז' ענינים שונים דאיתא בתוה"ד וז"ל וזה ג"כ סוד שאמרו בגמרא ליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא, והוא מלשון מגירה, שהוא סוד הנסירה, והבן. עכ"ל. ועיינ' בספר טעמי המנהגים סימן תתקמ"ה דאיתא וז"ל טעם דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא משום דאיתא שאדם הראשון וחוה דו פרצופין נבראו ואח"כ נסרם הקב"ה לשנים ותחילה היתה דבוקה עמו אחר באחור והנסירה היתה להתדבק עמו פנים בפנים וע"כ קודם היחוד צריך להיות בחי' נסירה להחלק ממנו, בית אהרן. עכ"ל.

והנה עיינ' בספר אפיקי מים (חלק סוכות ענין ל') שהסביר הענין ד"הנסירה" וז"ל המהלך של "נסירה" וסילוק ה"דינים" ועי"ז ניתנה האפשרות שיתקבל כל השפע

בעינן תיגרא בפועל כדי שתהא שלימות הזיווג. וא"כ אין סתירה בין המבואר בחז"ל דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא להמבואר בדברי שו"ת מהר"י ברונא דעל ידי התענית מבטלים התיגרא, דהעיקר הוא שיהא אפשרות לתיגרא, ובעצם יש כזה אפשרות מחמת הקטרוג הנ"ל בשעת העלי' לגדולה, ומתענים כדי שלא יהא תיגרא בפועל.

עיינן במהר"ל במס' שבת שם בחדושי אגדות דאיתא וז"ל כל מצוה שקיימו ישראל בשמחה וכו' פירש המצוה שהיא תקון והשלמה כמו מילה, שמי שהוא ערל הוא חסר, ונקרא ערלה שכל ערלה תוספות, ולפיכך קבלו את מצות המילה בשמחה, כי השמחה היא כאשר אחד הוא שלם, והפך זה הצער והאבל כאשר הוא חסר, ולפיכך מצות מילה שהיא חסרת ערלה היא תקון והשלמה לאדם, קבלו עליהם ישראל בשמחה, וכן כל המצוות שהם תקון והשלמה לישראל, ואע"ג שהוא צריך להסיר ולהפריד ממנו הערלה, הסרה הזאת שהיא הסרת התוספות היא הערלה שהוא כנטול דמי לא נקרא הסרה

ורק כדי להתחבר אליו ולקיים והיו לבשר אחד ורק אחר הזיווג חלה בהם ויקרא שמם אדם והרי כדרך שהשם אדם לא נגמר אלא ע"י שלימות החיבור וזכר ונקיבה כך בצורת אדם דלמעלה כביכול כדכתיב בקראי דחזקאל ועל הכסא כדמות מראה אדם מלמעלה אין כאן גילוי של האדם על הכסא אלא ע"י נסירת פרצוף נוקבא שמקבלו ומתחבר אליו כביכול ונמצא ששלימות גילוי מדת המלכות בפרצופים העליונים אינה אלא ע"י הנסירה שיוצרת מציאות נפרדת הראויה לקבל כל השפע כולה ולקיים והיו לבשר אחד, והנה הזיווג העליון לא יתכן אא"כ אחרי הנסירה מוכנת הנוקבא לקבל השפע מהדכורא ולהתחבר לרצונו והיינו שעל אף שמקבלת שם פרצוף בפנ"ע מ"מ אינה נפרדת וקיימת לעצמה ח"ו, דא"כ נעשית מורדת ואז הבריאה עומדת לעצמה, ולא שייך בה תורת מציאות כלל ח"ו והרי ע"י מדת המלכות לא ניתנה אלא האפשרות להיות מציאות בפנ"ע אבל אין זה אלא כדי ליצור היכי תמצא של קבלת המלכות. עכ"ל. והנה לפ"ז מבואר דהעיקר הוא שיהא אפשרות לתיגרא ולא

כלל, ולפיכך קבלו ישראל עליהם המצוה הזאת בשמחה, אבל פרישות עריות דבר זה נקרא הפרדה שמפריד את האדם מן אביו, שאדרכא בדרך הטבע אם לא היו גזירות התורה היה דעת האדם להתחבר לערוה שהיא שאר בשרו, והרבה עריות נותן הדעת והסברא שיתחבר אליהם, כי הדבוק באשתו שיהיו לבשר אחד, ודבר זה נחשב לבשר אחד, כאשר האדם מדבק בשאר בשרו, ולפיכך דבר זה לא נקרא השלמת הטבע אבל הוא פירוד הדביקים שהם בטבע אחד, ומצד התורה מחייב הפרדם, וכל פירוד החבור יש כאן בכיה, וזה מה שנאמר בוכה למשפחותיו, ומה שהיו בוכים באותה שעה בוכים למשפחותיו אע"ג דאותה שעה לא נתנה להם מצות עריות, דרך האדם כאשר הוא מצער הוא מספר כל צרתיו, ובשעת צרתיים שהיו מתאווים לבשר היו מספרים ג"כ שהמצוה עליהם לעשות פירוד בין הדביקים, כאלו כל עניניהם היה נגד הטבע כי פירוד הדבר שראוי

להיות ביחד הוא הפסד ובכיה, ויש לך לדעת עוד, כי מה שהיו בוכים באותה שעה על שהיו צריכים להפרד מן תאותם החמרי, הוא גם כן בטול והפרד החמרי, והוא ענין אחד עם מה שהיו בוכים על פרישתם והבדלתם מן העריות, כי הכל הוא מה שיתחייב מתאוה החמרית הן תאות האכילה הן תאות העריות שלא היו רוצים בקדושה, והיו רוצים בתאוה החמרית, והפרישה מזה הוא נקרא הבדלה ממה שראוי לאדם מביא בכיה ולכך על שניהם היו בוכים כאחד, וכעין פירש זה פרשנו בספר גור אריה (פ' בהעלותך), כלל הדבר המצוה היא הפרדה והבדלה דבר שראוי החבור לפי הטבע החמרית, וזהו ההפרש שיש בין מצות מילה למצות עריות, כי מצות מילה יש בה שמחה להפריד הערלה שהיא תוספות, ולא היה נקרא אברהם תמים עד שקבל עליו המילה, ולכך קבלו את המצוה הזאת בשמחה, ומצות עריות היא פרישה מן הדבר שראוי להיות לו חבור אחד לפי הטבע. עכ"ל.

פרק ה

בזמן הזה

סעודת נישואין נעשית
בעיקר על ידי צד הכלה

פרק ה

בזמן הזה סעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי צד הכלה

הקדמה לפירקין

הנה בעצם פרק זה אינו מדיני "בתולה נישאת ליום הרביעי", ואפילו הכי הבאתיהו הכא מחמת רוב השייכות בינו לכל הנתבאר לעיל, וכאשר יתבאר בפנים בעז"ה.

ענף לו

משמע בכ"מ דצד החתן טורח בסעודת נישואין

כונסה. ועיין בדף ד ע"א דתני' הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובוועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא איניש דטרח להו אבל איפכא לא, ופירשו כל המפרשים דאמה של כלה טורח בתכשיטין ואביו של חתן טורח בסעודה. ועיין בדף ה ע"א דאיתא אמר מר בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום חשבונות (פרש"י משום חשבונות שאם יכנסו

הנה משמע בכמה מקומות במסכת כתובות דסעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי החתן. עי' בדף ב ע"א דאיתא אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. וכ"ה בבביתא בדף ג ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי

למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה
ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא
וכתיב (ודבר דבר) וכו' אמר רבי
זירא גזירה שמא ישחוט בן עוף
אמר ליה אביי אלא מעתה יום
הכפורים שחל להיות בשני בשבת
ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף
התם דלנפשיה לא טריד הכא
דלאחרים טריד. ועיין בדף י
ע"א דאיתא איתמר אמר רב
נחמן אמר שמואל משום רבי
שמעון בן אלעזר חכמים תקנו
להם לבנות ישראל לבתולה
מאתים ולא למנה מנה והם
האמינוהו שאם אמר פתח פתוח
מצאתי נאמן אם כן מה הועילו
חכמים בתקנתם אמר רבא חזקה
אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.
ועד"ז עיין במס' יבמות דף קז
ע"א דאיתא בית שמאי אומרים
אין ממאנין אלא ארוסות וכו'
גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל
מאי טעמא דבית שמאי וכו'
רבא אמר היינו טעמא דבית
שמאי אומרים שאין אדם טורח
בסעודה ומפסידה.

ועי' בשו"ע אה"ע סימן ס"ד
סעיף ד' דאיתא וז"ל אם
החתן אינו רוצה לעשות סעודה,
וקרובי הכלה רוצים שיעשה
סעודה, כופין אותו שיעשה סעודה
לפי כבודו ולפי כבודה. עכ"ל.

אולם עיין במס' חולין דף פג
ע"א דאיתא בארבעה
פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו
צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט
בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב
יום טוב האחרון של חג וערב יום
טוב הראשון של פסח וערב עצרת
וערב ראש השנה וכדברי רבי יוסי
הגלילי אף ערב יום הכפורים
בגליל אמר רבי יהודה אימתי בזמן
שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח
אין צריך להודיעו ומודה רבי
יהודה במוכר את האם לחתן ואת
הבת לכלה שצריך להודיעו בידוע
ששניהם שוחטין ביום אחד וכו',
למה לי למיתני את האם לחתן
ואת הבת לכלה מלתא אגב אורחיה
קמשמע לן דאורח ארעא למטרח
בי חתנא טפי מבי כלתא.

ענף לח

מבואר באחרונים שבוזה"ז דצד הכלה טורה בסעודת נישואין

א

עיינ בענף הקודם. הנה עיינ בבאר
היטב על אה"ע סימן נ"ו
ס"ק ג' דאיתא וז"ל מה שנותנין
לאיש זמן יב"ח כדי להסחיר יב"ח
כדי לפרנס א"ע בצרכי סעודה
לחופה רש"י פרישה וכתב בה"י
לפי שנוהגין עכשיו במדינת אלו
דרובא שאבי הכלה עושה הסעודה
של החופה אין נותנין לו זמן כ"כ
כיון שאבי הכלה עושה הסעודה
של החופה א"כ א"צ לטרוח בצרכי
סעודה רק בבגדיו ודברים אחרים
ואין כאן טרחה גדולה כ"כ ודי
לו בזמן שלשים יום או קצת יותר
לפי ראות עיני הב"ד ע"ש. עכ"ל.
ועיינ בערוה"ש בסימן ס"ד סי"ב
דאיתא וז"ל אם החתן אינו רוצה
לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים
שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה
סעודה לפי כבודו ולפי כבודה,
כן פסקו כל הפוסקים, ולפי כבודו

הכוונה שאם משפחתו עשירים
ממשפחתה ועושים סעודות יותר
בהרחבה מבני משפחתה מחוייב
לעשות כמשפחתו, ולפי כבודה
הכוונה להיפך, דכללא הוא עולה
עמו ואינה יודרת עמו, ומבואר
מזה דלא לבד הכלה בעצמה
ביכולתה לכופו לזה, אלא אפילו
קרוביה וכגון שהיא שותקת, ואם
היא אומרת שאינה מקפדת לא
מסתברא שיהיה ביכולת הקרובים
לכופו, ואפשר דגם בכה"ג יכולים
לכופו דיכולים לומר נהי שהיא
אינה מקפדת מ"מ יש זילותא לבני
המשפחה, ומיהו האידנא דהכלה
עושה הסעודה לית לן בה, ונראה
דלמנהגינו יכול החתן ובני
משפחתו לכופו להכלה שתעשה
הסעודה לפי כבודו ולפי כבודה,
דאם מקפידים ע"ז למה אין
ביכולתם לכופה כמו שביכולת
משפחתה לכופו אותו, וכן נראה

עיקר לדינא. עכ"ל. הרי מבואר שבוזה"ז הצד הכלה טורח לסעודה, דלא כמשמעות הש"ס והשו"ע.

הנה הדברים נראים תמוהים לכאורה, למה נשתנה דבר זה מבזמן הש"ס. עיין לקמן.

ב

עיין בשו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סימן צ"ב דאיתא וז"ל דבר נחוץ הוא להודיע מה שאמרתי איזה פעמים שאיכא עוד חיוב כהחיוב דנכסי צאן ברזל שצריך לשלם להאשה כשמגרשה או נתאלמנה כדין הכתובה, דהא מפורש בגמ' שסעודת הנישואין מחייב החתן לעשות דהא בשביל זה נאמן כשאומר פ"פ מצאתי כדאמר ר"נ אמר שמואל משום רשב"א בכתובות דף י' ע"א דחכמים תיקנו לבנות ישראל לכתולה מאתים ולא למנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פ"פ מצאתי נאמן ואמר רבא הטעם משום חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ואם הכלה עושה הסעודה כמנהגנו הרי אין לו להיות נאמן ולא הוזכר חלוק לומר שאם הכלה עשתה הסעודה

אינו נאמן, וגם הא זה מאות בשנים שהכלה עושה הסעודה ולא הוזכר שבדורות אלו אינו נאמן, אלא צריך לומר דמה שהיא עשתה הסעודה הוא נחשב כהכניסה לו נדוניא דמי הסעודה שהוא יצטרך לשלם כשיגרשנה ותתאלמן. ואף שעל מעות שמכנסת האשה נדוניא צריך להוסיף שליש, הוא במעות מזומן שעשויין להרויח בהן אבל מעות אלו דהוציאה על עשיית הסעודה שהיא הוא צריך להוציא הוא כנתינת מעות כאלו שידוע לכל שלא שייך להרויח בהן שליכא טעם שיוסיף. עכ"ל. הרי דס"ל דגם בזה"ז חיוב הסעודה הוא בעצם על החתן, אלא שמאיזה סיבה הכלה מכניס כסף הסעודה, ואם תתאלמן או תתגרש תקבל הכסף בחזרה.

אבל עיין בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן ה' דאיתא וז"ל חזקה שאין אדם טורח בסעודה אבל במקום שאינו טורח בסעודה אינו נאמן ואף שמדברי הירושלמי נראה דלאו דווקא בטורח הסעודה תליא מילתא אלא בהוצאות החתן דכתב דאין אדם עשוי להוציא הוצאותיו ולהוציא שם רע על

חושדין אותו שעושה להרויח ממון
הכתובה ולכך לא הזכירו הטור
והש"ע דעת זו דאם אינו טורח
בסעודה דאינו נאמן לטעון טענת
בתולים אלא ע"כ דלא תליא
מילתא דווקא בטורח הסעודה
ולכך כתב הרמב"ם וכן הטור
ורמ"א דכל מי שטוען טענת
בתולים אם רוצה לקיימה אח"כ
כותב לה כתובה מנה אע"פ שאינו
מפסיד הסעודה, אלא מרויח המנה
אלא ע"כ דלאו דווקא נקט טורח
בסעודה ומפסידה אלא לדוגמ'
בעלמא כשם שאין אדם עשוי
לטרור בסעודה ולהפסידה כך אין
אדם עשוי לטרור בשמחת נשואין
ולהפסידה להפך השמחה לאבל
ולעשות בעילתו כבעילת זנות אלא
ודאי קושטא קאמר ולא מחמת
שנאה ולכן אם הי' רוצה לקיימה
כותב לה כתובה מנה. עכ"ל.

אשתו משמע לפום ריהטא
דבהוצאות החתן תליא מילתא
ולפי מנהגינו שאף שאין החתן
טורח בסעודה מוציא שאר הוצאות
כגון הוצאות רח"ש והוצאות כלי
זמר וזה אפשר שמנהגן של ישראל
תורה דע"פ הרוב אף שכותבי'
בקשרי התנאי' הוצאות החתונה
על אבי הכלה מ"מ שאר הוצאות
כותבי' על החתן ואפשר שנהגו
כן כדי שיכול לטעון טענת בתולים
וכו' ולולי דמסתפינא הו"א הא
דנקט הש"ס אין אדם טורח
בסעודה לאו דווקא אלא לדוגמא
בעלמא נקיט כי היכי דאין אדם
טורח בסעודה ומפסידה כן נמי
אין אדם טורח בנשואין ולהפסיד
בעילתו ומסתמא קושטא קאמר
וזה אפשר נמי כוונת הרמב"ם
דנקט שאין אדם טורח בסעודה
ומהפך שמחתו לאבל ולכך אין

ענף למ

בוה"ז צד הכלה טורח בסעודת נישואין כדי שלא יהיו "נהנה מסעודת חתן ואינו משמחו"

בגמ' כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר וכו' נראה כי הסעודה שייכה להחתן ולא להכלה ואמר בלשון קדשו טאקי דעריבער מזאל נישט עובר זיין בחמשה קולות. עכ"ל. ועיין בספר שמחת עולם עמ' שי"ב דאיתא וז"ל לשמוע אוזן שמעתי מאחד מן המשמשים את כבוד הרב הגאון החסיד הקדוש מוה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל ששאל את פיו הרי מדינא דגמרא בכאן עיקר סעודת נישואין הוא לחתן (חולין פג ע"א דאורח ארעא למטרח בי חתנא טפי מבי כלתא, וכן נראה מגמרא כתובות גזירה שמא ישחוט בן עוף, חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה), וברוב מדינותינו המנהג הוא בהיפוך עיקר סעודת הנישואין הוא בבית הכלה, והשיב לו שרבנן סבוראי בטלו סעודת חתן להיות כל הנהנה

עיי' בענפים הקודמים. ופשיטא דצ"ב, דלמה נשתנה דבר זה מבזמן הש"ס.

עיי' בספר טעמי המנהגים סימן תתק"פ דאיתא וז"ל טעם שאבי הכלה עושה סעודת הנישואין ולא אבי החתן משום דאיתא בגמ' ברכות דף ו' ע"ב כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות וע"כ עושה אבי הכלה הסעודה ואינו נקרא עוד סעודת חתן וע"כ לא יהי' בני אדם נכשלים באיסור זה, וזה ג"כ הטעם מנהג ישראל ליתן דורון דרשה לפי שאין כל אדם יכול לקיים זה ולכך משמחים אותם במתנות, קרבן עני. עכ"ל. ועי' בפסקי תשובה סי' קצ"ד בהערה דאיתא וז"ל השפת אמת אמר מפני מה המנהג שהכלה עושה סעודת נישואין ולא החתן הא איתא

מסעודת חתן ואינו משמחו עובר וכו' והנה בקלקול הדורות יש חשש בשמחה זו ובשמחתם ורקידתם עם הכלה וכיוצא שמצויין נשים וכמו שאמר התנא כתובות יז ע"א אי דמייך לכו ככשורא על כן בטלו סעודת חתן וקבעו סעודת כלה וחז"ל אמרו דוקא הנהנה מסעודת חתן ולא מסעודת כלה ובודאי דבריו דברי קבלה. עכ"ל.

אבל הדברים נראים קשים לכאורה, דהעירוני דעי' בילקוט בירמיה פ"ז רמז רע"ז דאיתא קול ששון וקול שמחה א"ר חלבו כל הנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו עובר ששון וקול שמחה וגו'. ועי' בקובץ שיטות קמאי לכתובות דף ז ע"ב דאיתא בשם סמ"ק (סימן ק"פ) וז"ל גרסינן בפ"ק דברכות כל הנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו עובר בחמשה קולות קול ששון קול שמחה קול חתן קול כלה. עכ"ל. ועי' בבית שמואל בסימן ס"ה ס"ק א' דאיתא וז"ל וכתב הטור כל הנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו עובר בה' קולות. עכ"ל. וא"כ אפשר דבעינן ביאור אחר בהשינוי בזה מבזמן הש"ס.

ענף מ

בוה"ז צד הכלה טורח בסעודת נישואין משום שמקדשין ונושאים בבת אחת

הנה אע"פ שמשמע בכ"מ כנ"ל שצד החתן טורח בסעודת נישואין, אבל משמע בכ"מ שצד הכלה טורח בסעודת אירוסין. לדוגמא, עיין במשנה במסכת פסחים דף מט ע"א דאיתא "ההולך

לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו וכו", ועיין גם בב"ב דף קמ"ו.

והנה בזה"ז מקדשין ונושאים בהדי הדדי. [עצם ההנהגה הוזכר בירושלמי פ"א דמס' כתובות ה"א, עיי"ש דאיתא קידשה בחופה לית ליה באילין קנסיא (אין כאן כל אלו החששות דאפילו זנתה קודם לא נאסרה עליו) אמרין רבי מתניה עבד לברתיה כן (שלא הניח לה להתקדש עד שעת החופה).] וא"כ י"ל דצד הכלה טורח בסעודה, דסעודת נישואין דידן הוא הסעודה הראשונה אחרי האירוסין. וכ"ה בספר פרדס אליעזר אירוסין ונישואין עמ' נ"ז בשם הספר שבילי דוד וז"ל נראה לי הטעם דאבי הכלה עושה עכשיו הסעודה בקצת מקומות לא החתן דעכ"פ בימי הגמרא היה אבי הכלה עושה סעודת אירוסין לאחר שנתארסה כדאיתא בפסחים ועכשו דאירוסין ונישואין הם ביחד לזה עושה אבי הכלה סעודת החתונה כמו דהיה המנהג בתחילה דאבי הכלה עושה סעודת אירוסין, עכ"ל, וכ"ה בשו"ת הילולא דרבי סימן י"ח.

אבל הדברים נראים קשים לכאורה, דמבואר בכל המקורות הנ"ל שיש איזה חיוב גמור לעשות סעודת נישואין, ומשמע דהחיוב הוא על החתן, אבל סעודת אירוסין לא הוזכר כחיוב אלא כמצוה, וא"כ לכאורה עדיין צריך להיות חיוב על החתן לעשות סעודת נישואין. ועיין בשו"ע או"ח סימן תט"ו ס"א דאיתא וז"ל אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או לבית המשתה של נישואין, עכ"ל, ותמוה לכאורה, למה רק הוזכר שמחת נישואין ולא סעודת אירוסין, ועיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ס"א של נישואין אע"ג דסעודת אירוסין ג"כ מצוה כמ"ש בפ"ג דפסחים מ"ט א' דוקא לארוס עצמו כמ"ש"ש אצל חמיו. עכ"ל. הרי מבואר דסעודת אירוסין הוא סעודה רק לארוס אצל חמיו, ולא לאחרים, וא"כ הסעודה שעושים בחתונה בודאי הוי רק סעודת נישואין ולא סעודת אירוסין.

וא"כ אפשר דבעינן ביאור אחר בהשנינו בזה מבזמן הש"ס לגבי מי טורח בסעודת החתונה.

ענף מא

בוה"ז צד הכלה טורה בסעודת נישואין כדי שבתולה תינשא ליום השני

וז"ל ובזמן שאין בתי דינים יושבים בשני ובחמישי, אשה נישאת בכל יום, והוא שטרח בסעודה שלשה ימים ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. עכ"ל. הרי מבואר דנוהגים לישא בערב שבת משום תקנת עניים.

והנה עיין בערוך השלחן שם בס"ק י"א דאיתא וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל אין נושאין נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ע"כ, והטור והרא"ש מתירים, דלמסקנא דסוגיא לא חיישינן לחילול שבת דמסתמא מכינין מקודם כל מה שנצרך להסעודה, וכתב הטור דאהא סמכינן לעשות סעודות בין בשבת בין במוצאי שבת, עיי"ש, וכתבו רבותינו בעלי השו"ע דכן פשט

עיין ברמ"א בס"ד סעיף ג' דאיתא וז"ל וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת. עכ"ל. ויל"ע למה דוקא נושאין בערב שבת. ועי' במרדכי על כתובות אות קכ"ט דאיתא וז"ל עתה כונסים ביום ו' כדאמרי' לקמן במקום שבתי דינים קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום ואע"ג דאין דין וכו', מ"מ נהגו לישא אשה בערב שבת שאין לנו בתי דינים קבועין ע"כ יש להושיב ג' ודנים לפניהם ועוד משום תקנת עניים נהגו כן. עכ"ל. ועי' בריטב"א בכתובות דף ג' דאיתא וז"ל ועכשיו שאנו נוהגין לישא אשה בע"ש ולבעול ליל שבת וכו', דהא אמרינן לקמן דאם מחמת האונס מותר ואפי' אונס ממון, והשתא נמי איכא אונס ממון שאין לו הכנה וסיפוק לישא בשאר ימים. עכ"ל. ועי' ברע"ב בריש כתובות דאיתא

המנהג לישא נשים בע"ש, והוא שיטרח בסעודת הנשואין ג' ימים קודם הנשואין, ע"כ, ועכשיו אין נוהגין לדקדק גם בזה, ונ"ל הטעם דהן אמת דכך אמרו חז"ל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים זהו הכל בזמנם שהחתן היה עושה הסעודה, אבל עכשיו מנהגינו שהכלה היא עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת, דדוקא להחתן חיישינן שירצה לצאת ידי הכלה להרבות במניה כי נשים מקפידות בזה, אבל כיון שהכלה עושה הסעודה לא חיישינן לחילול שבת כי החתן אינו מקפיד בזה,

וכן מתבאר מלשון הרמב"ם שמסיים שהחתן טרוד בסעודה, כלומר כיון שהחתן טרוד בסעודה לתקנתה חיישינן לחילול שבת, ולפ"ז מנהגינו נכון גם לדעת הרמב"ם. עכ"ל. הרי מבואר שרק מותר לישא בששי משום שצד הכלה טורח בסעודה. וא"כ י"ל דכיון דחכמי הדורות רצו שישאו בששי משום תקנת עניים לכך שינו הניהוג שצד הכלה יטרח בסעודה ועי"ז היה מותר להם להנהיג לישא בששי. וכיון שכבר נשתנה המנהג שצד הכלה טורח, כך נשאר המנהג אף דשוב אין נוהגים לישא בששי.

ענף מב

בזה"ז צד הכלה טורח בסעודת נישואין דומיא להא שבתולה נישאת ליום החמישי

עיין לעיל בפרק א' שראינו המבואר בספר אפיקי ים בריש מסכת כתובות וז"ל בתולה

נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהו בהוד, והם יום רביעי וחמישי של

בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה רקיע בטהרתה ונשאת בסט' דהוד לבר ולכן נישאת ליום חמישי. עכ"ל. הרי מבואר דהחתן יותר שייך ליום הרביעי, והכלה יותר שייכת ליום החמישי, ומבואר דבזמן המקדש בתולה נישאת ליום הרביעי, ובזמן הגלות בתולה נישאת ליום החמישי.

ולפ"ז י"ל דכמו שיש שינוי בין זמן המקדש לזמן הגלות לגבי יום הנישואין הוא הדין שיש האי שינוי לגבי מי שייך יותר לסעודת הנישואין. ולכא"ש.

ו' ימי בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמישי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה' ע"א) שנבעלת בחמישי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן

ענף מג

בוזה"ז צד הכלה טורח בסעודת נישואין לרמז על הגאולה העתידה

עיינ בספר שמחת עולם עמ'	שהכלה מכינה סעודה על החתונה
שי"ב דאיתא בשם מאיר	וכו' נראה לפע"ד שנתייסד המנהג
עיני חכמים וז"ל עתה המנהג	הזה לדוגמת גאולה העתידה

במהרה בימינו והוא על פי מה
דאיתא בזוהר ויקרא דף ו' ע"א
תא חזי בכלהו גלותא דגלו
ישראל לכלהו שוי זימנא וקיצא
ובכולהו הוו ישראל תייבין
לקודשא בריך הוא ובתולת ישראל
הוה תבת לאתראה וכו' והשתא
בגלותא דא בתראה לאו הכי
דהא היא לא תיתוב הכי כזמנין
אחריו והאי קרא אוכח דכתיב
(עמוס ה':ב') נפלה לא תוסיף
קום בתולת ישראל נפלה ולא
אויסיף להקימה אין כתיב וכו'
ועל דא כתיב (שם ט':י"א) ביום

ההוא אקים את סכת דוד הנופלת
היא לא תוסיף קום כזמנין
אחרנין אבל אני אקים את סכת
דוד הנופלת וכו' ואפשר לומר
שאנו מרמזין בזה שנוהגין לעשות
הסעודה אצל הכלה והחתן בא
אל הכלה שאנו מרמזין בזה
לגאולה העתידה במהרה בימינו
שבתולת ישראל לא תוסיף קום
כזמנין אחרין דהוה עאלת ותבת
קמי מלכא אלא האי זימנא לאו
הוא כשאר זמנין אלא אנא
אאיזל עם כל בני היכלא ואתבע
עלה. עכ"ל.

פרק ו

מיצד מרקדין לפני הכלה
ביום הרביעי וביום החמישי

פרק ו

מיצד מרקדין לפני הכלה ביום הרביעי וביום החמישי

ענף מד

מרקדין לפני הכלה עם הרגלים שהם כנגד נצח והוד דומיא דיום הרביעי ויום החמישי

עיינן בספר אפיקי ים להגריא"ח וכו' הענינן כי נו"ה הם דו"נ איהו
בריש מסכת כתובות דאיתא בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי
וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וחמישי של ו' ימי בראשית, ולכן

בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא די'ל' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמישי בדרגא די'לה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה' ע"א) שנבעלת בחמישי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו'. עכ"ל. הרי מפורש דהסדר דבתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הוא כנגד נצח והוד.

והנה מבואר בכ"מ דנצח והוד הם כנגד הרגלים, לדוגמא בעלמא, עי' בשער הכוונות דרושי סדר שבת דרוש א' דאיתא וז"ל כי הרגלים שהם נצח והוד וכו' בתרין ירכין ורגלים שהם נצח והוד. עכ"ל. ועיין בשער רוח הקודש דאיתא וז"ל אם מהלך בשוק יכוין ששתי רגליו הם נצח והוד. עכ"ל. ועי' בספר השל"ה הק' הגהות למסכת יומא דאיתא וז"ל הנעלים מורה על השפעת הרגלים שהם נצח והוד. עכ"ל.

ועי' בספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף י ע"ב דאיתא וז"ל הרגלים הם נצח שהוא קו החסד והוד שהוא קו הגבורה. עכ"ל. ועיי"ש בדף נט ע"א דאיתא וז"ל ספירות נצח והוד מכונים בשם רגלים. עכ"ל.

[עיין בקונטרס כללי התחלת החכמה שהביא דברים מפורשים מהגר"א זי"ע להסביר תוכן ספירות "נצח" ו"הוד" (והוא בליקוט בסוף ספרא דצניעותא) וז"ל הנצח הוא הנהגת החסד אבל אינו חסד גמור רק חסד ממוזג בדין קצת ובכלל זה מה שמתדמה שהוא רע לשעתו אבל באמת הוא טוב אמיתית לפי התכלית כמו שמשלמין להצדיקים מיעוט עונותם בעוה"ז להטיבם באתריתם לעוה"ב טובה אמיתית ונצחיות וכדומה לזה נכלל בהנהגת הנצח וכו', ההוד הוא הנהגת הדין אבל אינו דין גמור רק ממוזג בחסד קצת ובכלל זה הרע שמתדמה לשעתו שהוא טוב וערב אבל באמת הוא לעונש כמו שמשלמין להרשעים מיעוט זכויותיהם בעוה"ז להאבידם לעוה"ב וכמ"ש פ' ואתחנן ומשלם לשונאיו על פניו

להאבידו וכדומה לזה נכלל בכלל הנהגת ההוד. עכ"ל. והנה לפ"ז נמצא דהנהגות דנצח והוד הן הנהגות המביאים להנהגה הראוי' לע"ל, דמידת נצח נראה עתה רע, אבל באמת אינה רע אלא היא מביאה לטוב לע"ל, וכן מידת הוד נראה עתה טוב, אבל באמת אינה טוב כלל, אלא היא מביאה לרע לע"ל. ולפ"ז מובן היטב הקשר להרגלים. דעיין בספר אפיקי מים חנוכה ענין ה' דאיתא וז"ל הנה מטרת הרגלים היא להוליך האדם ממקום שהוא עומד שם למקום אחר ואין תכלית הרגלים עצם פעולתן דוגמת הידים אלא שעל ידם אפשר להתיצב במקום אחר וזוהי צורת הרגלים דאדם דלמטה ובאמת שורש ענין זה בפנימיותו הוא ג"כ עד"ז וגם כח הרגלים דלמעלה מתבטא בצורה זו דתכלית הרגלים היא להעביר כל הגילויים והרצון העליון ממקום למקום וזהו תכלית בריאת העולם בכלל שעלה ברצונו ית' כביכול לגלות בעולם הזה ההארה העליונה והרגלים מוליכים ההארות העליונות להאי עלמא, ותוכן הענין מבו' ברמח"ל ובקדמונים דעוה"ז הוא המקום שבו נעדר האור העליון והוא

מקום חשוך ששולטים בו כוחות הרע והכוונה של כל הבריאה היא שע"י עבודת האדם ובחירתו הטובה יתגלו האורות גם במקום הזה אף שביסודו הוא רחוק מהם נמצא שהתכלית היא להעביר הארה זו למקום אחר שאין ההארה העליונה מצויה בה וכח זה מונח ברגלים שמגמתן להוליך את האדם חוץ למקומו כדי שגם במקומות החשוכים תחול הארה העליונה והיינו דכתיב השמים כסאי והארץ הדום רגלי וגו' שעוה"ז הוא מקום רגליו כביכול והארת השמים כסאי עוברת אל הארץ שאין לה הארה זו ולא זו בלבד הנה הרגלים הן החלק התחתון בקומת האדם ולדרכינו היינו משום דמגמת הרגלים בקומה העליונה היא ללכת למקומות הנמוכים ולמקום החושך והחמרי ושם גופא לגלות החלקים העליונים שבקומת האדם וכשם שבצורת הגוף הרגלים מוליכות את החלקים העליונים ממקום למקום כמו"כ בצורת אדם העליון הקב"ה כביכול מתגלה באור אין סוף וזהו חלק העליון של הצורת אדם וגזרה חכמתו שישתלשל כ"ז גם במקום הרגלים שהיא בעוה"ז החלק התחתון של הקומה. עכ"ל.

בחתונה, דע"י במס' כתובות בדף טז ע"ב דאיתא תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה וכו', אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטייה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא. הרי מבואר להדיא שיש ענין מיוחד לרקוד בשמחת חתן וכלה. ופשוט דריקוד הוא דבר מיוחד שעושים עם הרגלים. וא"כ יש הדגשה על ענין הרגלים בחתונה. וא"כ יש הדגשה על חלקי הגוף שהם כנגד נצח והוד, דומיא דיום הרביעי ויום החמישי שמתחברם יחד להיות עיקר זמן החתונה.

והנה לפי כל הנ"ל לכאורה י"ל דהספירה נקראת "נצח" משום שזהו עצמותה, שעל ידי השפעתה זוכים לנצחיות, ולא זוכים על ידה לטובת עוה"ז. ואידך ספירה נקראת "הוד" משום שזהו כל עצמותה, שהיא נראית יפה, דהקב"ה עושה טוב לרשעים בהאי עלמא, אבל זהו כל תוכן הטוב, החיצוניות נראית טוב, אבל באמת אין זה טוב כלל, אלא הוא רע מאד, משום דע"י האי "טוב" בעוה"ז מפסידים זכותי עוה"ב. ועי' בספר הלקח והליבוך חלק אייר עמ' קס"א דאיתא וז"ל יש להקדים לבאר מה הוא החילוק בין הוד לתפארת כי לכאורה שניהם הם משמעות של יופי וכו', יש יופי שהוא בעצם הדבר ויש יופי שבא מתוספת שמחוך לדבר הוד הוא היופי הניתוסף. עכ"ל.]

והנה לפ"ז היה א"ש אם יש איזה הדגשה מיוחדת על "רגלים" כשבתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי. ויש להעיר שיש באמת דבר מיוחד שעושים עם הרגלים

ענף מה

מרקדין לפני הכלה להגביה אורות דנצח והוד למעלה כדי להשפיעם לכלה וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי

רז"ל (כתובות ט"ז ע"ב) כיצד מרקדין וכו' כלה נאה ראשי תיבות נ"ה אורות וחסודה שהן מבחינת ב' אורות המגולים דנצח הוד שהם ב' חסדים מגולים, ולפי דאיהו בנצח ואיהי בהוד, על כן חסודה אותיות חסד ו"ה, והן חסדי נצח הוד חסדי דוד הנאמנים. עכ"ל.
(עיי"ש בערך כלה דאיתא וז"ל כלה הוא סוד המלכות, ונקרא כלה שמשם ע"ב יורדים ע"ב אורות ונשארו טוב אורות ביסוד ונ"ה אורות יורדים, מלכות גימטריא כלה מהרב ז"ל בכוונת התפלה, גם כלה כל הוא נ' שערי בינה, ה' יש לה ג' מילואים ה"י ה"ה ה"א עם הכולל גימטריא ל"ב, הוא סוד ל"ב נתיבות חכמה, הרי רמוז בכלה נ' שערי בינה ול"ב נתיבות

עייין בענף הקודם. ויש להוסיף דאין הריקוד בחתונה מישך שייך לנצח והוד רק משום ששניהם ברגלים, אלא יש גם אופן להסביר דהריקוד בחתונה קשור בעצם לנצח והוד, ולהנ"ל ממילא קשור בעצם ליום הרביעי ויום החמישי.

דעייין בקהלת יעקב ערך ר' דאיתא וז"ל רקוד לפני הכלה נראה לי שסודה לפי שבנין הנוקבא על ידי העלאת אור ב' חסדים המגולים דנצח הוד מתתא לעילא עד החזה, ומשם יוצא אל הנוקבא נ"ה אורות מע"ב, כמו שכתבתי בערך כלה, וזה סוד הריקוד שמגביהין הרגלים שהן נצח הוד עד מקום החזה שיעלו משם האורות אלא הנוקבא נ"ה אורות כמנין כלה, וזה שאמרו

חכמה שמקבלת מחכמה ובינה עם
הכולל, וזה סוד אתי מלבנון כלה
מל"ב נוי"ן. עכ"ל.) ועיי"ש בערך
נש דאיתא וז"ל נשיאת ידים ורגלים
נשיאות ידים הוא בסוד הגבהת יד
זעיר לבנות את לאה, שמשם חוזר
למוחין לבנות את לאה, ונשיאת
רגלים לבנין רחל, כמו שכתבתי
בערך ריקוד לפני הכלה, שמעלים
ב' חסדים המגולים בנצח הוד אל
החסד גבורה תפארת, ומשם יורדת
לרחל שהוא אחורי החזה. עכ"ל.

ענף מו

מורקדין לפני הכלה להמתיק הדינים שבנצח והוד וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי

עיינ בענף הקודם. אולם יש
שהבינו להיפך, דאין
הריקוד להעלות נצח והוד לחזה,
אלא להיפך, על ידי ריקוד הרגלים
יש תיקון לבחינת רגלים, דהרגלים
מקבלים איזה תיקון ויש תיקון
לנצח והוד.

לדוגמא, עיינ מה שהובא בספר
כבודו מלא עולם וז"ל
רקודין, הנה איתא ב"עץ חיים"
דף כ"ב הברכים הינו הרגלין, הם
נצח הוד, והם עוקבין, ועק"ב
גימטריא שתי פעמים אלקי"ם,
שהם דינים, שיש שם אחיזה
לחיצונים כידוע, והפעולה להברית
החיצונים משם, שימשיך לתוך
הברכים הגבורות משרש הבינה,
וכשמשיך שרש הגבורות מבינה,
אז החיצונים בורחים משם (א"ה
דעי' בשער הכוונות דרושי השופר
דרוש ז' דאיתא וז"ל וכלל זה
יהיה בידך כי כל כפיית וביטול
הדינין והתמתקו' אינם אלא על

ידי שורשם ממש כי הגבורות והדינין העליונים הנה הם תמיד ממותקים ומבוסמים לכן הם עצמם כופים את הדינים הקשים ומבסמים אותם וממתקים אותם ולכן אל תתמה ממ"ש עתה בעזרת השם איך ע"י שרשי ומקורי הדין אנו מבסמים וממתקים את הדין, עכ"ל), והוא לוקח הבכורה והברכה שזה בחינת ברכים, ושרש הבכורות, נקרא יין כידוע, וזה יין המשמח, וזה שכתוב ביעקב, כשראה שהוא בחינת ברכים במקום דין, כי שתי פעמים אלקים עם עשר אותיות גימטריא יעקב, אזי המשיך שרש הגבורות, בחינת יין המשמח, כמו שכתוב (בראשית כ"ז) "ויבא לו יין וישת", שרש של הברכה, נמצא על ידי רקודין, ששותה יין המשמח, שהם שרש הגבורות שבבינה, ונמשכין למטה בתוך הרגלין, הינו שמרקד, בזה מגרש החיצונים משם, וזאת התלהבות של הרקוד, והוא "אשה ריח ניחוח לה". עכ"ל. ועע"ש דאיתא וז"ל "אדני שפתי תפתח" (תהלים נ"א), והוא בחינת רקודין של חתנה, כי כל זמן שלא נתונה לזווג, היא אתקריאת נער בלא ה' (זהר בא דף לח ע"ב) גימטריא

ש"ך דינים, וכד אתתקנת לזווג אתקריאת נערה בה"א, שנמתקין הדינין על ידי ה' אלפין של אהיה שבבינה, כמובא ב"פרי עץ חיים" שער עמידה, נמצא הכלה עדיין בבחינות נער, בבחינות ש"ך דינים, וצריך להמתיקה ולתקנה, וזה נעשה על ידי רקודין, כי הרגלין הם בבחינות נצח והוד, והם נתנשאים על ידי הלב, הינו על ידי שמחת הלב, כנראה בחוש שעל ידי שמחת הלב מרקדין, כמו שכתוב גבי יעקב (בראשית כ"ט) "וישא יעקב את רגליו", ופרש רש"י לבו נשא את רגליו, ולב הוא בינה כמו שכתוב בינה לבא ובה הלב מבין, על כן צריך לכון ברקודים להמשיך האלפין שבלב על ידי הרגלין, להכלה שהיא בחינת חמש פעמים דין, גימטריא ש"ך, גימטריא נע"ר, ועל ידי אור הלב שנמשך לה, נעשית נערה בה"א, ונעשית ה' פעמים "אדני", וזה בחינת "אדני שפתי תפתח", שעל ידי השפתים שהם נצח והוד נפתח ונמתק הכלה בבחינת זווג, ונעשית בחינת אדני, שהיא נערה, שהיא ראויה לזווג, וזה דאיתא במדרש (בראשית פרשה ע') כשנשא יעקב את לאה, בשעה

שהיו מרקדין היו מזמרין היא ליא, לרמז ליעקב הא לאה, הינו כי לאה היא עלמא דאתכסיא (זהר ויצא קנ"ד), שהוא בחינת לב, כמו שכתוב (תהלים קי"ט) "בלבי צפנתי אמרתך" ומשם המתוק של הדינים, כשממשיכין ה"א מהלב, וזה הא לאה, שצריך להמשיך מלאה האלפין, כדי להמתיק ולתקן את הכלה, גם היו אומרים שהכלה שמה לאה, שעל ידי בחינות עצמה נמתקת. עכ"ל. ויש להוסיף דלפ"ז מבואר דהדינים שבנצח והוד שבאים להמתיק על ידי בינה הם הש"ך דינים. והעירוני שיש רמז דריקוד מורה על תיקונם דהגימ' דריקוד הוא בדיוק ש"ך.

[ויעיין בספר עטרת ישועה על מועדים (מגילת רות) דאיתא וז"ל הנה הריקודין שעושין הוא ברזא דעומר שמתקנים על ידי זה בחינת יסוד בין נצח והוד סוד הרגלים, ועל ידי הריקודין ברגלים מתקנין בחינה זו, על כן תיבת ריקוד"ד עולה ש"ך מספר עומ"ר עם האותיות כמבואר בדברי האריז"ל (עיין בשער הכוונות דרוש י"א לפסח דמבואר כי העומר עולה ש"ך), והעומר היה מנופה

בי"ג נפה (מנחות עו ע"ב), על כן תיבת ריקוד"ד עם י"ג עולה של"ג כמספר חי"ל בל"ע ויקיאנ"ו (איוב כ':ט"ו) שזה השם הוא סוד העלאת הניצוצין קדישין כנודע וכו' ועל ידי זה נמתקין הדינים בשרשן, כי שניהם מודים בדבר אשר על ידי הריקודין מעלין הני"ק שנפלו לחוץ. עכ"ל.]

הנה לפ"ז נמצא שיש דינים למטה בנצח והוד, וממתיקים אותם על ידי שורשם שהוא בבינה, ובאופן שבינה מעלה הרגלים, ולפ"ז אין הגבהת הרגלים כדי להכשיר המתקן (כההבנה המבואר בענף הקודם) אלא הבגהת הרגלים מורה על מה שיהא מתוקן דמגביהים הרגלים להראות שבינה מעלה ומתקן הש"ך דינים על ידי שורשם.

[ובן יש עוד מקורות לעצם הדבר דהגבהת הרגלים בריקוד קשור לתיקון בחינת הרגלים, דעיין בספר רמתיים צופים (בסימן ד') דאיתא וז"ל בענין ריקודין מאנשי מעשה בשעת שמחה אמר שהוא מלשון הנזכר בשבת (עג ע"א) המרקד שהוא אב מלאכה בשבת שמפריד האוכל מתוך הפסולת או

להיפוך כן הוא גם ענין הריקוד שמפריד הגשמיות מהנשמה עד שבא להתפשטות הגשמיות עד כאן דבריו הקדושים ובוזה מובן ענין הריקוד בשעת קדושה שמעלין העקביים למעלה שהוא הפחיתות מן הגוף וכו' על כן בעת שמחת נשואין שנעשה יחוד קדושה והשמחה במעונו אז יתפרדו כל פועלי און העת שיפריד האדם גם כן בריקודיו ולזה המנהג לרקד לשמח חתן וכלה העולה בגימטריא חסד ואמת. עכ"ל. ועיין בספר אור לשמים בליקוטים דאיתא וז"ל סוד מה שמרקדין החתן והכלה, לרמז בזה, כשיש יחוד עליון הוא עליות עולמות הקדושים, וכל העולמות עולים למעלה עד סוף כל המדריגות קידושין שהם מדריגות רגלים בסוד נה"י כמבואר בהכנסת שב"ק, ובשעת ריקודין נושאים הרגלים מן הארץ לרמז שיתעלו העולמים בסוד עולים עמו ואינו יורדות. עכ"ל.]

הנה לפי הבנה זו בהריקוד בחתונה למה אומרים "כלה נאה וחסודה". וי"ל דעיין בשער הכוונות בדרוש לחנוכה דאיתא וז"ל שם קדוש הנקרא

נחל היוצא מר"ת נוצר חסד לאלפים כנודע, ועניינו הוא אור הנמשך מן אימא לז"א כדי שיהיה בו כח להתייחד עמה בג' היחודים הנז' שהם בגימ' נר ולכן תכוין בשם נחל שהוא בגי' הויה דמ"ה דאלפין ואות אלף שבאמצע מילוי אות ו' היא שם אהיה בריבועו כזה יוד ה"א ו' א' א"ה אה"י אהי"ה ו' ה"א כי שם זה מורה ענין אימא המאירה בז"א בהתלבשה בתוכו ונלע"ד ששמעתי שיכוין ג"כ שהנחל הנז' שהוא הויה דמ"ה ובתוכו ריבוע של אהיה ימשך בנוק' הנקרא הויה דב"ן אשר אותיותיה שבמילוי המילוי הם ל"ו אותיות והנה ב"ן ול"ו הם ג"כ בגי' נח"ל ואיני זוכר אם שמעתי זה ממורי ז"ל, אח"כ במלת חנוכה תכוין כי כמו שהמשכנו הארה מאי' אל ז"א בשם נחל כדי שיוכל להתייחד עמה בג' יחודי' הנק' נר כן עתה נמשיך הויה דס"ג של אי' שהוא מספר עשר אותיו' המילוי עם חשבון אותיו' הפשוט לברם שהם כ"ו והרי כ"ו וס"ג בגי' חנוכה וזהו ההמשכה תמשיכנו בנוק' הנק' נר וכו'. עכ"ל. הרי מבואר שיש שני סוגי השפעה הבאים

מאימא לנוק', חדא על ידי "אלף" מיוחד שבתוך ז"א, וחדא על ידי שם ס"ג, פשוטו ומילואו, וי"ל דזהו ענין "נאה" ו"חסודה", דנאה מורה על "א" מיוחד, דהרי נאה הוא נה בגימ' כלה עם "א" בתוכו, המורה על "א" מיוחד שבא לתוך הכלה להשפיע עליה, ו"חסודה" הוא בגימ' פ"ט דהיינו בדיוק ס"ג וכ"ו. וא"כ י"ל שאומרים כלה נאה וחסודה להשפיע מאמא, דהיינו בינה, מקום שורש הדינים שבנוק', דעי"ז ממתיקים הדינים.

[והנה כיון שממתיקים הדינים י"ל גם פירוש אחר בכלה

נאה וחסודה, דעי' בספר שם משמעון דאיתא וז"ל כיצד מרקדין לפני הכלה בש"א כלה כמות שהיא ובה"א כלה נאה וחסודה ופירש"י ז"ל חסודה חוט של חסד משוך עליה, ונ"ל כי הכלה היא המלכות שעיקר בנינה היא מהגבורות אלא שצריך להמתיקה בהמשכת החסדים כנו' ולכן ב"ש שהם מבחי' הגבו' אמרו כלה כמות שהיא אבל ב"ה שהם מבחי' החסדים אמרו שצריך לכוללה מחו"ג ולכן אמרו כלה "נאה" שהם בחי' הגבו' לפי שהם

מתחלקים לה' חלקים וכל חלק עולה נ"ו כמב' בכוונת העומר והנה "נאה" עולה בגימטריא נ"ו וחסודה הם בחי' החסדים כפירש"י חוט של חסד משוך עליה וכ"א דבר כפי בחינתו וק"ל. עכ"ל. ועיין בספר פני דוד פרשת חיי שרה דאיתא וז"ל והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וכו' אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני, יש להרגיש אמאי הזכיר יצחק והול"ל בן אדוני כמ"ש אח"ך ועוד צריך להבין אומרו ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני, ואפשר במה שידוע כי יצחק מדת הגבורה, והאשה סתמא היא דין דינא דמלכותא דינא, ואם אשת יצחק היא דינא קשיא לא יכוננו יחדיו דין קשה עם דין קשה ובהתחברם עוד יתחזק ויגביר הדין מאד מאד, ומזה ירע לאברהם אע"ה אשר הוא רח"ם רחמתי"ם וזה שמו אברהם גימטריא רח"ם הן חונן והן מרחם ואהבת חסד גדול יתר מאד ואיך יוכלו לשבת יחדיו, אבל אם אשת יצחק תהיה מחסד שבדין מה טוב ומה נעים כי שותף מדת הדין הקשה בחסד שבדין ויהיה מיתוק והדין מזוג,

הוא הדבר אשר דיברו אליעזר והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה וכו' כי זה יורה על תכונתה שהיא בעלת חסד ורוח נדיבה למהר להשקות לי ולגמלים ואוהבת חסד בהיותה נערה וטבעה ומדתה חסד שבדין, אותה הוכחת לעבדך ליצחק הוכחת בסוד גבורות ממותקות על דרך שכתב רבינו האר"י זצ"ל בפ' טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת לעבדך ליצחק שהוא דין קשה דכיון שזו הנערה חסדיה נגלי' ומצד טבעה אוהב' חסד בהתחברה עם יצחק זיווגן עולה יפה דבר נאה ומתקבל כי הדינין מתמתקים בשרשן, ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני אברהם שהוא מדת חסד גדול, וזה חסדך כי האשה הבאה אל ביתו כי כלתו היא נאה וחסודה והוא דבר מופלא כי האשה סתמא דינין וסדר נשים רובן ככלן דינא קשיא וזה טעם כי האשה עיניה צרה באורחים כמשו"ל כי מדת הדין מדקדקת ואינה מוותרת, ואם נערה זו בעלת חסד תהיה כמין חומר להזדווג עם יצחק והוא חסד גדול עם אדוני אברהם איש חסד שבחסד. עכ"ל.]

הנה לפכ"ז נמצא דהמרקד, שגורם השפעה מבינה לכלה, הוא דומה להחתן שג"כ משפיע מבינה לכלה, דעי' בעץ חיים שער ל"ד פ"ד דאיתא וז"ל כבר ידעת כי הבינה, הנה"י שלה שבהם ניתנין המוחין של ז"א, הם ג' אהי"ה, אחד דיודי"ן קס"א, והוא בנצח, ואחד דאלפי"ן קמ"ג, והוא בהוד, ואחד דההי"ן קנ"א, ביסוד, ושלשתן הם תנ"ה והוא גימטריא חותם עם הכולל, ולפעמים נעשה "נד'ת דותה", ואין להאריך, אמנם עתה שקבלה פעם ב' המוחין ע"י בינה, אז קבלה הארה ג"כ מן לבושים שלה, שהם ג' אהי"ה הנ"ל שהם גימטריא חותם, וזהו סוד מלכות שבנוקבא, שהוא סוד החותם החיצון, כי כל עיקרה מן הלבושים של נה"י דאמא, וכשאדם מזדווג עם אשתו אז נקרא "חתן וכלה", כי ג' אהי"ה במלואן עם ג' שמות עצמן הם גימטריא חת"ן, כי עתה נכנס בהם, וכן היא נקרא כלל שהם ה' אותיות מנצפ"ך (שהוא אות ה' מכלה), וכל א' כלול מ'י, הרי נ', וזהו כ"ל מכלה. עכ"ל.

הנה ע"פ כל הנ"ל, יש לחקור אורות כדי להשפיעם, או האם יש לגבי המרקד עם הרגלים לכוון בזה ששמעלה הרגלים בחתונה, האם יש לכוון בזה ומתקנם. ואפשר דיכול לכוון ששמעלה הרגלים כדי להעלות שניהם. וצע"ע למעשה.

ענף מז

מרקדין לפני הכלה שהיא נקודה ה' לתקנה דומיא דהחתן וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי

עיינן בפרק א' שראינו ע"פ המבואר להדיא בשער המצות בפרשת קדושים ובעוד מקורות שהאדם הוא דוגמת ז"א והאשה היא דוגמת נוק' דז"א, והיינו שהאדם הוא דוגמת נקודה ד' והאשה היא דוגמת נקודה ה' (שהרי יש ה' נקודות בכללות, א"א אבא אמא ז"א ונוק').

שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה. עכ"ל. ועיינן בספר נקודות הכסף (חלק קידושין

והנה עיינן בשער המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקדושין כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין

עמ' כ"ז) דאיתא וז"ל במצות הקידושין אנו מתקנים את זו"ן דנקודה ד' וה' מאחר ומצוה זו היא המכשיר לקיים מצות פריה ורביה שעל ידה מזדווגים זו"ן דנקודה ד' וה', והנה אע"פ שהאנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ד' והנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ה' מ"מ מצינו שני זמנים בשנה בהם האנשים מתקנים גם את הנקודה הה' והוא בחלק מתפילות יוהכ"פ ובמצות עונה כאשר כתב מרן בספרו הטהור נהר שלום דף ל"ח ע"ב וזלה"ק ודע כי הנזק העולה בתפילות של יוה"כ קודם הז"א עד כתר דאמא אינה הנזק הפרטית רחל מלך הז' דז"א אלא היא הנקודה החמישית דאצי' הנק' בכללות נוקבא דז"א אבל היא כלולה מכל הפרצופים ומכל העולמות והיא הנתקנת ע"י הנשים ע"י מצות שאין הזמן גרמא והיא בת זוג דז"א ומזדווג עמה ע"י קיום מצות עונה כנודע, ועוד כתב שם בדף יז ע"ב דהיחודים והזיווגים שבתפילות הם דחב"ד דכל פרט ע"י הדעת וכן דכל המצות אבל זיווג דו"ק ע"י יסוד התחתון אפשר שאינו נעשה רק

ע"י מצות פריה ורביה ומאחר ומצות הקידושין הינה המכשיר שעל ידו נושא האדם את אשתו כדת וכדין ויוכל עי"כ לקיים מצות פריה ורביה נבין שהאדם הרומז לנקודה ד' הנושא את אשתו הרומזת לנקודה ה' מתקן לא רק את זו"ן דנקודה ד' הנוגעת אליו כי אם גם את זו"ן דנקודה ה' הנוגעת לאשתו כדכתב הרב המגיה בהגהתו הגה"ה א' בסדר כוונת מצות הקידושין בסידור אור הלבנה בקונטרס אור החיים דף צ"ט. עכ"ל. הרי מבואר שבבעילת מצוה האדם מתקן נקודה ה'.

ולפכ"ז מובן מאד למה בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי, שכשמתחילים הנשואין דוקא ברביעי מורים שיש כאן בחינת רביעי, והיינו בחינת האדם שהוא המורה על ז"א בחינת נקודת ד', אבל הבעילה היא בחמישי, דע"ז מורים דז"א מתקן נקודה ה'.

והנה לפ"ז היה אפשר לומר דרך החתן עוסק בתיקון האשה הדומה לנזק' דז"א. אבל יש מקורות דגם שאר המשתתפים

בחתונה עוסקים בתיקון האשה הדומה לנוק' דז"א.

דהנה ראינו המבואר במס' כתובות בדף טז ע"ב דאיתא תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה וכו', אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטייתה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא. ועי' בטור באה"ע ריש סימן ס"ה דאיתא וז"ל מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה ואפי' אינה נאה ואמרו על ר' יהודה ב"ר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה. ועי'

בשו"ע שם דאיתא וז"ל מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניה, ולומר שהיא נאה וחסודה וכו', הג"ה ומצינו שרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה. עכ"ל. הרי מבואר דאין הענין המיוחד הנ"ל רק לרקד בשמחת חתן וכלה, אלא הוא לרקד לפני הכלה (או עם הכלה אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי).

[ועיין בבית שמואל בסימן כ"א ס"ק י"א דאיתא וז"ל נהגו לרקד עם הכלה לחבבה על החתן או לכבוד אביה ות"ח ראוי להחמיר רש"ל, וב"ח כתב במלכותינו נהגו להקל דלא נהוג אסור ומשמע מתוס' כל שאין כוונתו לשם חיבה אלא לשם שמים מותר. עכ"ל. ועיין בספר תולדות אדם דאיתא וז"ל פעם אחת היתה משתה של נישואין בבית הגבירים, ור' זלמן היה בראש הקרואים, פתח ואמר כתיב ירמיהו ל"ג: עוד ישמע כו' קול ששון וגו' ודרשו חז"ל כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות והיה מונה כל מדרשי רבותינו על מקרא זה ואחזו ביד החתן ודבר עמו דברי תורה בדברי צחות עד שצהלו

פני החתן, אחר כן רקד עם הכלה אחוזי יד על ידי מטפחת בנועם לב ופנים מאירות ובסדר מתוקן ונעים מאד עד שפחד ורחב לבב כל הקרואים ועיניהם החלו יורדות מים מרוב גיל ושמחה. עכ"ל. ועיין בספר דברי תורה לבעל המנחת אלעזר דאיתא וז"ל שמעתי וראיתי מאדמו"ר הק' משינאווע זי"ע שהיה אצלו עבודה גדולה לרקד לפני הכלה בבהירות גדול אמנם כדחז"ל כיצד מרקדין לפני הכלה ולא היה אוחו במטפחת אחד בידו עם הכלה שאוחזת ג"כ במטפחת וכו' ודברי חז"ל בדיוק רק לפני הכלה. עכ"ל.]

והנה לפ"ז לכאורה היה א"ש לומר דגם המרקד עוסק בתיקון הכלה, דהיינו הנקודה הה'.

ובאמת, יש לזה מקורות מפורשות מהמבואר בענפים הקודמים, דלהמבואר שם מרקדים כדי להעלות האורות כדי להשפיע נ"ה אורות לכלה, או מרקדים להראות על המתקת הדינים מהכלה (ולעשותה נערה הראוי' לזיווג).

ועיין גם מש"כ בספר נקודות הכסף (חלק קידושין עמ' צ"ח) וז"ל מאחר וכל ענין החופה והקידושין הוא הכנה לצורך זיווג זו"ן דנקודה ד' וה' דפרטות מצות הקידושין הנרמזים באיש ואשתו שע"י קידושיהם יוכלו להזדווג ולהוליד נשמות קדושות לעולם ולזה הקלי' בראותם שעתה מתכוננים לזיווג עליון זה ולהוליד נשמות קדושות מנסים הם להתגבר ביותר על האיש והאשה לפתותם ולעורר בהם תדיר תאוות גשמיות בכדי שלא יהיה זיווגם בקדושה ולש"ש כדבעי, ועתה נבין עבודת הצדיקים הקדושים שהשקיעו כוחות עצומים בענין הריקודין וכו' באשר הוא ענין קדוש ונשגב לתת עזר ועליה לשכינה הק' היא בחי' זו"ן דנקודה ה' ולהכינה להזדווג עם ז"א בעלה הוא זו"ן דנקודה הד' ועי"כ יושפע שפע קודש לחתן ולכלה לקדש א"ע בקדושה עליונה כל ימי חייהם להוליד נשמות קדושות זרע ברך ה' לעולם. עכ"ל.

עוד יש להעיר דלפי המבואר בענפים הקודמים המרקד הוא דוגמת ז"א, דעל ידי המרקד

יש השפעת נ"ה אורות מז"א לנוק',
או על ידי המרקד בינה ממתיק
דיני נוק' על ידי השפעה דרך ז"א.
וא"כ כמו שיש ענין מיוחד לישא
ברביעי ולהיות נבעלת
בחמישי, דהחתן בנקודה ד' מתקן
הכלה שבנקודה ה', הוא הדין
שיש לזה ענין מיוחד לגבי המרקד,
שיהא בחתונה שהיא ברביעי
הנמשך לחמישי, דהמרקד בנקודה
ד' מתקן הכלה שבנקודה ה'.

ענף מח

מורקדין לפני הכלה דומיא להריקוד בקידוש לבנה וממילא הוי ענין מיוחד ליום הרביעי

עיינ בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר
מאה קשיטה סימן פ"ה
דאיתא וז"ל אשר יחדו נמתיק
סוד ס"ת רוקד למד על ברכת
הלבנה שרוקדין בה שמצוה
לעשותה ברוב עם הדרת מלך
והזהיר בה זוכה ונוחל שי עולמות
בגי' רוקד. עכ"ל. הרי מבואר
שיש קשר מיוחד בין הלבנה
ורקידה. ובאמת קידוש לבנה הוא
הפעם היחיד שאנו מזכירים רקידה
שלנו בנוסח התפילה (כשם שאני
רוקד כנגדך וכו'). ועי' ברמ"א
באו"ח סימן תכ"ו דאיתא וז"ל
ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי
וקיים, שמלכותו נמשל ללבנה
ועתיד להתחדש כמותה וכנסת
ישראל תחזור להתדבק בבעלה
שהוא הקב"ה, דוגמת הלבנה
המתחדשת עם החמה שנאמר
שמש ומגן ה' (תהילים פ"ד: י"ב)
ולכך עושין שמחות ורקודין
בקידוש החדש דוגמת שמחת
נישואין. עכ"ל. הרי מבואר להדיא
דהריקוד לפני הכלה והריקוד
בקידוש לבנה הם ענין אחד.

וחנה עיין לעיל בפרק א' דרקידיה לפני הבתולה הנישאת שנתבאר להדיא דבתולה נישאת ליום הרביעי מחמת הקשר המיוחד בין הלבנה ויום הרביעי, ולהנ"ל י"ל דגם הענין המיוחד

הוא בהאי חתונה שהיא ליום הרביעי. (וי"ל דאף אם נמשכת לליל חמישי עדיין אפשר ליזיל בתר התחלת החתונה.)

ענף מט

מרקדין לפני הכלה אתלת והוי חלק עיקרי מחתונה ביום הרביעי שמציל משלש עבירות חמורות ומבטל שלשה יצרים

בחתונה, א"כ לכאורה היה א"ש אם מצינו דהריקוד לפני הכלה ג"כ קשור לביטול הני עבירות ויצרים.

וחנה עיי"ש בכתובות בהסוגיא דריקוד לפני הכלה דאיתא תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה וכו' אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר

א

עייין לעיל בפרק א' שנתבאר דבתולה נישאת ליום הרביעי מחמת שלשה טעמים שהוזכרו בש"ס, והם כנגד השלשה יצרים והשלש עבירות חמורות, ועי"ז מייסדים בית ישראל על ראת שמים היפך השלש עבירות והשלשה יצרים, יעו"ש.

וחנה כיון שנתבאר דריקוד לפני הכלה הוא ענין עיקרי

כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא.

הרי שהוזכרו בזה בדיוק שלשה מרקדים, ר' יהודה, רב שמואל בר רב יצחק ורב אחא. ולכאורה א"ש לומר דהני שלשה מרקדים הם כנגד השלש עבירות חמורות והשלשה יצרים וביטולם. דהנה יש בהדי כל אחד מהמרקדים דבר מיוחד שעשה שלא הוזכר בהדי המרקדים האחרים.

דהנה רק רב אחא היה "מרכיב לה אכתפיה ומרקד", ופשוט שיש בהאי הנהגה ביטול התאווני (ולכך האי הנהגה רק שייך אי דמיין עלייכו ככשורא).

ורק אצל ר' יהודה הוזכר שמלבד הריקוד הוא גם אמר כלה נאה וחסודה, וא"כ הוא היה אומר דיבורים טובים לשמח אחרוני (ומסתמא אף על מכוורת אמר כן כשיטת בית הלל), וזהו היפך מלשון הרע ושפיכות דמים, וא"כ יש בהאי הנהגה ביטול הכעסני. [אבל א"כ צ"ב למה היה נוטל בד של הדס, וי"ל דזה שייך להא שאמר כלה נאה וחסודה, דעי' שם בפתח עינים דאיתא וז"ל אמרו עליו על ר' יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה יש להרגיש מ"ט לקח בד הדס והריקוד בב"ד יהיה ואפשר במ"ש פ"ק דמגילה אסתר ירקרקת היתה כהדס וחוט של חסד משוך עליה, והנה בסוגיין כתוב בשיטה מקובצת וז"ל כל הכלות משבחין אותן כן כלה נאה וחסודה פירוש בעלת חן וחוט של חסד משוך עליה רש"י מהדורא קמא, פי' לפי' דאפי' שהיא כעורה אפשר בחוט של חסד כדאמרינן גבי אסתר, ע"כ, וידוע דר"י בר אלעאי הוא חסיד וכמ"ש בש"ס דכי קאמר מעשה בחסיד א' היינו ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר אלעאי,

ואמטו להכי כדי שלא לשקר באומרו כלה נאה וחסודה נטל בד הדס לרמוז להדסה היא אסתר שהיתה ירקרקת כהדס וחוט של חסד משוך עליה וכן הוא שאומר כלה נאה וחסודה רמז דאפשר לחוט של חסד משוך עליה כמ"ש בשיטה מקובצת. עכ"ל. ויש להוסיף דלפי הנ"ל נמצא דהנהגת ר' יהודה בר' אילעאי הוא כעין הטעמא ד"ברכה" לגבי בתולה נישאת ליום הרביעי, וא"כ א"ש שנטל בד של הדס, דעי' הכא בבן יהוידע דאיתא וז"ל שהיה נוטל בד של הדס וכו' נ"ל בס"ד טעם שהיה נוטל הדס, לסימן טוב שיזכו לבנים צדיקים שנקראים הדסים (מגילה יג ע"א), או יובן הד"ס עולה מספר בן טוב, שיזכו לבן טוב חכם וירא שמים. עכ"ל.]

ורק רב שמואל בר רב יצחק היה מרקד אתלת, ופרש"י אתלת, שלש בדין זורק אחת ומקבל אחת, (ולא הוזכר שר' יהודה היה עושה כן, שר' יהודה רק נטל בד של הדס, אבל רב שמואל בר רב יצחק נטל שלש בדין והיה זורקן). והנה אם רק זורק דבר אחד למעלה ואח"כ

הדבר יורד למטה, אז לית להאי דבר קביעות מקום למעלה, דחצי מהזמן הוא למעלה וחצי מהזמן הוא למטה, וכן אם זורק שני דברים למעלה ואח"כ יורדים למטה, כיון שיש לו שני ידיים הוא יכול לאחוז שני הדברים חצי מהזמן למטה, אבל אם זורק שלשה דברים, בע"כ דתמיד הוי הקביעות מקום של אחד מהם למעלה, דאינו יכול לאחוז שלשה דברים, שרק יש לו שני ידיים. ויש בזה סמל לקביעות מקום למעלה. ויש לומר שיש בזה עליה לדברים גשמיים למעלה, ויש בזה ביטול ליצרא דמיני הכופר בכל המושג דלמעלה.

וא"כ יש בהני שלש הנהגות שעשו בהדי הריקוד ביטול לשלשה יצרים בהדי השמחה, מיני כעסני ותאווני, ואז השמחה היא שמחה שלימה המייסדת הבית החדש על יראת שמים היפך השלש עבירות והשלשה יצרים.

ב

הנה יש הרבה מקורות דהיצרא דמיני שייך לאידך ב' יצרים וכולל הכח דשניהם, לדוגמא, עיין בזוה"ק ח"ב דף סד ע"ב דאיתא

משלחי רגל השור והחמור, אינן תרין כתרי שמאלא, דאחידן בהו עמין עכו"ם, דאקרון שור וחמור, והיינו דכתיב ויהי לי שור וחמור, בגין דלבן חכים הוה בחרשין ובאינון כתרי תתאין, ובאינון בעא לאובדא ליעקב, כמה דכתיב ארמי אובד אבי, והא אתמר, וכשישראל זכאין משלחי להו ולא יכלי לשלטאה עלייהו, הדא הוא דכתיב משלחי רגל השור והחמור, דלא שלטי בהו אמר רבי אבא, כד מזדווגי כחדא, לא יכלי בני עלמא למיקם בהו, ועל דא כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, יחדיו דייקא, ותנינן לא יהיב איניש דוכתא לזינין בישין, דהא בעובדא דבני נשא אתער מה דלא אצטריך, וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו, אמר רבי אבא, כד מזדווגי כחדא, לא יכלי בני עלמא למיקם בהו, ועל דא כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, יחדיו דייקא, ותנינן לא יהיב איניש דוכתא לזינין בישין, דהא בעובדא דבני נשא אתער מה דלא אצטריך, וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו, מתקיפוטא דלהון דאקרי כלב, ודא חציפא מכלהו, הדא הוא דכתיב ולכל בני ישראל לא יחרץ

כלב לשונו, ועיין בספר יהל אור בליקוטים לפרשת בהר דאיתא וז"ל ח'ש"ך ג' קליפות שור וחמור כלב, ושור וחמור הן ב' מדות הכוללות הכל התאוני והכעסני שהם עשו וישמעאל וכו', והחמור בו התאוה בשר חמורים כו' ושור כעס שור נוגח ריש תורא בדיקולא, וכלב בו שניהם כח הכעסני ברוח שבא מהגבוה רוח גבוהה ותאוה בנפש נפש רחבה, עכ"ל, ועיין בבאר יצחק בפ' בראשית דאיתא וז"ל חמור ושור ימינא ושמאלא וכלב הוא עמלק באמצע נפק מביניהו והוא בלשון באמצע בין ב' ידיים כמ"ש לא יחרץ כלב לשונו. עכ"ל. ועיין בילקוט ראובני פרשת תזריע ובערכים ערך כלב דאיתא הנחש תקע ביה שו"ר וחמו"ר הוא בגימטריא "צרעת" סוד אשה רעה צרעת לבעלה לכן כשבא נחש על חוה נלקה בצרעת ובעשיית העגל חזר וניער שור וחמור כי העגל היה חציו שור וחציו חמור וחזרו לישראל לזוהמת הנחש ע"כ נעשו מצורעים וכו' לכן המשחרר עבדו עובר בעשה כי משוחרר אותיות שור וחמור שח"ו מביא ומזווג שור וזהו סוד הזוהר כלב נפיק מתקיפוטא דילהון

עיינן אותיות אמצעי' י' מ"ו גי' כלב וכו'. עכ"ל. הרי דכלב בא מהאמצע של שור וחמור, דאותיות אמצעיות של שור וחמור הם "ו" ו"מו" דהיינו גימטריא נ"ב, והגימטריא של כלב הוא נ"ב. ועי' בספר בניהו בן יהוידע למס' ראש השנה דף ד ע"א דאיתא וז"ל והנה ידוע מה שכתב הרב זרע בירך ז"ל בפרשת בא בשם זוהר הקדוש דמזווג שתי קליפות של שור וחמור יצא מהם קליפת כלב, וכתב בשם הרב מגלה עמוקות ז"ל על כן אותיות אמצעיות של שור וחמור הם מספר כלב. עכ"ל. ועי' בפירוש הרמ"ז על זוהר שמות דאיתא וז"ל שחג"ת הקליפה הם שור כלב וחמור שסימנם חש"ך והכלב הוא חשוב מהחמור שהוא באמצע. עכ"ל. ועי' בספר עמק המלך שער תיקוני התשובה פ"ו דאיתא וז"ל יש מרכבה חיצונית לקליפה וכו' שור וחמור כח עשו וישמעאל וכו' ותחתיהם כח כלב הוא עמלק ולכן וכו' עשו נשא לבת ישמעאל ונזדווג שור וחמור, ויצא מכח שניהם עמלק, דהיינו הכלב הזה וזהו סוד שצוה הקב"ה "לא תחרוש בשור ובחמר יחדיו", וסימנם שכ"ח, וזהו שנאמר, "זכור

את אשר עשה לך עמלק וכו' ומתחת השמים לא תשכח" ונאמר "הצילה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי", רצה לומר אם אלך חס ושלום יחידי בלא שמירה דרך הגיהנם, ישלוט בי הכלב הרע הזה. עכ"ל.

וא"כ לפי הנ"ל דהנהגת רב שמואל בר רב יצחק במיוחד הוא כנגד מיני היה א"ש אם יש בזה אופן שכולל גם ביטול התאווני וביטול הכעסני. והאמת יורה דרכו, דדוקא לגבי האי הנהגה איתא בגמרא ג' עניינים, "אהנייה ליה שוטיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא", ופרש"י וז"ל שוטיה שוט של הדס שהיה מרקד בו, שיטתיה שיטתו ומנהגו, שטותיה שהיה מתנהג כשוטה. עכ"ל. וי"ל דהני ג' עניינים כנגד ג' יצרים. ד"שיטתיה" הוא עצם הנהגתו, וזהו ביטול המיני וכו"ל. ו"שטותיה" הוא כנגד התאווני, דמפורש בגמ' דאין אדם עובר עבירת סוטה אא"כ נכנס בו רוח שטות, וע"י הנהגת רב שמואל בר רב יצחק שהשתמש עם "שטות" למצוה יש ביטול

לתאווני. והנה רב שמואל בר רב גס לכלול הנהגתו של ר' יהודה יצחק היה יכול לרקד אתלת עם ב"ר אילעאי, וא"כ זהו ביטול דברים אחרים, וי"ל דדוקא הכעסני כעין הנהגת ר' יהודה השתמש עם שלשה הדסים כדי ב"ר אילעאי.

ענף נ

מרקדין לפני הכלה אתלת להעלות ב"ן לכל"ה על ידי נה"י וממילא הוי ענין הקשור במיוחד ליום הרביעי ויום החמישי

עיינ בשער הכוונות דרושי קבלת שבת דרוש א' דאיתא וז"ל ומה שתכוין בזה הכלה הוא שתכוין בעשיה שהיא הויה דההין בגי' ב"ן העולה לגבי נה"י דיצירה שהם ג"ס תחתונות דיצירה וחיבור ב"ן עם ג' הם בגי' כל"ה כי כאשר הויה דב"ן עול' בנה"י נעשית כל"ה. עכ"ל. וכן עיינ בפע"ח שער השבת פרק ח' דאיתא וז"ל אמנם מה שתכוין בשם כלה בזה, שהוא ב"ן דההין, שהוא שם עשיה, ועולה לגבי ג' ספירות נה"י דיצירה, הרי ב"ן וג' ספירות הנ"ל, גי' כלה, כי כששם ב"ן עולה בנה"י, אז נקרא כלה. עכ"ל. ועיינ בפירוש הרמ"ז על הזהר ח"א דף ט' ע"א דאיתא וז"ל במלכות הנק' כלה ואז מאירים נה"י דזעיר אור גדול מכח התתקנם בחסדים וכו' ואז הנוקבא מתתקנת תיקון גדול וראויה ליקרא כלה כי היא עצמה שם ב"ן וג' מדות נה"י גימטריא כלה ועל תיקון זה נאמר דאתחברת בבעלה כי ירכין לבר מגופא ומציאותם הוא לבנין הכלה ושם היא עיקר חיבורה. עכ"ל. הרי מפורש דתיקון הכלה היינו להעלות

ב"ן לכל"ה על ידי "שלשה דברים מיוחדים" (נה"י), דהגים' דב"ן עם ג' כנגד נה"י הוא בגימ' כל"ה.

[ועיין גם בעץ חיים שער ל"ד פ"ד דאיתא וז"ל כבר ידעת כי הבינה, הנה"י שלה שבהם ניתנין המוחין של ז"א, הם ג' אהי"ה, אחד דיודי"ן קס"א, והוא בנצח, ואחד דאלפי"ן קמ"ג, והוא בהוד, ואחד דההי"ן קנ"א, ביסוד, ושלשתן הם תנ"ה והוא גימטריא חותם עם הכולל וכו', וכשאדם מזדווג עם אשתו אז נקרא "חתן וכלה", כי ג' אהי"ה במלואן עם ג' שמות עצמן הם גימטריא חת"ן, כי עתה נכנס בהם. עכ"ל. הרי מבואר שהחתן מתקן כלה עם ג' שמות אהי"ה, והיינו כנ"ל דכל התיקוני כלה הכא הם בקבוצי שלש כנגד נה"י.]

והנה אם המרקד גם בעי לתקן הכלה, וחזינן שהתיקון מב"ן לכל"ה הוא דוקא על ידי תוספת שלש, א"כ היה א"ש אם ענין הריקוד הוא בבחינת תוספת שלש. והאמת יורה דרכו, דעיי"ש בכתובות בהסוגיא דריקוד לפני הכלה דאיתא תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי

אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה וכו' אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטייתה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עליכו ככשורא לחיי ואי לא לא. הרי שהוזכרו בזה בדיוק שלשה מרקדים, ר' יהודה, רב שמואל בר רב יצחק ורב אחא. ור' יהודה בדוקא נטל בד של הדס שזהו דבר שמבואר בכ"מ שייחודו הוא שילוש, ורב שמואל בר רב יצחק דוקא היה מרקד אתלת, והוזכרו בדיוק שלשה ביאורים למאי אהני ליה "אהנייה ליה שוטייתה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא" (ופרש"י וז"ל שוטייתה שוט של הדס שהיה

מרקד בו, שיטתיה שיטתו ומנהגו, שטותיה שהיה מתנהג כשוטה, עכ"ל), הרי מבואר בכל אורך הסוגיא דהריקוד לפני הכלה הוא דוקא בצורת תלת. ולהנ"ל הוא מובן מאד בס"ד, דהמרקדים לפני הכלה רוצים לתקן ב"ן להעלותו לכל"ה. והדברים נפלאים.

וחנה כיון דמבואר דהתיקון הוא דוקא על ידי "נצח הוד יסוד" י"ל דלכך עושים התיקון ביום רביעי שאז מתחילים ימים כנגד נצח הוד יסוד, או י"ל דלכך עושים התיקון ביום רביעי וביום חמישי דהם ימים פרטיים כנגד נצח והוד.

ענף נא

מרקדין לפני הכלה בגימטריא שם שד"י
להכין כלי היסוד – ויל"ע האם הדברים שייכים
במיוחד ל"נצח והוד" ו"רביעי וחמישי"

עייין בספר מצת שימורים (בשער המזוזה) דאיתא וז"ל ע"י גילוי של יסוד דבינה הנק' שד"י מתגרשים משם השס"ה שדים, וז"ש "ושעירים ירקדו שם" ר"ל שכל השדים הם מרקדים לקבל השפע מהיסוד לבינה ששם הוא שם "שדי" שגימטריא "ירקד" וע"י גילוי השם מרקדים משם ובורחים משם ג"כ. עכ"ל. הרי מבואר עייין בספר ארון חיים דאיתא וז"ל ריקד חסר וא"ו הוא בגימטריא השם שד"י וזהו כיצד מרקדין לפני הכלה מרקדין ריקד היינו שם שד"י לפני הכלה השכינה שירקד הוא בגימ' שד"י. וא"כ אם יש ענין מיוחד לרקד לפני הכלה, בע"כ שיש בזה ענין מיוחד השייך להשם שד"י.

לעשות יחוד קוב"ה ושכינתיה ע"י הריקוד, עו"ל מרקדין ריקד מספרו שם שד"י הרשום בחותם הקדוש באב"ק כדאיתא בתיקוני זוהר "והאי איהו רשימו דברית מילה שדי מלבר יהו"ה מלגאו"ל לפני הכלה" שיהי' הזווג בקדושה עם חותם שם שד"י. עכ"ל.

ועיין בבן יהודע על כתובות דף יז ע"א דאיתא וז"ל שם רב אחא מרכיב לה אכתפיה, נראה ודאי שהיתה יושבת על כסא, והוא מרכיב הכסא על כתפו ומרקד, באופן שלא היה נוגע גופה בגופו, וזה פשוט וברור, ומה שהיה מרכיב אכתפיה, כי כתף הוא מספר ת"ק, שהוא מלוי שם שדי, שממנו מתברכים רמ"ח אברים של האיש, ורנ"ב אברים של האשה, שהם סך הכל ת"ק כנודע, ורמז להם בזה, כי עתה ע"י נשואין נשלם אצלכם הארת מלוי שם שדי הרמז בכת"ף, כמ"ש רבינו האר"י ז"ל שהכתף בו רמז מלוי שם שדי שעולה מספר כתף. עכ"ל.

ועיין בספר דברי שלום אה"ע סימן ס"ה דאיתא וז"ל ריקוד וכו' שרוקדים וכו' עם הכלה עושה התעוררות והכנה

אצל כלי היסוד של הכלה לקראת קבלת ההוא רוחא מבחינת אור פנימי שאמורה לקבל בחופה השניה עת שיכניסה החתן לביתו ויתייחדו שם ביחד וכו' שד"י הוא בחינת היסוד דז"א המשפיע במלכות כנודע לכן יש לרקוד עם הכלה בצורת שם שד"י, והיינו שתחילה רוקד ומהלך קדימה כמה צעדים וחוזר לאחור בצורת הרגל הימנית של אות ש' ואח"כ רוקד ומהלך מעט לשמאל כמה צעדים וחוזר לאחור כנגד רגל אמצעית דאות ש' ואח"כ רוקד ומהלך יותר לשמאל כמה צעדים וחוזר לאחור כנגד רגל שמאלית של אות ש', אח"כ רוקד בצורת אות ד' והיינו שעומד מעט ופוסע ביושר כמה צעדים לצד שמאל וחוזר ביושר לצד ימין קצת יותר מהיכן שעומד בתחילה ואח"כ שוב צועד ביושר מעט וחוזר למקום ההתחלה ואח"כ פוסע לאחור, אח"כ רוקד בצורת מעגל, כי צורת עיגול היא צורת נקודה שהוא סוד אות י' כנודע (עיין בעץ חיים שער שבירת הכלים פרק ב' דף מא ע"א), כך חוזר על הריקוד הזה של שם שד"י ג' פעמים כנגד ג' כלי יסוד

קצו חתונה נישואין ביום רביעי בזמן המשנה ובזה"ז ברביעי

הנוקבא שהם ג' שמות שד"י (עיין ולפכ"ז יל"ע האם הריקוד מישך
בעין חיים שער מ"ד פרק ג' דף שייך ל"נצח והוד"
צט ע"א). עכ"ל. ול"רביעי וחמישי". וצע"ע בכ"ז.

קונטרס ברכה לדגים

בענין האם יש נפק"מ למעשה
מהא דברכה נאמרה לדגים
ביום חמישי

קונטרס ברכה לדגים

בענין האם יש נפק"מ למעשה
מהא דברכה נאמרה לדגים
ביום חמישי

עיינ' במתני' בריש כתובות דאיתא בתולה נשאת ליום הרביעי
ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים
היה משכים לבית דין, ועיי"ש בגמ' דאיתא אמר רב יהודה אמר
שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו
טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה
לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת

בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה, וכן עיי"ש בדף ג ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה.

והנה עיי"ש בדף ה ע"א דאיתא איבעיא להו בתולה נישאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישין לאיקרוי דעתא או דלמא בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישין לאיקרוי דעתא תא שמע דתני בר קפרא בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרוי דעתא לא חיישין אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ברכה דאדם עדיפא ליה ואי נמי משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך לו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא ביניהו אדם בטל אי נמי יום טוב שחל להיות בערב שבת.

והנה חזינן דדברי בר קפרא ד"בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם" רק הובאו באמצע הסוגיא כדי להביא רא' לגבי שאלת הגמ', אבל לא הובאו בפנ"ע ללמד עצם הדברים ד"בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם", ואפשר דמשמע מזה דהגמ' סוברת דדברי בר קפרא הם דעת יחיד ולא סבירא לן כוותי'. ועכ"פ לכאורה כן מוכח מהסוגיא הנ"ל בדף ב' ומהברייתא הנ"ל בדף ג', דלמה הוצרך לן

לחדש טעמא דשקדו, הא י"ל דאין בתולה נישאת באחד בשבת מטעמא דברכה.

אבל עיין בתוס' בסוף דף ב ע"א דאיתא וז"ל ותנשא באחד בשבת לא בעי לשנויי דנישאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה שנאמרה בו לדגים כדאמרינן לקמן ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום ברכה ואומר ר"י דטעם דברכה אינה אלא עצה טובה ולא מקרי עבריינא אבל משום שקדו מקרי עבריינא. עכ"ל. ועיי"ש בתוה"ר דאיתא וז"ל אין לפרש המשנה בלאו טעמא דשקדו כי טעם ברכה לדגים אינו טעם מספיק אלא לדחות הביאה מיום רביעי עד ליל חמישי כדקתני כברייא לקמן בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אבל לא לדחות מיום ראשון עד יום רביעי. עכ"ל. הרי דתוס' ותוה"ר הסבירו באופ"א למה הסוגיא אמר הטעם דשקדו ולא הטעם דברכה, ומשמע דהבינו דגם הסוגיא סובר הטעמא דברכה, ולית בזה שום מחלוקת.

ועי' גם ברי"ף הכא דאיתא תני בר קפרא בתולה נשאת יום רביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי, הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם, ותני' מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי, שאם אתה אומ' תבעל בחמישי למחר משכים לאומנותו והולך, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת. הרי דהרי"ף באמת הביא דברי בר קפרא בפנ"ע, ולא רק בתוך סוגיא להביא ראי', ומשמע כהנתבאר בדעת התוס' דדברי בר קפרא הם לכ"ע, ולית בזה מחלוקת.

נמצא דלמדנו מדברי הראשונים דמלכד הטעמים הנ"ל ד"טענת בתולים" ו"שקדו" יש עוד סיבה דבתולה נישאת ליום הרביעי, ד"בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם".

הנה אפשר דדברי בר קפרא הם מרומזים במתני', דעי' במלאכת שלמה על המשנה דאיתא זז"ל ובגמ' תני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ונלע"ד דמשום הכי דייק תנא וקתני ליום הרביעי ליום החמישי בלמד ולא קתני ביום הרביעי ביום החמישי בבית לרמוז לנו ג"כ שהכוונה לתועלת הנמשך ביציאת יום רביעי דהיינו ליל חמישי שנאמרה בו ברכה לדגים וכן ג"כ ליום חמישי לתועלת הנמשך מציאת יום חמישי דהיינו ליל ששי שנאמרה בו ברכה לאדם, ומיהו בירוש' וברב אלפס והרא"ש ז"ל הגירסא ביום בבית. עכ"ל.

[ועיי"ש בהון עשיר דאיתא זז"ל ליום הרביעי וכו'] ליום החמישי וכו' ביום לא קתני אלא ליום, לרמוז דעיקר הנישואים שהוא הבעילה לא הווי ביום רביעי וביום חמישי ממש כדהוה משמע אי הוה קתני ביום, אלא סמוך ליום הרביעי וסמוך ליום החמישי דהיינו בלילות הבאות אחריהם כדאיתא בש"ס, ורמז יש לנו בזה באות הלמד כי מתחילת ליל רביעי עד חצי הלילה של חמישי, וכן מתחילת ליל חמישי עד חצי הלילה של ליל ששי, שהוא הזמן הראוי לזווג וכמ"ש בברכות (פ"ב מ"ה) בד"ה בלילה הראשון, וכמבואר בספרי משנת חסידים מפתח הכוונות סדר מועד מסכת השכיבה פרק י"א פיסקא ד', יש שם שלשים שעות כמספר הלמד, ואל תתמה מזה שיהיו כל ששה שעות ראשונות של הלילה נקראות גם כן בשאלה על שם היום שעבר, שהרי בפירוש אמרינן בש"ס דברכות דף ד' ע"א רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי, הרי מבואר דאע"ג דלפי האמת בכל התורה כלה חוץ ממוקדשים היום הולך אחר הלילה וכדאמרינן בפ' אותו ואת בנו (חולין פ"ה מ"ה) מ"מ בהשאלה איכא למימר איפכא עד חצי הלילה, ולפיכך לא קאמר רב אשי בפלגא אורתא דארבסר

אע"ג דבאמת כך הוה, אלא בפלגא אורת' דתליסר נגהי ארבסר, וקמ"ל התנא בזה דעיקר תקנה זו של יום רביעי וחמשי לא נתקנה אלא כדי שתהיה הבעילה בזמן הראוי והוא בליל חמשי ובליל ששי. עכ"ל.]

הנה מלבד עצם הענין שלמדנו מדברי בר קפרא, דהיינו עוד סיבה דבתולה נישאת ליום הרביעי, גם למדנו מדבריו עוד דבר כללי לגבי זמני נישואין, ולגבי "הלכות נישואין", דעי' ביו"ד סי' קע"ט ס"ב דאיתא וז"ל נהגו שאין מתחילין בב' ובד' ואין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה, הג"ה ולכן נהגו ג"כ להתחיל ללמוד בר"ח, כי אע"פ שאין נישואין יש סימן (סמ"ק סימן קל"ו), עכ"ל, ועיי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ולכן נהגו כו' כי כו' כמ"ש מושחין מלכים על המעיין (הוריות י"ב א' כריתות ה' ב') ומושחין בצנורות לפני חתן וכלה כו' (ברכות נ' ב') יהא רגיל אינש למיכל בריש שתא כו' גרוסו על מיא כו' (הוריות שם כריתות ו' א') ובסוף פי"ח דשבת פורסא חד בשבא כו' בתלתא מ"ט כו' ארבע דהוא ארבע כו' בתולה נישאת ביום הרביעי שנאמר ברכה לדגים ואלמנה כו' שנאמר ברכה לאדם (כתובות ה' א') והרבה כיוצא וז"ש בש"ע הנ"ל נהגו כו'. עכ"ל.

[עיי' בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תי"ג דאיתא וז"ל ובכתובות בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמר' בו ברכה לדגים ואלמנה נבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם, ואנשי מעמד היו מתעניין בכל יום (תענית כז ע"א) כנגד מה שנברא בו באותו היום על מפרשי ימים בשני שבו נחלקו המים, ובשלישי על הולכי מדברות, ברביעי שלא תפול אסכרה בפי התינוקות דמארת חסר כתיב, בחמישי על עוברות וכו' שכל יום ויום תתחזק בו המלאכה שנבראה בו. עכ"ל. ועיי' בספר אילת השחר בכתובות שם דאיתא וז"ל הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, צ"ע בכל מה דאמרינן דנאמרה בו ברכה, דהא אף דבאותו יום כתבה התורה ברכה אבל הברכה הא אינו דוקא על היום

ההוא, וחזינן מזה חידוש דמ"מ הברכה תחול יותר באותו יום שנאמרה הברכה, ואף על גב דהברכה שנאמרה בו הוא שיפרו וירבו, וכיון דבתולה לא מתעברת בדרך כלל מביאה ראשונה מה שיך שתועיל הברכה לענין ביאה ביום ההוא, צ"ל דלפי מש"כ התוס' לעיל (דף ד' ד"ה בעילת מצוה) דביאה זאת היא גורמת לפר' ורבי', יש לומר דשייך כבר ברכה אף על פי שמזה עדיין לא תתעבר. עכ"ל.]

הנה חזינן בסוגיא הנ"ל בדף ה' שיש שני צדדים בגמ' למה אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי ולא נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי שנאמרה בו ברכה לדגים, או משום דברכה דאדם עדיפא ליה או משום שקדו.

וחנה לפי הצד דהוא משום שקדו לכאורה מבואר דלא ס"ל דברכה דאדם עדיפא ליה, והדברים צ"ב לכאורה, הא לכאורה פשוט דברכה דאדם עדיף מברכה דדגים.

ובאמת לכ"ע מבואר בגמ' לכאורה שיש צד דברכה דדגים עדיף דהא הגמ' הקשה "אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים", והוצרך לתרץ ברכה דאדם עדיף, ומה היתה ההו"א בכלל דברכה דדגים עדיף.

[עוד יש להעיר דבכרייתא איתא תני בר קפרא בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, ובפשוטו משמע דאליבא דבר קפרא זהו כל הסיבה דבתולה נישאת ליום הרביעי, וא"כ מאד תמוה, למה בתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת בחמישי הא מצד ברכה עדיף להיות נישאת בחמישי ונבעלת בששי. ולכאורה משמע מכל זה דבתולה בודאי הוי ברכה דדגים עדיף מברכה דאדם, ובאלמנה יש שני צדדים אם ברכה דדגים עדיף או אם ברכה דאדם עדיף. וכל

זה צ"ב לכאורה, למה בבתולה עדיף ברכה דדגים, ולמה יש בזה נידון באלמנה הא לכאורה לכ"ע עדיף ברכה דאדם. אבל לפי הנ"ל מהראשונים דלית בכל זה מחלוקת בין בר קפרא לאידך שיטות תו לית להוכיח מדברי בר קפרא דברכה דדגים עדיף, דכיון דאין מחלוקת וגם הוא סובר הטעמים דטענת בתולים ושקדו י"ל דהוא סובר דברכה דאדם עדיף ואפ"ה בתולה נישאת ליום רביעי משום טענת בתולים, ורק חידש דנבעלת כליל חמישי ולא ביום רביעי משום ברכה.]

הנה עיי"ש בדף ה' בתוס' ד"ה אי דאיתא וז"ל אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי פי' בשלמא אי הוה תני בברייתא דבתולה נבעלת בחמישי משום איקרורי דעתא כדקמיבעיא לן ולא משום ברכה לדגים דלא חשיבא הוי נחא לן באלמנה דנבעלת בששי משום ברכה אבל השתא דטעמא דבתולה משום ברכה אלמנה נמי תיבעל בחמישי. עכ"ל. ולכאורה לא ביארו למה השתא דטעמא דבתולה משום ברכה אלמנה נמי תיבעל בחמישי.

ועיין בתוה"ר שביאר יותר וז"ל אי הכי אלמנה נמי תבעל בחמישי, פי' אי אמרת בשלמא דטעמא דבתולה משום איקרורי דעתא נחא דאלמנה נבעלת בששי משום ברכה, אבל כיון דאמרת דטעמא דבתולה משום ברכה הוא א"כ אלמנה נמי תבעל בחמישי משום ברכה דטוב הוא לקבוע זמן שוה לשניהם כיון דאית ביה ברכה, ומשני אפי' הכי ברכה דאדם עדיפא ליה. עכ"ל.

ולפי דבריו י"ל דאה"נ אין שום צד דברכה דדגים עדיף, וכל קושיית הגמ' היתה דהיות ויש ברכה בבתולה ויש ברכה באלמנה יש לקבוע שניהם בזמן אחד, ואף בבתולה י"ל דאין צד דברכת דגים עדיף, אבל היא צריכה להיות נבעלת בחמישי ולא בששי משום טענת בתולים, אלא דאי משום טענת בתולים לחוד יכולה להיות נבעלת ביום רביעי, ולזה אמרין דמשום טעמא דברכה יש לה להיות נבעלת כליל חמישי.

אבל ראיתי בהרבה מפרשים אחרים שביארו כהפשטות הנ"ל שיש צדדים דברכה דדגים באמת עדיפא מברכה דאדם.

לדוגמא, עיי"ש בריטב"א דאיתא וז"ל אי הכי אלמנה נמי תבעל בחמישי, פי' בשלמא לדידי סימנא דברכה דדגים לא הוה עיקר ותנא אטעמא דאקרורי דעתא סמיך אלא דנקיט לסניפין בעלמא טעמא דברכה, אלא לדידך דאמרת דסימן דדגים מילתא היא אלמנה נמי תבעל בחמישי ולא נשהי מצוה עד למחר, ופרקינן ברכה דאדם עדיפא אי נמי משום שקדו, פי' דאפילו תימא ברכה דדגים עדיפא משום שאין העין שולטת בהם וכדכתיב וידגו לרוב בקרב הארץ, מ"מ כיון דאיכא נמי בששי משום שקדו הא ודאי ברכה דאדם וטעמא דשקדו עדיפי תרוייהו מברכה דדגים, ותנא נקט טעמא דברכה אבל משום שקדו נמי הוא. עכ"ל.

(עיי' בבן יהוידע על בבא בתרא דף קיח ע"ב דאיתא וז"ל אל תקרי עלי עין אלא עולי עין, פירש הערוך ערך על עולי לשון עילוי ע"ש, ונ"ל בס"ד על פי מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער ההקדמות, כי העין היא מספר ק"ל, ומספר המעולה שבה הוא מספר נח שהוא צירוף חן שממנה נעשה בת עין שבתוך העין אשר משם תהיה הראיה ע"ש, ועיין עוד בשער הפסוקים, בפסוק ונח מצא חן בעיני ה' ע"ש, וזהו בן פרת יוסף, פרת לשון חן, בן פרת עלי עין, רוצה לומר זה החן הוא חלק המעולה והמשובח אשר במספר עין, כי ממנו תהיה בת עין שבה הראיה, והוא יהיה לו חן המגין מן ראייה של בת עין שנעשית מספר נח, ברם י"ל אמאי אמרו ליהושע פסוק זה של בן פרת הנאמר על יוסף הצדיק ע"ה, והיה להם לומר פסוק וידגו לרוב האמור על זרעו, וגם זה כתוב בתורה קודם בן פרת, ונ"ל בס"ד כי פסוק וידגו לרוב הוא מסייע ליהושע שאמר להם החביאו עצמכם

ביערים, והיינו כמו הדגים שהם נחבאים במים, ואין העין רואה אותם, ולכך אין עין הרע שולטת בהם, והם רוצים שיתן להם מקום, שיספיק להם בהיותם בו בגלוי, לכך אמרו לו פסוק בן פרת וכו', ולפי דברי הערוך ז"ל ערך על דפירש עולי עין, שיתבטלו מן העין, דלא מסעייא שלא תזיק להם אלא יתעלו ויתרבו ממנה ע"ש, אתי שפיר הטעם שהביאו לו פסוק זה של בן פרת, שלא יאמר אף על פי שבירך אתכם וידגו לרב, אתם צריכין לחוש ולברוח מעין הרע, לכך הביאו לו זה הפסוק דמוכח אדרבא הם מרויחים אם יראום בעין רעה ויתעלו מזה הפרסום שמגלים עצמן לעיני בני אדם, ונ"ל לכן ניתנה ברכה לדגים ביום חמישי, כי מספר חמשה מציל מן עין הרע כמו שכתב הרב פתח עינים בברכות דף כ' ע"א ע"ש, ולכן נוספה ליוסף הצדיק ע"ה אות ה' בשמו, ואם תחשוב יהוסף במלואו כזה יו"ד ה"ה וא"ו סמ"ך פ"ה יעלה ראש המלוי כמנין דגים, רמז שנתנה לו ברכה של דגים, ונקרא כלכל בדברי הימים א' ב' ו' גם במלכים א' ה' י"א, וסופי תבות פסוק תהלים ה' ח' אל היכל קדשך ביראתך כלכל, וידוע מ"ש בספר דין ידין דפסוק זה מסוגל להציל מן עין הרע ע"ש, ולכן נרמז שמו בסופי תבות הכתוב הזה שהוא נקרא כלכל כמ"ש וכלכל ודרדע, ואמרו רז"ל כלכל זה יוסף. עכ"ל.)

ועיי"ש בפני יהושע דאיתא וז"ל צ"ל דהמקשה הוי סבר דברכה דדגים עדיפא טפי מברכה דאדם שהם פריין ורביין יותר מכל הבריות כדכתיב וידגו לרוב ועוד דבדגים כתיב ויברך אותם לאמר פרו ורבו משמע דברכה היינו שיפרו וירבו משא"כ באדם ויברך אותם ויאמר אליהם פרו ורבו איכא למימר דברכה מלתא אחריתי היא ויאמר פרו ורבו היינו למצוה בעלמא כו' ודו"ק. עכ"ל.

(עייין בס"ה דאיתא וז"ל נראה דזה גופא הטעם שדגים פרים ורבים יותר משאר בעלי החיים, היות שדגים שיכים למספר שבע שמשפיע את עניני הזווג וההולדה, וכן מצינו שהתורה ברכה את הדגים בברכת פרו ורבו כמו באדם, כמו שכתוב "פרו ורבו ומלאו את המים בימים", וכן מצינו בגמרא ברכות מ ע"א דגים קטנים מפרין ומרביין

כל גופו של אדם, ורואים שאכילת דגים מועילה לאדם לפריה ורביה, ורואים קשר בין הפרו ורבו באדם ובדגים, וכן כתוב "וידגו לרב בקרב הארץ", וכן מצינו בגמרא כתובות סא ע"א שאכילת דגים היא סגולה לבנים בעלי חן, וכן מצינו בגמרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים פרו ורבו, וכן מצינו בספר דרש"ר בשם ספר מטש"ח, ששרש הרה הריון מופיע בתנ"ך נ"ז פעמים כמנין דגים. עכ"ל).

ועיין בספר מגן אברהם טריסק בפרשת וזאת הברכה דאיתא וז"ל ואחר כך הוא יום ה' שבו נאמרה ברכה לדגים, ומהות הברכה היא כמו שכתוב וידגו לרב בקרב הארץ, "לרב" כתיב חסר ו' שבגימ' כמנין ד' מלואי הוי"ה ב"ה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן המאירים בד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, שעל ידי זה נתעורר מקור הברכה העליונה ונמשך הברכה מן המקור דרך כל הד' עולמות לעולם התחתון להשפיע כל הטובות והברכות על כל ישראל. עכ"ל.

ועיין בספר מחברת הקודש שער ספירת העומר דאיתא וז"ל יש לנו להתבונן כי במה שתקנו ולא בד"ו פסח הועילו שלא יארע לעולם שום א' מימי קטנות בשבת משום לא תחסום שור בדישו ואע"פ שגם אם יחיל פסח בו' יספיק להשמר מזה יש לנו עוד להזהר כל האפשרי שלא יארעו ימי קטנות בימים שהם עצמן דין פן יחזקו בהם הגבוי' יותר מדאי וכשיבא פסח באיזה יום שיהיה אזג"ה לא יבא שום קטנות בימים הצריכים שימור זולת אם יארע ט"ו בא' בשבת שיבא קטנות שני ביום ד' ואעפ"י שהוא יום המיעוט והמארה ואסכרה הרי תקנת חכמים מגינה ומצלה שקבעו יום זה לנשואי בתולה וז' ברכות דידה ועוד דיינו שלא יחול בו רק קטנות שני שדינו מועטים ומזה הטעם לא יחול פסח בו' כדי שלא יארע בד' קטנות ראשון הואיל ודינו תקיפין וכשיחול פסח בשבת אזי יארע קטנות ראשון בה' ותקנו ברכות של דגים שניתנה לישראל בשכר הצניעות והפרישות של בעילות מצוה שהוקב' בו לכתחלה כדאמרינן מכאן ואילך כתיב וידגו לרב בקרב הארץ. עכ"ל.

[חנה לפכ"ז פשוט דהצדדים דברכה דדגים עדיף היינו דוקא בברכה דדגים, אבל לא בברכה דעופות, וכן משמע בפשוטו מדברי בר קפרא, דכל הטעם להיות נבעלת בחמישי הוא משום ברכה דדגים ולא משום ברכה דעופות. וכן עיי"ש בשט"מ דאיתא וז"ל ברכה לדגים הא דלא קתני נמי ברכה דעופות דבו ביום נתברכו נמי העופות דכתיב והעוף ירב בארץ משום דדגים נתברכו מעין ברכתו דאדם דכתיב פרו ורבו ומלאו את המים ובאדם נמי כתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ ואנו מהדרין למימר דליהוי ענין ברכה דדגים לאדם והיינו כדכתיבנא וזהו שכתב רש"י ז"ל ברכה לדגים פרו ורבו ומלאו את המים הואיל ונאמר בו ברכה לאדם פרו ורבו ומלאו את הארץ כנ"ל א"נ להכי נקט דגים מפני שאין העין שולטת בהם כדכתיב וידגו לרוב בקרב הארץ כו' וברכתו דאדם לאו היינו מאי דכתיב ורדו בדגת הים דא"כ מאי פריך אי הכי כו' הא ודאי דברכה דאדם עדיפא ליה כדכתיב ורדו בדגת הים אלא ודאי לאו היינו אלא מאי דכתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ דהויא ענין לנשואין לפרות ולרבות, ודייק רש"י ז"ל דנקט הואיל ונאמר בו ברכה לאדם פרו ורבו כו' ולא תפס בקיצור ברכה לאדם פרו כו' כמו שתפס באידך לישנא ברכה לדגים פרו כו' כנ"ל. עכ"ל.]

(ועיין במאירי בדף ג ע"א דאיתא וז"ל עכשיו נהגו לכנוס בששי שמאחר שאין שם קביעות בית דין יום ברכה עדיף לן ואף על פי שחמישי יש בו ברכה לעופות ודגים ברכה דאדם עדיף לן. עכ"ל. הרי להמאירי אין הענין דברכה רק משום דגים אלא גם משום עופות. וא"כ להמאירי אין סיבה לומר דברכה דדגים עדיף מברכה דאדם, ובאמת המאירי בדבריו הנ"ל סובר דברכה דאדם עדיף. וא"ש. עכ"פ נמצא דהמאירי סובר בהנ"ל כהתוה"ר.)

חנה עדיין צ"ב מהו החילוק בזה בין בתולה לאלמנה, דהיינו לפי הצדדים דברכה דדגים עדיף, למה זהו רק בבתולה ולא באלמנה.

וי"ל דעיין בכתבי הרמ"ע מפאנו מאמר שבתות ה' מכ"י ח"ה דאיתא וז"ל ויש כאן סוד בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמשי שנתנה בו ברכה לדגים שאין עין הרע שולט בהם אבל אלמנה דאתרע מזלה עבדו לה רבנן תקנתא שתהא נשאת בחמישי ונבעלת בששי דומיא דחוה שנסתחפה שדה ושלט בה עין הרע ומיד היתה כאלמנה כי פירש ממנה אדם ק"ל שנה מיהו נשואין בחמישי אפשר שיועילו ובלבד שלא יהא אץ ברגלים לשמש ביום אלא בלילה שלאחריו כי טוב אחרית דבר כשהוא טוב מראשיתו ובהתקיים המצוה ההיא כמאמרה יזכו לברכתן של דגים ביום הנשואין ולברכתו של אדם ביום המעשה. עכ"ל.

ועיין בבן יהוידע על כתובות דף ה ע"א דאיתא וז"ל תני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, נ"ל בס"ד הטעם שבחרו יום ברכה לדגים לבתולה ולא לאלמנה, מפני כי ברכה של הדגים שהיא ברכה של רבוי אין שולט בה עין הרע, כמו שאמרו רז"ל (ברכות כ ע"א) על פסוק "וידגו לרוב", מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהן, ובנשואי אלמנה אין מטילים עין הרע, אבל בנשואי בתולה יש חשש עין הרע, לכן בחרו לה יום שניתנה ברכה של הדגים, שהיא שמורה מעין הרע, כן זו תהיה שמורה מעין הרע, ועוד נ"ל נתנו לבתולה יום שנתנה בו ברכה לדגים, שיש לבתולה דמיון קצת עם הדגים, דארוז"ל בחולין דף סג ע"ב שיש שבע מאות מיני דגים, וידוע דהבתולה היא אחוזה בסוד בת שבע, ולכן תקנו לה שבעה ברכות, וידוע כי בת שבע כל אחת כלולה ממאה בעולם הבריאה, והרי היא סוד שבע מאות. עכ"ל.

[**ואפשר** שיש בזה עוד פירוש בספר אפיקי ים להגריא"ח בריש כתובות וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי וחמשי של ו' ימי בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמשי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני

המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה ע"א) שנבעלת בחמשי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה רקיע בטהרתה ונשארת בסט' דהוד לבד ולכן נישאת ליום חמשי. עכ"ל. הרי שהזכיר הענין דדגים וחילק בין בתולה לאלמנה, וא"כ אפשר דמאיזה סיבה בחינת "שהם תניני ימא נצח והוד כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש למה נמשלו תלמידי חכמים לדגי הים" רק נוגעת לבתולה ולא לאלמנה. וצע"ע בזה.]

הנה עיין הכא בירושלמי דאיתא בר קפרא אמר מפני שכתוב במ ברכה והלא אין כתיב ברכה אלא בחמישי ובששי בלבד בחמישי בעופות ובדגים בששי באדם וחיה אמר רבי יוסי טעמא דבר קפרא רביעי אור חמשיי חמישי אור ששי והלא כתיב ברכה בשביעי אין כתיב ברכה בבריות וכו'. וכ"ה במדרש רבה בראשית פ"ח פ"ב ויברך אותם אלהים תמן תנינא בתולה נישאת ליום רביעי ואלמנה ליום חמישי למה שכתוב בהן ברכה והלא אין כתיב ברכה אלא בחמישי ובששי בר קפרא אמר רביעי אור לחמישי וחמישי אור לששי.

הרי לפי הירושלמי ולפי המדרש לית בדברי בר קפרא שום הדגשה על ברכה דדגים, וא"כ אפשר דהצדדים הנ"ל שיש בהברכה דדגים ייחוד מיוחד, אפילו יותר מברכה דאדם, היינו דוקא לפי הבבלי, אבל הירושלמי והמדרש חולקים בזה על הבבלי.

[וא"כ אפשר דהמחלוקת הנ"ל בין התוה"ר לאידך מפרשים הוא באמת מחלוקת התלמודין.]

והנה ע"ש בירושלמי דאיתא ותינשא בראשון וישכים לבית דין בשני אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי (פי' הגרח"ק וז"ל אית דבעי מימר שלא לעקור זמנו של רביעי שרצו לחזק התקנה הילכך קבעו יום אחד לנישואין, עכ"ל), ואית דבעי מימר כהדא דתני בר קפרא דבר קפרא אמר מפני שכתוב בהן ברכה. הרי דהירושלמי באמת צידד דהטעם דאין נושאין בראשון הוא משום ברכה, ודלא כהנתבאר בדעת הבבלי דהוא משום שקדו.

וגם לעיל בירושלמי משמע דטעמא דברכה יכול לקבוע זמן הנישואין, דמיד בתחילת ההלכה הובאו בר קפרא בסתמא.

והנה לפי הירושלמי צ"ב להיפך, למה בעינן לטעמא דברכה, למה לא סגי בטעמא דשקדו. ואפשר די"ל דהירושלמי סובר דטעמא דשקדו אינו מוסכם, דעי' בהמשך דברי הירושלמי שם דאיתא ולא במוצאי שבת חברייא אמרין מפני הטורח רבי יוסי אומר מפני כבוד שבת מתניתא מסייעא לחברייא מפני מה אמרו בתולה נישאת ביום הרביעי כדי שיהא אדם מתקין צרכיו ג' ימים זה אחר זה. אולם עדיין צ"ב, לפי הירושלמי, למה בעינן לטעמא דטענת בתולים, כדאיתא להדיא במתני', למה לא סגי בטעמא דברכה. וראיתי במפרשים שפירשו דבעינן טענת בתולים להסביר החילוק בין בתולה לאלמנה, דאף שיש בשניהם טעמא דברכה, אפ"ה יש חילוק ביניהם דבתולה נישאת ברביעי (ונבעלת בחמישי) ואלמנה בחמישי (ונבעלת בששי) והאי חילוק הוא משום טענת בתולים.

[עיי' בהמשך הירושלמי דאיתא רבי לעזר מיייתי לה טעם דמתני' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין. ואפשר דמשמע שיש אופן לומר דאית בזה מחלוקת בין טעמא דמתני' לטעמא דבר קפרא.]

הנה בפשוטו נמצא שיש מחלוקת בין הבבלי והירושלמי אם ברכה קובעת יום הנישואין, דלהבבלי ברכה אינה קובעת יום הנישואין,

ואינה אלא עצה טובה בעלמא, ולהירושלמי ברכה שפיר קובעת יום הנישואין.

והנה עיין בבבלי בדף ג ע"א דאיתא אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נישאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נישאת בכל יום הא בעינן שקדו דטריח ליה. [וכן נפסק ברמב"ם בהל' אישות פ"י הט"ו ובשו"ע אה"ע סי' ס"ד סעיף ג.]. ולהנ"ל י"ל דהיינו דוקא להבבלי לטעמי' דבתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים ומשום שקדו, דלפ"ז י"ל דשאני בזה"ז, דבזה"ז ליכא טעמא דטענת בתולים ומצד שקדו יש העצה ד"טריח ליה". אבל להירושלמי לכאורה גם בזה"ז יש להיות קיים התקנה דבתולה נישאת ליום הרביעי, דגם בזה"ז קיים הטעמא משום ברכה.

ובאמת עיי"ש בדף ג' ביפה עינים דאיתא וז"ל אשה נישאת בכל יום, בירושל' ה"א איתא דגם בזמן שדינין בכל יום או שאין ב"ד כלל נישאת ברביעי דוקא משום ברכה דגם ר"א אית לי' דב"ק משום ברכה. עכ"ל.

נמצא שיש שתי מחלוקות בין הבבלי והירושלמי לגבי טעמא דברכה, חדא, להבבלי טעמא דברכה בבתולה הוא מיוחד לדגים ולהירושלמי אין טעמא דברכה בבתולה מיוחד לדגים, שנית, להבבלי אין טעמא דברכה קובע יום הנישואין ולהירושלמי הוא שפיר קובע יום הנישואין. ויש לעיין האם הני שתי מחלוקות תלויות אהדדי.

ואפשר דשפיר תלויות אהדדי, די"ל דכל הטעמים הנ"ל לומר דברכה דדגים הוא מיוחד אפילו יותר מברכה דאדם אינם טעמים גמורים לקבוע יום נישואין ורק הווי סוג טעמים שמחמתם יש איזה עצה טובה ליבעל בחמישי יותר מבששי, ולכך דוקא הבבלי שסובר

דברכה הוי עצה טובה סובר "ברכה דדגים", משא"כ הירושלמי שסובר דברכה יכול לקבוע יום הנישואין אינו סובר "ברכה דדגים". וא"ש.

הנה אף דהבבלי סובר דליתא לתקנת בתולה נישאת ליום הרביעי בזה"ז משום דליתא טעמא דטענת בתולים וכנ"ל, עדיין יהא בזה עצה טובה דברכה.

וע"פ כל הנ"ל יל"ע באיזה יום הוי העצה טובה לינשא, ברביעי או בחמישי.

ולבאורה פשוט דזה תלוי במחלוקת המפרשים הנ"ל, דלפי התורה"ר עדיף לינשא בחמישי ולהיות נבעלת בששי משום דברכה דאדם עדיף, (וכך איתא במאירי וכנ"ל), ולפי אידך צדדים עדיף לינשא ברביעי ולהיות נבעלת בחמישי משום דברכה דדגים עדיף. ויל"ע למעשה מה עדיף.

ועי' בשו"ע אה"ע סימן ס"ד סעיף ג' דאיתא וז"ל י"א שאין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה, ויש מתירין, וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת, והוא שיטרת בסעודת הנישואין ג' ימים קודם הנישואין, ומקום שאין ב"ד יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת בתולים ישכים לב"ד, ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת, ויוצא למלאכתו יום ראשון, (ונהגו שלא לישא נשים אלא בתחלת החדש, בעוד שהלבנה במלואה). עכ"ל. הרי לא הוזכר בזה כל הענין ד"ברכה", וא"כ אי אפשר להוכיח מהשו"ע אם עדיף לינשא ברביעי משום ברכה דדגים או בחמישי

משום ברכה דאדם. (אפשר דהשו"ע לא הזכיר כל הענין דברכה משום דס"ל כהצד הנ"ל דדברי בר קפרא הם שנויים במחלוקת.)

ועיין בפני יהושע בקו"א למס' כתובות דאיתא וז"ל יש לדקדק על הטור והשו"ע ועל כל הפוסקים שכתבו בפשיטות (בסי' ס"ד סעיף ג') דהאידינא אשה נישאת בכל יום בין בתולה ובין אלמנה היכא דליכא משום שקדו והלא היה להם לפרש דלכתחלה מיהא יש לחוש לטעמא דברכה כדמשמע מלשון התוספות והפוסקים שהבאתי, ולכאורה היה נראה לי דסמכו בזה על לשון הרא"ש ז"ל שכתב לקמן אברייא דבר קפרא דהאידינא שב"ד קבועין בכל יום אשה ניסת בכל יום דמשום ברכה לא קבעו יום מיוחד מדפריך ותנשא באחד בשבת וכו', ומסיק נמי דבאלמנה אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום משמע מלשונו דלא נחית לחלק בסברת התוספות שחלקו בטעמא דעצה טובה מדלא זכר כלל בכל דבריו לישנא דעצה טובה ועל כרחך דלסברתו אפילו עצה טובה נמי ליכא לענין עיקר הנשואין אלא כדמסיק הרא"ש ז"ל להדיא דטעמא דברכה אינו אלא סעד שלא תבעל ביום רביעי עד ליל חמישי משום ברכה, וממילא דתו לא צריכין כלל לטעמא דעצה טובה, והיינו דמסיק נמי דבאלמנה לא צריכין כלל לטעמא דברכה וכוונתו דהא בלא"ה אם בעל מלאכה הוא צריך לישא בחמישי ולבעול בששי משום שקדו, כדמשמע בברייתא להדיא דקתני שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים וכו', וכמבואר מלשון הר"ן עיי"ש, ואם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום דטעמא דברכה אין לו שייכות כלל לקביעות זמן הנשואין אלא לענין זמן הבעילה לחוד, והא דאיצטריך בר קפרא לטעמא דברכה גבי אלמנה היינו כמ"ש התוספות בד"ה אי נמי משום שקדו דאי לא הוי שייך בששי נמי ברכה דאדם לא היה להניח משום טעמא דשקדו ע"כ, ולסברא זו דהרא"ש יש להוסיף בה ביאור דנהי דלא חיישינן לטעמא דברכה אפילו משום עצה טובה מ"מ אין לנו לתקן להיפך שתנשא דוקא בששי ולעקור ברכה דחמישי בידים מש"ה מסיק בר קפרא דבששי נמי איכא ברכה דאדם, כל זה נראה לי ברור

בכוונת לשון הרא"ש ז"ל ולפ"ז אפשר שעל זה סמכו הטור והש"ע שלא זכרו כלל טעמא דברכה אפילו לעצה טובה, אלא שלענ"ד כל זה אינו מספיק מאחר שרש"י והתוספות והר"ן והמרדכי ז"ל כתבו בפשיטות דלכתחלה שייך טעמא דברכה משום עצה טובה ולא איצטריך אינך טעמא אלא למאן דלא קפיד ודלא ליהוי עבריין אכתי לא הו"ל להטור והש"ע למשבק הך פשיטותא דפשיטא להנך פוסקים בשביל משמעות דלשון הרא"ש ז"ל דלדידיה נמי לא ברירא כל כך ואפשר לפרש דבריו כפירוש התוספות ואפושי פלוגתא לא מפשינן, ועוד שהרי הרי"ף ז"ל בהלכותיו הביא ברייתא דבר קפרא סתמא אלמא דהלכתא היא ולענין עצה טובה כדפרישית ולענין אדם בטל, וביותר יש לתמוה על הגהת רמ"א ז"ל שהביא בסימן הנ"ל שנהגו שלא לישא אשה אלא בתחלת החודש בעוד שהלבנה במלואה ומי עדיף האי סימנא מילתא דלא נזכר בגמרא כלל מטעמא דברכה שהיא ברייתא דבר קפרא ואין לבטלה בידים, ובאמת יש לי ליישב דברי הפוסקים ולקיים מנהגן של ישראל בכמה אופנים, אלא דמ"מ נראה לי שכל הרוצה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש לכתחלה לטעמא דברכה וינוחו לו ברכות על ראשו וכמדומה לי שכן נהגו בכמה קהלות קודש והוא מנהג ותיקין. עכ"ל. והדברים הובאו בסתמא בפתחי תשובה באה"ע סימן ס"ד ס"ק ו'. וע"ע בערוך השולחן באה"ע שם דאיתא וז"ל נהגו שלא לישא נשים אלא בחצי חדש הראשון שהלבנה מתוספת והולכת, ולא בחסרונה, ואין זה ניוחש אלא סימנא טבא בעלמא כדרך שמושחין המלכים על המעיין כדי שתמשוך מלכותן וכשם שממשיכין יין בצנורות לפני חתנים וזהו נמי לסימן טוב שהזיווג יתוסף, ואין בזה משום דרכי האמורי כמ"ש ביו"ד סי' קע"ט, ויש חדשים שנהגו שלא להקפיד בזה באלול ותשרי ואדר, ויותר טוב שלא להקפיד כלל בזה שנאמר "תמים תהיה עם ד' אלקיך", והרי בסימן ברכה לדגים ולאדם אין מקפידין אף שזה נזכר בגמ', כ"ש מזה שלא נזכר בגמ' כלל, ואפשר מפני שישראל מונין ללבנה ונמשלו ללבנה לכן נהגו להקפיד, ועוד דאין הקפידא שלא להעמיד בחסרונה אלא לסימן טוב להעמיד במילואה, ומ"מ יותר טוב להקפיד על מה

שנאמר בגמ' עכ"ל. הרי דהפנ"י והערוה"ש הזכירו למעשה הטעם דברכה, אבל ליתא התייחסות בדבריהם אם עדיף לינשא ברביעי משום ברכה דדגים או בחמישי משום ברכה דאדם.

ועיין בספר ים של שלמה כתובות פרק א' אות ט' דאיתא וז"ל איבעי להו מהו שיבעל לכתחילה בשבת, ומסקינן (לקמן ז' ע"א) והלכתא מותר למבעל בתחילה בשבת, ולא חיישינן לחבורה, ור' זביד נמי בעל בתחילה בשבת, ובאשכנזי נהגו פרישות ואיסור, שלא למבעל לכתחילה בשבת, וחומרא זו נתפשט מדברי מהרי"ח (הג"א סימן י' אות ב') וזה לשונו, ולבי מהסס, דלעיל מסיק טעמא, משום דרוב בקיאים בהטיה, אם כן השתא דאין בקיאים אסור, ותו, דר"י פירש, דווקא כשאין מתכוון לבעול בעילה גמורה, אם כן משמע דאי מתכוון אסור, ואמאי סמכינן השתא, ע"כ, ולא נהירא, אמת שכך אמר רבא לאביי (ו' ע"ב), דחכמים דמתירים למבעל בתחילה בשבת, היינו ר' שמעון, דשרי דבר שאינו מתכוון, ואף שמודה ר' שמעון בפסיק רישא, הכא שרי, משום דרוב בקיאים בהטיה, וכמו שפירש ר"י (שם, תוד"ה רוב) שאין מתכוון לבעול בעילה גמורה, אבל סתמא דתלמודא, דמסיק והלכתא מותר למבעל כו', ולא אמרו והלכתא כחכמים, או כר' שמעון, דמתירים לבעול כו', משמע דפוסק הלכתא סתמא, לאו מטעמא דר' שמעון, אלא מטעמא דנפשיה, דלא חיישינן לחבורה כלל לכולי עלמא בין לר"י בין לר"ש, דדם מפקיד פקיד, ופתחא ממילא קאתי, ומקלקל הוא אצל פתח, כדאיתא בלישנא קמא, וכן יראה מדעת הסמ"ג (לאוין ס"ה, מל' השוחט) שכתב והלכתא מותר למבעל בתחילה בשבת, ואין כאן חבורה, וכן הרי"ף והרא"ש (סימן י') כתבו סתמא מותר לבעול בשבת, וכן פירש הר"ן להדיא, דליכא למיחש לחבורה, אלא לפתח, וכן נמצא במרדכי ריינוס, וזה לשונו, ויש מפרשים, ובלבד שלא יכוון לבעול בעילה גמורה, אלא בהטיה, ולא נהירא, דכל אמוראי דשרי, ורב זביד דעביד עובדא, לא הזכירו הטייה בדבריהם, ואם כן מאחר שחומרא זו אינו אלא מדיקדוק מהרי"ח, שלא כהלכתא, אפילו באתרא דנהיגי חומרא, אתה רשאי להתיר בפניהם, לבעול כליל שבת, וטוב

הוא לו יותר, כדי שלא יתגבר יצרו עליו, ואולי יוציא שז"ל שלא במקום מצוה, ומכל מקום מי שיכול לכוף ביצרו, ורוצה להמתין בבעילה הראשונה, שהיא בעילת מצוה, עד ליל חמישי, שהוא ברכה לדגים, או עד ליל ששי, שהוא ברכה לאדם, טוב ויפה הוא. עכ"ל. הרי דהיש"ש הזכיר להדיא הטעם דברכה והזכיר להדיא השתי אפשריות, ברכה דדגים או ברכה דאדם ולא הכריע ביניהם כלל, ומבואר דשפיר יש להסתפק בזה וכן"ל.

[עייין בספר אוצר חילופי מנהגים בהחילוקים שבין מנהגי בני בבל למנהגי בני ארץ ישראל בסימן ל"ח דאיתא וז"ל אנשי מזרח משיאין את האשה ביום ה' ובני ארץ ישראל ביום ד', בני בבל משיאין את החתונה ואת הכלה ביום ה' בני ארץ ישראל ביום ד' כהלכה בתולה נשאת ליום הרביעי. עכ"ל. ואפשר שנחלקו בשני הצדדים הנ"ל. עוד י"ל שנחלקו בהמחלוקת בין הבבלי והירושלמי הנ"ל (ולפ"ז הבני בבל ובני א"י אזלי לטעמייהו). ועכ"פ אפשר שיש להוכיח מהנהגת הבני בבל דעדיף לינשא בחמישי משום ברכה דאדם.]

שו"ר בשו"ת ישא יוסף אה"ע סי' ק"ל דאיתא וז"ל כפי הרשום אצלי שאלו למרן רבינו זצוק"ל אם בזה"ז אין נ"מ ואפשר לינשא בכל יום והשיב רבינו דאכן לכתחילה יש ענין לינשא ברביעי בשבת כדינא דגמרא. עכ"ל.

הנה אפשר שיש מקום בשו"ע דשפיר הוזכר נפק"מ למעשה מהא דברכה דדגים נאמר בחמישי (ואפשר שיש סמך מזה דנקטינן למעשה דברכה דדגים עדיפה).

דעייין ברמ"א ביו"ד סימן שצ"א ס"ג דאיתא וז"ל יש מתירין לאבל לאכול באותה סעודה של דגים שעושים לאחר הנישואין, כי

מאחר שכבר פסקו לומר שהשמחה במעונו אית ליה היכר שאין שמחה באותה סעודה ושרי, עכ"ל, ועיי"ש בש"ך ס"ק ז' דאיתא וז"ל לאכול באותה סעודה של דגים כו' כתב הב"ח מיהו בליל ב' אע"פ דנוהגים בק"ק קראקא שלא לברך שהשמחה במעונו אין לאבל לאכול באותה סעודה דל"ד ליום ב' שכבר בעל בעילת מצוה בליל ב' כפי מנהגם ולכך עושים סעודה של דגים ביום ב' משום ברכת דגים כדאיתא פ"ק דכתובות הלכך אינה נקראת סעודת שמחה ואין אומרים לא אשר ברא ולא שהשמחה במעונו אבל בליל ב' מקמי בעילת מצוה דמברכים אשר ברא לא נגמרו הנשואים ומה שלא נהגו לומר שהשמחה במעונו הוא מפני דמתאספים שם אנשים ונשים כו' עיין שם. עכ"ל. (עיי"ש בערוה"ש דאיתא וז"ל עוד כתב שיש מתירים לאבל לאכול באותה סעודה של דגים ביום שאחר החופה שעושים אחר הנישואין, כי מאחר שכבר פסקו לומר "שהשמחה במעונו" אית ליה היכר שאין שמחה באותה סעודה, ושרי, כלומר, אפילו להאוסרים בכל הסעודות, מכל מקום כאן שיש היכר שפסקו לומר "שהשמחה במעונו", ונראה שאצלם לא אמרו "שהשמחה במעונו" ביום המחרת כמו שכתבו הב"ח והש"ך ס"ק ז', אבל אצלינו אומרים כל שבעה "שהשמחה במעונו" אם רק עושים סעודה, ואם כן בטל זה ההיתר. עכ"ל.)

ועיין בספר פרדס אליעזר חלק אירוסין ונישואין עמ' מ"ו דאיתא וז"ל הגאון רבי יוסף חיים ילוז ז"ל בספרו טועמיה חיים נדפס בקובץ זכור לאברהם וכו' יש שזורקים חטים לפני הכלה והחתן על שם השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך ולסימן שיהיו פרים ורבים כחטים ובערינו עיר הקודש טבריא ת"ו נוהגים ביום האחרון של ז' ימי החופה לזרוק דגים חיים מים כינרת לפני רגלי החתן והכלה שלא תשלוט בהם עין הרע כדגים ולפרות ולרבות כדגים והוא מנהג יפה ואולם יותר ממה ששנו לנו חז"ל לעשות סימנא טבא בדגים על ידי זריקתם לפני החתן והכלה הגדילו לעשות בדורות שלאחריהם סימנא טבא בדגים ברם לא בעת הנישואין גופא אלא ביום שני שלאחר הנישואין אחר שבעל החתן בעילת מצוה היו עורכים סעודה מיוחדת ובשם

"פיש מאהל" תכונה הסעודה הזאת כלומר סעודת דגים על שם שהיו מאכילים בה דגים לקהל המשתתפים וראשון לציון מנהג זה הוא ניהו רבינו הרוקח ז"ל שכותב (רוקח סימן שנ"ד) כך שמעתי מרבינו ביום שני של אחר נישואין רגילים לאכול דגים ומוזכרת הסעודה הזאת בדרך אגב גם על ידי רבינו הרמ"א ז"ל בהגהותיו לשו"ע יו"ד סימן שצ"א סעיף ג' אותה סעודה של דגים שעושים לאחר הנישואין ופעמיים באהבה מבארו הב"ח ז"ל למנהג הלזה גם בפירושו על הטור יו"ד סימן שצ"א וגם בתשובות שלו חדשות סימן נ"ה וכה כותב דוקא ביום ב' שהוא לאחר הנישואין שכבר בעל בעילת מצוה כליל ב' לכך עושים סעודה של דגים משום ברכה לדגים כדאיתא בפרק קמא דכתובות שבתולה נשאת ביום הרביעי ונבעלת בחמישי מחמת שנאמרה בו ברכה לדגים, ומפי כתבו של הג"ר אפרים הכהן מווילנא ז"ל יש לנו עדות נאמנה שכך היו נוהגים בימיו וז"ל בספרו שו"ת שער אפרים ריש סימן קי"ב ותוך שבעת ימי המשתה עשו סעודת דגים כנהוג לעשות אחר בעילת מצוה ואצל היהודים היושבים בעיר וורמיישא היתה הסעודה הזאת משמשת כעד מוכיח שזאת האשה הנישאת אכן נמצאת בתולה וזה מבוסס על מה דאיתא בגמרא כתובות שם שדוקא בתולה נבעלת בחמישי מחמת שנאמרה בו ברכה לדגים ואילו אלמנה נבעלת כששי שנאמרה בו ברכה לאדם וכדברים האלה רשם הגאון רבי יוזפא שמש ז"ל מנהגי וורמיישא ח"ב עמוד מ"ט בספרו מנהגי וורמיישא לילה שאחרי בעילת מצוה קונה החתן דגים ועושה סעודה וקורא קרוביו ומחותניו ומי שירצה והיא לראיה שהיתה בתולה כמו "וראשה פרועה" פירוש דאיתא במסכת כתובות דף טו ע"ב שאשה שהוציאה אותה לבית החתונה כשראשה פרועה הרי זה משמש כהוכחה שהיא היתה בחזקת בתולה וקורין לסעודה ההיא פיש מאהל, ואולם בניגוד למנהג המקובל לעשות "פיש מאהל" ביום השני שלאחר הנישואין נהגו בק"ק ניקלשבורג מימי קדם לעשות סעודה ביום החופה עצמו שהי' ג"כ נקרא בשם זו "פיש מאהל" אך ברכות שנים קמו ראשי הקהילה דשם וגזרו עליה לבטלה וכך נאמר בספר תקנות ניקלשבורג סימן פ' ביום החופה היה מנהג קדום לעשות פיש מאהל ואחר כך נדחה וכעת זה

זמן מועט אשר חוזר וניעור וחזרו ודנו והחליטו שלא יהיין בעל חתונה לעשות פיש מאהל לפני בחורים ובתולות בקנס על אבי החתן . עכ"ל.

[עייין במס' ע"ז דף כט ע"א דאיתא "שני לדם דג", ופרש"י וז"ל אם הקיז דם היום יאכל דגים למחר, עכ"ל, ועיי"ש בספר דף על הדף דאיתא וז"ל בקובץ כרם שלמה שנה ט"ז נדפסו הגהות הגאון יעב"ץ על הילקוט, ובמה דאי' שם מהילקוט תני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם אלמנה נמי תבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ברכה דאדם עדיפא לי', הגיה הגאון היעב"ץ וצ"ל נ"ל דהיינו נמי דאמרינן שני לדם דג, ומשו"ה לא שייכא באלמנה שאין לה דמים ע"כ, וראה עוד בקובץ הנ"ל שנה י"ז שמביא בשם ספר הרוקח "שמעתי מרב, ביום שני אחר הנישואין רגילים לאכול דגים", וכתב על זה היעב"ץ, ונ"ל דהיינו בכונס הבתולה ועשה מעשה, סמך ורמז לדבר מה שאמרו שני לדם דג, ע"כ, והיינו ג"כ כהנ"ל, והוא ענין נפלא, שהמנהג הי' אז לעשות למחרת הנישואין סעודה עם דגים, וכ"כ עוד בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קפ"ג. עכ"ל.]

הנה אפשר שיש עוד נפק"מ מהא דברכה דדגים נאמר בחמישי (ואפשר שיש סמך מזה דנקטינן למעשה דברכה דדגים עדיפה). דעייין בספר מועד לכל חי סימן כ"ח סעיף ט' דאיתא וז"ל כתב הרב הלבוש באורח חיים סימן תרפה וזה לשונו יש מקומות שנוהגים בשנת העיבור לקבוע תענית בכל יום חמישי בפרשיות שובבי"ם ת"ת והם פרשת שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים תרומה תצוה וקורין בשחרית בפרשת השבוע ואומרים שומר ישראל, ובמנחה קורין ויחל ומפטירים דרשו, ונוהגים כן מפני שהשנה ארוכה שיש יותר מחצי שנה בין שני וחמישי ושני דמרחשון, לשני חמישי ושני דאייר, שהם

ימי תענית וכפרה לישראל, לכך מתענה שמונה ימים כנגד חדש העיבור שהוא ארבעה שבועות בכל שבוע שני ימים דהיינו שני וחמישי, וכדי שלא להכביד על הציבור חלקו ואין מתענים אלא פעם אחת בשבוע, עוד שמעתי טעם אחר והוא כי ראו קדמונינו שהנשים המעוברות היו עלולים להפיל עובריהם בשנים המעוברות, ותיקנו להתענות אלו השמונה תעניות כנגד כל שני וחמישי של חדש העיבור, משום הנשים המעוברות שלא יפילו, ונראה שלפי זה הטעם אתי שפיר שמתחילין להתענות בפרשת שמות, משום שאותה פרשה מדברת בפריה ורביה של ישראל, ושנעשו לעם גדול ורב, כדכתיב ובני ישראל פרו וישרצו וכו', לכך מתפללים גם כן שגם עכשיו ויפרו וירבו ולא יפילו, ואפשר שמטעם זה גם כן לא נהגו לקרוא בבקר פרשת התענית שהיא ויחל, אלא פרשת השבוע, כדי לקרוא אותה פרשה שבתחילת שמות ביום התענית הראשון, וכיון דהתחילו כן נהגו כך כל התעניות, עד כאן לשונו, ויש לחקור למה קבעו ביום חמישי ולא ביום שני, ומה גם דאיכא משום דאין גוזרין תענית על הציבור בתחילה ביום חמישי שלא להפקיע את השערים, כדאיתא בשלחן ערוך אורח חיים ריש סימן תקעב, הן אמת דכבר נרגש בזה בספר אליה זוטא בסימן תרפ"ה ס"ק ז', וכתב ליישב דכיון דתעניות אלו הם מעיבור לעיבור לא הוי בכלל אין גוזרין וכו' יעוין שם, ואין זה מוכרח דמה לי תעניות מעיבור לעיבור לשאר תעניות, ועוד דצריך טעם למה לא יהיה ביום השני וכבר ראיתי שם בספר אליה זוטא ס"ק ז' שכתב דהיינו טעמא דאנשי מעמד התענו והתפללו ביום חמישי לבל תפיל אשה את פרי בטנה, יעוין שם, והכי איתא בגמרא בתענית דף כז ע"ב, דבחמישי היו מתענים על עוברות ומניקות עוברות שלא יפילו, ומניקות שיניקו את בניהם, ופירש רש"י ועל עוברות וכו', שרצו המים נפש חיה, עד כאן לשונו, ולי נראה הטעם שקבעו בחמישי, כמו שאמרו בכתובות פרק קמא דף ה ע"א, תנו רבנן בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, ופרש"י וברכה לדגים פרו ורבו ומלאו את המים, יעוין שם, אם כן אחר שמצינו שתיקנו חז"ל להיות נבעלת בחמישי משום שיפרו וירבו כברכת הדגים, לכן תיקנו להיות התעניות בחמישי כדי

שיפרו וירבו כדגים ולא יפילו עובריהן, כי כן הנכון לעשות בשנת העיבור בשמונה שבועות שובבי"ם ת"ת, לקבוע תענית במנין עשרה בכל יום חמישי, ולקבוע לימוד תהילים להתפלל על המעוברות, וכן עשינו כמה שנים בעיר עוז לנו אזמיר יגן עליה אלקים, להפריש עשרה תלמידי חכמים מתענים, וקובעים לימוד בבית הכנסת, תהילים עם שבעה כורתי ברית, ומתפללים מנחה בסליחות, ומוציאים גבאים שגיבבו מעות מהנשים המעוברות, והמעות שמקבצים מחלקים אותן לנצרכים, שלא תאונה עלינו שום רעה אמן. עכ"ל.

הנה אפשר שיש עוד דבר שעושים משום ברכה דגים וברכה דאדם יחדו, דעיינ בספר בני יששכר מאמרי השבתות מאמר א' ס"ק י"א דאיתא וז"ל שב"ת בגימטריא ג' פעמים ברכ"ה עם אותיות יה"ו, תתבונן הדבר עפ"י מה שכתבנו טעם למצוה מן המובחר לאכילת דגים בשבת, דהנה אשכחן במעשה בראשית ברכה בג' דברים והם בג' ימים זה אחר זה רצופים, ברכה לדגים ביום ה', וברכה לאדם ביום ו', וברכה לשבת ביום הז', (וסימנך בנאות דש"א ירביצני ראשי תיבות ד'גים ש'בת א'דם), והנה חוט המשולש לא במהרה ינתק, אדם (היינו ישראל אתם קרויים אדם) האוכל דגים לכבוד שבת הנה יתברך בברכה המשולשת ולא במהרה תנתק, והנה סוד הברכה היא ה' אחרונה שבשם הנכבד, כנודע מסוד הפסוק והיה ברכה, וי"י ברך את אברהם בת היתה לו לאברהם אבינו ובכ"ל שמה (ב"ב טז ע"ב) בגימטריא ב"ן סוד ה' אחרונה, וכתוב יצו י"י אתך את ה' ברכה ה' ברכה, והיא מתברכת מג' אותיות ראשונות יה"ו כמו שאמרו רז"ל (ברכות נא ע"ב) אין פרי בטנה וכו' מתברכת אלא וכו', והנה תמצא לפי הנ"ל באכילת האדם דגים בשבת יצורפו ג' ברכות ברכה משולשת, הנה ג' פעמים ברכ"ה בצירוף ג' אותיות יה"ו המברכים לברכה בגימטריא שב"ת. עכ"ל.

ועיי"ש במאמר ח' ס"ק כ' דאיתא וז"ל כתבו תלמידי האר"י ז"ל לומר אפילו בחול קודם הסעודה מזמור לדוד ד' רועי וכו' כי יש בו ז"ן תיבות כי הוא זן ומפרנס לכל (ומה נחמד הדבר לאומרו בסעודה האחרונה של שבת להשפיע מזונות לימי החול, נ"ל), ויכוין בשם הוי"ה במילוי כזה יו"ד ה"ה ו"ו ה"י בגימטריא ז"ן (נ"ל), עוד יש בו אותיות כמנין זכ"ר בגימטריא ברכ"ה שישלח ברכה בכל מעשה ידינו, ונ"ל שזה טעם רבותינו זלה"ה שהנהיגו לומר בסעודה שלישית ג' פעמים זה המזמור, עפ"י מה שכתבתי לך על פי פשוטו טעם לאכילת דגים בשבת הוא להיות במעשה בראשית נאמר ג' ברכות בג' ימים זה אחר זה רצופים, היינו ביום ה' ברכה לדגים, יום ו' ברכה לאדם, יום ז' ברכה לשבת, על כן האדם האוכל דגים לכבוד שבת מתברך בברכה משולשת והחוט המשולש לא במהרה ינתק, על כן אומרים ג"כ המזמור הזה שיש בו אותיות מנין ברכ"ה, ואומרים ג' פעמים, להיות ברכה משולשת, (ותבין ג"כ שיש בו תיבות מנין ז"ן הוא מנין דגיים), ונרמז במזמור הזה ג"כ בנאות דש"א ירביצני ראשי תיבות דגים שבת אדם, נ"ל. עכ"ל.

דרוש
לנישואי בתולה

ביום ו' אלול
שחל להיות ברביעי בשבת

דרוש לנישואי בתולה

ביום ו' אלול שחל להיות ברביעי בשבת

עיינן בספר ישעיה פמ"ג פט"ז דכתיב "כה אמר ד' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה". הנה מצינו הרבה מקורות דהאי קרא "הנותן בים דרך" מורה על זיווג וחיבור זו"ן.

לדוגמא, עיינן בספר הזוה"ק ח"א דף כט ע"ב דאיתא כגוונא דההוא שביל סתים וטמיר וגניז לעילא, בר דחד שביל דקיק, וחד ארח, ההוא דלתתא ארח, כמה דאת אמר (משלי ד': י"ח) וארח צדיקים כאור נוגה, וההוא דלעילא שביל דקיק, כדכתיב (איוב כ"ח: ז') נתיב לא ידעו עיט, ורזא דכלא (ישעיה מ"ג: ט"ז) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, וכתיב (תהלים ע"ז: כ') בים דרכך ושבילך במים רבים. (ועיי"ש בשע"ר שפירש וז"ל בר דחד שביל דקיק וחד אורח ההוא

דלתתא ארח כד"א וארח צדיקים כאור נוגה וההוא דלעילא שביל דיקק כדכתיב נתיב לא ידעו עיט, פי' כי נודע וכתבו רבינו ז"ל בכ"מ ומהם שער או"א פ"ג בכלל ההפרשות שבין או"א לזו"ן שאו"א לא אפסיק רעותא דתרוייהו לעלמין ולעולם הם בסוד הזווג לא כן זו"ן שבעונותינו רוב הזמן אין זווג ביניהם ובפרט זו"ן שאין להם שום זווג כל השבוע כולו זולתי משבת לשבת בתפילת מוסף כמ"ש רבינו ז"ל בדרוש מוסף שבת, וזהו שאמר בר דחד שהוא יסוד דאבא שביל דיקק כי עומד לעולם בשביל עובר בתוכו זרע קדש, וחד יסוד דז"א ארח שאין זווגו אלא משבת לשבת כאורח הבא מזמן לזמן, ההוא דלתתא יסוד דז"א ארח כד"א וארח צדיקים כאור נוגה, וההוא דלעילא יסוד דאבא הוא סוד שביל דיקק לעולם קאי ועומד בסוד הזווג כדכתיב נתיב לא ידעו עיט כמ"ש בדרוש כונת הברכה דלא אתידע אי איהו לעילא בחכמה או אי איהו לתתא בבינה להיותו טמיר וגניז, ורזא דכלא הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה ונתיב בים דרך ושבילך במים רבים, פי' כי נודע שהמלכות נקרא ים בסוד ים סוף כמ"ש רבינו ז"ל בדרוש ז' של פסח, ודרך הוא היסוד בסוד דרך גבר בעלמא כמ"ש רבינו ז"ל בשער מוחין דצלם פ"א, וז"ש ורזא דכלא ההפרש הזה רמוז בתרי קראי הנותן בים דרך הוא זווג זו"ן שיש בו נתינה מזמן לזמן, ובמים עזים הוא יסוד הבינה הנקרא רחובות הנהר נתיבה. וכן בים דרך בזו"ן ושבילך במים רבים ומובן. עכ"ל. ועיין בספר עץ חיים שער ל"ו פ"ד דאיתא וז"ל בחינת דרך הבא מן היסוד אל הנוקבא בסוד "הנותן בים דרך". עכ"ל. ועיין בשער הפסוקים בפרשת עקב דאיתא וז"ל הדרך הבא מן היסוד למלכות בסוד הנותן בים דרך. עכ"ל. ועיין בספר אמת ליעקב מערכת עץ חיים אות ד' דאיתא וז"ל דרך נקרא היסוד דז"א הבא במלכות וזה סוד הפסוק "הנותן בים דרך" דים הוא במלכות וכו', א"ה ונראה לי דזה סוד הפסוק דרך גבר בעלמא ודו"ק. עכ"ל.

[עייין בספר קהלת יעקב ערך דר דאיתא וז"ל ד' זו ביאה שנאמר (משלי ל': י"ט) דרך גבר בעלמא קידושין שם, ויש לומר דבחינת

ביאה לכלול החסדים בגבורות וגבורות בחסדים, דהאיש מבחינת הויה חסד ואשה מבחינת אלהים, ועל ידי הזיווג נכלל הוא באלהים והיא נכללת בהויה, נמצא יש אצלו הויה אלהים ואצלה הויה אלהים, שני פעמים הויה אלהים גימטריא דרך, וכן דרך עם הכולל זהו יד הגדולה ויד חזקה שהם סוד החסד וגבורה שמתייחדים על ידי הזיווג, ושורש החסדים מיסוד אבא והגבורות מיסוד אמא, ועל ידי הזיווג מתייחדים היסודות יסוד אבא גו יסוד אמא, וכן דרך גימטריא דא יסוד אבא גו יסוד דאמא. עכ"ל.]

(עיי' בריש מסכת קידושין דאיתא האשה נקנית בשלש דרכים וכו' מאי טעמא תני שלש משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה משום דקבעי למיתני ביאה וביאה איקרי דרך דכתיב ודרך גבר בעלמה כן דרך אשה מנאפת הא תינח ביאה כסף ושטר מאי איכא למימר משום ביאה ותני תרתי אטו חדא הנך נמי צורך ביאה ניהו ואי בעית אימא הא מני ר"ש היא דתניא ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתב כי תלקח אשה לאיש מפני שדרכו של איש לחזור על אשה ואין דרכה של אשה לחזור על איש משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו.)

ועיי' בספר לשם שבו ואחלמה בהקדמות ושערים (שער הפונה קדים פמ"ו) דאיתא וז"ל וכולהו ברזא הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה שזה קאי על זיווג דא"א וכמ"ש בזוה"ק בראשית כ"ט ב' כי ים הוא יסוד דנוק' ודרך הוא יסוד ז"א ומים עזים הוא יסוד דבינה נתיבה הוא יסוד דחכמה. עכ"ל. הרי מבואר דהנותן בים דרך מורה במיוחד על זיווג ז"א ונוק'.

הנה יש הרבה מקורות דחתן וכלה הם דוגמת ז"א ונוק'. לדוגמא בעלמא, עי' בעץ חיים שער ל"ד פ"ד דאיתא וז"ל כבר ידעת כי הבינה, הנה"י שלה שבהם ניתנין המוחין של ז"א, הם ג' אהי"ה, אחד דיודיין קס"א, והוא בנצח, ואחד דאלפיין קמ"ג, והוא בהוד, ואחד דההיין קנ"א, ביסוד, ושלשתן הם תנ"ה והוא גימטריא חותם

עם הכולל, ולפעמים נעשה "נד'ת דותה", ואין להאריך, אמנם עתה שקבלה פעם ב' המוחין ע"י בינה, אז קבלה הארה ג"כ מן לבושים שלה, שהם ג' אהי"ה הנ"ל שהם גימטריא חותם, וזהו סוד מלכות שבנוקבא, שהוא סוד החותם החיצון, כי כל עיקרה מן הלבושים של נה"י דאמא, וכשאדם מזדווג עם אשתו אז נקרא "חתן וכלה", כי ג' אהי"ה במלואן עם ג' שמות עצמן הם גימטריא חת"ן, כי עתה נכנס בהם. עכ"ל. ועיין בספר מבוא שערים ש"ו ח"א דרוש ח' דאיתא וז"ל גם מלת חותם הם אותיות חמות והענין כי הנוקבא היא בת אימא עילאה והיא אשת ז"א הנקרא חתן דכלה הזאת ונמצא כי אימא עילאה היא חמותו של ז"א ולפי שמן חמות נמשכין ג' אהיה אלו במלכות של הנקבה נקרא חותם לשון אותיות חמות, והנה בהזדווג זו"ן נק' חתן וכלה והענין כי הנה חבור הזכר עם הנקבה הוא התחברות יסוד שלו ביסוד שלה, והנה היסוד שלה הוא הארת ג' אהיה הנז' שהם בגימטריא חותם כנזכר ועם כללות שלשתן הם בגימטריא חת"ן להורות כי הוא נתחבר ביסוד שלה כי זהו עיקר כונת הנשואין שהוא לצורך הזווג הנז' ואז הנקבה נק' כלה יען היא מעלה מ"ן שלה והם חמשה גבורות מנצפ"ך שהם אות ה' של כלה וכל גבורה כלולה מ' עולים חמישים שהם אותיות כ"ל מן כלה. עכ"ל. ועיין בשער הכוונות דרושי קבלת שבת דרוש א' דאיתא וז"ל גם תכוין כי ר"ת הבו לה' כבוד ועוז הוא ר"ת כל"ה וכן ר"ת הבו לה' כבוד שמו הוא כלה, והענין הוא כי ב' הבו אלו הם שם מ"ה ושם ס"ג כנז' אבל העשיה עצמה היא שם ב"ן שהיא הנקבה הנתקנת ונעשית כלה ע"י שם מ"ה שהוא ז"א בעלה החתן המקשט והמכונן את כלתו ועושה אותה כלה. עכ"ל. ועיין בפירוש הרמ"ז על זוהר דברים דאיתא וז"ל הרי אם כן שסוד המטה עומד על י"ב, וז"ש ולית דכלה בר ביי"ב וכו', שסוד הכלולות דהיינו הזווג נעשה ביי"ב, והואיל ולית תיקונא וכו', כדתנן נותנים לבתולה י"ב חדש לפרנס את עצמה משתבעה הבעל, וזהו תיקונא, ואמנם זה ענין סוד אחר והוא כי סוד י"ב חדש הוא בסוד י"ב צירופי ההוי"ה העולים שיי"ב כמנין חד"ש, ואלו מאירים ביי"ב צירופי אהי"ה העולים רנ"ב כמספר איברי הנקבה, שידוע שכל תיקונה משם אהי"ה

ומשם בוכ"ו כנזכר באדם ישר, ושני שמות אלו עולים כל"ה, שהם המתקנים אותה, לכן אצטריך חתן למחדי, החתן הוא בסוד ז"א המאיר בג' מילואי אהי"ה העולים תנ"ה, והם בנה"י דאי' הרי חת"ן, ועליו להמשיך השמחה שהיא מצד אי' כנראה ממה שאנו אומרים בקבלת שבת שחל להיות ביום טוב, גם בשמחה ובצהלה, ועוד כבר ידעת שג' אלפין שבשם מ"ה סודם ג' שמות אהי"ה המאירים לחתן, ומהם עיקר. עכ"ל. ועיין בספר עמק המלך ש"ו פס"ה דאיתא וז"ל וזעיר ונוקביה דאצילות, נתעלו בתוך אבא ואמא, ומכסים עליהם כמו חופת חתן וכלה, ועל זה נאמר, "לשמש [ז"א] שם אוהל בהם והוא כחתן יוצא מחפתו", רצה לומר, בהם, בתוך אבא ואמא. עכ"ל. ועיי"ש בשער י"ד פרק נ"ה דאיתא וז"ל וז"א ונוקביה הם תרי פלגי דגופא, בסוד "כל מי שאין לו אשה אינו נקרא אדם שנאמר זכר ונקיבה בראם, ויקרא את שמם אדם" (יבמות סג ע"א), כי שם הויה עצמו עולה אדם, כזה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ומילואו בלי אותיות השורש עולה חוה, וזהו סוד הפסוק "ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם", דהיינו המילוי הזה. עכ"ל. ועיי"ש בשער ט"ז פ"ד דאיתא וז"ל "וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ" (חבקוק ב' כ'): ואמרו חז"ל "כל מקום שנאמר וזה' הוא ובית דינו", סוד זעיר ונוקביה, כי הזכר הוא רחמים והנקיבה היא דין, ומלת היכל ומלת הס כל אחד עולה אדנ"י, וסוד היכל קדשו של ז"א ונוקביה, הוא מלבוש אבא ואמא, ונעשה חופת חתנים, וסוד סוכה גימטריא שם יאהדונה"י שיושבים שם, ומטיילים שם חתן וכלה ז"א ונוקביה. עכ"ל.

וע"ע בשער המצות בפרשת קדושים דאיתא וז"ל הנה ברישא דא"א וברישא דז"א וברישא דנוקבא יש שערות כנודע, אמנם שערות שבראש א"א הם רחמים גמורים ונודע כי כל שערות הם צינורות כעין ויין ממשכן הארה מתוך המוח ולחוץ ולכן הנזיר כתיב ביה גדל פרע שער ראשו כמ"ש שם, אבל שערות רישא דז"א הם בחינת הדין כמ"ש באדרת נשא, ולכן צריך לספר שערות בסוד ואיש כי ימרט ראשו טהור הוא כנזכר בספר הזוהר, וצריך שיכוין האדם שהוא דוגמת

ז"א ושהוא מספר שער ראשו להיותם דינים תקיפין ובפרט מי שהוא משורש קין דינא תקיפא ואמנם נודע כי בשערות הראש יש בחינת י"ס והמלכות שבהם היא הנקראת פאת הראש כי לעולם כל פאה היא במלכות ולכן פאה גימטריא אלהים, והענין כי הדינין הם צורך גבוה והם מכלל קיום העולם והעולם צריך להם ולכן אין ראוי להעביר כולם ולכן משיירין הפאה שהיא המלכות האחרונה שבי"ס הראש אבל הספירות הראשונות אין ראוי שיהיה בהם דינין, ואמנם נוקבא דז"א הנקראת בחינת עשיה שבאצילות וכל אחיזת הדינים ושורשם הם בה ואם נעביר הדינים גם מראש הנקבה יתבטלו לגמרי ולכן האשה אינה מגלחת ראשה ואדרבה מגדלת שער ראשה כנודע להשאיר שורש אל הדינין, עכ"ל, הרי מבואר להדיא שהאדם הוא דוגמת ז"א והאשה היא דוגמת נוק' דז"א, ועיין בספר נקודות הכסף (חלק קידושין עמ' כ"ז) דאיתא וז"ל והנה איתא במבוא שערים ש"ב ח"ג פ"ו שענין שבירת הכלים היה בז' מלכים דא"א ודאבא ודאימא ודז"א ודנוק', אמנם אין עסקנו כי אם בתיקון הז' מלכים דז"א ודנוק' ולא במלכים שלמעלה מהם כי גבהו המה מעמנו כי התורה הק' היא בז"א, והנה כל א' מה' נקודות הנזכרות הכוללות שהם א"א אבא אמא ז"א נוק' יש לכל א' מהם א"ק ואבי"ע בפרטותו ואנן אין עסקינו בג' הנקודות הראשונות אלא בב' נקודות, הד' הנק' ז"א והה' הנק' נוק', שלכל א' מהם יש א"ק ואבי"ע פרטי כאמור, וסדר עבודת האנשים בתורה ובתפילה מצות ומעש"ט וכן באכילה ושתייה וכו' הוא בבירור ותיקון והמשכת מוחין מרום המעלות והזיווגים בפרטות א"ק ואבי"ע דנקודה הד' הנק' ז"א הכוללת את כללות העולמות והפרצופים, ועד"ז ממש סדר עבודת הנשים בתפילה מצוות ומעש"ט וכן באכילה ושתייה וכו' בבירור ותיקון והמשכת מוחין מרום המעלות והזיווגים בפרטות א"ק ואבי"ע דנקודה ה' הנק' נוק' שבה כללות כל העולמות והפרצופים כאמור. עכ"ל. הרי מבואר שזה שהאדם הוא דוגמת ז"א והאשה היא דוגמת נוק' דז"א, היינו שהאדם הוא דוגמת נקודה ד' והאשה היא דוגמת נקודה ה' (שהרי יש ה' נקודות בכללות, א"א אבא אמא ז"א ודנוק'). ועיין בשער המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקדושין

כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חדר רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חדר רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה. עכ"ל. ועצ"ש בנקודות הכסף דאיתא וז"ל במצות הקידושין אנו מתקנים את זו"ן דנקודה ד' וה' מאחר ומצוה זו היא המכשיר לקיים מצות פריה ורביה שעל ידה מזדווגים זו"ן דנקודה ד' וה', והנה אע"פ שהאנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ד' והנשים כל עסקם בתיקון זו"ן דנקודה ה' מ"מ מצינו שני זמנים בשנה בהם האנשים מתקנים גם את הנקודה הה' והוא בחלק מתפילות יוהכ"פ ובמצות עונה כאשר כתב מרן בספרו הטהור נהר שלום דף ל"ח ע"ב וזלה"ק ודע כי הנוק' העולה בתפילות של יוה"כ קודם הז"א עד כתר דאמא אינה הנוק' הפרטית רחל מלך הז' דז"א אלא היא הנקודה החמישית דאצי' הנק' בכללות נוקבא דז"א אבל היא כלולה מכל הפרצופים ומכל העולמות והיא הנתקנת ע"י הנשים ע"י מצות שאין הזמן גרמא והיא בת זוג דז"א ומזדווג עמה ע"י קיום מצות עונה כנודע, ועוד כתב שם בדף יז ע"ב דהיחודים והזיווגים שבתפילות הם דחב"ד דכל פרט ע"י הדעת וכן דכל המצות אבל זיווג דו"ק ע"י יסוד התחתון אפשר שאינו נעשה רק ע"י מצות פריה ורביה ומאחר ומצות הקידושין הינה המכשיר שעל ידו נושא האדם את אשתו כדת וכדין ויוכל עי"כ לקיים מצות פריה ורביה נבין שהאדם הרומז לנקודה ד' הנושא את אשתו הרומזת לנקודה ה' מתקן לא רק את זו"ן דנקודה ד' הנוגעת אליו כי אם גם את זו"ן דנקודה ה' הנוגעת לאשתו כדכתב הרב המגיה בהגהתו הגה"ה א' בסדר כוונת מצות הקידושין בסידור אור הלבנה בקונטרס אור החיים דף צ"ט. עכ"ל. הרי מבואר שבבעילת מצוה האדם מתקן נקודה ה'. ולפכ"ז מובן מאד למה מבואר בכתובות דף ה ע"א דבתולה נישאת ברכיעי ונבעלת בחמישי, שכשמתחילים הנשואין

דוקא ברביעי מורים שיש כאן בחינת רביעי, והיינו בחינת האדם שהוא המורה על ז"א בחינת נקודת ד', אבל הבעילה היא בחמישי, דעי"ז מורים דז"א מתקן נקודה ה'. ושוב מבואר דהחתן והכלה מורים על ז"א ונוק', ובפרט בהבעילת מצוה.

והנה ע"פ כל הנ"ל נמצא ד"הנותן בים דרך" מורה על חתן וכלה ובפרט בהבעילת מצוה. (הנה מבואר בחז"ל ד"קשה לזווגם כקריעת ים סוף", וא"כ חזינן להדיא דזיווגים הם בבחינת נתינת דרך בתוך הים.)

ועי' בספר פתח לאוצר דאיתא וז"ל הוא בחי' הדרך הבא מן היסוד אל המלכות, הכוונה על ביאה ראשונה שעושה אותה כלי כי על ידי ביאה ראשונה נעשה דרך ושכיל לכניסת היסוד מכאן והלאה וכמ"ש ודרך גבר בעלמה וכמ"ש בש' כ"ג פ"א מ"ב ע"פ מנחל בדרך ישתה. עכ"ל.

ועי' בזוה"ק ח"ב דף קלז ע"א דאיתא מאן דנטיל לשמשא, כמאן דנטיל לכלהו דרגין, בגין דשמשא איהו אהל דאתכליל בהון ונטיל כלא, ואיהו נהיר לכל אינון גווני נהורין לתתא, ועל דא והוא כחתן יוצא מחפתו, מאן חפתו, דא עדן, ורזא דא ונהר יוצא מעדן, עדן דא איהו חופה דחפיה על כלא, ישיש כגבור, ישיש מסטרא דאור קדמאה דלא אשתכח ביה דינא כלל, כגבור, מסטרא דגבורה, ואף על גב דגבורה איהי דינא שלים, כגבור כתיב, ולא גבור, בגין דאמתיק דינא בחסד, ונטיל כלא כחדא בתיאובתא ורעותא שלים, וכל דא לרוין ארח, כמה דאת אמר הנותן בים דרך, לאשקאה ולאשלמא נהירו דסיהרא בכל סטריין, ולמפתח בה ארח לאנהרא לתתא, מקצה השמים מוצאו, מסייפי אלין שמים עלאין דקאמרן, איהו אפיק, בגין דבסיומא דגופא איהו אפיק, ובההוא אתר אשתמודע בין דכר לנוקבא, ודא הוא דכתיב ולמקצה השמים ועד קצה השמים, קצה השמים דא עלמא עלאה, ולמקצה השמים דא מלכא דשלמא דיליה, כמה דהאי נטיל כל נהורין, וכלהו ביה, אוף הכי האי נטיל כל נהורין וכלהו ביה, ואיהו

נפיק מקצה השמים, ותקופתו, דסחרא בכל אינון סטרין קדישין, דאתחזון לאתנהרא ולאתשקאה ולנצצא מניה. (ועיין בשע"ר שפירש וז"ל מאן דנטיל לשמשא כמאן דנטיל לכלהו דרגין, פי' הוא מ"ש רבינו סוף דרושי אבי"ע ז"ל, גם אפשר שיהיה באדם בחינת נפש דאצילות ויותר למעלה ג"כ ואם יהיה לו רוח מבחינת יסוד דאצילות יהיה בעלה דמטרוניתא ונקרא איש האלהים ועד"ז נאמר צדיק מושל יראת אלהים יעויין שם, באופן שמי שזוכה לבחינת רוח מן היסוד זוכה לכל הו"ק, וז"ש מאן דנטיל לשמשא שהוא היסוד וזוכה לבחינת רוח משם כמאן דנטיל וזוכה לכלהו דרגין שהם הו"ק, בגין דשמשא איהו אהל דאתכליל בהון ונטיל כלא ואיהו נהיר בכל אינון גוויי נהורין לתתא, פי' שהיסוד כשעולה עד הדעת להמשיך הטיפה משם בעודו יורד דרך חוט השדרה נמצא הוא היסוד אתכליל בהון בה"ח המתפשטים בה"ק, וכשיוורד במקומו ונטיל כלא כי לוקח הארה וכללות כל הה"ח, ואיהו היסוד נהיר בכל אינון גוויי נהורין שכל חסד וחסד הוא גוון אחד בפני עצמו, זה חסד וזה גבורה וזה ת"ת ובכל אינון גוויי נהורין שהוא נוטל מאיר לתתא היא המלכות נוקביה ומובן עד, מאן חופתו דא עדן ורזא דא ונהר יוצא מעדן עדן דא איהו חופה דחפאי על כלא, פי' כשעולה היסוד עד הדעת להמשיך הטיפה הנה עיקר ושורש הטיפה נמשכת ממוח החכמה כמו שכתב רבינו ז"ל בשער הולדת או"א וז"א פ"א, נמצא חופה הוא סוד החכמה שהיתה הטיפה הקדושה ההיא כלולה בו, וז"ש מאן חופתו דא עדן שהוא החכמה הנקרא עדן, ורזא דא ונהר שהוא היסוד העולה להמשיך את הטיפה יוצא מעדן ונקראת החכמה חופה משום דחפאי על כלא בסוד כולם בחכמה עשית, ישיש מסטרא דאור קדמאה כו', כל זה מבואר מן האמור לעיל שכשהוא מושך טיפת הה"ח הנה כולם יורדין כלולים בחסד הראשון שהוא החסד שבחסדים, נשאר החסד שבחסדים בספירת החסד שם מקומו וכולם כלולים יורדין בספירת הגבורה, ונשאר חסד הגבורה במקומה בספירת הגבורה וכולם כלולים יורדין בספירת הת"ת וכן השאר, וכנגד שנים אלו נקט קרא ישיש כגבור, ישיש כנגד החסד, כגבור כנגד הגבורה, אור קדמאה הוא החסד ראשון לכל הה"ח, וכל דא לרוין

ארח כד"א הנותן בים דרך כו', פי' וכל זה שהיסוד צריך להעלות להמשיך הטיפה הקדושה הוא לרוץ אורח כמ"ש רבינו ז"ל שאם לא היה שמושך הטיפה מן הדעת לא היה בו כח ויכולת להוריד טיפת הזרע בנוק' בעת הזווג יע"ש, וזהו וכל דא לרוץ אורח להריצה את הטיפה ההיא לארח הוא יסוד הנוק' ארח כנשים, ומביא עוד ראייה שז"א הוא הנותן בים היא יסוד הנוקבא דרך הוא יסוד שלו הנקרא דרך בסוד דרך גבר בעלמא כמ"ש רבינו ז"ל בשער מוחין דצלם פ"א יע"ש, ולמפתח בה ארח לאנהרא לתתא, פירוש שיסוד דמלכות נוקבא דז"א הוא סוד מעין חתום וגם חותם בתוך חותם יש בה כמ"ש רבינו ז"ל בשער הירח פ"ג יע"ש, ויסוד דז"א הוא המפתח הקדוש הפותח פתחה בסוד הזווג ואחר כך היא משפעת לעולמות בי"ע וז"ש לאנהרא לתתא או לנשמות לצדיקים, מקצה השמים מוצאו מסייפי אלין שמים עלאין דקאמרן איהו אפיק בגין דבסיומא דגופא איהו אפיק, פי' שגם ו"ק דאימא נקראים שמים כי לעולם ו"ק בכל מקום ובכל פרצוף נקרא שמים דאותו פרצוף, ונודע שמתוך פי היסוד דאימא המסתיים בתוך החזה דז"א שם מתגלים החסדים, ונודע שדעת דז"א נתון תוך יסוד דאימא, ונמצא שכשעולה היסוד דז"א עד הדעת דז"א עולה תוך פנימיות יסוד דאימא, וכשהוא יורד יוצא מתוך פי היסוד דאימא, וז"ש מקצה השמים מוצאו מסייפי אלין שמים עלאין שהם שמים דאימא, איהו היסוד דז"א אפיק ההיא טיפה קדושה שמושך, בגין דבסיומא דגופא הוא היסוד דאימא איהו אפיק ודא הוא דכתיב ולמקצה השמים ועד קצה השמים, קצה השמים דא עלמא עלאה יסוד דאימא, ולמקצה השמים דא מלכא דשלמא דיליה הוא יסוד דז"א ומובן השאר. עכ"ל.) ועי' בספר אור במושבותם עמ' נ"ד דאיתא וז"ל ענין סוד חופה וכו', עיין היטב בסידור קול יעקב כל הענין ותו"ד דמצות נישואין הוא כנגד חתן וכלה שלמעלה והמשתדל להכניסם לחופה ולייחדם יחד הרי הוא מעורר יחדו שלם בכל קומת זו"ג ופותח כל הצנורות כמבואר בזוה"ק בסוד הפסוק "והוא כחתן יוצא מחופתו" דכל שייפא ושייפא מסייעים ואוספים ביה חילא ותוקפא וכו' ולכן זאת המצוה אין לה שיעור והיא נכללת בגמ"ח שאין להם שיעור וזו למעלה ממנה לכן

צִרִיךְ לִיזְהַר בַּהּ מְאֹד, ע"כ, וּמִקּוֹר הַדְּבָרִים בְּזוּה"ק פֶּרֶשֶׁת תְּרוּמָה ח"ב קל"ז ע"א וכו' וְעֵינַי הֵיטֵב בְּפִי שַׁעַת רִצּוֹן עַל הַזּוּה"ק שֶׁם דִּמְפָּרֶשׁ עֵינַי הַשְּׁמָשָׁא דְנִטִּיל כָּל נְהוּרִין הוּא הַיִּסּוֹד שְׂכוּלָל כָּל הַה' חֲסִדִּים וּמוֹשֵׁךְ הַטִּיפָה מִן הַדַּעַת וְהַחֲכָמָה שֶׁהוּא עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן הַחוּפָה עַל הַכָּל בְּסוֹד "כָּלֶם בַּחֲכָמָה עֲשִׂית" וּמִש"כ בְּזוּה"ק שֶׁם יֵשִׁישׁ כְּגִבּוֹר מִסְטָרָא דְאֹר קִדְמָאָה דְּלֹא אֶשְׁתַּכַּח בֵּיה דִּינָא כָּלֶל כּוּוֹנְתּוֹ עַל הַחֲסִד הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּכְלָל עִם כָּל הַחֲסִדִּים עֵי"ש, וּמִבּוֹאֵר שְׂגוּדֵל הַשְּׂמִחָה בַּחֲתָן הַיּוֹצֵא מִחוּפָתוֹ הֵם הַחֲסִדִּים הַגְּדוּלִּים שְׂבָאִים מִמִּקּוֹר הַחֲסִד הָרֵאשׁוֹן וְהַרְבֵּה יֵשׁ לְהַעֲמִיק בַּעֲנִין "הַחֲסִד יוֹמָא דְכוּלְּהוּ יוֹמִין" וְעִמְש"כ בְּסִפְר שְׁמֵן שֶׁשׁוֹן דְּרוּשֵׁי סְפִירַת הָעוֹמֵר דְּרוּשׁ ד' אוֹת ה' עֲנִינִים נִפְלְאִים בְּבִיאוֹר חֲסִד הָרֵאשׁוֹן שֶׁהוּא גְבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ מְאֹד וּמִקּוֹרּוֹ מִחֲסִד דְּמו"ס וּלְמַעַלְהָ מִחֲסִד דְּרַדְל"א שְׂבוּ מִתְּלַבֵּשׁ אוֹר א"ס לְחַדֵּשׁ שְׁפַע וְנִשְׁמוֹת וְיוֹרֵד עַד פּוֹס אִמָּה וְאִכְמ"ל, וְזוֹה תְּבִין מַה שְׂאוֹמְרִים שֵׁישׁ כַּח בַּחֲתָן וְשִׂמְחָתוֹ לְחַדֵּשׁ הַשְּׁפָעוֹת וְחֲסִדִּים נִפְלְאִים מִמִּקּוֹר הַחֲסִד הָרֵאשׁוֹן. עכ"ל.

הֵנָּה בַּתְּחִילַת הַבְּרִיאָה הַכֹּל הִיתָה מִיָּם, וְהַקְב"ה עָשָׂה מְקוֹם מִיּוֹחַד בְּהַמִּים לְהָאָדָם לַחִיּוֹת. וְלִהְיוֹת לָכֵן חֲתָן וְכֹלָה הוּא כְּמוֹ עֲשִׂיַת עוֹלָם מִחֻדָּשׁ, דְּזֵהוּ בַּחֲנִנָּה שֶׁהַכֹּל הוּא "יָם" וְיֵשׁ עֲשִׂיַת דֶּרֶךְ בֵּינָם, דְּהוּא מְקוֹם חֲדָשׁ לַחִיּוֹת.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף דְּדוּקָא הַמִּים הוּא הַדְּבָר שֶׁהַקְב"ה חִילַק בּוֹ בֵּין עֲלִיוֹנִים לְתַתְּחוֹנִים, וְהַמִּים הַתַּתְּחוֹנִים מְסַמְלִים דְּבָר שֶׁנִּתְרַחֵק מִהַקְב"ה, וּבִתּוֹךְ הָאֵי דְבָר מְרוּחָק הַקְב"ה קִבֵּעַ הָאֵי מְקוֹם לַחִיּוֹת, וּמִבּוֹאֵר שֶׁשִּׁיךְ חִיּוֹת אִפִּילוֹ בְּתוֹךְ מְקוֹם מְרוּחָק עַל יְדֵי עֲבוּדָה וּבַחֲרִירָה, וְזֵה נַעֲשֶׂה בְּכָל חַתּוּנָה, וּלְפ"ז חַתּוּנָה הוּא כְּעֵין שְׂמִחַת בֵּית הַשּׂוֹאֵבָה וּמוֹכֵן לְמָה דּוּקָא בְּשִׁנְיָהֶם מְצִינוּ שְׂמִחָה יִתִּירָה וְרִיקוּדִים.

הֵנָּה כִּיּוֹן דְּכָל הַנ"ל שִׁיךְ בְּמִיּוֹחַד לְבַעֲלָהּ רֵאשׁוֹנָה א"כ הוּא שִׁיךְ בְּמִיּוֹחַד לְבַתּוּלָה. וְהֵנָּה עֵי"ש בְּכַתּוּבוֹת דָּף ה' דְּתַנִּי בְּרֵ קִפְרָא בַּתּוּלָה נִשְׂאָת בְּרִבְעֵי וְנִבְעֵלַת בַּחֲמִישִׁי הוּאִיל וְנִאֲמָרָה בּוֹ בְּרַכָּה לְדָגִים, אֲלֵמָנָה נִשְׂאָת בַּחֲמִישִׁי וְנִבְעֵלַת בַּחֲמִישִׁי הוּאִיל וְנִאֲמָרָה בּוֹ בְּרַכָּה לְאָדָם,

והנה צ"ב למה לא אמרין גם בבתולה דברכה דאדם עדיפא, ואפשר דאה"נ רק משום טענת בתולים אינה יכולה להיות נבעלת בליל ששי, ובעינן הטעם דברכה דדגים כדי להסביר למה נבעלת בליל חמישי ולא ביום רביעי, אבל הדברים קצת סתומים בדברי בר קפרא, והרי יש אופנים כגון בזה"ז דליכא לטעמא דטענת בתולים ואפ"ה לא הזכיר שבכה"ג נבעלת בליל ששי, ומשמע שיש מעלה בעצם דוקא לבתולה להיות נבעלת בליל חמישי, וטעמא בעי. ועיין בבן יהוידע על כתובות דף ה ע"א דאיתא וז"ל תני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, נ"ל בס"ד הטעם שבחרו יום ברכה לדגים לבתולה ולא לאלמנה, מפני כי ברכה של הדגים שהיא ברכה של רבוי אין שולט בה עין הרע, כמו שאמרו רז"ל (ברכות כ ע"א) על פסוק "וידגו לרוב", מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהן, ובנשואי אלמנה אין מטילים עין הרע, אבל בנשואי בתולה יש חשש עין הרע, לכן בחרו לה יום שניתנה ברכה של הדגים, שהיא שמורה מעין הרע, כן זו תהיה שמורה מעין הרע, ועוד נ"ל נתנו לבתולה יום שנתנה בו ברכה לדגים, שיש לבתולה דמיון קצת עם הדגים, דארז"ל בחולין דף סג ע"ב שיש שבע מאות מיני דגים, וידוע דהבתולה היא אחוזה בסוד בת שבע, ולכן תקנו לה שבעה ברכות, וידוע כי בת שבע כל אחת כלולה ממאה בעולם הבריאה, והרי היא סוד שבע מאות. עכ"ל. ולכאורה קשה קצת על שני פירושו, דאי משום עין הרע, לכאורה עיקר עין הרע הוא בשעת הנישואין שהוא בפרסום והו"ל לתקן גם הנישואין ביום שיש ברכה לדגים, ואי משום הדמיון בין בתולה לדגים הא גם בדבריו מבואר דרק הוי "דמיון קצת", ולכאורה יש דמיון יותר בין בתולה לאדם. וצע"ע בזה. וא"כ אפשר שיש מקום לפרש באופ"א הקשר המיוחד בין נשואי בתולה להברכה דדגים.

[ואפשר] שיש בזה עוד פירוש בספר אפיקי ים להגריא"ח בריש כתובות וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי וחמשי של ו' ימי

בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמשי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה ע"א) שנבעלת בחמשי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה רקיע בטהרתה ונשארת בסט' דהוד לבד ולכן נישאת ליום חמשי. עכ"ל. הרי שהזכיר הענין דדגים וחילק בין בתולה לאלמנה, וא"כ אפשר דמאיזה סיבה בחינת "שהם תניני ימא נצח והוד כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש למה נמשלו תלמידי חכמים לדגי הים" רק נוגעת לבתולה ולא לאלמנה. וצע"ע בזה.]

וע"פ הנ"ל י"ל דרוצים דוקא הברכה דדגים, דהברכה דדגים היא ברכה אפילו בתוך המים, ברכת "הנותן בים דרך לחיות".

ושו"ר הובא בספרים דברים מאחד הקדמונים וז"ל וזה בחינת יום חמישי, כי בחמישי נאמרה ברכה לדגים, ודגים הם בבחינת זרעו של יוסף שנתברכו "וידגו לרב", כי עקר ה"דרך" המאיר בים הנ"ל הוא בבחינת "יוסף" שהוא בחינת שמה"ב, שעל ידי זה מאיר ה"דרך" בים כנ"ל, ועל כן עיקר קריעת ים סוף שעליו נאמר "הנותן בים דרך" היה על ידי יוסף, כמו שכתוב) "הים ראה וינס", "וינס ויצא החוצה", כמו שדרשו רז"ל (בראשית רבה פ"ז:ח') כי יוסף הוא בחינת שמה"ב, שעל ידי זה הוא בחינת "הנותן בים דרך" כנ"ל, שזה הוא בחינת קריעת ים סוף שנעשה "דרך" בים, בחינת (תהלים ע"ז) "בים דרכך", על ידי "גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה" (שם), כי הדרך נעשה על ידי בחינת יעקב ויוסף, שהם בחינת שמה"ב כנ"ל, ועל כן נתברכו זרעו של יוסף בברכת דגים, כי הדגים יש להם דרך בים יותר מכל מין חי, כי עקר חיותם במים, וכל מין חי אין לו דרך

בים, כי יהיה נטבע שם, והדגים עקר חיותם שם, נמצא, שיש להם דרך בים שחיים והולכים שם, ועל כן הם בבחינת זרעא דיוסף, שהם בבחינת "הנותן בים דרך" כנ"ל, ועל כן בחמישי שנאמרה בו ברכה לדגים תקנו חכמינו ז"ל בו נשואין, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בכתבות, כי הנשואין דקדשה, דהיינו נשואין של ישראל, הם בבחינת "הנותן בים דרך", על כן תקנו נשואין בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, כי ברכת דגים הם בבחינת זרעא דיוסף, שהוא בחינת "הנותן בים דרך", שהוא בחינת תקון הברית, בחינת נשואין דקדשה, כנ"ל. עכ"ל.

נמצא עכ"פ שיש לך תוספת הבנה בהא דבתולה נישאת ליום הרביעי, דרוצים שהבעילה תהא כליל חמישי שבו נאמר ברכה לדגים והוא קשור במיוחד לבחינת הנותן בים דרך המורה על נישואי בתולה.

ב

הנה לפי הנ"ל נמצא דמה שהחתן עושה נקרא "הנותן דרך" (משא"כ המילה "בים" היא הכלה, ולא מה שהחתן עושה). וא"כ הראשי תיבות להא דעושה הם "ה'ד". ומרומז בזה יום רביעי ויום חמישי שהם בהדי הדדי הוו הזמן ליתן הדרך, והיינו על ידי שבתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת ביום חמישי. וכיון ש"ה" הוזכר קודם "ד" מרומז שעיקר זמן לנתינת הדרך הוא בחמישי, דהיינו הבעילה כליל חמישי. ואידך מילה "בים" היינו מה ש"ה'ד" פועל עליו, ומרומז דהאי נתינת דרך הוא לדבר שר"ת שלו הוא "ב", דהיינו בתולה ולאפוקי אלמנה. ומרומז היטב ב"הנותן בים דרך" דבתולה נישאת ליום הרביעי ונבעלת ליום החמישי.

ג

עיינ בשער רוח הקודש בהיחוד להתענית דב' וג' אלול דאיתא בתוה"ד וז"ל בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא

דַּעֲתִיקָא, וְהֵם מִתְגַּלִּים וּמַאֲרִים לְמִטָּה בְּאוֹ"א בְּמִקּוֹם הַמִּקִּיף שֶׁל הַמּוֹחֵץ שֶׁלֵּהֶם כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ בְּרִישׁ אֲדָרַת הָאֲזִינוּ כִּי מִחוּץ לְמוֹחֵץ דְּאוֹ"א בּוֹקֵעַ אֹר שֶׁלֵּהֶם לְחוּץ וּמַאֲרִי שֶׁם בְּסוּד אֹר מִקִּיף וְשֶׁם מִתְגַּלִּים אֱלֹו הִי"ג תִּיקוּנִי דִּיקְנָא דַּעֲתִיקָא, וְתַחֲלִילָה צְרִיךְ לְכוּן דְּרִךְ כִּלְלוּת, כִּי כָל זֶה הַחֲדָשׁ שֶׁל אֱלֹל הוּא סוּד שֶׁם יְהוֹ"ה דִּס"ג וְאֵהִי"ה דִּיּוּדִי"ן שֶׁהוּא בְּגִי' קִס"א, וְאֱלֹו נִרְמָזִים בְּתִיבַת אֱלֹל כִּי ב' אוֹתִיּוֹת "אֱל" הֵם ג' יוּדִין וְאֱל"ף שֶׁבִּשְׁמֵם ס"ג כְּנוּדַע שֶׁמֶהֱם יוֹצֵא שֶׁם אֱל כְּנוֹ בְּזוּהַר פ' פְּנַחֵס (דָּף רִמּוֹ ע"ב בְּרַע"מ) וְב' אוֹתִיּוֹת "וֹל" הֵם שֶׁם אֱל הַיּוֹצֵא מִג' יוּדִי"ן וְא' ג"כ דִּקִּס"א, כִּי ג' יוּדִי"ן שָׁבוּ הֵם ל' וּבְמִקּוֹם אוֹת א' הוֹשֵׁם בְּמִקּוֹמָה אוֹת ו' כִּי הָאֱל"ף נִעְלַמַת בּוֹא"ו זֶה, וְלִכֵּן נִקְרָא אֱלֹו"ל, כִּי בְּכָל הַחֲדָשׁ הַזֶּה רְאוּי לְכוּן בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת אֱלֹו, וְהֵנָּה ב' שְׁמוֹת ס"ג וְקִס"א הֵנֹז הֵם בְּגִי' דְּר"ךְ, וְזוֹ"ס הַנּוֹתֵן בֵּים דְּרִךְ (יִשְׁעִיָּה מ"ג) כִּי מֵלֶת בִּי"ם הוּא שֶׁם שֶׁל ב"ן דֶּהֱהִי"ן, וְב' שְׁמוֹת הֵנֹז עוֹלִים בְּגִי' דְּר"ךְ שְׁמַאֲרִים בֵּהֶם שֶׁם ב"ן הַזֶּה שֶׁהוּא בְּגִי' בִּי"ם, וְדִרְךְ זֶה נִפְתַּח בְּכָל חֲדָשׁ אֱלֹל. עַכ"ל.

הָרִי מְבוֹאֵר דְּכוּוֹנַת "הַנּוֹתֵן בֵּים דְּרִךְ" הֵיִינוּ כּוּוֹנַת שֶׁם הוֹי"ה דִּס"ג וְשֶׁם אֵהִי"ה בְּמִלּוֹי יוּדִי"ן בְּגִימ' קִס"א (סֵךְ הַכֹּל גִּימ' רַכ"ד, גִּימ' דְּרִךְ) מַאֲרִים לְהִשָּׁם ב"ן (גִּימ' בֵּים).

[אֱלֹל מְלִשׁוֹן הַשַּׁעַר רוּה"ק מִשְׁמַע דֶּהֱשֵׁם ב"ן מַאֲרִי לְשְׁמוֹת ס"ג וְקִס"א, דֶּהֱרִי קִתְּנִי "ב' שְׁמוֹת הֵנֹז עוֹלִים בְּגִי' דְּר"ךְ שְׁמַאֲרִים בֵּהֶם שֶׁם ב"ן הַזֶּה שֶׁהוּא בְּגִי' בִּי"ם", וְא"כ אֵין הַתִּיקוֹן לְשֵׁם ב"ן אֱלֹא הַתִּיקוֹן הוּא בְּשְׁמוֹת ס"ג וְקִס"א. אֲבָל הַדְּבָרִים נִרְאִים קְשִׁים מְאֹד, דֶּהֱרִי בְּפִסּוּק כְּתִיב "הַנּוֹתֵן בֵּים דְּרִךְ" וּמְבוֹאֵר לְהַדִּיא דֶּהֱתִיקוֹן הוּא בֵּים, דֶּהֱיִינוּ תִיקוֹן לְב"ן, וּבִאֲמַת רֵאִיתִי שִׁישׁ גּוֹרִסִים בְּשַׁעַר רוּה"ק "ב' שְׁמוֹת הֵנֹז עוֹלִים בְּגִי' דְּר"ךְ שְׁמַאֲרִים בְּשֵׁם ב"ן הַזֶּה שֶׁהוּא בְּגִי' בִּי"ם", וְעַכ"פ רֵאִיתִי שֶׁכֵּן הֶעֱתִיקוּ כִּשְׁהִבִּיאוּ דְּבָרֵי הַשַּׁעַר רוּה"ק. שׁו"ר בְּסִפֵּר בְּנִיָּהוּ בֵּן יְהוּדָע בַּחֲלֵק זִיכּוֹךְ הַנֶּפֶשׁ שֶׁכֵּךְ כָּתַב לְהַדִּיא "ב' שְׁמוֹת הֵנֹז עוֹלִים בְּגִי' דְּר"ךְ שְׁמַאֲרִים בְּשֵׁם ב"ן הַזֶּה". וְעֵיִן בְּסִפֵּר מִשְׁנַת חֲסִידִים מִסַּכַּת אֱלֹל פֶּרֶק א' שֶׁכֵּךְ פִּירֵשׁ וְז"ל כּוּוֹנַת הַכִּלְלִית שֶׁל חֲדָשׁ זֶה

הנקרא אלול וכו' ושני שמות אלו מספרם דר"ך ומאירים ב"ם שהוא שם ב"ן בסוד הנותן בים דרך. עכ"ל. ועי' בספר נקודות הכסף חלק אלול דאיתא וז"ל ב' השמות ס"ג וקס"א עולים בגי' דר"ך ומאירים בשם ב"ן הרומז למלכות העולה בגי' ב"ם והוא סוד הפסוק הנותן בים שהוא שם ב"ן הרומז למלכות, ב' השמות ס"ג וקס"א העולים בגי' דרך, ונראה בע"ה לבאר הענין שהנה נודע שהמלכות היא שם ב"ן ויש בה אחיזת הקלי' והחיצוניים תדיר, עיין בשער הפסוקים ישעיה מ"ג, ועתה בחודש הזה נשפע עליה הארת שם ס"ג וקס"א שהם בחי' בינה תשובה לתת דרך לשבים בתשובה כי נשמות ישראל בני מלכים הם וממילא גם הקלי' רוצים להאחז בהם ולהחטיאם אמנם בחודש הזה נשפע שפע קודש מבחי' בינה תשובה להשיב לבב בני ישראל ולתת להם כח לשוב בתשובה שלמה לפניו ית"ש. עכ"ל. הרי מפורש בכ"ז דהתיקון הוא לב"ן.]

(וראיתי תוספת ביאור בה"זוג דהני שתי שמות, ס"ג וקס"א, בספר דעה חכמה לנפשך שיחות תשע"ח וז"ל "הנותן בים דרך",
 שצריכין להאיר בחינת דרך בים וכו', וזה הדרך הוא בחינת שתי פעמים השם יב"ק, כי שתי פעמים יב"ק עולה דרך, וזה נמשך מבחינת שני שמות, שהם קס"א ס"ג, כי אלו שני שמות קס"א ס"ג, הם עולים בגימטריא שתי פעמים יב"ק, שהוא בגימטריא דרך וכו', ואז על ידי כל בחינות הנ"ל, הימין פשוטה לקבל תשובתו, כי ימין במלואו עולה דרך עם השלש אותיות, שהוא שתי פעמים יב"ק וכו', שמי שרוצה לעשות תשובה, צריך שיהיה לו שני בקיאות, הינו בקי ברצוא בקי בשוב, שהוא בחינת עיל ונפיק, בחינת "אם אסק שמים שם אתה", שהוא בחינת בקי ברצוא, "ואציעה שאול הנך", שהוא בחינת בקי בשוב וכו', והפרוש הפשוט הוא, שמי שרוצה לילך בדרכי התשובה, צריך לחגר מתניו, שיתחזק עצמו בדרכי ה' תמיד, בין בעליה בין בירידה, שהם בחינת "אם אסק שמים ואציעה שאול" וכו', הינו בין שיזכה לאיזו עליה, לאיזו מדרגה גדולה, אף על פי כן אל יעמד שם, ולא יסתפק עצמו בזה, רק צריך שיהיה בקי בזה מאד, לידע ולהאמין

שהוא צריך ללכת יותר ויותר וכו', שזהו בחינת בקי ברצוא, בבחינת עיל, שהוא בחינת "אם אסק שמים שם אתה", וכן להפך, שאפלו אם יפול ח"ו למקום שיפל אפלו בשאול תחתיות, גם כן אל יתיאש עצמו לעולם, ותמיד יחפש ויבקש את השם יתברך, ויחזק עצמו בכל מקום שהוא, בכל מה שיוכל, כי גם בשאול תחתיות נמצא השם יתברך, וגם שם יכולין לדבק את עצמו אליו יתברך, וזה בחינת "ואציעה שאול הנך", וזה בחינת בקי בשוב, כי אי אפשר לילך בדרכי התשובה, כי אם כשבקי בשני הבקיות האלו וכו' ענין זה בלשון בקי, כי היא בקיאות גדולה מאד מאד, שיזכה לידע ליגע עצמו ולטרח בעבודת ה' תמיד, ולצפות בכל עת להגיע למדרגה גבוהה יותר, ואף על פי כן אל יפל משום דבר, ואפלו אם יהיה איך שיהיה ח"ו אף על פי כן אל יפל בדעתו כלל, ויקים "ואציעה שאול הנך" כנ"ל. עכ"ל.)

וא"כ לפי הנ"ל ד"הנותן לים דרך" נוגע במיוחד לחתן וכלה יהא מוכח דגם בחתן וכלה מישך שייך האי ענין דשם אהי"ה מיוחד ושם הוי"ה מיוחד מאירים לשם ב"ן.

ועיין בשער הכוונות דרושי קבלת שבת דרוש א' דאיתא וז"ל ומה שתכוין בזה הכלה הוא שתכוין בעשיה שהיא הויה דההין בגי' ב"ן העולה לגבי נה"י דיצירה שהם ג"ס תחתונות דיצירה וחיבור ב"ן עם ג' הם בגי' כל"ה כי כאשר הויה דב"ן עול' בנה"י נעשית כל"ה. עכ"ל. וכן עיין בפע"ח שער השבת פרק ח' דאיתא וז"ל אמנם מה שתכוין בשם כלה בזה, שהוא ב"ן דההין, שהוא שם עשיה, ועולה לגבי ג' ספירות נה"י דיצירה, הרי ב"ן וג' ספירות הנ"ל, גי' כלה, כי כששם ב"ן עולה בנה"י, אז נקרא כלה. עכ"ל. ועיין בפירוש הרמ"ז על הזהר ח"א דף ט' ע"א דאיתא וז"ל במלכות הנק' כלה ואז מאירים נה"י דזעיר אור גדול מכח התקנעם בחסדים וכו' ואז הנוקבא מתקנת תיקון גדול וראויה ליקרא כלה כי היא עצמה שם ב"ן וג' מדות נה"י גימטריא כלה ועל תיקון זה נאמר דאתחברת בבעלה כי ירכין לבר מגופא ומציאותם הוא לבנין הכלה ושם היא עיקר חיבורה. עכ"ל. הרי מפורש דתיקון הכלה היינו תיקון לב"ן, דתיקון הכלה הוא ע"י

נה"י מיוחד, וב"ן עם ג' כנגד נה"י הוא בגימ' כל"ה. וא"כ חזינן כנ"ל דכמו דהנותן בים דרך מורה על תיקון ב"ן גם כלה מורה על תיקון ב"ן.

ועדיין יל"ע אם מה שמתקן הכלה הוא הוי"ה בגימ' ס"ג ואהי"ה בגימ' קס"א.

הנה לעיל ראינו לשון העץ חיים בשער ל"ד פ"ד וז"ל כבר ידעת כי הבינה, הנה"י שלה שבהם ניתנין המוחין של ז"א, הם ג' אהי"ה, אחד דיודי"ן קס"א, והוא בנצח, ואחד דאלפי"ן קמ"ג, והוא בהוד, ואחד דההי"ן קנ"א, ביסוד, ושלשתן הם תנ"ה והוא גימטריא חותם עם הכולל וכו', וכשאדם מזדווג עם אשתו אז נקרא "חתן וכלה", כי ג' אהי"ה במלואן עם ג' שמות עצמן הם גימטריא חת"ן, כי עתה נכנס בהם, וכן היא נקרא כלה שהם ה' אותיות מנצפ"ך (שהוא אות ה' מכלה), וכל א' כלול מ', הרי נ', וזהו כ"ל מכלה. עכ"ל. הרי מבואר שהאי זיווג והשפעה הנ"ל מהחתן וכלה מקורה בבינה.

ועיין בספר קהלת יעקב ערך כל דאיתא וז"ל כלה עליונה הוא סוד הבינה שנקרא גם כן כלה עליונה כמו שאמר בקרניים מאמר י"ג, ויש לומר כלה עליונה גימטריא ס"ג קס"א וב' כוללים, והוא בחינת בינה כנודע. עכ"ל. וא"כ חזינן דהכלה התחתונה (מלכות ושם ב"ן) באמת מקבלת תיקון בבחינת ס"ג קס"א.

הנה לכאורה יש להוסיף, דראינו בהדברים הנ"ל הביאור בשם "אלול", וז"ל אלו נרמזים בתיבת אלול כי ב' אותיות "אל" הם ג' יודין ואל"ף שבשם ס"ג כנודע שמהם יוצא שם אל כנו' בזוהר פ' פנחס וב' אותיות "ול" הם שם א"ל היוצא מג' יודין וא' ג"כ דקס"א, כי ג' יודין שבו הם ל' ובמקום אות א' הושם במקומה אות ו' כי האל"ף נעלמת בוא"ו זה. ומבואר ד"אל" מורה על ס"ג דעיקרו של ס"ג היינו ג' יודין ו"א", ו"ול" מורה על קס"א, דיש הדגשה מיוחדת על האל"ף הנעלמת. עכ"ל. והנה מבואר להדיא במס' כתובות דף יז ע"א דעיקר הביטוי דשמחת חתן וכלה הוא "כלה נאה וחסודה".

ולהנ"ל י"ל "ד"נאה וחסודה" מורה על הני שתי שמות. ד"וחסודה" הוא בגימ' פ"ט, דהיינו הוי"ה פשוטה ומילוי במספר ס"ג, וא"כ חסודה מורה על ס"ג. ו"נאה" היינו כלה עם "א" נעלמת בפנים, וא"כ נאה מורה על קס"א. וא"כ כלה נאה וחסודה מורה על הני שני תיקונים ס"ג וקס"א דומיא דהנותן בים דרך.

והנה מבואר בכתובות שם דהזמן שאומרים כלה נאה וחסודה, שלהנ"ל בזה מתקנים כלה על ידי נאה וחסודה, הוא כש"מרקדין", וא"כ יהא מוכח שמרקדין לתקן שם ב"ן.

והנה ראינו לעיל שהתיקון מב"ן לכל"ה הוא דוקא על ידי תוספת שלש, וא"כ אם הריקוד הוא מזמני התיקון מוכח דענין הריקוד הוא בבחינת תוספת שלש. והנה עיי"ש בכתובות בהסוגיא דריקוד לפני הכלה דאיתא תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה וכו' אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא א"ר זירא אהנייה ליה שוטיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד אמרי ליה רבנן אנן מהו למיעבד הכי אמר להו אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי ואי לא לא. הרי שהזכרו בזה בדיוק שלשה מרקדים, ר' יהודה, רב שמואל בר רב יצחק ורב אחא. ור' יהודה בדוקא נטל בד של הדס שזהו דבר שמבואר בכ"מ שייחודו הוא שילוש, ורב שמואל בר רב יצחק דוקא היה מרקד אתלת, והזכרו בדיוק שלשה ביאורים למאי אהני ליה "אהנייה ליה שוטיה לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא" (ופרש"י וז"ל שוטיה שוט של הדס שהיה מרקד בו, שיטתיה שיטתו ומנהגו, שטותיה שהיה מתנהג כשוטה, עכ"ל), הרי מבואר בכל אורך הסוגיא דהריקוד לפני

הכלה הוא דוקא בצורת תלת. ולהנ"ל הוא מוכן מאד בס"ד, דהמרקדים לפני הכלה רוצים לתקן ב"ן להעלותו לכל"ה.

והנה ראינו המבואר בריש כתובות דבתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים, ועיי"ש שתמה הגמ' למה לא תינשא באחד בשבת, ותיריך דשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים ואח"כ תנשא. וכך נפסק בשו"ע אה"ע סי' ס"ד ס"ג דצריך לטרוח ג' ימים לסעודה. ולמה תיקנו דוקא ג' ימים. ולהנ"ל י"ל דתיקנו ג' ימים, דזהו המספר שבו החתן צריך לתקן הכלה, תלת, וצריך ג' ימי הכנה להתיקון של תלת.

והכל מתאים מאד עם מה שראינו מהעץ חיים שער ל"ד פ"ד וז"ל כבר ידעת כי הבינה, הנה"י שלה שבהם ניתנין המוחין של ז"א, הם ג' אהי"ה, אחד דיודי"ן קס"א, והוא בנצח, ואחד דאלפי"ן קמ"ג, והוא ביהוד, ואחד דההי"ן קנ"א, ביסוד, ושלשתן הם תנ"ה והוא גימטריא חותם עם הכולל וכו', וכשאדם מזדווג עם אשתו אז נקרא "חתן וכלה", כי ג' אהי"ה במלואן עם ג' שמות עצמן הם גימטריא חת"ן, כי עתה נכנס בהם. עכ"ל. הרי מבואר שהחתן מתקן כלה עם ג' שמות אהי"ה, והיינו כנ"ל דכל התיקוני כלה הכא הם "אתלת".

נמצא עכ"פ שיש לך תוספת הבנה בהא דבתולה נישאת ליום הרביעי, דקודם בעינן שלשה ימים שהחתן יקבל שלשה דברים מיוחדים שעל ידם יתקן הכלה.

עייין במשנת חסידים מסכת אלול פרק א' דאיתא וז"ל וכוונת הכללית של חדש זה הנקרא אלול הוא שם ס"ג ששרשו הוא א"ל של אלול וקס"א שבו ג' יודין כמספר הלמד של אלול ואלף שבו נעלמת בואו של אלול, ושני שמות אלו מספרם דר"ך ומאירים ביי"ם שהוא

שם ב"ן בסוד הנותן בים דרך וע"י זה נפתחים הי"ג מקורות של תקוני דיקנא דעתיק ומאירים מחוץ למוחין דאו"א בסוד הקף וזה יכוין בכל החדש. עכ"ל. ועי' גם בסידור ר' אשר דאיתא וז"ל כוונה לראש חודש אלול בקיצור, ויכוין כי יו"ד ה"י וא"ו ה"י שרשו הוא יא"י גי' א"ל של אלול, וי"י דאל"ף ה"י יו"ד ה"י גי' ל' וא' שבו נעלמת בו' של אלול, וס"ג וקס"א גי' דרך ומאירים בים שהוא יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה ועל ידי זה נפתחים הי"ג מקורות של י"ג תיקוני דיקנא דעתיק ומאירים מחוץ דאו"א בסוד הקף. עכ"ל.

הרי מבואר דהכוונה השייכת להנותן בים דרך קשורה להי"ג תיקוני דיקנא, דעל ידי הנותן בים דרך נפתחים מקורות התיקו"ד.

והנה לפי הנ"ל אפשר דמבואר מזה דגם זיווג חתן וכלה יכול לפתוח הי"ג תיקוני דיקנא.

ועיין בתיקו"ז דף קמד ע"ב דאיתא כד חתן דאיהו שמשא ייתי לאנהרא לסיהרא, איהי אתקשטת בשערהא דילה, מתתקנא בתלת עשר (נ"א בתריסר) דיקנין (דרגין, תקונין), דאינון תריסר מזלות, שמשא (צ"ל וסיהרא), והוא כחתן יוצא מחופתו, ואיהו ישיש כגבור לרוץ ארחין ברקיעא, יציץ לגבה ודאי, הדא הוא דכתיב (שיר השירים ב') משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, לאסתכלא לגבה ברקיעא. ועיין בפירוש הרמ"ז על הזהר ח"א דף ט ע"א דאיתא וז"ל חתן נוטריקון חיורר"י תיקוני דיקנא נימין שהם באריך ועתה ז"א במקומו. עכ"ל. ועיין בקהלת יעקב ערך חת דאיתא וז"ל חתן סוד המתקת ק"ך צירופי אלהים על ידי י"ג תיקוני דיקנא, י"ג הויות וק"ך צירופין גימטריא חתן. עכ"ל.

ויש להוסיף, דהנה יש במסכת כתובות י"ג פרקים. ולהנ"ל י"ל שזהו כנגד י"ג מידות הרחמים שזיווג חתן וכלה שייך להו. ועיין בספר פריו בעתו דאיתא וז"ל שמעתי וכו' בעת שלמדנו מס' כתובות, והתחלנו פרק חמישי אף על פי שאמרו וכו' אמר בשם ההפלאה ז"ל למה התחיל רבינו הקדוש פרק במלת אף הלא אמרו במדרש ארבעה פתחו

באף ונאבדו באף, הנחש פתח אף כי אמר השם, שר האופה אף אני בחלומי, קרח ועדתו אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש, והמן אף לא הביאה (בראשית רבה י"ט:ב') ואמר ההפלאה ז"ל היות ומס' כתובות יש בה י"ג פרקים נגד י"ג מדות הרחמים והמידה החמישית היא מידת "אפיים" דהיינו מדת הרחמים לצדיקים שהקב"ה מאריך להם את האף והחימה לכן בתלמוד תורה יוכל להתחיל במלת אף מאחר והתורה ממתיקה את מדת הדין שלא תחול עליו הרוגז והאף. עכ"ל.

ה

הנה ע"פ הנ"ל נמצא שיש קשר מיוחד בין "אלול" ונשואי בתולה, דשניהם קשורים במיוחד לבחינת "הנותן בים דרך".

ועיין בספר 'צירה פרק ה' דמבואר דהמזל דאלול הוא בתולה, וחזינן כנ"ל שיש קשר מיוחד בין אלול לבתולה. ועיי' בשיחות ר' שמשון פינקוס (חלק אלול) דאיתא וז"ל מזלו של חודש אלול הוא "בתולה", הרמב"ן (הובא בחכמה ומוסר ח"א אות פ"ה) אומר שדבר זה בא להורות על האהבה של הקב"ה וכנס"י. עכ"ל.

ועיי' בשו"ע יו"ד סימן קע"ט ס"ב שהוזכר הענין שלא לישא נשים בימי חיסור הלבנה, ועיי"ש בדרכי תשובה ס"ק י"ח דמבואר שבחודש אלול יש יותר צדדים מבשאר חדשים שלא להקפיד על זה, וא"כ חזינן שחודש אלול הוא מיוחד לנישואין דאפשר דדוקא בו הוו כל ימיו מיוחדים לנישואין.

והנה ברוב רובם של השנים השבוע הראשון השלם דחודש אלול הוא שבועת פרשת כי תצא, ופרשת כי תצא היא הפרשה היחידה המדברת על מצות קידושין והבעילה אחריו, ומבואר שיש איזה קשר מיוחד בין השבועה הראשונה דאלול לקידושי ונישואי אשה.

וכן כל הענין דטענת בתולים היא בפרשת כי תצא, וא"כ זהו הפרשה הקשורה ביותר להדין דבתולה נישאת ליום הרביעי משום טענת בתולים.

וַיֵּץ לְהוֹסִיף דבפרשת כי תצא כתיב ג' פעמים "כי יקח איש אשה", וי"ל דמרומו דהאשה ניקנית בשלש דרכים, ועוד אפשר לומר דמרומו היטב בזה השלשה טעמים שהוזכרו בגמ' להא דבתולה נישאת ביום מיוחדת (דהיינו ליום רביעי) דהיינו "טענת בתולים" "שקדו" ו"ברכה", דמעיקרא כתיב "כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה, ושם לה עלילת דברים והוצא עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים", ופשוט דהיינו כנגד הטעם דטענת בתולים. ואח"כ כתיב "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו", וי"ל דהיינו כנגד טעמא דברכה, דדוקא בזה הוזכר "ובעלה" בלי טענת בתולים, וי"ל שהביאה רק הוזכר להדגיש שיש איזה ביאה מיוחדת אחרי הקיחה, והיינו כהטעמא דברכה דעיקרו משום הביאה אחרי הקיחה, ואינו טעם בהקיחה עצמה. ואח"כ כתיב "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח", ופשוט דהיינו כנגד הטעם דשקדו, דשקדו הוא כדי שיהא שמחה המקיים הנשואין. ושפיר מרומז בהני פסוקים השלשה טעמים דבתולה נישאת ליום הרביעי, וכיון שכל זה הוא בפרשת כי תצא משמע שיש איזה קשר מיוחד בין פרשת כי תצא לדינא דבתולה נישאת ליום הרביעי.

ובן עיין בהפטרה דפרשת כי תצא דכתיב "כי בועליך עושייך".

והנה לא מצינו קבוצת ד' הפטרות חוץ מהז' דנחמתא. והנה פרשיות שופטים וכי תצא הם ההפטרות הד' וה' מהני ד' הפטרות. וא"כ הם דומים לימי רביעי וחמישי משבעת ימי שבתא שבהם נושאים ובעלים בתולה. ושוב מבואר דהשבוע שבין שופטים לכי תצא הוא מיוחד לנישואי בתולה.

והנה מבואר שם בכתובות דיום רביעי הוא היום המיוחד לנישואין, וא"כ להנ"ל יש איזה ייחוד ליום רביעי מפרשת כי תצא לנישואי בתולה.

עיינ בשער הכוונות בריש דרושי ראש השנה דאיתא וז"ל ענין הסליחות של בני ספרד באשמורת הבוקר ליל חודש אלול עד יוה"כ העיד לי כהר"י סאגיי"ש ז"ל שהוא ראה למוז"ל שהיה אומר מלה במלה עם הצבור. עכ"ל. הרי דהזכיר הסליחות דחודש אלול, אבל לא הזכיר שום דבר אחר לגבי חודש אלול.

אולם עע"ש בשער רוה"ק דאיתא וז"ל בר"ח אלול שנת השל"א ליצירה א"ל מורי ז"ל שאתענה אותם שני ימים רצופים אשר אחר יום ר"ח עצמו של אלול ושעי"ז אשיג איזו השגה, וכונת אלו התעניות הוא כי בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא, והם מתגלים ומאירים למטה באו"א במקום המקיף של המוחין שלהם כמו שביארנו בריש אדרת האזינו כי מחוץ למוחין דאו"א בוקע אור שלהם לחוץ ומאיר שם בסוד אור מקיף ושם מתגלים אלו הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא, ותחילה צריך לכוין דרך כללות, כי כל זה החדש של אלול הוא סוד שם יהו"ה דס"ג ואהי"ה דיודי"ן שהוא בגי' קס"א, ואלו נרמזים בתיבת אלול כי ב' אותיות "אל" הם גי' יודין ואל"ף שבשם ס"ג כנודע שמהם יוצא שם אל כנז' בזוהר פ' פנחס (דף רמו ע"ב ברע"מ) וב' אותיות "ול" הם שם א"ל היוצא מגי' יודי"ן וא' גי' דקס"א, כי גי' יודי"ן שבו הם ל' ובמקום אות א' הושם במקומה אות ו' כי האל"ף נעלמת בוא"ו זה, ולכן נקרא אלול, כי בכל החדש הזה ראוי לכוין בשני שמות אלו, והנה ב' שמות ס"ג וקס"א הנז' הם בגי' דר"ך, וז"ס הנותן בים דרך (ישעיה מ"ג) כי מלת ב"ם הוא שם של ב"ן דההי"ן, וב' שמות הנז' עולים בגי' דר"ך

שמאירים בהם שם ב"ן הזה שהוא בגי' ביי"ם, ודרך זה נפתח בכל חדש אלול, והנה אחר שתכוין בזה הכללות בכל חדש אלול, צריך שתכוין אח"כ בשני ימים הראשונים הנז"ל בענין זה, והוא, כי הנה יש בשני ימים אלו מ"ח שעות, והם ג"כ בסוד יהו"ה אהי"ה הנז"ל שהם בגי' מ"ח עם הכולל, והנה בסוף יום א' תכוין שכבר נשלם חצי הדרך הנז' שהוא בגי' יב"ק וז"ס יענך יהו"ה ביום צרה שהוא ר"ת בגי' יב"ק, וכן ר"ת יעננו ביום קראנו הם יב"ק, ובסוף יום השני תכוין בשני פעמים יב"ק שהוא דרך כנז"ל שהם ס"ג וקס"א, עוד יש כונה שנית פרטיית בשני הימים אלו וכו'. עכ"ל.

הנה חזינן דהשני דברים הנ"ל הקיימים בכל החודש, דהיינו גילוי מקורות הי"ג תיקו"ד והדר"ך דס"ג קס"א, הוזכרו בשער רוח"ק בהדי התענית, ולא בהדי הסליחות בשער הכוונות, ולכאורה משמע מזה דאף דהני דברים קיימים כל החודש אבל הם קשורים להתענית.

ובן משמע מהא שיש כוונות להתענית עצמה ששייכות לשמות ס"ג וקס"א, והיינו מש"כ דבסוף יום א' תכוין שכבר נשלם חצי הדרך הנז' שהוא בגי' יב"ק וז"ס יענך יהו"ה ביום צרה שהוא ר"ת בגי' יב"ק וכן ר"ת יעננו ביום קראנו הם יב"ק ובסוף יום השני תכוין בשני פעמים יב"ק שהוא דרך כנז"ל שהם ס"ג וקס"א.

ויל"ע מהו מהות הקשר בין הני שני דברים להתענית.

[עיינן בספר משנת חסידים מסכת אלול פרק א' דאיתא וז"ל כוונת הכללית של חדש זה הנקרא אלול הוא שם ס"ג ששרשו הוא א"ל של אלול וקס"א שבו ג' יודין כמספר הלמד של אלול ואלף שבו נעלמת בואו של אלול, ושני שמות אלו מספרם דר"ך ומאירים ביי"ם שהוא שם ב"ן בסוד הנותן בים דרך וע"י זה נפתחים הי"ג מקורות של תקוני דיקנא דעתיק ומאירים מחוץ למוחין דאו"א בסוד הקף וזה יכוין בכל החדש. עכ"ל. ועיי"ש בפרק ב' דאיתא וז"ל ובשני ימים הראשונים שאחר ר"ח יעשה הפסקה של שני ימים ויכוין במ"ח שעות שבה להויה אהיה עם הכולל שמספרו מ"ח, ועוד יכוין בפרטות

בעשר שעות ראשונות של יום ראשון עשר אותיות קס"א אות אחד בכל שעה כלו נקוד סגול ובעשר שעות שניות עשר אותיות ס"ג כלו נקוד חירק ובארבע שעות אחרונות אהיה פשוט כלו סגול אח"כ יכוין בסוף היום למספר חצי דרך האמור שהוא יב"ק מספר הוי"ה אלה"ם, וביום שני יכוין בעשר שעות ראשונות הס"ג ובשניות הקס"א ובד' אחרונות הויה פשוטה כלה חירק ובסוף היום יכוין למספר חצי דרך האחר שהו"ה יב"ק מספר הוי"ה אהי"ה אדנ"י, ועוד יכוין בפרט שעה ראשונה וכו'. עכ"ל. הרי בפרק א' הזכיר השני דברים הנ"ל הקיימים בכל החודש ולא הזכיר התענית כלל, ורק בפרק ב' הזכיר התענית, והתם לא הזכיר התיקון"ד כלל, וא"כ אפשר דלא ס"ל להתענית שייכת לפתיחת מקורות התיקון"ד, (ואפשר שיש מקור לכל דבריו באחת מהגריסאות בשער היחודים פרק י', יעו"ש), אבל בדברי השער רוח"ק שלפנינו נראה כנ"ל דשני הדברים שפיר שייכי להתענית, ויל"ע מהו מהות הקשר.]

והנה עיין בחמ"י אלול פרק א' דאיתא וז"ל ועוד בו פלאי וסתרי דברים מה טובו ומה יופיו של חדש אלול הקדוש כנודע לאשר בא בסוד תעלומות חכמה ויונק מסוד תנחומיה שנפתחים י"ג מקורות דרחמי ממקום העליון נתיב לא ידעו עיט, ונבחר שם הקדוש הזה אלול בסוד שמות הקדש המאירים למעלה במלכו"ת שמי"ם, שם הראשון שם יוד הא ויו הי ששורשו שלש יודין ואל"ף גימטריא א"ל, ושם השני שם אל"ף ה"י יו"ד ה"י שבו שלש יודין העולה כמספר ל של אלול ואלף שבו נעלמת בוא"ו של אלול אשר השני שמות המה עולים למספר דר"ך המאירים ב"ם גדול היא מלכו"ת שמים שם ב"ן כנודע, ורמז זה יתקומם בפסוק הנותן ב"ם דר"ך, וינוחון אבהן דעלמא רז"ל אשר בחכמה דיברו ואמרו הנותן בים דרך מאלול ועד חנוכה ע"כ, דבר גדול דברו הנביאים בחכמה שם רמז כי בימים האלה נמצא תוספת הארה משאר הימים למעלה כי מאז מימי משה כשחטאו ישראל במדבר שנתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל כנזכר לעיל פתח בחסדו הגדול בים העליון דרך על ידי האורות העליונים

לפי שנאמר בה זה הים גדול ורחב ידיים וכו' דתנינים אזלין וכמה מאריהון דיבבא ויללא כנזכר בזוהר וכו' כל אלו מעכבים לעבור, ולרחם אז על עם בני ישראל הגדיל לעשות ונתן בים דרך אורות ובמים עזים נתיבה אותו נתיב לא ידעו עיט וגמלם כרוב חסדיו, ומאז ואילך בהגיע תור הימים האלה בכל שנה ושנה גם כן הוא בחסדו נותן בים דרך אורות העליונים המאירים פני המלך והמלכה והורה דרך לשבים כמאמר הכתוב טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, וכדי להמשיך אורות העליונות האלה השרידים אשר ה' קורא המישרים אורחותם על פי הרב זלה"ה נוהגים להתענות תכף אחר ראש חדש אלול שני ימים ושני לילות שיש בהם מספר מ"ח שעות המכוונים למספר השני שמות הנזכרים ס"ג וקס"א אשר מספר אותיותיהם המה כ' ובהצטרף השם של אהיה פשוט עמהם יעלו לכ"ד, ומפני שדר"ך זה נמשך מגב"ר לעלמה עולימתא שפירתא המה יעלו למ"ח אותיות ב"פ אותיות ס"ג וקס"א ואהי"ה פשוט, ויתר ענינים נפלאים הנמשכין במ"ח שעות אלו המבוארים שם במכתב הקודש הרב זלה"ה שצריך לכוין אותם לשעות, וכתב לכוין ביום הראשון ר"ת בפסוק י'ענך י'הוה ב'יום צ'רה העולה שם יב"ק גימטריא אלה"ים הויה, וביום השני בר"ת י'עננו ב'יום ק'ראנו יב"ק אשר שני שמות יב"ק אלה עולים מספר דר"ך הנזכר קס"א וס"ג. עכ"ל.

הרי שהזכיר שני הדברים הקיימים בכל החודש, וכתב דכדי להמשיך הני אורות השרידים מתענים האי תענית.

ולפ"ז מבואר שהקשר בין הני שני דברים להתענית הוא שהתענית ממשיך האורות המיוחדות של הני שני דברים.

הנה ראינו המבואר במשנת חסידים ובסידור ר' אשר דאין השני דברים הנ"ל המיוחדים לכל החודש שני דברים נפרדים, אלא הדר"ך הנ"ל גופא גורם לפתיחת מקורות הי"ג תיקוני דיקנא. לפ"ז ע"פ הנ"ל י"ל דהתענית פותח הדר"ך, והדר"ך פותח מקורות התיקוני דיקנא.

וחנה דברי השער רוה"ק הנ"ל נראים תמוהים לכאורה, דפתח לומר "כי בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא", ולא הזכיר מה לכוון, ואח"כ כתב "תחילה צריך לכוין דרך כללות" וביאר כל הכוונות של הדר"ך, אבל לא ביאר כלל מה לכוון מחמת פתיחת מקורות התיקו"ד. ולהנ"ל י"ל דהכוונות דדר"ך הם גופא האופן שפותחים המקורות של הי"ג תיקו"ד.

הנה זהו פשוט לכאורה, דאף אם אין השרידים מתענים דעדיין הו המקורות של התיקו"ד מגולים ועדיין איכא דר"ך פתוח בהאי חודש, דהימים הם מיוחדים בעצמותם, אבל זהו כמו בכ"מ שיש איזה סוג סיוע ומעלה אם אנו ממשיכים האורות מלמעלה.

הנה כיון ד"הנותן בים דרך" הוא קשור לחתונה וכנ"ל א"כ לכאורה האי תענית מסייע לפעול מה שרוצים לפעול בחתונה. וא"כ לכאורה ד' אלול היה זמן הרצוי ביותר לישא בתולה, דיתענה בב' וג' אלול ויגרם פתיחת האי דרך, ואח"כ ישא בתולה.

אבל ד' אלול אינו יכול לחול ביום רביעי לפרשת כי תצא, דהרי אם ר"ח אלול חל ביום ראשון, וממילא ד' אלול חל ביום רביעי, אז קוראים פרשת שופטים באותה שבת, ד' אלול, וא"כ אין אופן להסמך התענית ליום רביעי דפרשת כי תצא, ואה"נ צריך להיות בזה הפסק של כמה ימים בין התענית להנישואין, דאם ר"ח אלול חל ביום ראשון אז יתענה בב' וג' אלול וישא בי"א אלול, ואם ר"ח אלול חל ביום שני אז יתענה בב' וג' אלול וישא בי' אלול, ואם ר"ח אלול חל ביום רביעי אז יתענה בב' וג' אלול וישא בח' אלול. (ור"ח אלול אינו יכול לחול ביום שלישי או ביום חמישי או בשבת דלא אד"ו רא"ש).

אולם יש להעיר בזה דאם ר"ח אלול חל ביום ששי, אז אינו יכול להתענות בב' אלול שהוא שבת, ואינו יכול להתענות בג' אלול דהני תעניות הן גם בלילה, וממילא אינו יכול להתענות בג' אלול משום חובת מלוה מלכה, וא"כ יצטרך להתענות ביום שני וביום שלישי ד' וה' אלול. ובזה הרי שפיר יכול להסמך התענית להנישואין, דר"ח

אלול הוא ביום ששי, וממילא ב' אלול הוא כבר באלול ואז קוראים פֶּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים, ואח"כ בג' אלול יאכל מלוה מלכה ובד' וה' אלול יתענה וביום רביעי לפרשת כי תצא, ו' אלול ישא אשה, ויתקיים אצלו כל העניינים המיוחדים הנ"ל.

אולם כל זה הוא לפי מה שהייתי נוקט מסברא פשוטה שאם ר"ח אלול חל ביום ששי דאז מתענה האי תענית בד' וה' אלול.

אבל שו"ר מש"כ בזה הגר"ש דבליצקי ז"ל בספר אני לדודי, עיי"ש באות כ"ג דאיתא וז"ל בר"ח אלול שנת השל"א ליצירה א"ל מוז"ל דהיינו שהאריז"ל אמר למהרח"ו ז"ל שאתענה אותם שני ימים רצופים אשר אחר יום ר"ח עצמו של אלול ושעי"ז אשיג איזו השגה וכוונות אלו התעניות הוא כי בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא וכו' (שער רוה"ק דף מח ע"א עיי"ש כוונות של שמות הקדושים שצריך לכוין בשני ימים אלו), כן כתב עוד שם (דף מט ע"ב) שצריך אז לכוין בכל שעה מב' ימים אלו בשם קדוש ובצירוף מיוחד ושכל זה ביום אבל בלילה שמוכרח לישן וא"א לכוין בפרטות בכל שעה יכוין קודם השינה כמספר השעות שהוא ישן, עיי"ש כל הפרטים, ונדפסו השמות הקדושים שם בשער רוה"ק וכ"כ בסידור הרש"ש בחלק הנקרא בניהו בן יהוידע ח"א דף ל"ז והלאה, וכדי להמשיך אורות העליונות האלה השרידים אשר ה' קורא המישרים אורחותם עפ"י הרב ז"ל נוהגים להתענות תיכף אחר ר"ח אלול ב' ימים וב' לילות שיש בהם מספר מ"ח שעות וכו' ומה טוב ומה נעים גורלו של עושה אלה אשר אין ספק שמהאורות העליונות המאירים למעלה משם יושפע לנפשו רוחו ונשמתו הארה מ"ג מכילין דרחמי לקבלו בתשובה שלימה וייחד לבנו באהבה ויראת ה' כל הימים ושפע טובה והשגה גדולה (חמה"י ר"ה פרק א') ובספר דרכי חיים לבעל מסגרת השולחן סוף פ"ט כתב ג"כ להתענות הפסקה של שני ימים בחדש אלול, וכתב בספר אור צדיקים סי' ל"ה אות א' והוא שלא יפסיק שבת ביניהם, דהיינו בין ר"ח להתענית, כגון שחל ר"ח ביום ו' אז אח"כ אין ב' ימים להתענות ומשמע דבשנה כזאת בטל הדבר

מכל כל ואין לכיין גם המ"ח צירופים במ"ח שעות, וצ"ע דלכאורה בו' וג' אלול הם לאו דוקא מדין עצמם אלא שהם הימים הראשונים אחר ר"ח שאפשר להתענות בהם וא"כ כשחל בו' אלול בשבת למה לא ידחה הסדר לאחר השבת וכה"ג מי שהיה בב' אלול בעל ברית או חתן וצ"ע ועכ"פ כיון דמבואר באור צדיקים כן א"כ שוא"ת עדיף. עכ"ל. ועד"ז כתב בריש קונטרס סכותה לראשי וז"ל כתב הרב ז"ל בשער רוח"ק להתענות אחר ר"ח אלול בו' ימים רצופים ולכיון בהם בכל שעה ושעה צירופי שמות מיחדים עיי"ש, וכתבו בסידורי האריז"ל לר' קאפל ולר' שבתי וסידור עת רצון לר"ח כהן ז"ל והוא שלא יפסיק שבת בינתיים והיה צריך ביאור להבין כוונתם, אמנם באור צדיקים למהר"ם פאפירש ז"ל בס' ל"ה סע' א' ביאר הדברים ביתר פירוט וכתב וז"ל יש להתענות באלול בב' ימים רצופים אחר ר"ח תיכף והוא שלא יפסיק שבת ביניהם דהיינו בין ר"ח להתענית וכגוונא שחל ר"ח ביום ו' אז אח"כ אין בו' ימים להתענות ע"כ ולפי הפשטות נראה מדבריהם שבשנה כזאת בטל התענית הפסקה הזו וגם אין מכוונים השמות במ"ח שעות בי זה בזה תליא וצריך עיון להבין הדבר כי הרי שמות אלו כבר מאירים מכניסת ר"ח אלול רק מכיון שאין מתענים בר"ח לכן צווה הרב ז"ל להתענות מיד כשאפשר להתענות והוא ברוב השנים מיד אחר ר"ח אלול ואם כן בשנה כזאת שחל שבת מיד אחר ר"ח אלול למה לא יתענו מיד לאחר השבת ולמה יתבטל הדבר מכל וכל, אמנם למעשה אין לנו אלא מה שכתבו וביאור דבריהם באור צדיקים הנ"ל ואם כן בשנה כזאת שיחול ר"ה בשבת חל ר"ח אלול שלפניו בה' וו' והתענית עם כוונת השמות בטל אז. עכ"ל.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שבכל הבחינות, בין לגבי חודש אלול ובין לגבי חתונה שנצליח להשיג כל הטובות שהדרך הניתן ביים.

